

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI SANAT DALI

**18. YY QAJAR HANEDANI DÖNEMİNİN
ARAŞTIRILMASI VE GÜNÜMÜZ GİYSİ MODASINA
UYARLANMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Andia AVEGAN

İstanbul, 2019

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI SANAT DALI

**18. YY QAJAR HANEDANI DÖNEMİNİN
ARAŞTIRILMASI VE GÜNÜMÜZ GİYSİ MODASINA
UYARLANMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Andia AVEGAN

Öğrenci No:

165583015

Danışman:

Prof. Dr. Hamdi Ünal

İstanbul, 2019

YEMİN METNİ:

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum“18.yy Qajar Hanedanı Döneminin Araştırılması ve Günümüz Giysi Modasına Uyarlanması” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıklarımdan atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.
21.05.2019

Aday: **Andia AVEGAN**

Andia AVEGAN

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

18.06.2019

Enstitümüz *Tekstil Tasarım* Anasanat Dalı *Tekstil ve Moda Tasarımı* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **165583015** numaralı *Andia AVEGAN*'ın "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**18.Yy Qajar Hanedanı Döneminin Araştırılması Ve Günümüz Giysi Modasına Uyarlanması**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 28/05/2019 tarih ve 2019/22 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince (60.) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında oyçokluğu/oybirliği ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Prof. Dr. Hamdi ÜNAL
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Prof. Dr. Esin SARIOĞLU
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Sevinç ÇELİKİYAY
(Doğuş Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Andia Avegan

Danışmanı : Prof. Dr. Hamdi Ünal

Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans 2019

Alanı : Tekstil Tasarımı

Anahtar Kelimeler : Qajar Hanedanı, Uygarlık, Sanat, Kadın ve

Erkek Giysi kültürü, İran

ÖZ

18.YY QAJAR HANEDANI DÖNEMİNİN ARAŞTIRILMASI VE GÜNÜMÜZ GİYSİ MODASINA UYARLANMASI

Bu araştırmada amaç, 18 ve 19. Yy arasında İrana hükmeden Türk Hanedanı; Qajar Hanedanının 18. yydaki hükümetlerini baz alarak tanıtmak ve giysi formlarını anlatıp günümüz giysi modasına uyarlamak olmuştur. Bu konuyu seçme nedenim ise eskiyi canlandırıp, öz kültürü yaşatmaktır. Bu nedenle ilk etapta, İrandaki hanedanları kısaca tanıtılıp, ülke tarihindeki uygarlıklar ve her uygarlıkta ilk çağdan günümüze kadar, İranlıların uğraştığı ve oluşturdukları sanat dalları anlatılmıştır.

Yaklaşık 30 hanedanın hükümetinde ilgi alanı olan dallar Tekstil, Resim, hat, çömlekçilik, şiir ve ülkedeki değerli doğal taşların kaynağı bol olduğu için Metal ürün ve aksesuar yapımı revaçta olmuştur. Her hanedanın giyim kültürü kısa ve öz bir şekilde anlatıldıktan sonra, konumuz olan Qajar hanedanı tanıtılıp, giyimlerini, kültürel ve siyasi bakış açıları ve en önemlisi sanatta izledikleri yollar anlatılmıştır. Bu anlatımlardan sonra ise İranlı olmayan tasarımcıların Qajarlarla ilgili ortaya çıkardıkları çalışmalar anlatılmıştır. son aşamada kumaş baskısı ve pratik yöntemler ile erkek ve kadın için günümüze uygun birer modern kombin tasarlanıp hazırlanmıştır.

Bu çalışma İranın var oluşundan bu yana sanatı ve en önemlisi giysi kültürü hakkında bilgi verip, Moda dünyasında yeni tasarımlar yaratılmasına yardımcı olmuştur, İran tarihini, İran sanat ve giysi tarihini anlatan eski ve yeni tarih kitapları ve son yıllardaki turistler ve yabancı diplomatların yazdıkları seyahatnamelerden yararlanılarak, müzeler ve eski yapıtların verdiği bilgiler kaynak olarak kullanılıp hazırlanmıştır.

Name and Surname : Andia Avegan
Supervisor : Prof. Dr. Hamdi Ünal
Degree and Date : Master 2019
Major : Textile Design
Key Words : Qajar Dynasty, Civilization, Art, Man And
Woman`s Clothing Culture, Iran

ABSTRACT

RESEARCHING THE 18TH CENTURY OF QAJAR DYNASTY PERIOD AND ADAPTING IT TO MODERN FASHION

The aim of this research is to introduce the Turkish Dynasty named Qajar which has ruled in Iran between 18 and 19th centuries, their clothing culture based on their government of the 18th century and to adapt their apparel to modern fashion.

The reason for choosing this subject is to revive the old and the local culture. According to this point at first, the Iranian dynasties, their civilizations and the branches of the art that developed throughout the history are described briefly.

These branches which were the interest area of just about 30 dynasties include textile, painting, calligraphy, poetry, poem, and as the country owned rich sources of precious stones, the produce of metal products and accessories were popular there. After describing clothing culture in each dynasty in a concise way, the Qajar dynasty which is the subject of this research, is introduced and their textile, culture, political perspective and more importantly their art visions are identified. After these explanations, the works of foreign designers about Qajar dynasty are explained.

Finally, the modern fashion designs by using practical methods and fabric paintings applied to man and woman's apparels are prepared.

This thesis has provided information about Iran's art and more importantly the culture of Iranian clothing since the existence of this country and helps to create new ideas in fashion design world.

The sources of this research were : the books about the history of Iran, the art and clothing history of Iran, travel books written by tourists and foreign diplomats who travelled to Iran in recent years, museums and ancient artifacts.

İÇİNDEKİLER

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ	v
KISALTMALAR	xxi

GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM UYGARLIKLAR VE SANAT

1. İRAN UYGARLIKLARI VE SANAT ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	2
1.1. İlk Çağ	3
1.1.1. Göç/ Demir Çağı	5
1.2. Orta Çağ	7
1.3. Yeni Çağ	7
1.4. Yakın Çağ	8

İKİNCİ BÖLÜM HANEDANLAR VE GİYSİ KÜLTÜRLERİ

2. İRANDA YÖNETİMDE OLAN HANEDANLAR	9
2.1. İslamdan Önce Hükmeden Hanedanlar	9
2.1.1. Med Dönemi Sanat ve Uygarlık (MÖ 550-708.YY)	9
2.1.1.1. Med Dönemi Kıyafet ve Süslemesi	11
2.1.1.2. Med Kadın Giysisi	19
2.1.2. Hakhamaneşler (Pers) Dönemi Sanat ve Uygarlık (MÖ 330-550.YY)	21
2.1.2.1. İranlıların Hakhamaneş Dönemindeki Giysileri	24
2.1.2.2. Perslerin Giysideki Evrimi	26
2.1.2.3. Hakhamaneş Kadını Giysi ve Aksesuarı	31
2.1.2.4. Hakhamaneş Dönemine ait Kumaş Desenleri, Renkleri ve motifleri	40
2.1.3. Soluki Uygarlığı ve Giysileri (MÖ 250-330.YY)	43

2.1.3.1. Solukilerde Aksesuarlar	47
2.1.4. Aşkani (Part) Dönemi Sanat ve Uygarlık (MÖ 250- MS 226.YY)	47
2.1.4.1. Aşkanilerde Kadın ve Erkek Giysileri	50
2.1.4.2. Aşkani Dönemine ait Dokumacılık	62
2.1.5. Sasaniler Dönemi Sanat ve Uygarlık (MS 224-651.YY)	63
2.1.5.1. Sasani Erkek ve Kadın Giysileri	64
2.1.5.2. Sasanilerde Dokumacılık	84
2.2. İslamdan Sonra Hükmeden Hanedanlar	85
2.2.1. İslamiyetten Samanilere kadar Sanat ve Uygarlık (MS 651-819.YY).....	86
2.2.1.1. İslamın Başlamasından Samanilere kadar olan Dönemde Kıyafetler	86
2.2.2. Samanilerden İlkhanî Dönemine kadar Uygarlık ve Sanat (MS 819-899.YY)	90
2.2.2.1. Samanilerden İlkhanîlere kadar olan Giysi Formları.....	91
2.2.2.2. Samanilerden İlkhanîlere kadar olan Döneme ait Aksesuarlar	99
2.2.2.3. Samanilerden İlkhanîlere kadar Dokumacılık	99
2.2.3. Moğol Uygarlığının Giysi Üzerindeki Etkileri (MS 13.YY)	101
2.2.4. Teymuriler ve İlkhanilerde Sanat ve Uygarlık (1256-1506.YY)	104
2.2.4.1. Teymuriler ve İlkhanilerde Giysi Örnekleri	106
2.2.4.2. Teymuriler ve İlkhanilerde Dokumacılık	113
2.2.5. Safevilerde Sanat ve Uygarlık (1501-1732.YY)	113
2.2.5.1. Safevi Döneminde Giyim	116
2.2.5.2. Safevi Döneminde Aksesuar	130
2.2.5.3. Safevi Döneminde Dokumacılık	130
2.2.6. Afşar ve Zandlerde Sanat ve Uygarlık (1734-1779.YY)	133
2.2.6.1. Afşar ve Zand Hanedanına ait Giyim Kültürü	138
2.2.6.2. Afşar ve Zand Hanedanına ait Aksesuarlar	146
2.2.7. Qajarlarda Tarih ve Siyaset (1779-1924.YY)	146
2.2.7.1. Qajar Sanatı ve Dönemine ait Görsel Sanattaki Genel Özellikler (18-19.YY)	148
2.2.7.2. Qajar Hanedanı Giyim Kültürü	150

2.2.7.3. Qajar Hanedanına ait Aksesuar	181
2.2.7.4. Qajar Hanedanına ait Dokumacılık	183

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

QAJAR TEKSTİL ENDÜSTRİSİ

3. TEKSTİL ENDÜSTRİSİNDE GENEL DEĞİŞİM VE GELİŞMELER	185

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

QAJAR ESİNTİSİ İLE ÖNCEKİ TASARIMLAR

4. QAJAR HANEDANI İLE İLGİLİ DAHA ÖNCE YAPILAN GİYSİ TASARIMLARI	186

4.1. 2018 Gucci sonbahar kış koleksiyonları	186

BEŞİNCİ BÖLÜM

GÜNÜMÜZE UYARLANAN TASARIMLAR

5. KİŞİSEL ÇALIŞMALAR	189

SONUÇ	194
KAYNAKÇA	196

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO 1. Sırasıyla Qajar Padişahları	147

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1. MÖ 8. Binyıla Ait, Lorestandaki Duşe Mağrasının Duvarlarına Yapılan Çizimler	3
ŞEKİL 2. Şuşta Bulunan Koç Motifli Çömlek Vazo, MÖ 4. Binyıla Ait	4
ŞEKİL 3. Paris, Luvr Müzesinde Saklanan Elami Kraliçesi Napirasunun Heykeli Ve Giysisindeki Detaylar	4
ŞEKİL 4. Paris-Luvr Müzesinde Saklanan ve MÖ 2. Binyıla Ait Şuşta Bulunan İp Saran Kadın Kabartması	5
ŞEKİL 5. MÖ 8. YY-1. Binyıla Ait Hayvan Silüetlerinden Esinlenip Yapılan Şuş Çömllekleri	6
ŞEKİL 6. MÖ 2. Binyıl, Hasan-Lu Bölgesine Ait, Dönemin En Değerli Ve Meşhur Altın Kaplarından	6
ŞEKİL 7. Lorestana Özgün, İnsan Ve Hayvan Figürlerinden Esinlenip Yapılan Dönemin Metal İşleri	7
ŞEKİL 8. Kellar-Daştte Bulunan, Dönemin Meşhur Altın Kaplarından Olan 2. Örnek, MÖ 1. Binyıla Ait	10
ŞEKİL 9. Cilalı Levha, Med Dönemi Çömlekçilik Sanatı Eserlerinden	10
ŞEKİL 10. MÖ 8. Yy Sonlarına Ait, Med Giysi Ve Bağcıklı Çizmelerini Gösteren, Aşur Kabartması Üzerinden Çizilen Bir Görsel	11
ŞEKİL 11. Kız-Kapan Bölgesinde Bulunan MÖ 6-7. Yya Ait Dağ Mezarı Kabartması	12
ŞEKİL 12. Kız-Kapandaki Mezar Kabarmasında Kazılan İki Med Erkeği, Dönemin Giysileri İle	12
ŞEKİL 13. Ceyhun Hazinesinde Bulunan Altın Varaktaki, Med Erkeği Giysi Ve Başlık Çeşitlerinden Bir Tanesi	13
ŞEKİL 14. Med Giysisi İle Sakayı Hediye Getirenler, Taht-Jamşid	14
ŞEKİL 15. Armeni Hediye Getirenler,Taht-Jamşid	14
ŞEKİL 16. Kapadokyalı Hediye Getirenler, Taht-Jamşid	15
ŞEKİL 17. Elinde Lotus Çiçeği Olan Med Erkeği, Taht-Jamşid Görüntülerinden ..	15

ŞEKİL 18. MÖ 5. Yya Ait, Nakış İşlemeli Med Pantolonu, Taht-Jamşid Kabartmaları Üzerinden Çizilen Bir Çizim	16
ŞEKİL 19. Uzun Pelerinli Bir Med Erkeği, MÖ 5. Yya Ait Ve Taht-Jamşid Kabartmalarından Bir Alıntı	17
ŞEKİL 20. Med Cübbesinin Ön, Yan Ve Arkadan Çizimleri	17
ŞEKİL 21. Üst Kısmı Çukurlu Med İşçi Başlığı	18
ŞEKİL 22. Yüksek Makamlılar, Askerlerin Düz Med Şapkası	18
ŞEKİL 23. Taht-Jamşiddeki, Konukları Yönlendirenlerin Uzun Med Şapkası	18
ŞEKİL 24. İşçilerin Uzun Med Şapkası	18
ŞEKİL 25. Kalıntılar Üzerindeki Med Erkeklerinin Başlık Ve Şapka Görüntülerinden Alıntı	19
ŞEKİL 26. MÖ 7ve 8. Yya Ait Yerli Med Kadını Giysisi	20
ŞEKİL 27. Britanya Müzesinde Saklanan, Ceyhun Hazinesine Ait, MÖ 1. Binyıldan Kalma Gümüş Bir Kutunun Üzerindeki Med Kadını	20
ŞEKİL 28. Yukardaki Görselin Net Olan Kadın Giysisinin Çizimi	21
ŞEKİL 29. MÖ 5. Yya Ait, Pers İmparatorluğu Dönemindeki Harita	21
ŞEKİL 30. Taht-Jamşid, (Pers-Polis), Şiraz	22
ŞEKİL 31. Taht-Jamşid Binasına Ait Kalıntılar, Şiraz	23
ŞEKİL 32. Taht-Jamşid Kabartmaları	23
ŞEKİL 33. Ganj-Name Kabartmasındaki Eski Pers Çivi Yazısı-Hamedan	24
ŞEKİL 34. Pers İmpartoru Büyük Kuroşa Ait, MÖ 6. Yy, Kanatlı Heykel Kabartması	25
ŞEKİL 35. Kabartmaya Ait Çizim, Çivi Yazıları Ve Daha Belirgin Detayların Gösterimi İle	26
ŞEKİL 36. Britanya Müzesinde Saklanan Efsanevi Hayvanla Savaşırken Bir Pers Erkeği İlkel Giysisi, Yelek Ve Etekle	27
ŞEKİL 37. Perslerin Av Sahnesi-Yunan Çömlek Zarflarından Bir Alıntı, Hermitaj Müzesi	28
ŞEKİL 38. Taht-Jamşid Kabartmasından, Yandan Gösterilen Pers Büzgülü Giysi Detayı	29
ŞEKİL 39. Pers Savaşçısı Efsanevi Hayvanla Savaşırken,Taht-Jamşid	29

ŞEKİL 40. Bir Pers Giysisinin Dirsek Hizasındaki Ve Eteğindeki Büzgüleri ,Taht-Jamşid Kabartmalarından	30
ŞEKİL 41. Etekteki Yatay Ve Dikey Büzgü Detayları, Pelerinin Düz Ve Pililerin Daha Az Olduğu Görüntüsü İle, Taht-Jamşid Kabartmalarından Alınan Bir Görüntü	31
ŞEKİL 42. İkinci Ve Dördüncü Kişiler Pers Giysi VE Şapka Çeşitleri İle,Taht-Jamşid	31
ŞEKİL 43. Bruklin Müzesinde Saklanan, Mısırdaki Bulunan Pers Kadını Kabartması	32
ŞEKİL 44. Londra Müzesinde Saklanan, Pers Kadın Ve Erkek Giysileri, Döneme Ait Mühürler Üzerindeki Görsellerinden	32
ŞEKİL 45. Yerli Bir Hakhamaneş Kadını, Püsküllü Uzun Tunığı İle	33
ŞEKİL 46. Pers Kadın Ve Erkek Ayakkabı Çeşitlerinden	33
ŞEKİL 47. MÖ 3-4. Yy Ait Hermitaj Müzesinde Saklanan, Pers Kadını Ve Hizmetçisi Görüntüleri, Pazirikte Bulunan Halının Bir Parçası	34
ŞEKİL 48. Kurgan, Pazirikte Bulunan Pers Kadını Khaftanı, MÖ 3-4. Yy Ait	34
ŞEKİL 49. Nar Çiçekleri İle Süslü Altın Basak Adındaki Pers Tacı	35
ŞEKİL 50. Hazine Salonunda Büyük Daryuş Düz Silindir Şapkayla, Taht-Jamşid	36
ŞEKİL 51. MÖ 6. Yy Ait, Büyük Daryuşun Bistun Kabartmasındaki Tacı	37
ŞEKİL 52. Üst Kabartmanın Görselinde Olan Tacın Net Çizmi, 8 Yapraklı Çiçeği Ve Geometrik Motiflerle	37
ŞEKİL 53. Pers Askerin Tiyyara Adlı Şapkası, Taht-Jamşiddeki Kabartmalardan ...	37
ŞEKİL 54. Firuze Taşından Yapılan Hakhamaneş Kraliçesi Tacı	38
ŞEKİL 55. Altın Kaplama Tülle Benzer Yuvarlak Küpenin İçinde 2 Sıra Küçük Nar Motiflerinin Olduğu, 3. Sırada İse Küçük Pulların Asılı Olduğu Ve Halkayada Aynı Tülle Sarılı Olan Lacivert Taşlı Küpe	38
ŞEKİL 56. Paris, Luvr Müzesinde Saklanan Firuze Taşları İle Süslü Altın Kúpeler, MÖ 4-6. Yy Ait	39
ŞEKİL 57. MÖ 3-5. Yy Ait Rusyada Bulunan Ve Hermitaj Müzesinde Saklanan, Gözleri Firuze Taşla Süslü Hayvan Figürlü Bir Pers Kolyesi	39
ŞEKİL 58. Londrada Viktoria Albert Müzesinde Saklanan, MÖ 5. Yy Ait Altın Pazubent	39
ŞEKİL 59. Kanca İle Örülen Kumaş Kalıntısından Bir Parça	40

ŞEKİL 60. Taht-Jamşid Kabartmalarındaki Büyük Daryuşun Kıyafet Üzerine Kazılan Motiflerine Ait Bir Sıra Aslan Motifi	41
ŞEKİL 61. Üst Görseldeki Aslan Motifin Net Görüntüsü	42
ŞEKİL 62. Taht-Jamşid Kabartmalardan Alınan Hakhamaneş Kumaşlarına Ait Çiçek Motifi	42
ŞEKİL 63. Hakhamaneş Kumaş Motiflerinden Bir Kaç Alıntı	42
ŞEKİL 64. Hakhamaneş Kumaş Motiflerinden Bir Kaç Alıntı	43
ŞEKİL 65. MÖ 2-3. Yy Ait, Nahavand Bölgesinde Bulunan, Luvr müzesi Ve Tahran Müzesinde Saklanan Küçük Bronz Heykeller	44
ŞEKİL 66. Nahavandde Bulunan Küçük Bronz Heykel, İran Milli Müzesinde Saklanan (Zeus Heykeli Ola Bilir)	44
ŞEKİL 67. Tahrande İran Milli Müzesinde Saklanan, . MÖ 1-2. Yy Ait, Nahavandde Bulunan Küçük Bronz Heykel (Bir Kadın Tanrıçası Giysisi Ola Bilir)	45
ŞEKİL 68. Suluki Padişahı, Frigyan Şapkası Ve Uzun Ceketİ İle	45
ŞEKİL 69. MÖ 1-2yya Ait Olan Bronz Ayakkabı, İran Milli Müzesinde Saklanan, Helenistik Stili İle Bronz Kayıp Heykelin Bir Parçası	46
ŞEKİL 70. Antyukus, İran Stili Taç Ve Giysisi İle Ve Mitra; Güneş Tanrıçası, Frigyan Şapka Ve İran Giysisi İle	46
ŞEKİL 71. Tahrande Reza Abbasi Müzesinde Saklanan Suluki Dönemine Ait, Süs Tarağı Ve Giysi İğnesi	47
ŞEKİL 72. Hatra-Irakta, MS 2. Yyda Yapılan Aşkani Köşkü	48
ŞEKİL 73. Hatra Köşkündeki, Yunan Etkisi İle Yapılan Mimarideki Aşkani Padişahlarının Motifi	48
ŞEKİL 74. Aşkani Dönemi, MÖ 2. Yy Ait Fil Dişi Öbjesi	48
ŞEKİL 75. Aşkani Sanatına Ait Mücevherler	49
ŞEKİL 76. Aşkani Dönemine Ait Çömlekten Yapılan Tabut	49
ŞEKİL 77. Part Giysisini Gösteren, Apadana Köşkünün Doğu Merdivenleri, Taht-Jamşiddeki Kabartmalardan Alınan Bir Çizim	51
ŞEKİL 78. MÖ 1-2.Yy Ait Bağdat Müzesinde Saklanan, Hatra Bölgesindeki Part Hakiminin Diz Üstü İnci Süslemeli Tunığı	52

ŞEKİL 79. MÖ 2. Yya Ait Bağdat Müzesinde Saklanan, Arapeli Tunik Giyen Hatra Şehzadesi Ubalın Heykeli	52
ŞEKİL 80. Gurestani Kabartması, Şam Müzesi, MÖ 2-3. Yy	53
ŞEKİL 81. Part Kadını Hatra-İrak Müzesi, Büyük Parça Kumaşlardan Oluşan Belki Dikişsiz Kıyafeti İle	53
ŞEKİL 82. Yunan Mimarısından Esinti İle Birbirine Bağlı Zincirler Motifi Olan Hatra-Bağdat Müzesinde Saklanan Part Pantolonu	54
ŞEKİL 83. Eski İran Milli Müzesinde Saklanan Aşkani Generalı, “Surena”nın 3 Parçadan Oluşan Pantolonu	54
ŞEKİL 84. MÖ 2. Yya Ait -İran Milli Müzesinde Saklanan Surenanın Bronz Heykeli	55
ŞEKİL 85. 3 Parçadan oluşan Part pantolon ve tuniğinin giyiliş tarzı	55
ŞEKİL 86. Se-Banu Ve Şir Heykelindeki Şal-Kemer, Şapka Ve Beline Doladığı Çador	56
ŞEKİL 87. MÖ 1. Yya Ait Şuşta Bulunan Mermer Taştan Yapılan, 4. Aşkani Şahı, Ferhatın Eşi; Muzaya Ait Tacın Görseli	56
ŞEKİL 88. Resm Edilen Aşkani Kadını, Çador Ve Şapkası İle	57
ŞEKİL 89. Bir Part Komutanı Askeri Kıyafette, Kemer Ve Omuz Üstünde Düğümlenen Pelerin İle Hatra, Mossul Müzesinde Saklanan MS 1-2. Yya Ait	57
ŞEKİL 90. Hatra, Bağdat Müzesinde Saklanan Bir Part İbadetçisi İşlemeli Giysi Ve Kemer İle	58
ŞEKİL 91. İran Milli Müzesinde Saklanan Part Şehzadesi Surenanın Saç Bandı Modeli	58
ŞEKİL 92. Yazd-Gerd Kalesinden Bir Part Kabartması Görseli, Keçeden Olan Şapkaları Ucu Sivri Ve Kullakları Kapatan Şapkaları	59
ŞEKİL 93. Milli Paris Kütüphanesinde Saklanan Para Oymasındaki, Aşkani Padişahı 4. Ardavanın Değerli Taşlarla Süslü Şapkası	59
ŞEKİL 94. Tahran- Reza Abbasi Müzesinde Saklanan, MS 2. Yya Ait Kireçten Yapılan Bir Part Erkeği Heykeli Botları İle	60
ŞEKİL 95. Susa Müzesi Khuzestanda Saklanan, Masjed-Soleymanda Bulunan Aşkani Dönemine Ait Bir Heykelin Kalıntılarından Ayakkabı Formu	60

ŞEKİL 96. Reza Abbaasi Müzesinde Saklanan, Geometrik Desenlerle Yapılan Altın, Firuze Ve Akik Taşlarla Süslenen Aşkani Küpeleri	61
ŞEKİL 97. Tahran Reza Abbasi Müzesinde Saklanan, Altın Ve Mücevherlerle Süslü Aşkani Çağına Ait Kolye Ve Küpeler	61
ŞEKİL 98. Reza Abbasi Müzesinde Saklanan, Aşkani Dönemine Ait Hayvan Motifleri Ve Geometrik Desenlerden Oluşan Kemer Tokası	61
ŞEKİL 99. Reza Abbasi Müzesinde Saklanan, Yüksek Makamlı Aşkani Dönemine Ait Gümüş Yüzük	62
ŞEKİL 100. İran Milli Müzesinde Saklanan, Azerbaycan; Garami Bölgesinde Bulunan Aşkani Kumaş Parçası.....	62
ŞEKİL 101. Horuz Motifli Bir Sasani Kumaş Örneği, MS 6-7. Yya Ait	63
ŞEKİL 102. MS 7. Yya Ait, Altından Yapılan Sasani Döneminde Üretilen Paraları, 3.Şapur-Sasani Şahının Görseli	64
ŞEKİL 103. Ardeşirin Kardeşi Şapur; Tunik, Pantolonla Ve Keçe Şapkayla-Taht Jamşid Kabartmalarından Bir Alıntı	65
ŞEKİL 104. Papak, Ardeşirin Babası En Eski Sasani Giysisi ile, Taht-Jamşid Kabartmasından Bir Alıntı, MS 5. Yy	65
ŞEKİL 105. Tag-Bostan Kabartmasından, MS 4. Yya Ait 2. Ardeşir, Taç Giyme Töreninde Dışbükey Tuniği ile	67
ŞEKİL 106. Hermitaj Müzesinde Saklanan, MS 6. Yya Ait Khosro-Anuşirvan Tabağındaki Kabartma	68
ŞEKİL 107. 2. Şapur Ve Mitranın Tuniklerindeki Etek Formu, Tag-Bostan, MS 4. Yya Ait	68
ŞEKİL 108. Hermitaj Müzesinde Saklanan, 6.Yya Ait 1. Khosro Tabağı Adı İle Meşhur Eserin, Şahın Refakatçilerinin Tuniklerindeki Etek Modellerinden Biri	69
ŞEKİL 109. Sasani Bir Savaşçı/ Padişahının Tuniği, Hermitaj Müzesinde Saklanan Gümüş Bir Tabaktan Alıntı.....	69
ŞEKİL 110. Sasani Padişahı Tuniği, Tag-Bostan Kabartmasından Bir Alıntı	70
ŞEKİL 111. MS 3.Yya Ait, Şiraz-Bişapur Bölgesinde Doğal Mağrada Yer Alan, Şapur Heykelindeki Giysi Formu	70
ŞEKİL 112. MS 3.Yya Ait, Şiraz-Bişapur Bölgesinde Doğal Mağrada Yer Alan, Şapur Heykelindeki Giysi Formu	71

ŞEKİL 113.	MS 4. Yya Ait, İran Milli Müzesinde Saklanan Sasani Kadını Elbisesi	71
ŞEKİL 114.	MS 3-4. Yya Ait, Tag-Bostan Kabartmalarından Alınan Anahitanın Elbisesi	72
ŞEKİL 115.	Kermanşah, Nagş-Rostamdeki Kabartma,Taç Giydirme Merasimindeki Kraliçe Anahitanın Uzun Elbisesi, MS 3-4. Yya Ait –Kermanşah	72
ŞEKİL 116.	Hermitaj Müzesinde Saklanan, Gümüş Tabagın Üzerindeki Sasani Dönemineden Sonraya Ait Bir İşçi Kadın Giysisi	73
ŞEKİL 117.	Paris Milli Kütüphanesindeki Bir Kitaptan Alınan, Gümüş Tabaktaki Şahane Bir Ziyafette Servis Yapan Bir Sasani Kadını Pantolonunu Gösteren Sahne	74
ŞEKİL 118.	New York Metropolitan Müzesinde Saklanan, Sasani Pantolonunu Gösteren Döneme Ait Gümüş Bir Tabak	74
ŞEKİL 119.	Sasani 7-9. Yya Ait Kısa Bir Ceket	75
ŞEKİL 120.	Hermitaj Müzesinde Saklanan Gümüş Tabaktan Alınan, MS 8-9. Yya Ait, Bahram, Arkalık İle.....	75
ŞEKİL 121.	Hermitaj Müzesinde Saklanan, Şapur Cübbe Ve Ya Arkalığı, Gümüş Tabak	75
ŞEKİL 122.	9. Yy, Sasanilerden Sonraki Döneme Ait Ve Hermitaj Müzesinde Saklanan Gümüş Tabak;Törende Çalışan Bir Kişinin Pelerini	76
ŞEKİL 123.	Sasani Pelerin Modelinden Alınan Bir Çizim	76
ŞEKİL 124.	Normal İnsanlar Ve Saray Görevlilerinin Başlık Ve Şapkaları	76
ŞEKİL 125.	3. Ardeşirin Tacı, 7. Yy-Milli Paris Kütüphanesinde Kitaptan Tasarlanan Bir Görsel	77
ŞEKİL 126.	3. Şapur -4. Yy, Paris Milli Kütüphanesinde Bir Kitaptan Alınan Bir Görsel	77
ŞEKİL 127.	3. Yya Ait, Hermitaj Müzesinde Saklanan Gümüş Paradaki 1. Bahramın Tacı	78
ŞEKİL 128.	2. Bahram Ve Eşi İle Çocukları, Sasani Taçları İle, Dönemin 1 Dirhem Değerindeki Gümüş Parası	78
ŞEKİL 129.	Sasani Kraliçesi Tacı, MS 7. Yy	79
ŞEKİL 130.	Sasani Devrinden Sonra, Hermitaj Müzesinde Saklanan Gümüş Tabakta Ağız Bandı Takan Sasani Hizmetçisi	79

ŞEKİL 131. Döneme Ait Gümüş Bir Tabak Kabartmasındaki Sasani Hizmetçi Kadın, Çarşaf Ve Şal İle	80
ŞEKİL 132. Paris Milli Kütüphanesi, François Boucher Kitabından Alınan Gümüş Tabak Oymasındaki Hizmetçi Sasani Kadını Şal İle	80
ŞEKİL 133. Av Sahnesinde, Harp Çalan Kadınlar, Saç Bandı Ve Sarık İle, Tag-Bostan Kabartmasında	81
ŞEKİL 134. Zanjanda İran Milli Müzesinde Saklanan, 3. Yya Ait “Tuzdan Adamın” Çizmesi	81
ŞEKİL 135. Sasani Gümüş Tabak Üzerinden Çizilen Çizme Çeşidi	82
ŞEKİL 136. Bir Sasani Şehzadesinin Ayakkabısından Alıntı	82
ŞEKİL 137. Tahrande Reza Abbasi Müzesinde Saklanan Lacivert Taşlarında Kazınan İki Tarafta Aslan Ortada Kraliçe Siması Olan Altın Kolye	83
ŞEKİL 138. Kabil Milli Müzesinde Saklanan, Sasani Dönemine Ait Firuze Taşlarla Süslü Altın Saç Aksesuarı	83
ŞEKİL 139. “Simorgh” Motifli Sasani Dönemine Ait Kumaş Örneği	85
ŞEKİL 140. 7. Yya Ait Luvr Müzesi Ve Lyon Müzesinde Saklanan Sasani Kumaş Parçası	85
ŞEKİL 141. 9. Yya Ait, Duvar Resimlerindeki Tunik Ve Etek Giyen Dansçılar	88
ŞEKİL 142. Manevilerin Gelensove Adlı Şapkaları-Duver Resmi, Berlin Müzesi	89
ŞEKİL 143. 9. Yy, Sasani Dönemine Ait, Simorgh Motifleri Olan Bir İslami Giysi-Hermitaj Müzesi.....	89
ŞEKİL 144. 9. Yya Ait Bir Duvar Çizimi, Berlin Müzesi	90
ŞEKİL 145. Varege-Golşah Kitabından Alınan Bir Sayfa	90
ŞEKİL 146. Selçuklu Dönemine Ait İpek Tunik, MS 11. Yy	92
ŞEKİL 147. 13. Yya Ait Tahran Reza Abbasi Müzesinden Alınan, Uzun Ve Diz Üstü Tunikli Erkekler, Şah-Name'den Bir Fotoğraf	92
ŞEKİL 148. Tahran Reza Abbasi Müzesinde Saklanan, Cilalı Çömlek Tabak Üzerindeki 10. Yya Ait İki Uzun İslami Tunik Giyen Samani	92
ŞEKİL 149. Tahran Reza Abbasi Müzesinde Saklanan Ve Sovar-Ol-Kavakeb Adlı Kitabından Alınan 12. Yya Ait Pazubentli Kaftan	93
ŞEKİL 150. Tahran-Reza Abbasi Müzesinde Saklanan Cilalı Çömlek Tabak Üzerindeki 10. Yya Ait, İki Uzun İslami Tunik Giyen Samani	93

ŞEKİL 151. Londrada Viktoria-Albert Müzesinde Saklanan 12. Yya Ait Kısa Arkalık, Cilalı Kaseden Alınan Bir Görsel	94
ŞEKİL 152. İran Sanatları Değerlendirmesi Kitabından Alınan 12. Yya Ait, Cübbe Ve Pazubent.....	94
ŞEKİL 153. Cübbe ve Pazubent, 12. Yya Ait, Sovar-Ol-Kavakeb, Yazar Sufi-Reza Abbasi Müzesi Tahran	95
ŞEKİL 154. Selçuklu Dönemi 14. Yya Ait, Milli Paris Kütüphanesinde Saklanan, Ferdowsi Şahnamesinden Alınan Taç Çeşitleri	96
ŞEKİL 155. Metal Bir Şamdanlık, 12. Yy Ait Taçları Gösteren- Milli İran Müzesi	96
ŞEKİL 156. 13. Yya Ait Kaseden Alınan Sarık, Geniş Pantolon Ve Tacın Görselleri	97
ŞEKİL 157. 11. Yya Ait, İpek Bir Kumaşa Ait Kartal Gövdesindeki Çoraplı Kadın Figürü	97
ŞEKİL 158. Pensilvanya Sanat Müzesinde Saklanan, 12. Yya Ait Nakışlı Ve Düz Çizmelerin Görselleri	98
ŞEKİL 159. Şal Kullanımını Gösteren, Jame-Al-Tavarikh Kitabından Alınan Bir Sayfa	98
ŞEKİL 160. Sasani Motifleri İle Al-Buye Dönemine Ait İpek Kumaş	99
ŞEKİL 161. İran Milli Müzesinde Saklanan 10-11. Yya Ait, İpek Ve Yün Kumaş	100
ŞEKİL 162. 10. Yya Ait Paris, Luvr Müzesinde Saklanan İpekten Bir Kefen	100
ŞEKİL 163. 11. Yya Al-Buye Devrine Ait İnsan Ve Hayvan Ve Bitki Motiflerinin Yan Yana Kullanıldığı İpek Kumaş	101
ŞEKİL 164. Şah-Name Ferdowsi	101
ŞEKİL 165. Şah-Nameden Bir Sayfa, Miniyatür Sanatı	102
ŞEKİL 166. Javame-Al-Tavarikh Orantısız Çizimlerden Bir Sayfa	102
ŞEKİL 167. Javame-Al-Tavarikh Orantısız Çizimlerden Bir Sayfa	103
ŞEKİL 168. İki Atın Bir Bitkiye Karşı Oturduğu Motifli Yün Ve İpek Kumaş, 11-12. Yy Ait, More Koleksiyonu- Yelle Üniversitesi, Amerika	103
ŞEKİL 169. Moğul Çiçekli Kumaş Motiflerinden-İsfahan Çehel-Sutundaki Duvar Çizimlerinden Bir Alıntı	104
ŞEKİL 170. Teymuri Dönemine Ait Metal Kap	105
ŞEKİL 171. Porselen Ejderha Kuplu, Dönemin Çin Porselenleri İle Rekabet Eden Surahi	105

ŞEKİL 172. Jame-Ol-Tavarikh Kitabından 15. Yya Ait Miniyatür Çizimlerindeki Uzun Tunik, İçten Giyilen Tunik Ve Cübbe Modelleri-Reza Abbasi Müzesi	107
ŞEKİL 173. Teymuri Ve İlkhani Devrinde Giyilen Kadın İç Tunığı, Uzun Tunik, Cübbe	107
ŞEKİL 174. 15. Yya ait İpek kumaş üzerine yapılan bir miniyatür çizimindeki erkek ve kadın cübbeleri	108
ŞEKİL 175. 14. Yy Sonlarına Ait Miniyatür Bir Çizimden Alınan Kadın Cübbe/ Pelerini	108
ŞEKİL 176. Asar-Albagiye, Edinburgh Üniversitesinde Saklanan 14. Yya Ait Şair Biruninin Yazdığı Kitaptan Alınan Bir Görsel	109
ŞEKİL 177. Ferdowsi; Şah-Namesinden Alınan Bir Miniyatür Çizimi, 14. Yya Ait Uzun Pantolonlar	109
ŞEKİL 178. 14. Yy, Ferdowsi Şahnamesine Ait Bir Miniyatür Çizim Ve Üzerinden Tasarlanan Moğul-İlkanilerin Şapka Formları	110
ŞEKİL 179. Jame-Al-Tavarikh Kitabından Alınan Bir Çizim, 14. Yy BBaşları, Teymuri Ve İlkhani Şapka Modelleri	110
ŞEKİL 180. Dönemin Taç Ve Sarık Örnekleri	111
ŞEKİL 181. Arka Kısım Ve Üstü Bir Çiçek Motifi, Altın Ve Mücevherlerle Süslü Taç-Şapka Ve Boynun Altından Gelen Sıra İnciler İle Süslemesi	111
ŞEKİL 182. Jame-Al-Tavarikh Kitabından Alıntı Bir Miniyatür Çizimi, Dönem Kadınlarının Tüyle Süslü Şapkaları	112
ŞEKİL 183. 14-15. Yya Ait Kadın Ayakkabısı, Klara-Abkar Çiziminden Bir Alıntı	112
ŞEKİL 184. 15. Yya Ait Uzun Dar Kollu Tunik Elbiseler, Kısa Kollu Cübbeler, Taç Ve Şapka Çeşitleri, Jame-Al-Tavarikh Kitabından Alıntı	112
ŞEKİL 185. 14. Yya Ait, Berlin Müzesinde Saklanan Gümüş Elyaflarla Dokunan İpek kumaş	113
ŞEKİL 186. Safevi Dönemine Ait Günlük Hayatı Gösteren Bir Çizim	114
ŞEKİL 187. Safevi Sanatına Ait Metal Sürahi.....	115
ŞEKİL 188. Safeviler	116
ŞEKİL 189. Çiçek Desenli Bir Tunik, 17. Yya Ait Çehel- Sotun Duvarına Yapılan Resimlerinden Bir Görüntü	117

ŞEKİL 190. Padişahın Giydiği Çiçek Desenli Bir Tunik, 17.Yya Ait Çehel-Sotun Duvar Resimlerinden, Bir Görüntü	117
ŞEKİL 191. 17. Yya Ait Resm Edilen Tunik Ve Çizgili İçten Giydiği Tunik İle Safavi Genç	118
ŞEKİL 192. Miniyatür Resiminden Alınan Safevi Bir Genç İşçi Görüntüsü	118
ŞEKİL 193. Bel Hattına Kadar Açık Tunik İle Resm Edilen, 17. Yya Ait Ayna Elinde Bir Kızın Resmi.....	118
ŞEKİL 194. 17. Yyda Resm Edilen, Şah-Süleymana Ait Kelice	119
ŞEKİL 195. Şarden Seyahatnamesinden Alınan Bir Görsel, Cübbe Ve Kelice Giyen Bir Kadın	120
ŞEKİL 196. Reza Abbasi Müzesinde Saklanan Safevi Dönemine Ait Önü Açık Bir Kelice	120
ŞEKİL 197. 16. Yya Ait, Bel Hattına Kadar Düğmeli Bir Çeşit Safevi Cübbesi Giyen Genç	120
ŞEKİL 198. 17. Yy Ait Önü Açık Cübbeli Bir Genç	121
ŞEKİL 199. 17. Yya ait, Safevi Dönemi Çizimi-Kordi Giyen Bir Genç	121
ŞEKİL 200. 17. Yya Ait, Bir Safevi Dönemi Çizimi; Katebi Giyen Bir Genç	122
ŞEKİL 201. Safevi Dönemine Ait Erkek Pantolonu	122
ŞEKİL 202. Safevi Dönemine Ait Kadın Pantolonu	123
ŞEKİL 203. 14. Yyın Sonlarına Ait Şah-Nameden Alınan, Moç-Piç Giyen Bir Safevi Çizimi	124
ŞEKİL 204. Miniyatür Çiziminden Alınan, Safevi Dönemine Ait Bir Çorap	124
ŞEKİL 205. Çorabın Altına Dikilen Deri Parçası	124
ŞEKİL 206. Topuklu, Siyah Renkte Deri Ayakkabı Giyen Genç	125
ŞEKİL 207. 17. Yy, Safevi Dönemine Ait Topuklu Erkek Ayakkabısı	125
ŞEKİL 208. 17. Yy BaşlarınaA, Düz Ayakkabı Giyen Safevi Kadını	126
ŞEKİL 209. Beyaz Renkli Give Ve Diz Altında Bir İple Düğümlenen Moç-Piç Giyen Genç Avcı	126
ŞEKİL 210. Safevi Dönemine Ait Erkek Şal-Kemeri	127
ŞEKİL 211. Safevi Kızıl-Baş , Sarık Ve Kırmızı Şapkası İle	128
ŞEKİL 212. Şah Abbasın Yeşil Sarık İle Salınan Tacı	128
ŞEKİL 213. Miniyatür Çiziminden Alınan, Kürkten Yapılan Bir Tür Safevi Şapkası	128

ŞEKİL 214. Şah-Abbas Kürk Şapka İle	129
ŞEKİL 215. Saçları Örgülü Safevi Kadını, Üçgen Bir Türbanla Ve Süs İncilerle	129
ŞEKİL 216. 16.Yya Ait, Maghnae Giyen Safevi Kadınları	129
ŞEKİL 217. Safevi Şehzadesine Ait, Yemen Akiki Yüzük	130
ŞEKİL 218. 16. Yya Ait “Chemise” Adlı Elbisenin Yaka Modellerinden Biri	131
ŞEKİL 219. İpek Ve Satenden Detaylar	131
ŞEKİL 220. 16-17. Yya Ait Paris Dekoratif Sanatlar Müzesinde Saklanan, İpek Kumaştan Rahipler İçin Yapılan İslami Motifli Kolsuz Pelerin	132
ŞEKİL 221. Royal Arsenal Müzesinde Saklanan,16.Yya Ait Kadife Cübbe	132
ŞEKİL 222. 17. Yyın Sonlarına Ait –İsfahanda Bulunan Kadife Ve Altın İplikli Safevi Kumaşı	133
ŞEKİL 223. Afşar Dönemine Ait Yağlı Boya Tenkniği İle Mücevher Kutusu Üzerine Yapılmış Çizimler	134
ŞEKİL 224. 18. Yy, Zand Dönemine Ait Çizim	135
ŞEKİL 225. Hermitaj Müzesi Koleksiyonunda Saklanan Naser-Al-Din Şah Qajarın Portre Çizimi	135
ŞEKİL 226. Şams-Ol-Emare, Qajar Şahlarının Ve Pahlavi Şahlarının Yaşadıkları Köşk	136
ŞEKİL 227. Dönemin Yazı Sanatlarından Olan Nastalig Yazısı, Taş Baskı Uygulaması	136
ŞEKİL 228. Kitap Sayfasından Bir Litografi/Taş-Baskı Örneği	137
ŞEKİL 229. Bagh-Eram Binasının Duvar Seramiklerine Yapılan Resimler, Şiraz	137
ŞEKİL 230. Ön Yakası Bel Hattına Kadar Açık Bir Zand/ Afşar Tuniği	139
ŞEKİL 231. Uzun Kolların Üçgen Kesimli Kol Ağızları, Zand Dönemine Ait	140
ŞEKİL 232. Zand Şahı; Karim Khan-Zand Ve Saraydakilerin Cübbe Modellerini Gösteren Bir Çizim	140
ŞEKİL 233. Tahran İnsan Bilimi Müzesinde Saklanan, 18. Yya Ait Çizgili Kumaştan Yapılan Bir Zand Dönemi Cübbesi	140
ŞEKİL 234. Üçgen Uzun Kollu Cübbe Ve Şal-Kemer İle Resm Edilen, Karim-Khan-Zande Ait Kısa Kollu Arkalık	141
ŞEKİL 235. İnsan-Bilimi Müzesinde Saklanan, Bir Yağlı Boya Çiziminden Alıntı Olan Zand Kadın Tunik Ve Pantolonu	142

ŞEKİL 236.	18. Yyın Sonlarında Yapılan Naderi Taç-Şapkasının Resmi	143
ŞEKİL 237.	18. Yya Ait Bir Zand Şehzadesi Çizimi, Sarıklı Ve Taşlarla Süslü Şapka	143
ŞEKİL 238.	Şair, Hafez Divanından Alınan Bir Miniyatür Çizimi, Zand Ve Afşar Halkının Şapkaları	144
ŞEKİL 239.	18 .Yya Ait, Bir Zand Hanedanı Kadını, Saçındaki Kuş Tüyü Ve Uzun Tül Aksesuarı	144
ŞEKİL 240.	Naderi Müzesi-Khorasanda Saklanan, Nader-Şah-Afşara Ait Ve Ya Benzetilmiş Çizmeler	145
ŞEKİL 241.	Bir Zand Kadını, Topuklu Ayakkabı İle, Tahrandaki, İtalya Baş Konsolosluğu Kitabından Alınan Bir Resimin Görseli	145
ŞEKİL 242.	Nader-Şah-Afşarın Ahenk İçinde Olan Mücevherleri	146
ŞEKİL 243.	Agha-Mohammad-Khan-Qajar Çizimi	151
ŞEKİL 244.	Fath-Ali-Shah-Qajar Çizimi	152
ŞEKİL 245.	Qajar Döneminde Yapılan Fath-Ali-Şah Rey Dağlarındaki Kabartması, Tahran	153
ŞEKİL 246.	Fath-Ali-Şah.....	153
ŞEKİL 247.	Fath Ali Şahın Oğlu, Şehzade-Abbas-Mirza	154
ŞEKİL 248.	Dönem Qajar Şehzadesi, Qajar Çizimleri Kitabından Alınan Beyaz Qajar İç-Tunik Ve Pramit Şapkası	154
ŞEKİL 249.	18.Yy, Fath-Ali-Şah Dönemine Ait Bir Kadının Tunığı Ön Yaka İnci Ve Yırtmaç Detaylarıyla	155
ŞEKİL 250.	18.Yy, Fath-Ali-Şah Dönemine Ait Bir Kadının Tunığı Ön Yaka İnci Ve Yırtmaç Detaylarıyla	155
ŞEKİL 251.	Oxford Üniversitesi Koleksiyonundan Alınan, 18. Yyda Çizilmiş Bir Müzisyen Qajar Kadını Resmi	156
ŞEKİL 252.	18. Yy, Fath-Ali-Şah Dönem Ait Uzun Cübbeli Bir Şehzade	157
ŞEKİL 253.	Abbas-Goli-Mirza Çizimi, 19. Yya Ait Cübbe Modeli	157
ŞEKİL 254.	Tahran Golestan Köşkünde Saklanan, Qajar Hanedanının 2. Devrine Ait Kısa Cübbe	157
ŞEKİL 255.	Qajar Kadını Uzun Kollu Arkalık İle, Fath-Ali-Şah Dönemine Ait Bir Çizim	158

ŞEKİL 256. 19. Yy Sonlarına Ait, Elleri Ayakları Kınalı İşçi Bir Qajar Kadını Kısa Kollu Arkalık İle	159
ŞEKİL 257. Viktoriya Albert Müzesinde Saklanan 1800-1870 lere Ait Bir Qajar Ceketi	159
ŞEKİL 258. 19. Yya Ait New York- Bruklin Müzesinde Saklanan Qajar Kadınına Ait Arkalık	160
ŞEKİL 259. Qajar Dönemine ait kadın Arkalıkları	160
ŞEKİL 260. 18. Yy, Qajar Hanedanına Ait Botte Cegge Motifli Uzun Kelice	161
ŞEKİL 261. Qajar 2. Devrinde Giyilen Sardarisi Ve Aba	161
ŞEKİL 262. 18. Yy, Fath-Ali-Şah Dönemine Ait, Qajar erkeği pantolonu	162
ŞEKİL 263. 1. Devir, Qajar Kadını Pantolonu	162
ŞEKİL 264. 19. Yy Başlarına Ait Bir Çizim, Qajar Uzun Etekleri	163
ŞEKİL 265. Şalite Eteği İle Haremin Kadınları	164
ŞEKİL 266. Naser-Al-Din-Şah Döneminde Balerin Eteği Giyen Taj-Al-Saltane, Qajar Prensesi	164
ŞEKİL 267. Ön Kısmı Siyah İplikle Bağlanan Etek Ve Dar Tonbanlar	165
ŞEKİL 268. Şalvar Giyen 2. Dönem, Qajar Kadınları	165
ŞEKİL 269. Kat Kat Balerin Etekleri İle Qajar Kadınları	166
ŞEKİL 270. 1800-1860 Ait Viktoriya Albert Müzesinde Saklanan Erkek Qajar Pantolonu.....	166
ŞEKİL 271. 18-19. Yya Ait Şal-Kemer Takan Bir Şehzade	167
ŞEKİL 272. Fath-Ali-Şaha Ait Değerli Taşlarla Süslü Kemer İle Çizilen Yağlı Boya Resimi	167
ŞEKİL 273. Naser-Al-Din Şah Mücevherli Kemer Ve Aksesuarları İle	168
ŞEKİL 274. 1. Devirdeki Qajari Şapkası.....	169
ŞEKİL 275. 2. Devirdeki Qajari Şapkası, Mohammad-Şah	169
ŞEKİL 276. Yabancı Büyük Elçilerin, Fath-Ali-Şahın Huzuruna Çıktıklarında Giymeleri Gereken Şal-Kolah Ve Cübbelerle, Eski Negarestan Köşkü Duvar Resimlerinden Alınan Bir Görüntü.....	170
ŞEKİL 277. Amir Kabir, Qajar Hanedanı 1. Döneme Ait Üst Rütbeli Resmi Kıyafetler İle	170
ŞEKİL 278. Sansar Kürklü Üst Ve Qajari Kuzu Kürklü Şapka	171

ŞEKİL 279. Sansar kürklü ve Qajari kuzu kürklü şapka	171
ŞEKİL 280. Bir Qajar Taç-Şapkası, Mohammad-Şah	172
ŞEKİL 281. Sasani Devrinden Sonra Yapılan İlk Taç, Fath-Ali-Şaha Ait Kiani-Taç.....	172
ŞEKİL 282. Fath-Ali-Şah Dönemine Ait Tüllü Şapka	173
ŞEKİL 283. Cegge Motifinde Değerli Taşlarla Süslü, Tüllü Taç	173
ŞEKİL 284. Aftab-Gardani-Çargad	174
ŞEKİL 285. Ortadan Katlanan Ve Tüm Saçı Göğüse Kada Uzanıp Kapatan Beyaz Çargad	174
ŞEKİL 286. Dönemin Çeşitli Şekillerde Kullanılan Çarşafı Ve Rubende Kullanımı	175
ŞEKİL 287. Qajar Kadını Uzun Beyaz Çorapla	176
ŞEKİL 288. Naser-Al-Din-Şah Beyaz Çoraplarla	176
ŞEKİL 289. Naser-Al-Din-Şahın Eşi Beyaz Çorapla	176
ŞEKİL 290. Naser-Al-Din-Şah Uzun Ve Topuklu Çizmelerle	177
ŞEKİL 291. Saltanat Giysileri Müzesi Tahrandaki Saklanan 1. Devirde Giyilen Çağçurlar	178
ŞEKİL 292. Naser-Al-Din-Şahın Eşlerinden Biri Şalite Adlı Eteğin Üzerine Çağçur Giyerken	178
ŞEKİL 293. ÇAGÇUR	179
ŞEKİL 294. 1. Devirdeki Topuklu Ve Arkası Açık Ayakkabılar	179
ŞEKİL 295. 1800-1889 Senelerinde Ait, Deri Ve İpekten İşlemli Önü Sivri Ve Dönük Her İki Devirde Giyilen Ayakkabılar	180
ŞEKİL 296. Qajar Dönemine Ait Ucu Sivri Ve Üste Kalkık Ayakkabılar	180
ŞEKİL 297. Naser-Al-Din Şahın Eşi, Mozaffar-Al-Din Şahın Annesi, Önü Açık Düz Rugan Ayakkabı İle.....	181
ŞEKİL 298. Qajar Saray Kadınlarına Ait Yurtdışından Gelen Topuklu Ayakkabılar	181
ŞEKİL 299. Merkez Bankasında Saklanan, Milli Hazine Kategoresindeki, Qajar Dönemine Ait Mücevherler-Tahran	182
ŞEKİL 300. Naderi Tahtı Adına Meşhür Olan, Fath-Ali-Şahın Saltanat Tahtı	182
ŞEKİL 301. Firuze Taşlarında Soldan Sağa Her Birinin İçinde Qajar Şahlarının Siması Olan Döneme Ait Bir Broş	183
ŞEKİL 302. Qajar Taç-Şapkalara Takılan Bote Cegge Motifli, Zümrüt Ve Elmaslarla Süslü Qajar Aksesuarı	183

ŞEKİL 303. Qajar Dönemine Ait İpek Bir Şal,Bote Cegge Deseni İle,Vaşington D.C. Tekstil Müzesinde	184
ŞEKİL 304. Qajar Aksesuarlarından Esinlenen Gucci Markası	186
ŞEKİL 305. Maghnae Giyen Gucci Mankenleri	187
ŞEKİL 306. Kadın Giysi Tasarımının Çizimi	190
ŞEKİL 307. Uyarlanan kadın Giysi Tasarım	191
ŞEKİL 308. Erkek Giysi Tasarımının Çizimi	192
ŞEKİL 309. Uyarlanan Erkek Giysi Tasarımı	193

KISALTMALAR

CM : Santimetre

MÖ : Milattan Önce

MS : Milattan Sonra

GİRİŞ

Bu çalışmada, İrandaki ilk çağdan yeni çağa kadarki ilk insanların mağaralarda yaşama başlamaları ve yaşamlarındaki geçimlerini sağlamak için kullandıkları yöntemleri anlatılmıştır.

(8-10). Binyıla dayanan İran yaylalarında yaşayan Elam ve Aşurlar gibi ilkel uygarlıkların yaşam biçimleri ve taş devri, neolitik ve demir çağındaki sanat akımları anlatıldıktan sonra, İranda (MÖ 6-8.Yy) arasında, ilk uygarlık ve devleti oluşturan Med imparatorluğu ve Elamiler zamanından olan yazım, musiki ve çömlekçilik sanatları gibi akımlar anlatıldıktan sonra tarih yazarların ve o dönemlerden kalan eserlerinden giyim kültürleri tanıtılmıştır. MÖ 7.Yydan beri, Medler gibi Ariyayilerden olan Pers topluluğu; MÖ 1.Yydan beri İran batı kuzeyinden merkezine göç ederek büyük imparatorluk, Pers Hanedanını oluşturup; dünya çapında ünlü olan ve önceki ve sonraki dönemleri hakkında bir çok bilgiyi aktaran Pers Polis adlı bölgeyi oluşturmuşlardır. Bu dönemle ilgili uygarlık, sanat ve giyimleri anlatıldıktan sonra ise Yunanlıların İrana saldırımları ve zengin imparatorluk Persleri yenerek politik stratejilerle Soluki Hanedanının kurmuşlardır ama İran asıllı Aşkaniler tarafından yenilmişlerdir. Döneme ait bronz heykellerden ise yunan karışımı olan giysi kültürleri anlatılmıştır. Sasani döneminde aynı şekilde anlatıldıktan sonra, Orta çağa denk gelen Arapların İrana saldırımlarından sonraki etkiler ve İranın İslamdan sonraki Emevi ve Abbasiler gibi, Arap kavimlerinin büyük dini etkileri ve Samanilere kadar oluşan bölgesel hükümetler anlatılmıştır. Ghaznavilerin Hindistana saldırımları ve o dönemdeki dokumacılıkta bıraktıkları etkilere Tekstilin ilerlemesini sağlamıştır.

Aynı zamanda Türk asıllı Selçuklular, ve sonraki bazı bölgesel egemenlikler gelecekteki İranın özgürlüğüne kavuşmasını sağlamışlardır. Bu dönemlerdeki ortaya çıkan ünlü İranlı şairlerin günümüz sanatındaki etkisi büyük olmuştur. İslamdan sonraki gelişen çizim sanat dalı olan Minyatür çizim sanatı dönemlerdeki giysi kültürünü anlatmak için güçlü ve zengin kaynaklardan olmuştur. Selçuklulardan sonra Moğolların İrana saldırımları ve İranlı sanatkarların bu sert ve vahşi toplumu politik bir şekilde İran sanatıyla tanıştırmak, yumuşak ve sanat sever insanlara dönüştürmüşlerdir. 16.yydan itibaren İrana hükmeden Safevilerin Avrupa ile daha yakın iletişimde olmalarından dolayı, bu çağ uygarlıkta ve sanatta, ekonomi ve siyasette yeni bir dönüm noktası yaratmıştır. O dönem insanı geleneksel bir hayat yaşamasına rağmen, yurt dışından gelenler sayesinde ilk iletişimlerin atılması başlanmıştır. Safevi Hanedanının çöküşü ile beraber, Afşar, Zand ve Qajarlar gibi bölgesel kavimler kurulmuştur ama sanat akımları aynı hızla devam etmelerine rağmen, tarzları yabancılaşmıştır. Bu dönemlerdeki en önemli çalışmalarından ise İranda tesis edilen büyük ve akademik anlamda okullar olmuştur. Konumuz olan Qajar Hanedanı ise kendi dönem aralığında iki ayrı döneme ayrılmıştır. Birinci döneminde İranın eski usulu ile yaşam tarzı devam etmiştir ama 2. Dönemde yurtdışı ile gelişen sözleşmeler ve git geller sayesinde tamamen farklı bir şekilde yaşanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

UYGARLIKLAR VE SANAT

1. İRAN UYGARLIKLARI VE SANAT ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Mağaralarda, sığınaklarda yaşayan ilk insanlar sürekli doğal tehlikelerle karşı karşıya kaldıkları için başta ihtiyaçlarını karşılama amaçlı, tabak çanak, silah, kıyafet ve ev gibi araçları temin etmek istemiş ve zaman ilerledikçe zeka ve yeteneklerini kullanarak doğal engelleri aşırp çeşitli aletler üretirp, git gide geliştirerek; daha huzurlu yaşam biçimi oluşturmuşlardır. İnsan oğlu ilk etapta, onlardan biri olan giyinmeyi, soğuk ve sıcak hava, doğal afetlerden korunma amaçlı gerçek anlamda en sade biçimde oluşturarak, yararlanıp ve gün geçtikçe detaylandırmıştır.

İranın yaylalarında bulunan ilkel uygarlık ve sanat eserleri, Elam ve Sumer hükümetine ait olarak tanımlanmıştır. Aşur, Babil, Manna, Urartu uygarlıklarının peşinden gelen hükümetler bu topraklarda; Medler sonra Hakhamaneşiler, ardından Aşkaniler, Sasaniler gibi farklı kavimler ve saltanatlar ile sürelemiştir. Arapların İran ve dünyanın farklı bölgelerine hükmetmeleri ile İslamla çelişik olan bir çok sanat dalı, özellikle Abbasi döneminde gelişememiştir. Selçukluların bu uygarlıklardan sonra gelmesi ve İlkhanilerin İrana saldırmasıyla Safevi Hanedanının başlaması sürecinde İran sanatı ilerlemiştir. Qajar Hanedanı zamanında Avrupayla güçlenen irtibat ve sürekli temas, modern yaşantının başlamasına sebep olmuştur.

Ülkedeki tarihi olayların gelişmesini, İran sanatının derinleşmesine neden olarak kabul edebiliriz. Bir çok Tarihi dönemde, bu topraklardaki ilk yaşayanların, farklı sanat dallarının geliştire bilmesinde, İranın değışken hava

2. Binyılından kalan bir çok metal unsurun Lorestan bölgesinde, Zagros ve Alborz dağlarına ait olduğu açıktır. Gilan bölgesi; Marlik tepesindeki, Birincil Marlik metal kaplar, 3 bin (MÖ) yılına aittir.

İrandaki ilk yaşayan insanların izleri, ülkenin merkezi; Kaşan ve Sialk bölgesinde bulunmuştur. Sialkiler ihtiyaçlarını taştan üretirlerdi. Mimarlık, Med imparatorluğunun ilk çağlarından beri farklı zaman dilimlerinde büyük ve yüksek ihtişama sahip olmuş ve gelişmiştir. Bu tarihi dönemden sonraki Sasani zevki ile İslam mimarisi, dünyada sınırsız güzllikler ortaya koymuştur. Aynı dönemlerde müslüman sanatçılar dini ortamlarda, sanatsal el yazıları, mimari kemerler ve muhteşem renkli tasarımlar yaratmışlardır. Tekstil, cam sanatı, metal işleri, ressamlık, çömlekçilik gibi sanatların ilerlemesi zaman almıştır.

3bin sene (MÖ); beyaz taş, mezar taşları, zift va başka taş çeşitleri sanatsal çalışmalar için kullanılmıştır. Çömleklerin koyu mavi ve koyu gri renkte yapılması revaçta olup, metal silahlar, Şuş ve Nahavand gibi İranın farklı bölgelerinde kullanılırdı. Altın, akik ve lacivertten aksesuarlar yapılırdı. 6ve7.yyda (MÖ), Urartu, Manna, Kastis, Med ve Persler gibi, çeşitli ırkların İran yaylalarına göç edilişleri Hakhamaneş imparatorluğunun başlatılmasını sağlamış ve İranın merkezi teşkilatını

organize ettiği için tarihsel döneme girmiştir. Bu zaman diliminden sonraki çalışmalar zamanlandırılmış ve sınıflandırılmıştır.

1.1. İlk Çağ

Milattan 8bin yıl öncesine dayanan İran sanatı, Neolitik dönemde; İnsanların ilk eserlerinin Lorestan bölgesinde mağara duvarlarında çizimler yapmaları ile başlamıştır. Belki de 8 bin yıldan bile daha fazla yaşı olan farklı şekillerde İran yaylalarında yapılan krem ve kırmızı renklerdeki çanak çömleklerin üzerine,taş ve bakır çağı; MÖ 5. Binyıldan sonra siyah renkte geometrik desenler ve hayvanların figürleri çizilmiştir.

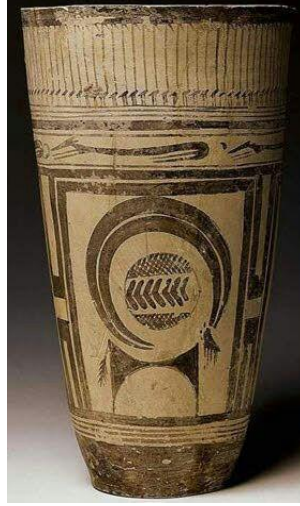
4. Binyıla ait ayrı bir uygarlığın keşfini sağlayan, Daşt-Lut çevresindeki araştırmalarda taştan eserlerin bulunması ve bu bölgede 3. Binyılda, Elamilerin başkenti olan Şuşyolundan mezopotamyaya ihracat yapıldığı, İranın batısı önemli bir tunç sanatı merkezi olduğunun kanıtı olmuştur. MÖ 4. binyıldan beri var olan tunç sanatının ilerlemesi ve Elam şehriyle irtibatta oluşları, yavaş yavaş taştan yapılan eşyalar yerlerini metalden yapılan eşyalara bırakmıştır. Bölgede bulunan lacivert ve turkuaz gibi değerli taşlar, ordaki binlerce değerli taşın kaynağı olduğunun göstergesi olmuştur. Ardından değerli taşlarla metallerin karışımından aksesuarların yapılmasına başlanmıştır Metalcilik, MÖ 3. binyılda en üst noktasiyla erişmiştir.

Şekil 1. MÖ 8. binyıla ait, Lorestandaki duşe mağrasının duvarlarına yapılan çizimler

Kaynak: https://tripyar.com/uploads/picture/1805/dousheh_cave_02.jpg'den, (13.03.2019) tarihinde alındı.

¹ eski İrandaki Şuş şehri,günümüz Şuştar şehri olan,dünya şehirlerin anası olarak tanımlanan bölgedir ve Elami devletinin merkezi yaşam şehri olmuştur.

Şekil 2. Şuşta bulunan koç motifli çömlek vazo, MÖ 4. binyıla ait

Kaynak: <https://parsiandej.ir/webhaa/ahura/2016/03/%D8%AC%D8%A7%D9%85-%D8%B3%D9%81%D8%A7%D9%84%DB%8C%D9%86-%D8%B4%D9%88%D8%B4.jpg>’den (12.03.2019) tarihinde alındı.

3. Binyılın başlarında, İran yaylalarındaki ticaretin gelişmesi, şehir yaşıntısı, kültür, din, siyaset ve idari yönetim gibi bağlantıların oluşmasını sağlamıştır. Daşt-Lutta, MÖ 4. Binyılda, Mezopotamyaya ilk göç edip yerleşen ve uygarlıklarını kuran Sumer uygarlığı; Daşt–Lut bölgesindeki, dünyanın ilkel resimli çizimlerini (Piktogram) yapanlarla paralel, Elamiler ilkel Elami çivi yazısı ünvanını oluşturmuşlardır. Önceki satırlarda söylendiği üzere altın, gümüş ve tunç gibi metallerden yapılan kapların yanı sıra heykellerin ve mühürlerinde yapıldığı; hem Elamı giysisini göstermekte olan hem, Elamiler dönemindeki dökmeçilikteki ustalıklarını gösteren en özel heykellerden biri, Şuş kraliçesi, “Napisasu”nun heykelidir.

Şekil 3. Paris, Luvr müzesinde saklanan Elami kraliçesi Napirasunun heykeli ve giysisindeki detaylar

Kaynak: <http://www.akairan.com/maghalat-persia/maghalate-tarikhi/news201681420533017571.html>’den (12.03.2019) tarihinde alındı.

Zamanın sanat eserlerinden, Çağha-Zanbil -Zigoratı ise dünyanın en büyük tuğladan yapılan binası ve İranın en eski mimari eseridir. Orta doğu uygarlığındaki Elami uygarlığının mimari anlayışlarını aynı zamanda göstermektedir. O dönemden kalan kabartmalardaki bazı tören görüntülerinde müzisyenler ve şarkı söyleyenlerin kabartmaları, müzik sevgisi ve değerinin çok eski zamanlara dayandığını ispat etmiştir. Elamilerin 2bin senelik geniş hükümetleri sona erse bile sanattaki etkilerinin sonraki dönemlerde, özellikle Hakhamaneş Hanedanında gözükmemektedir. Şu anda keşf edilen bir başka Elami sanat eseri ise kabartmalardaki dokumacılık görüntüleri, dönemin tekstille uğraşma temellerinin attıklarını bir belgesi olmuştur.

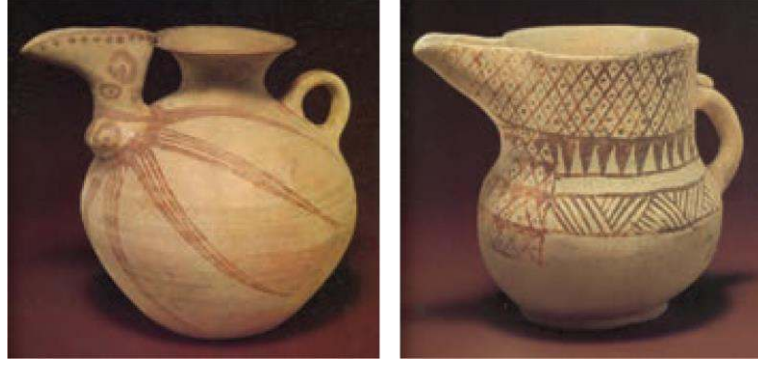

Şekil 4. Paris-Luvr müzesinde saklanan ve MÖ 2. binyıla ait Şuştab ip saran kadın kabartması

Kaynak: http://www.noonoab.ir/assets/js/admin/uploaded/784px-Relief_spinner_Louvre_Sb2834.jpg6.jpg'den (12.03.2019) tarihinde alındı.

1.1.1. Göç/ Demir Çağı ve Sanatı

MÖ 2. Binyılda, batı ve Alborz dağlarının güneyinden göç eden Hint-Avrupayı dilinde konuşan aslen İranlı, çoban-göçmen hayatı yaşadıkları Ariyayiler kavimi çömlekçilik ve metalcilik ile uğraşırlardı. Demir çağına ait siyah ve ya haki renkteki çanak çömlek tarzı kendilerine özgündü. Farklı boyutlarda olan kuplu vazolar, kaseler, ayaklı kablarn değişik tasarımlarından dolayı yüksek ihtimalle hayvanlar ve ya kuşlardan esinlenip yapılmışlardır. Dönemin metalden yapılan eserleri ise Lorestana özgün tarzının göstergesi olan insanlardan esinlenmiş gibi bir hava sergilemektedir.

Şekil 5. MÖ 8. yy-1. binyıla ait hayvan silüetlerinden esinlenip yapılan Şuş çömlekleri

Kaynak: <http://artcademy.ir/wp-content/uploads/2017/10/3-1both.jpg>'den (11.02.2019) tarihinde alındı.

Şekil 6. MÖ 2. binyıl, Hasan-Lu bölgesine ait, dönemin en değerli ve meşhur altın kaplarından

Kaynak: <https://1001boom.com/wp-content/uploads/2016/03/Golden-Bowl-of-Hasanlu-w600.jpg>'den (11.02.2019) tarihinde alındı.

Şekil 7. Lorestana özgün, insan ve hayvan figürlerinden esinlenip yapılan dönemin metal işleri

Kaynak: <http://artcademy.ir/wp-content/uploads/2017/10/497-9356-5-1.bmp>'den (11.02.2019) tarihinde alındı.

1.2. Orta Çağ

İlk çağ; MÖ 8-10 bin sene, ilk insanların İrana göç edip Neolitik ve Demir çağını içeren zaman dilimi sonra ise ilk uygarlık; MÖ 6.Yyda Medler tarafından kurulan devlet olmuştur. Solukilerin İrana göç etmeleri ve devlet kurup Sasaniler tarafından yenilip, 400 sene boyunca Sasani imparatorluğunun hükmetmelerindeki ilk dönemlerinde yani MS 3.yya kadar devam etmiştir. Sasanilerin 2. Dönemlerinde , MS 4.yyda orta çağ başlanmıştır. Emevi ve Abbasiler gibi Arap kavimlerin İrana saldırmaları ve 200 yıla yakın bir zaman hükmetmeleri, sonra ise İranlı kavimler Taheriler ve Saffariler gibi kısa süreler için hüküm sürmüşlerdir. Sonra sırayla Samaniler, Al-Buye ve aslen Türk olan Gaznaviler ve 11.Yyda Selçuklular gibi devletlerin hükmetmeleri ile beraber Moğullar Çin kuzeyinden gelip kısa bir zaman için 14. Yya kadar hüküm sürdurmeleri devam etmiştir. Orta çağ uygarlıklarına ait sanat ve giysileri daha detaylı bir şekilde sonraki bölümlerde anlatılacaktır.

Med döneminden Sasani dönemine kadar Eski İranda “Tarihi Çağ” olarak adlandırılmıştır.

1.3. Yeni Çağ

14.yyda, Türk asıllı Teymuriler, 140 yıla yakın süren Moğol hükümeti ile karşı karşıya gelip, onları yenerek kendi saltanatlarını 130 sene boyunca sürdürdükten sonra, Safevi Hanedanına yenilmişlerdir. Teymurileri Hanedanından Safevilere kadarki zaman dilimi yeni çağ olarak adlandırılmaktadır. Bu uygarlıkların sanat akımları ve giysi tarihleri detaylı bir şekilde kendi bölümlerinde anlatılacaktır.

1.4. Yakın Çağ

18. yyın sonlarında, Safevi Hanedanı Afganistanlı Aşraf-Afghan tarafından yenilmiştir ve 2 sene boyunca İrana hükmetmeye çalışmıştır ama Safevi Ordusundan olan Karim-Khan-Zand bu devleti yenip Zand Hanedanını ve peşinden, Afşar Hanedanı, sonra ise Qajarlar yakın çağda hükmetmişlerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

HANEDANLAR VE GİYSİ KÜLTÜRLERİ

2. İranda Yönetimde olan Hanedanlar

Eski çağ; Taş devrinden sonraki dönemlerde, 30 hanedana yakın İran topraklarında yaşamaya başlayan topluluklar oluşmuştur. Onlar tarihi açıdan değerlendirilir ise, İslamdan öncesi ve İslamdan sonra hükmedenleri, iki ayrı grupta tanımlanabilir. Bu iki gruptaki adı geçen hanedanlar ise toplumsal anlamda; yaşam tarzı, uygarlık ve devlet gibi ülkedeki önemli etken yaratanların adı geçmektedir. Çalışmanın asıl konusu olan Qajar Hanedanı buradaki sıralamanın en son sırasında yer almaktadır. Konumuz olan, 150 seneye yakın hükmeden Qajar Hanedanı kendi içinde ise tarihi açıdan 2 ayrı döneme ayrılmaktadır. Bu hükümetlerin isim ve egemenlik süreçleri ile ilgili bilgilerin listesi aşağıdaki gibidir:

2.1. İslamdan önce hüküm süren Hanedanlar:

- Med Hanedanı (550-708 MÖ)
- Hakhamaneş/ Pers Hanedanı (330-550 MÖ)
- Soluki Hanedanı (250-330 MÖ)
- Aşkani/ Part Hanedanı (250 MÖ-226 MS)
- Sasani Hanedanı (224-651 MS)

(<https://www.beytoote.com/art/negah-gozashte/iran-history.html>'den (11.03.2019) tarihinde alındı.)

2.1.1. Med Dönemi Sanat ve Uygarlık (550-708 MÖ)

Milattan 800 yıl önce İranın batısından ve dağlık bölgelerden yaylalara gelen yeni Med devleti, bölgedeki hükmeden toplulukların ortak kültür ve değerlerini baz alarak, “İlk Birlik Devleti” oluşturmuş ve İranın batısına yerleşmişlerdir; Günümüz Hamedan şehrini başkent olarak seçmişlerdir. Elam uygarlığı ve merkezi bölgelerdeki mimarisinden etkilenerek, bölgenin yapılarında büyük bir değişim yaratmışlardır. Tepelerdeki platformlu konak evleri ve dağlarda kazılan mezarlıklar bu dönemin önemli mimari eserlerinden olmuştur. Medlerin önemli sanatlarından biri olan metalcılık; bu dönem ve Hakhamaneşler dönemindeki, sanatın başlangıç noktası olarak bilinen, Ziviye Haznesinde bulunan eserler genelde hayvan figürleri ile süslü altından yapılan; toklar, kemerler, küpeler ve hançer kılıfları gibi aksesuarlardan oluşmuştur. Elamilerinde ilgilendiği çanak çömlek sanatından yaratılan eserlerin cilalanmasını revaç haline gelen Med çanak çömlekçileri, öncü olarak bu sanatı geliştirmişlerdir.

Yazmak için ise kil levhalar yerine, parşömen kağıtlar kullanmaya başlamışlardır.

MÖ 8.Yy, Mal-Mir-Bakhtiyari dağlarındaki bulunan kabartmalar, Harp çalanların görseli, Medlerin de musikiye ilgisini ve gittikçe bu akımın revaçta olduğunu göstermiştir. Medler yaşadıkları bölgenin geleneksel sanatını baz alıp onu öz kültürel mirasları ile birleştirerek, Perslere devretmişlerdir.

Şekil 8. Kellar-Daşte bulunan, dönemin meşhur altın kaplarından Olan 2. örnek, MÖ 1. binyıla ait

Kaynak: <https://cdn.isna.ir/d/2016/07/08/3/57315236.jpg?ts=1498045331768>'den (12.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 9. Cilalı Levha, Med dönemi çömlekçilik sanatı eserlerinden

Kaynak: <http://artcademy.ir/wp-content/uploads/2017/10/4-7.bmp>'den (12.03.2019) tarihinde alındı.

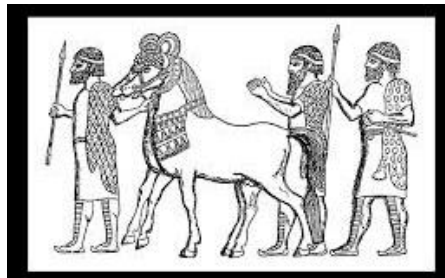
2.1.1.1. Med Dönem kıyafet ve süslemeleri

Bu dönemde, gerek Pers-Polis ve Taht-Jamşid gibi kalıntılardan, gerekse tarih yazarları ve bilim adamlarının teorisine istinaden, giysiler ile ilgili mantıklı sonuçlara varılması mümkün olmuştur. İlk etapta, Aşurdaki, Dor-Şarokin bölgesine ait kalıntılardan, daha sade giyinen alt kesimdeki insanlar, sonra üst tabaka Med erkekleri giysi ve eşyalarını incelendiğinde; Yazar Girşmenin yazdıklarına istinaden “Medlerde, Sakayi ve Kimriler gibi çok süslülerdi, aksesuarlardan savaş aletlerine kadar, değerli taş ve metallere yapıldı. Giysileri işlemeli ve süslüydü. Aşur kabartmalarındaki alt kesim sakallı ve bıyıklı erkeklerin görüntüsünde de, omuzlarına, giysilerinin üzerinde, küçük bir parça hayvan kürkü, bağcıkları diz boyuna kadar gelen ve önünün yukarıya doğru dönük olduğu ayakkabılar giymişlerdir ve feth eden Aşurların atlarını sürmekte.” (Roman Girshman, Iran from the Beginning to Islam, Moein Publishing, Tahran, 2017, ss.120-121)

Büyük bir olasılıkla Girsman burdaki renkli nakışlı kıyafetleri üst sınıf için söylemiştir. Çünkü sade kıyafet ve uzun çizme tarzı ayakabıları alt sınıf için tanımlamıştır. Medlerin bu tür sade giyimi hakkında ise Diyakanov ve Umstand gibi tarih yazarları daha farklı teoriler sunmuşlardır.

Diyakanov Med tarihi kitabının 336. sayfasının 4.satırında ise, Zagros dağlarının doğu kuzeyinde MÖ 3. Binyılda, Med uygarlığından olan Lulubilerin diz boyu, kısa kollu bir tuniğin üzerine hayvan kürkünü sol omuzlarına atıp, bazen de o kürkü kemerlerinin altından geçirirlerdi diye anlatmıştır; “zengin insanlar leopar kürkü, fakirler ise koyun kürkünü kullanırlardı” diye yazmıştır. Mannayiler ve Medlerin diğer uygarlıklarında aynı şekilde giyinirlerdi. Bu gelenek yani koyun kürkünün omuza atılması halen İran Azerbaycanı; dağ çobanlarında devam etmektedir. Med erkekleri aynı zamanda saçlarına kırmızı bir bant takıp sakallarını traşlardı.

Aşurların, keçe şapkaları ve ya latince adı Tiyara olan uzun şapkalar, döneme ait kalan görsellerde görünmemektedir, ancak MÖ 3. binyıldan beri, Hakhamensh döneminde de, MÖ 4-6. Yy da bile kullanıldığı için şüphesiz Med toplumunda kullanmıştır. Medlerin Ayakkabıları ise sivri burunlu ve bağcıklı uzun çizmelerden oluşmuştur.

Şekil 10. MÖ 8. yy sonlarına ait, Med giysi ve bağcıklı çizmelerini gösteren, Aşur kabartması üzerinden çizilen bir görsel

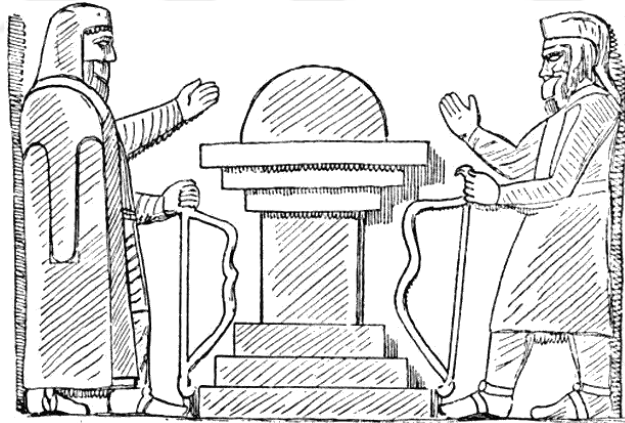
Kaynak: Roman Girshman, Iran from the Beginning to Islam, Moein Yayınevleri, Tahran, 2017,s.121

Girşmen gibi tarih yazarların yazdığı, bu döneme ait giysi analizindeki diz boyu, düz, kısa kollu tunik üstüne, omuza atılan kürkün üzerine takılan bir kemer ve saçlarında kırmızı bir saç bantı ile süslenip bağlanması Medlerin ilkel giysisi olarak tanımlanmıştır.

Şekil 11. Kız-Kapan bölgesinde bulunan MÖ 6-7. yya ait dağ mezarı kabartması

Kaynak: Igor M. Diakonoff, History of Media, Bongah Yayinevleri, Tahran, 1964, s.124

Şekil 12. Kız-Kapandaki mezar kabarmasında kazılan iki Med erkeği, dönemin giysileri ile

Kaynak: Igor M. Diakonoff, History of Media, Bongah Yayinevleri, Tahran, 1964, s.125

Yukardaki görselde kalıntı üzerinden resmedilen ise Medlere ait daha farklı ve modern olan giysi çeşitlerindendir. Irakta bulunan ve Kız-Kapan bölgesinde olan bu kayalık mezar, önceden İran sınırlarına ait olan bir bölgeydi. Bölgenin mezarlık girişinde taş kabartmanın oyuntusuna ait ocağın etrafında, karşı karşıya olan iki erkeğin, her ikisinin de elinde yay vardır ve uzun şapkalar giymişlerdir. Pantolon ve ayakkabıları benzerdir, solda olan erkek uzun bir cübbeyi omuzuna atmış, tuniği ise geniş ve büzgülüdür. Gırşmene göre biri çağın kralı öbürüde kralın halefi olarak tanımlanmaktadır. Görseldeki yaylar ise dönemin padişahlık ve güç simgesidir.

Aşur ve Kız-Kapandaki eserlerden sonra, İranın batısında yer alan, Eski belhde olan tepedeki Ceyhun hazinesinde; bu döneme ait kalan eserlerden yine giysi çeşitlerinin analizleri yapılabilir.

Şekil 13. Ceyhun hazinesinde bulunan altın varaktaki, Med erkeği giysi ve başlık çeşitlerinden bir tanesi

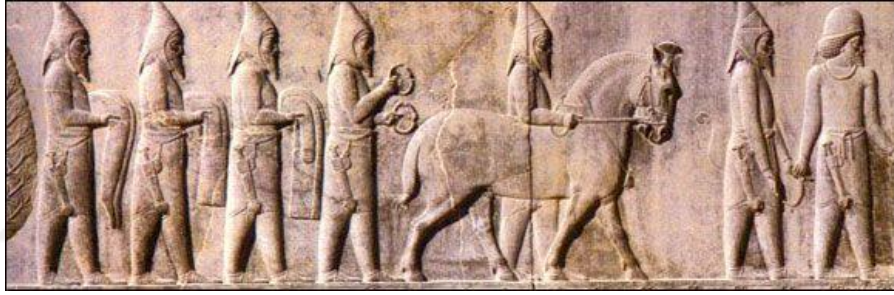
Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/08/c7/c6/08c7c68bf6a3382eb9952b994c76ee15.jpg>'den (12.03.2019) tarihinde alındı.

Şeritlerle süslü diz boyu tunik ve pantolonu, kemerine takılı hançeri ile giyinmiş, farklı bir başlık ve düz ayakkabıları giyen bu altın varaktaki Med erkeği Gırşmene göre yüksek makam sahibi olan birisin simgelemektedir. Bu görüntü, Taht-Jamşiddeki kabartmalarda sıkça görülür. Çeşitli levhalar, Ceyhundaki kalıntılar ve Medlerin farklı kıyafetlerinin tarihçiler tarafından incelenmesiyle o dönemde çeşitli kıyafetlerin olduğunun sonucuna varmaktayız. Diyakanov'un Media Tarihi kitabının 311. Sayfasında, Yunanlı tarih yazar Herudut; Med imparatorluğu sistemini şu şekilde anlatmaktadır: "Med imparatorluğu döneminde bir kavim başka bir kavime hükmedip, Medlerde hepsine hüküm etmeyedkiler." Dönemin Med Bölgeleri: Pers,

Ermenistan, Aşur, Günümüz Sistan, Kerman, batı afganistanı, Part, Günümüz Gorgan, Harat, Kharazm, Saghdiyane, Sakayan, Kaspi gibi toplulukların yaşadıkları bölgelerden oluşmuştur.

Her ne kadar Taht-Jamşid binası Hakhamaneş imparatorluğu döneminde yani Medlerin zamanından sonra yapılmış olsada, birçok tarih yazarın teorisine göre Persler, Med giysisinden esinlenmişler ve bir çok Medden tesir alan ülke de aynı şekilde giyinmişlerdir. Bu yüzden sanatçılar, Taht-Jamşid kabartmalarındaki birleşmiş milletlerden insanlar ve hediye getirenlerin görüntülerini 3 ayrı gurupta değerlendirmişlerdir:

1. Gurup Medlerle hiç ilgisi olmayan görüntülerden oluşan bölümdür.
2. Gurup ise Med pantolonu ve tuniği giyenlerdir. Ama bu gurup şapka ve başlıklarının farklı olduğu guruptur; Persler, Arkhuziler, Armeniler, Partlar, Sakayiler, Sogdiler, Kapadokya ve Haratilerden oluşanlardır.
3. Gurupda tamamen Med giysisi ile resmedilenlerdir, onlardan bazısı sadece Med tuniği ve pantolonu giymiştir, bazısı ise üzerine bir pelerin ya da cübbe almıştır.

Şekil 14. Med giysisi ile Sakayi hediye getirenler, Taht-Jamşid

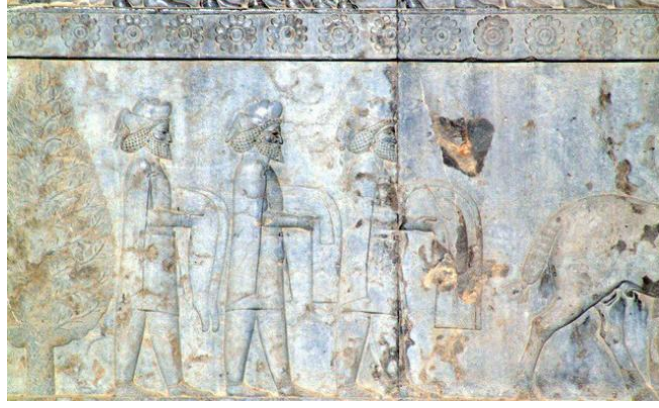
Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/79/3d/8e/793d8e08c6a9d2ac2c2ad976282f505e.jpg>'den (12.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 15. Armeni hediye getirenler, Taht-Jamşid

Kaynak: https://iranatlas.info/parseh/images/p_apadana38.jpg'den (12.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 16. Kapadokyalı hediye getirenler, Taht-Jamşid

Kaynak: <http://www.arianica.com/arianicasmartphoto/239?page=347>'den (12.03.2019) tarihinde alındı.

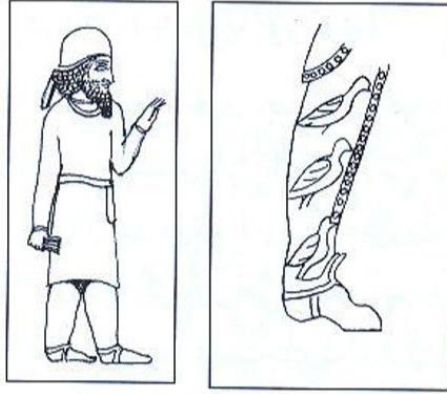
3. Gurubun tamamen Medlere özel giysilerle olduğu söylendiğine göre, bazı tarih yazarlar, başlarında yuvarlak keçe şapka, diz boyu hafif belden eteğe doğru genişleyen düz yada yuvarlak yakalı, kolları uzun tunik giyerlerdi. İki metal tokayla tutturulup ve ya düğümlenen deri kemerler, bazen tuniklerinin üzerine cübbe giydiklerini göstermektedir. Deri ve ya keten pantolon ve düz ayakkabılar ya da çizmeler giymeleri, Medlerin binicilikle uğraştıklarının bir kanıtı olmuştur. Bazen Küpe ve kolye takarlardı. Sakalları kısa ve sivri olan Med erkeğinin, saç ve bıyıkları ise kıvrıkcık ve dalgalıdır. Kıyafetleri aynı olan Medlerin ellerindeki hançer, sopa, yay ve ya mavi Lotus çiçeği belkide toplumdaki mevkilerini belirtmektedir.

Şekil 17. elinde Lotus çiçeği olan Med erkeği, Taht-Jamşid görüntülerinden

Kaynak: https://s.cafebazaar.ir/1/icons/com.pishtaz.soft.mad_512x512.png'den (12.03.2019) tarihinde alındı.

Dönemin pantolonları ile ilgili; görüntülerden elde edilen, bazı modellerin ayakkabılarla aralarında hiç bir çizgi ve ya işaret olmadığından, Kapadokyalı hediye getirenlerin, bazılarının elinde Çagçur² olduğundan, Medlerin bir çeşit pantolonlarının böyle olduğunu, bazıları ise ayakkabının altından bir şerit geçmiş gibi gözükmekte olan pantolonlar giymiştir, bazıları da işlemelidir.

Şekil 18. MÖ 5. yya ait, nakış işlemeli Med pantolonu, Taht-Jamşid kabartmaları üzerinden çizilen bir çizim

Kaynak: Duncan Head, The Akhaemenid Persian Army, Montvert Yayınevleri, İngiltere, 1992, s.20

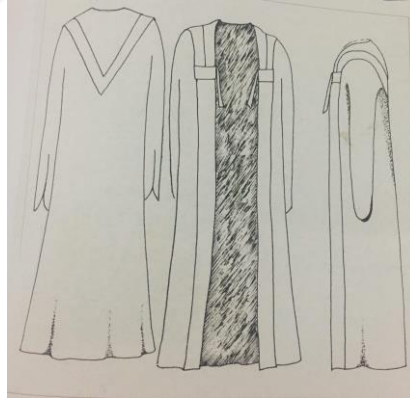
Arguvani renkte ve bazen nakışlı olan cübbeler, çoğunlukla ayak bileğine kadar uzun, kolları normal boyundan daha uzundur. Genel olarak ön ve arkasında düz ve ya yuvarlak kesimli yırtmaç vardır. Ön bedenın yakadan etek ucuna kadar geniş bir pervazı vardır, iki küçük şerit düğümlemesi için dikilmiştir. Arka beden ise; yaka arkasında iki adet üst üste üçgen parçalar vardır. Bir başka Med giysisi ise, pelerin (Rada)dir. Omuzlarına attıkları pelerinlerin çevresi işlemeledir.

² Çorapla birleşik pantolonlar-Qacar ve ondan önceki dönemlerdede revahta olan giysidir.

Şekil 19. Uzun pelerinli bir Med erkeği, MÖ 5. yya ait ve Taht-Jamşid kabartmalarından bir alıntı

Kaynak: R.W.Ferrier, The Arts of Persia, Farzan Yayınevleri, Tahrn, 1995, s.100

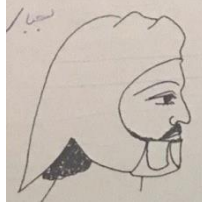

Şekil 20. Med cübbesinin ön, yan ve arkadan çizimleri

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi Yayınevi, Tahrn, 2012, s.118

Med dönemine ait Şapka çeşitlerinin daha net görüntüsü aşağıdaki gibidir:

Şekil 21. Üst kısmı çukurlu Med işçi başlığı

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi Yayınevi, Tahrán, 2012, s.131

Şekil 22. Yüksek makamlılar, askerlerin düz Med şapkası

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi Yayınevi, Tahrán, 2012, s.131

Şekil 23. Taht-Jamşiddeki, konukları yönlendirenlerin uzun Med şapkası

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi Yayınevi, Tahrán, 2012, s.131

Şekil 24. İşçilerin uzun Med şapkası

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi Yayınevi, Tahrán, 2012, s.131

Şekil 25. Kalıntılar üzerindeki Med erkeklerinin başlık ve şapka görüntülerinden alıntı

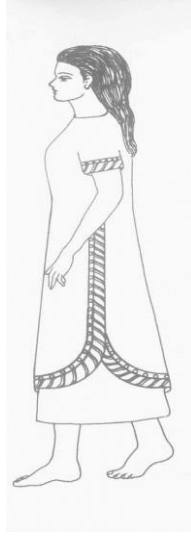
Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi yayınevi, Tahran, 2012, ss.131

2.1.1.2. Med Kadın Giysisi

Bu dönemin kaynakları, kadınlarla ilgili olarak yeterli olmadığından tek yönlendirilebilen kaynak, Aşurlardan geriye kalan kalıntılardır. 1. Binyılın başlarında, çok yükselen metal işleme ve çömlekçilikte dönemin sanatkarları, kalıntılar üzerindeki resimlerden anlaşılan giysilerdeki işlemenin çok kullanıldığı ve bu da dönemin tekstil sanatında da ilerlediğini göstermektedir. Çoğunlukla kullanılan motifler ise; hayvan figürleri, bitkiler ve başka doğal varlıkların sade çizimlerinden ve ya dini motiflerden ibarettir. Bu görseller Taht-Jamşid gibi kabartmalarda da belirgindir. Bu detaylardan dolayı da Med imparatorluğu dönemine ait tekstil sanatı her zaman övülmüştür. Med kadınları yüzlerini boyar, altınlarla süslenir makyajdan ziyade kokulu yağlar ve sürmeler sürerlerdi. Favori renkleri ise gül rengi ve mor tonlarıydı. Küpe, kolye, bileklik gibi aksesuarların kullanımı zamanın erkek ve kadınları için çok revaçta olmuştur.

Az olan kalıntılar ve tarih yazarların az yazılan bilgilerinden dolayı Med kadının da, Med erkeği tarzında, sade giyindiği düşünülmektedir. Kısa kollarıyla, ayak topuğuna kadar uzun tunik elbiseler ya da uzun ve dar kolları olan, çok uzun ve bol elbiseler giyerlerdi. Hem kısa hem de uzun cübbeleri işlemeli bazende düz kumaştan ve sadedir. Elbiseleri ya tamamen düz yada altın süslemeli, broş tokalı ve deri kemerlidir. Düz ya da işlemeli pantolonlar giyerlerdi. Ayakkabılar ise düz ve deriden yapıldı, ama farklı renklerde olurdu ve her renk kendi uygun zamanı ve yerine göre kullanılmaktaydı. Bu dönemin kadın kıyafetlerinin detayları sonraki dönemlerde kullanılmıştır.

Aşur kabartmalarındaki Med kadını görüntülerinde uzun ve ayak bileğine kadar giyilen bir elbise ve onun üstüne bir az daha kısa olan bir elbise giyilmiştir. Bu kısa elbisenin kol etrafı ve elbisenin kol evinden yanlara uzanıp eteğine kadar gelen altın süslemeli şerit köşelerde yuvarlanmış ve nakışlıdır. Kadının saçları ise düz ve arkaya taranmıştır.

Şekil 26. MÖ 7ve 8. yya ait yerli Med kadını giysisi

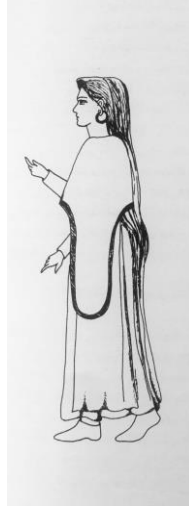
Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi yayınevi, Tahran, 2012, s.147

Ceyhun haznesinden kalan bir kutunun üzerinde de Med kadını böyle resmedilmiştir; alttaki elbisenin boyu uzun kolları ise dar ve uzundur. Alttaki elbise, diz boyuna kadar inip yarım daire şeklinde yırtmaçlı kolları olan cübbeden oluşmaktadır. Saçları düz ve arkaya taranmıştır ve düz şifon bir kumaşla süslenmiştir. Düz deri Med ayakkabısı giymiş ve büyük altın halka küpeler takmıştır.

Şekil 27. Britanya müzesinde saklanan, Ceyhun hazinesine ait, MÖ 1. binyıldan kalma gümüş bir kutunun üzerindeki Med kadını

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi yayınevi, Tahran, 2012, s.148

Şekil 28. Yukardaki görselin net olan kadın giysisinin çizimi

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi yayınevi, Tahran, 2012, s.148

2.1.2. Hakhamaneşler (Pers) Dönemi Sanat ve Uygarlık (MÖ 330-550.YY)

İran kuzey batısında Medlerle aynı zamanda yaşayan Persler, MÖ 7. yyda Zagros derelerine yerleşerek Med devletinden sonra, Hakhamaneşin padişahlığı ile kendi bölgelerinde ilk hükümetlerini başlatmış ve geliştirmişlerdir. Kuroş sayesinde büyüyen bu saltanat, Kermanşah (Bistun) ve Şirazdaki (Nagş-Rostam, Taht-Jamşid)in; eski yazıtlar bilimine göre, Med, Elam, Part, Babil, Aşur, Lidya ve günümüz Suriye, Lübnan, Mısır, Meditarane, Ege, Kara deniz çevresindeki tüm Yunan adaları, Hindistan, Kabul, Arabistan, Kharazm ve Sakaiye gibi bölgelere hükmetmiş ve Hakhamaneşler adı ile eski dünyanın en büyük egemenliğini oluşturmuşlardır.

Şekil 29. MÖ 5. yya ait, Pers imparatorluğu dönemindeki harita

Kaynak: https://cdn-images-1.medium.com/max/1600/0*cRQeF5VxUSzp_gsG.jpg'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Hakhamaneşler sanatındaki özellik, mimaride simetriye ve insan oğlunun yüce kişiliğine saygı anlayışını baz alarak, görkemlilik, idealizm, şiddetsizlik içeren bir bakış açısıyla soyutlama ve gerçekçi sanat karışımlarında denge sağlayarak kendilerine özgün, zarif çalışmalar oluşturmuşlardır. Kabartmalardaki insanların hareket halinde olmaları ve duruş şekilleri ise çok geniş araştırma gerektiren bir kapsamdır. Hakhamaneşlerin inançlarına göre, gök yüzünün altında ibadet edilmesi gerektiği için, o dönemde tapınaklar yapılmamış ve dini binalar tavansız yapılmıştır. En önemli mimari eserleri ise muhteşem köşklerdir.

Bu hükümetin ilk başkenti olan, çağın ilk mimari eserleri Pasargad ve Şuş bölgesinde yer alan ikinci başkentleri Apadana köşkü olmuştur. Dini törenler ve kutlamaların yapıldığı en önemli yapıt Şiraz şehrindeki Parse (Pers-Polis) ve ya meşhur ismi ile **Taht-Jamşid**dir. Binalarda dış görüntüye daha çok önem verilmesi nedeni ile, heykel sanatı pek fazla gelişmemiştir. Yapıtlardaki kabartmaların bir özelliği ise insanların duruş biçimi ve hareket etkisi ile yaratılan uyum ve düzendir. Bistun kabartmaları ve Hamadan şehrinde, Ganj-Abattaki eski Pers, Elam ve Babil dilinde, çivi yazısı ile yazılan yazıtlar, Hakhamaneş kültüründeki yazı öneminin bir kanıtıdır. 24 harften oluşan Pers yazısı basit ve anlamlıdır.

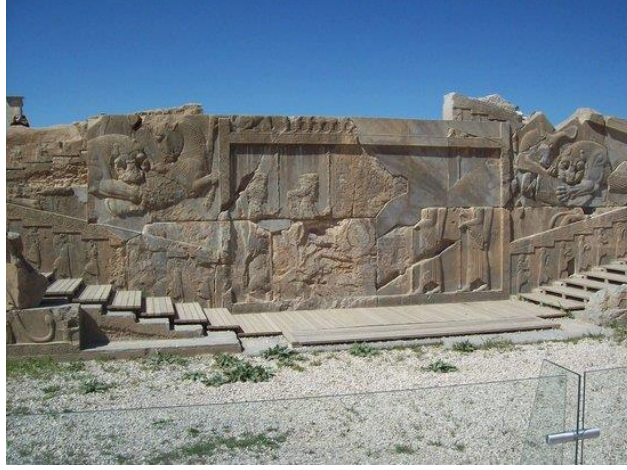
Taht-Jamşidden bir kaç görüntü:

Şekil 30. Taht-Jamşid, (Pers-Polis), Şiraz

Kaynak: <http://www.iranboom.org/posheh/aks-ha/9404/003/parse-aghazdeh-1.jpg>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 31. Taht-Jamşid binasına ait kalıntılar, Şiraz

Kaynak: <https://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/05/af/68/56/caption.jpg>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 32. Taht-Jamşid kabartmaları

Kaynak: <http://www.makanbin.com/fars/files/2013/05/%D8%AC%D9%85%D8%B4%DB%8C%D8%AF-%D9%85%D8%B1%D9%88%D8%AF%D8%B4%D8%AA-1367496195.jpg>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 33. Ganj-Name kabartmasındaki eski Pers çivi yazısı-Hamedan

Kaynak: <https://felezyabjamejam.com/wp-content/uploads/2019/01/treasure-map.jpg>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

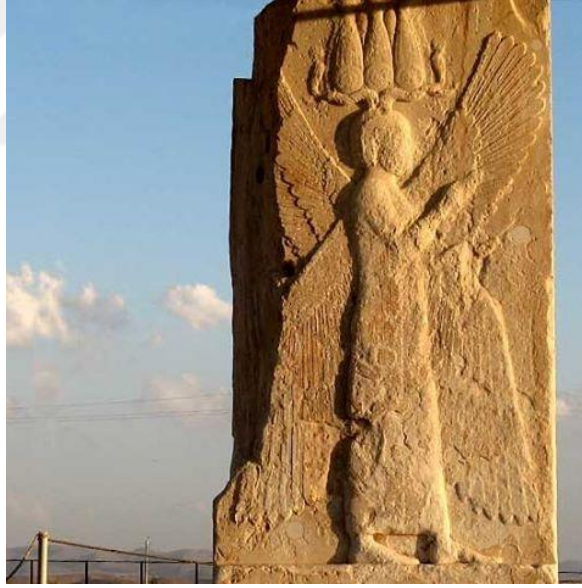
Eski Türk sanatı eserlerinden olan Altay Sibiryadaki Pazirik halısı, evlerdeki kullandıkları perdeler, komşu ülkelerle yapılan ekonomik ticareti, tekstilin değerli bir sermaye olmasına ve dokumacılığın bu devirde gelişmesini sağlamıştır. Son olarak Hakhamaneş kültürünün yayılması, İranın gelmiş geçmiş en muhteşem mirası ve onurudur.

2.1.2.1. İranlıların Hakhamaneş Dönemindeki Giysileri

Ariyayı kaviminden olan Persler, MÖ 1. Binyılın başlamadan İrana gelmişlerdir. 9.yyın ikinci yarısında, Parsua (güney Urumiye) bölgesinde Aşur hükümeti altında olan bu kavim 7.yyda kendi ülkelerini terk edip Suzyanaya (günümüz Khuzestan) bölgesine göç etmişler ve Parsumaş bölgesine yerleşmişlerdir. Hakhamaneş adlı, Pers büyüklerinden biri bölgesel bir egemenlik kurarak o dönem Elamilerin kendi aralarındaki iç savaşları ve onların Aşurlarla olan kavgalarından yararlanarak egemenliğini geliştirmiştir. O tarihten sonra Persler, “Hakhamaneşler” olarakta adlandırılmışlardır.

Hakhamaneşin oğlu, Pars bölgesini, kendi döneminde almıştır ve ölmeden iki oğlu Ariyamane ve 1. Kuroş arasında bu bölgeyi paylaşmıştır. Aynı zamanda Med padişahı Kiyaksar, Aşurları yenerek büyük zafere ulaşmış, Perslere ait olan o küçük iki bölgeyi Med hükümetinin emrine vermiştir. Daha sonra 1. Kuroşun oğlu, Kembuciye (MÖ 559-600. yy) da , Med padişahının kızı ile evlenerek “**Büyük Kuroş**” , latince “The Great Cyrus” doğmuştur. Büyük Kuroş, bazı Med büyüklerinin yardımıyla, Med padişahını yenip, devletlerini kendi saltanatı altına

geçirerek Med devletininide Pers imparatorluğuna ait kılmıştır. Büyük Kuroş Med bölgesi hariç, Lidi, Babil, Aşur, Anadolu bölgesi ve İran batısı Seyhuna kadar feth edip, büyük **Pers imparatorluğunu** kurmuştur. MÖ 529da ise, Anadolu bölgesindeki kavimlerle savaşarak öldürülmüştür. Büyük Kuroş ve büyük Daryuş, dünyada ilk büyük imparatorluk kurmuşlardır. Daryuş döneminde, Yunanistanın bir kısmı ve adaları, Hindistan ve Mısırın bazı bölgeleri İran hükümeti emrine geçmiştir. O dönem bu büyük imparatorluktaki kültürel, toplumsal , iklimsel, dini ve uygarlık farklılıklarına göre herbiri başka valiler tarafından idare edilmiştir, Onların da hepsi Pers imparatorluğunun yönetiminde olmuşlardır. Ekbatan, Babil, Pasargad, Taht-Jamşid ve Şuş şehirlerinin hepsi Hakhamaneşlerin başkentleri olmuşlardır. Kalıntıların bir ara zamanın büyüklerinden biri tarafından yakılmasına rağmen, yine geriye kalanlar, Med ve Perslere ait kıyafet ve kültürlerini tanıtmak amacı ile biz araştırmacılar için çok değerli bir kaynak olmaktadır. Hakhamaneşler, Urartu, Lorestan, Elam, Babil, Aşur ve hatta bu kavimlerin sanattaki karışımlarındanda ilham alıp kendilerine özgün bir sanat üretmişlerdir ve dünyanın en güzel ve yaratıcı sanat akımlarına sahip imparatorluklardan biri olmuşlardır. Bu büyük imparatorluk, MÖ 230da; 3. Daryuş döneminde, Makedonyalı İskender kavimi tarafından yenilip sonlandırılmıştır.

Şekil 34. Pers imparatoru büyük Kuroşa ait, MÖ 6. yy, kanatlı heykel kabartması

Kaynak: https://www.imgrumweb.com/hashtag/the_great_cyrus'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 35. Kabartmaya ait çizim, çivi Yazıları ve daha belirgin detayların gösterimi ile

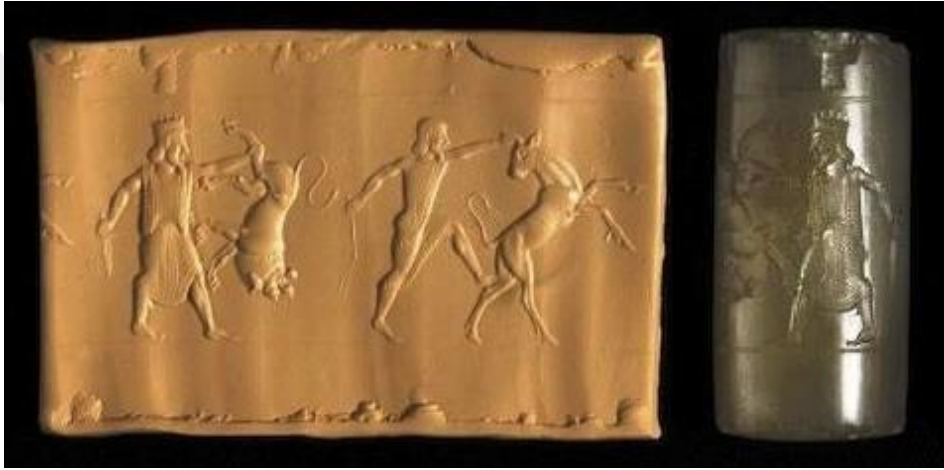
Kaynak: http://www.pezhvakeiran.com/didaks/akse_20pasargad.jpg’den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Pasargaddaki MÖ 6.yya ait, 2.75 metre boyundaki kanatlı insan heykelinin Elami kıyafeti ile olmasına rağmen, üzerindeki zamanla kayıp olan çivi yazısı; Pers, Elami, Baboli yazsına göre Büyük Kuroş; Pers imparatorluğu padişahı olarak tanımlanmıştır. Eski Aşurlar gibi kanatlar verilen Kuroş, cübbe gibi uzun ayak bileğine kadar gelen bir elbise, kısa kollarında zarif nakış işlmeler, etek kısmındaki yırtmaçlar ise nakışlı bir şerit ile süslenmiştir. Ayakkabıları düzdür ve halka küpeler takmıştır. Kısa sakalları kıvrıkcık, saçlarında ise hafif dalgalı boynuna kadar inmişlerdir.

2.1.2.2. Perslerin Giysideki Evrimi

Büyük Kuroştan önceki Pers kavimlerinin giyim kuşamı hakkındaki bilgiler çok azdır. Onların Parsuada yaşadıkları zaman kıyafetleri Kuroş dönemindeki kıyafetler ile aynıymıydı yoksa göç ettikleri zaman komşu ülkelerden ve Elamilerden esinlenip kıyafetleri değişmiş olabilirmi net bir bilgi olmamasına rağmen Elamilerin giyim tarzını bildiğimiz için onlara benzemediği kanıtına varmaktayız. Pasargaddaki Kalıntılardan, bazı kavimlerin Elamliler gibi giyindikleri göze çarpmaktadır ama genel değerlendirmelerinde Pers insanların kendilerine has ve özgün giydiklerini bilmemiz gerekmektedir. Anlaşılan giyim kuşamları iklimsel, kültürel ve insanların geleneksel farklılıklarına göre değişkenlik göstermektedir. Taht-Jamşiddeki Perslerin giysi tanıtımlarında çoğunluk olarak padişahın karşısına çıkan yüksek makamlı insanları gösterdiği için aslında gelişmiş olan kıyafetlerin olma ihtimali daha yüksektir. Biraz araştırmayla eski Pers kıyafetlerinin daha farklı olmakla beraber, Perslerin göç ettikleri yeni bölgedeki, sıcak hava koşullarından

dolayı tarımcılık, çiftçilik ve bazılarında çadırcılıkla uğraşırlardı. Büyük Kuroş döneminde ise at yetiştirmeyi ve biniciliği öğrenen Pers kıyafetleri iki sade dik dörtgen parçadan oluşmaktaydı. Bu parçaların bir tanesini kemer gibi bellerine dolayıp, öbür parçaylada üst bedenlerini kapatırlardı. Zaman geçtikçe Taht-Jamşiddeki kabartmalarda olan görselleri gibi giysileri değişmiştir. Söylenmesi gerekirken bu kıyafet türü o dönem için çok güzel, bir o kadarda oluşturulması zor olan bir türdü ve büyük olasılıkla ihtimalle bu tür giysilerini önemli törenlerde giyinirlerdi. Taşınması da aynı zamanda zor olduğu için bir süre sonra kullanım dışı olmuş ve ya şekil değişikliğine uğramıştır. Tabi Pers kavimlerinin farklı giysi türleride vardı onlar hakkındada bilgi verilecektir. Pers dönemine ait silindir bir mühürün üzerindeki, büyük olasılıkla ilkel Pers kıyafetlerinden giyen bir Pers savaşçısının efsanevi hayvanla savaştığını gösteren etek ve kısa yeleği aşağıdaki gibidir.

Şekil 36. Britanya müzesinde saklanan efsanevi hayvanla savaşırken bir Pers erkeği ilkel giysisi, yelek ve etekle

Kaynak: <http://arq.ir/wp-content/uploads/2013/12/5588.jpg>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Eski günlerdeki en güzel yakın doğu milletleri arasındaki topluluklardan biri şüphesiz İrandaki toplumlardır. Güçlü ve üst seviyeli olmaları, dağlık bölgede yaşadıklarından dolayı zorluklarla yaşayan ama zengin yaşamları olduğundan çok sert mizaçlı olmamışlardır. Necip ve iyi huylu insanlardır. Yüz hatları Yunanlılar gibi orantılı ve simetrik, okka gibi burunları vardır. Bir çoğu Medler gibi giyinip süslenirdi ve iki elden sonra vucutlarındaki her yerlerini kapatır, açık olmasını edepsizlik bilirdi. Bu yüzden başta başlık kullanmak gibi, ayağa ayakkabı giymek gibi her yerlerini örterlerdi. Yazın sıcağından kışında soğuk havasından korunmak için üç parçadan oluşan pantolon üstlerinede keten bir tunik ile ellerine kadar uzanan iki uzun elbise giyip bellerini kemer ile bağlarlardı. Padişahın giysi farkı ise o dönemde pantolonun kırmızı renkle nakış işlemeleri ve ayakkabı bağcıklarının mor renkte olmasıydı. Pers kadınlarının kıyafetlerindeki tek fark ise yakadaki yırtmaç olmuştur. O dönemde erkekler saç ve sakallarını kısaltmazlardı.

Sonraki zamanlarda ise peluş takmak revaçta olmuştur. İnsanların varlıklı olmaları ise daha çok süslü olmalarını sağlayıp yağlarla, allıklarla, srmelerle kendilerini gzelleştirirlerdi. Yunanlıların adlandırdıkları Kosmetai ünvanlı oluşan bir kitle ise makyaj sanatında usta olanlar kitlesi olup zengin insanları süslerlerdi. İranlılar kokulu ürünler üretmeyi çok sever ve eskilerin inancına görede kokuları ilk olarak İranlılar keşf etmişlerdir.(Will Durant, The Story of Civilization (1.Baskı), Eğbal Yayınları, Tahran, 1958, ss.524-525)

Perslerin; Eski kavimler arasında, başka kavimlerin giysi formunda giyinmenin ayıp ve yanlış olduğuna inanan topluluklar olmasına rağmen, bir çok kalıntı ve kaynaktan elde edilene göre Kuroş döneminde Perslerin Med giysileri giydiklerine dair yazılar vardır. Doğal olarak Medler ve Persler aynı kavimden oldukları için, bazı zamanlarda birbirlerinin giysilerinden etkilenip, kullanmak mecburiyetinde kala biliyorlardı. Yunan mlek eserlerindeki çizimlerde, gösterilen av sahnelerindeki savaşlar, Med giysisi giyen Persler olarak tanımlanmışlardır. Eserlerden bir alıntı aşağıdaki görsel gibidir:

şekil 37. Perslerin av sahnesi- Yunan mlek zarflarından bir alıntı, Hermitaj müzesi

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat niversitesi yayınevi, Tahran, 2012, ss.158-159

Tarih yazar, Herodot`un yazdıklarına göre, Perslerin kuzey ariyayı giysileri ve Ekbatanın zenginlerine özenerek ve onların giysilerinden esinlenerek, kıyafetlerine işlemeler eklemişlerdir. Hakhamaneş padişahları Medleri yendikten sonra Med kadını giysilerini giyerlerdi. Kışın kıyafetleri üstüne mor pelerin, yazın ise altın işlemeli pelerin giyerlerdi. Padişahlar ve zenginler keçe düz şapkalar takar, alt sınıflar ise ucu sivri olan boynun altından bağlanan başlıklar giydiklerini söylemektedir.

Tarih yazar, Yahya Zaka`nın tamamen farklı bakış açısı ile Perslerin kıyafetlerinin dikimi ile ilgili düşünüp yazdığı ise, Pers erkeği ve kadının kıyafet altına giydikleri pamuklu beyaz tunikvari giysi üzerine geniş pelerine benzer bir giysiyi bol büzgülü ve uzun bir etekle giyinmeleridir. Bu giysinın şekli ve yapılışı çok farklı ve hem eski zamanlar hemde günümüz için çok zor görünmektedir. Bunun

içinde çoğu araştırmacı ve tarih yazarın o giysilerin kalıbı ve biçimi hakkında bir yazısı bulunmamaktadır. Giysi hakkında da yorum yaptıkları zaman yanlış düşe bilmişlerdir. Her Pers giysisi iki önemli kısımdan oluşurdu; birincisi büyük olasılıkla büyük daire şeklinde kesilen üst beden, arkası ve kol altları bol büzgülü olan ve yarısında önde göğüs altına kadar inen kısımdan ibarettir. İkinci önemli olan kısım ise, üst bedene kemer hattından dikilen bol ve büzgülü etek kısmıdır. İki bacak önündeki yapılan bol büzgülü parçalar yüksek olasılıkla yürürken zorlanmama ve rahat yürüme amacı ile yapılmıştır. Bu büzgülü bölüm ise iki çeşit olarak görünmektedir. Yek-Çine ve Do-Çine, yani bir büzgüsü ve iki büzgüsü olan anlamına gelmektedir.

Şekil 38. Taht-Jamşid kabartmasından, yandan gösterilen Pers Büzgülü giysi detayı

Kaynak: <https://portavana.files.wordpress.com/2010/11/115.jpg?w=640>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Pers kadın ve erkekleri eski kavimler gibi deri kemer kullanırlardı. Ayakkabıları deri ve düzdü, uzun süre sağlam giyilip rahat yürüne bilinmesi için, ayakkabının iç kısmından geçen bağcıkları ayak üstünden düğümlenirdi.

Şekil 39. Pers savaşçısı efsanevi hayvanla savaşırken, Taht-Jamşid

Kaynak: <http://ensani.ir/file/download/article/20130318123205-9806-13.pdf>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Genel olarak Pers giysisini üst beden ve etek olarak incelemek gerekirse;

Kısa bir pelerine benzeyen bu giysinin önü büzgüsüz ve sadedir. Kol kısımları ise arka beden görüntüsünde kemer kısmından dirseklerin üstüne kadar pililidir. Ama bu pililer üst bedenlerde her zaman yoktur. Pililerin boyutu ve sayıları da her zaman aynı olmamaktadır. Bazen de düz ve detaysız kolları vardır. Taht-Jamşiddeki kabartmalarda bir çok Pers giysilerinin yakasa “ V ” olarak gözükmemektedir. Değinilmesi gereken bir önemli nokta ise Pers erkeklerindeki tüm görsellerde belli olmasa da her zaman küçük bir hançerin deri kemerlerine takılı olduğu görünmüştür.

Pers etekleri hep çok büzgülü ve bol kesim olurdu; Büzgüler arka ve yan detaylarında yatay, ön kısımda ise dikey bir biçimde olmuştur. Bu dönemin sanatçılar tarafından oyulan, İnsan figürleri açılar çoğunlukla yan görüntü olduğundan dolayı, bu etekler yandan görsellenmiştir. İki büzgüle ve ya Do-Çine adlı olan etekler ise yatay büzgülü olanlardır. Tek büzgülülerin tek farkları ön kısımdaki dikey büzgülerin sayısında olmaktadır. Yani eteğin ön kısmında yatay bir büzgü ve yanlarda da iki dikey büzgü ayakların üzerindedir.

Şekil 40. Bir Pers giysisinin dirsek hizasındaki ve eteğindeki büzgüleri ,Taht-Jamşid kabartmalarından

Kaynak: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6b/PPersepolis.jpg/450px-PPersepolis.jpg>’den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Aşağıdaki görselde sağdaki Persin kollarında bir detay gözükmemektedir. Büyük olasılıkla kollarının arkasında bir detay yoktur, ya da ön cepheden görüldüğü için büzgü ya da pili detayı belli değildir. Pantolonundaki büzgü detayları çok net bir şekilde gözükmemektedir. Soldaki Pers erkeğinin kolundaki büzgü detayı yukardaki görselde görünen, giysinin büzgü sayısına göre daha azdır. Altındaki görselde ise bir çeşit önü açık ve düğümlenen pelerin şeklini, iki büzgülü eteğiyle beraber daha net bir şekilde göstermektedir.

Şekil 41. Etekteki yatay ve dikey büzgü detayları, Pelerinin düz ve Pililerin daha az olduğu görüntüsü ile, Taht-Jamşid kabartmalarından alınan bir görüntü

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi Yayınevi, Tahran, 2012, s.180

Şekil 42. İkinci Ve Dördüncü Kişiler Pers Giysi VE Şapka Çeşitleri İle,Taht-Jamşid

Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/62/6d/7e/626d7e3409af00115a50d1f7f37f9edb.jpg>’den (13.03.2019) tarihinde alındı.

2.1.2.3. Hakhamaneş Kadını Giysi ve Aksesuarları

Hakhamaneş kadını ile ilgili bilgiler, kaynak eksikliğinden dolayı yeterli değildir. Ancak demir paralar ve mühürlerden, heykellerden, halı ve kumaş desenlerinden, kabartmalardan ve tarih yazarların bazı yazdıklarından kadınların giysiside Pers erkekleri giysisi gibi ayak bileğine kadar uzun ve genelde geniş olan tunik elbiselerler olduğu anlaşılmaktadır. Bu tuniklerin etek uçları düz ve ya püsküllü olarak iki modelde olup, yırtmaçlıdır. Kol boyları ise hem kısa hemde uzun kollu olarak iki çeşittir. Persler hayvan derisi ile süslenen düz ve kısa ayakkabılar giyerlerdi.

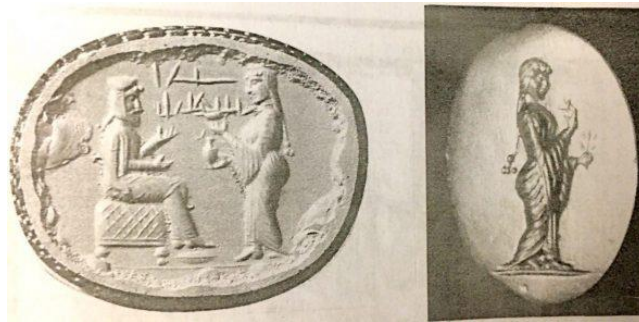
Ayrıca Pazirik kumaş ve halılarından kalıntılar erkek ve kadın giysilerinin hemen hemen aynı olduğunu kanıtlanmaktadır. Mısırdaki bulunan ve New York-Brooklyn müzesinde saklanan, aşağıdaki kabartmanın görselinde kolları geniş uzun bir elbise giyen, kabartmadaki figürün kazılma şekli ve elbisedeki büzgülü detaylar açık bir şekilde Pers kadını giysisi olduğunun göstermektedir. Pers kadını Boynunda inci bir kolye takmıştır ve kollarını bel hizasında bir birine kilitlemiştir, kulaklarına halka küpeler takıp, saçlarını da Lotus çiçeğiyle süslemiştir.

Aşağıdaki sağ görselde yine Hakhamaneş kadını aynı giysi formunda, elinde Lotus çiçeği ve arkadan uzun saçlarıyla gösterirken, soldaki görselde ise aynı detaylarda kıyafetlerle, bir Pers savaşçısına elinde yemek ve içki götürürken tasvir etmiştir. Görsellerin hepsinden anlaşılan kadınlarında Pers erkekleri gibi ayakkabıları düz ve büyük olasılıkla deriden olmasıdır.

Şekil 43. Brooklyn müzesinde saklanan, Mısırdaki bulunan Pers kadını kabartması

Kaynak: http://www.jicr.ir/article_175_e46ed17cf5a2cb6ef1d296fc64c75ffc.pdf 'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 44. Londra müzesinde saklanan, Pers kadın ve erkek giysileri, döneme ait mühürler üzerindeki görsellerinden

Kaynak: http://cdn.bartarinha.ir/files/fa/news/1396/7/16/1429619_622.jpg 'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 45. Yerli bir Hakhamaneş kadını, püsküllü uzun tuniği ile

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi Yayınevi, Tahrán, 2012, s. 237

- **Ayakkabı:**

Perslerin iki çeşit ayakkabısı vardı; birisi düz ve sade olandır, yumuşak yapısı nedeni ile çok rahat kullanılmıştır. Öbürü ise ayak üzeri kısmında düğmelerin olduğu ve ayağın altından geçen bir şeritle giydikten sonra ayağın üst kısmında düğümlenen modeldir. Kaliteli ayakkabılar ise yumuşak deriden ve sarı ile arguvani renklerde üretilirdi. Padişahlar önemli törenlerde kıymetli taşlarla süslü olan ayakkabılar giyerlerdi.

Şekil 46. Pers kadın ve erkek ayakkabı çeşitlerinden

Kaynak: <http://darnia.ir/img/cms/Blog/Pics2/poshak-hakhamaneshian/13.jpg>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Pazirikte bulunan en eski, Medlerin dokuduğu söylenen bu halı; Pers kadını ve hizmetçisi ile beraber bir motifi göstermektedir. Uzun ve nakışlı elbise giyen Pers kadını başında tacı ve uzun desenli bir kumaştan oluşan tacına takılan süslemesi vardır. Pazirikte bulunan bir başka eser ise sincap derisinden yapılan bir kadın kaftanı ve içindeki astarı kürkten yapılan, kenarları da at tüyüyle, kolları ve ana kumaşı ise kare şeklinde deri parçalar ile süslenmiştir.

Şekil 47. MÖ 3-4. yya ait Hermitaj müzesinde saklanan, Pers kadını ve hizmetçisi görüntüleri, Pazirikte bulunan halının bir parçası

Kaynak: <https://i.pinimg.com/236x/e2/0c/34/e20c3464fb8747ddfd5eb854b632413.jpg>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 48. Kurgan, Pazirikte bulunan Pers kadını kaftanı, MÖ 3-4. yy ait

Kaynak: <https://i.pinimg.com/236x/2b/3a/32/2b3a32bef20af91e0463554334754eed--shaman-woman-ancient-art.jpg>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

• Şapka/ Başlık/ Tac:

Şapka; eski zamanlardan beri insanların doğal afetler, soğuk ve sıcak havadalardan korunma amaçlı kullanılmasıyla ziyade, sosyal mesleki ve hatta din, uyruk ve milliyet hakkında bilgi verme amaçlı kullanılmıştır. Tabi, Perslere ait saç bandı, başlık, şapka ve taç gibi aksesuarlar hakkında tarih araştırmacıları, resimler, paralar, mühürler, heykellerin ve en önemlisini de Taht-Jamşid kabartmalarından bilgi edinmekteyiz. Farsçada “Başlug” olarak adlandırılan başlık kelimesi kafayı örten anlamındadır ve Medlerden Perslere geçen bir giysi çeşididir. Başlık soğuk bölgelerde yaşayan insanlar için daha uygun bir şapka türü olmuştur. Keçe ve ya benzeri malzemede şekil alan kumaştan yapılan başlıklar, kişiyi soğuktan, kardan, kıştan koruma amaçlı kullanılırdı. Başlıkların arkası bazen daha uzundur; boynu, sağ ve soldan kulakları saran çeneye kadar inmektedir. Bir süre sonra ise sürekli kullanışlı bir şapka haline gelmiştir. Savaşlarda ve hatta dini törenlerde bile kullanılmıştır.

Will Durant medeniyet tarihi, 1. kitabının 555. Sayfasında bu imparatorluğun çok değerli taşlar ve mücevherlere sahip olduklarını yazmıştır ve onlarla değerli ve süslü taçlar, küpeler, bileklikler ve ayakkabılar yaptıklarından bahs etmiştir.

görselde olan “Taç” , nar çiçeğinin zarif tomurcukları ve dallarla yapraklarından yapılan bu halkalar eski İran, Hakhamaneş döneminde özel törenlerde, bayramlarda ve zaferlerde kullanılmıştır³. Yahya-Zaka, 12. Sanat ve millet adlı derginin 26. Sayfasında bu tacı “Deyhem” adlandırmıştır. Bu taçların bir türü ise eski Yunan ve romalıların kullandıkları ve yapraklarla, zeytinli dallardan halka şeklinde olan deyhemleri gibi yapılmıştır. Farsçada, bu halka taçlara “Basak” adı verilmiştir. Bazı kaynaklara göre İslamdan sonra bile İranda kullanılması revaçta olmuştur. 40 küsur sene önce ise Hamadan şehrinde örneği bulunmuştur. Tarih bilgilerine göre bu taç, padişah Erdeşir; Daryuş Şahın ikinci oğluna aittir ve onun döneminde yapılmıştır.

Şekil 49. Nar çiçekleri ile süslü altın basak adındaki Pers tacı

Kaynak: http://www.ichodoc.ir/p-a/CHANGED/12/IMAGES/12_27_3b.JPG’den (13.03.2019) tarihinde alındı.

³. mavi nilüferden önce ise nar çiçekleri ve meyveleri bu sembolik ünvanı Hakhamaneşler için özel anlamlar taşımıştır.

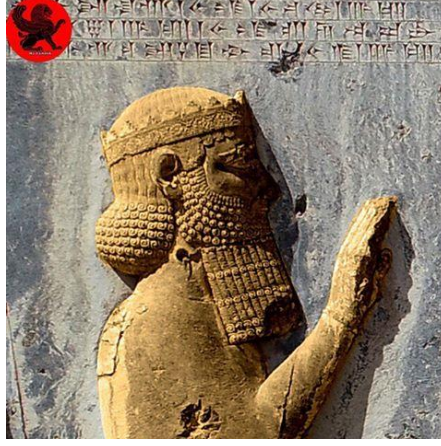
Tarih yazarlara göre, Pers şapkalarını kalite ve görünüş açısından ya değerli mücevherler ve metallerden, yada çok iyi derecede işlenmiş ve yumuşatılmış keçelerden yapılmıştır.

Hakhamaneş dönemindeki taçlara, Yunanların Sidaris adlandırdıkları ve İran yazarlarının Tiyara adı verilmiştir. Tiyaraları ise sırf şahlara, şehzadelere ve eşlerine özel olup başka kimsenin takmaya hakkı olmazdı. Hakhamaneş padişahlarına özel olan ve sadece farklı ülkelerden gelen büyüklere, milli, dini törenler ve taçlandırma merasimi gibi özel törenlerde giydikleri uzun ve büyük taçlar kullanırlardı. Taht-Jamşidi inceledikten sonra, yazarların söylediklerine nazaren taçlarda bazı kısımlarının delikli ve ya içe girmiş görünmeleri, zamanında o kısımlarda değerli süsler olduğunun belirgesi olmaktadır ve ordaki eserlerin gerektiği gibi korunmadığından dolayı ya çalınmışlardır yada gün geçtikçe yıprandıkları için kabartmalardan düşüp kaybolmuşlardır. Taçların üst kısmı ise Zik-Zak şeklinde ama çoğu bölgesi deforme olmuştur. Silindir şeklinde olan taçların üst ve alt kısmındaki çapların boyutu yaklaşık aynıdır. Çeşitli gümüş ve ya altından yapılan, değerli taşlarla süslü yarım taçlar, Pers askerlerinin genelde farklı düğümlerle saçlarına taktıkları keçe ve ya deriden olan “Serbent” ler ve farklı başlıklarda dönemin kullanılmakta olan aksesuarlarındandı. Şapkaların düz ve kısa olanları din adamları ve uzun olanları padişahlar ve şehzadelerin giydiği modellerdir. Dikey çizgileri olanlar; Khiyare-dar adındaki şapkalarında savaşçıların, halka tarzında olan ve üst kısmı olmayan şapkaları ise genelde korumalar ve padişahların kabartmalardaki efsanevi hayvanlarla savaşırken kullandıkları modeller olarak gösterilmiştir.

Şekil 50. Hazine salonunda büyük Daryuş düz silindir şapkayla, Taht-Jamşid

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/af/Darius_In_Parse.JPG/230px-Darius_In_Parse.JPG’den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 51. MÖ 6. yya ait, büyük Daryuşun Bistun kabartmasındaki tacı

Kaynak: Roman Girshman, Iranian Art During the Median and Achaemenid, Elmi-Farhangi yayınevleri, 1992, s.121

Şekil 52. Üst kabartmanın görselinde olan tacın net çizmi, 8 yapraklı çiçeği ve geometrik motiflerle

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi yayınevi, Tahran, 2012, s.210

Bu modellerdeki taçlar; Padişahlara, Kraliçelere ve şehzadelerin kullanımına özel olan taçlar olmuştur.

Şekil 53. Pers askerin Tiyyara adlı şapkası, Taht-Jamşiddeki kabartmalardan

Kaynak: https://cdn.asiriran.com/files/fa/news/1393/12/26/447581_763.jpg'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

- **Hakhamaneş Kadınının Şapka ve Taçları :**

Saray kadınları ve kraliçeler kenarı işlemeli şeritle süslenen uzun şifon kumaşlar takılı altından taçları giyerlerdi. Kadınlar genelde saçlarını dışa dönük kısa ve düz yada uzun arkada örgü yapar ve ya toplayarak süslerdiler.

Şekil 54. Firuze taşından yapılan Hakhamaneş kraliçesi tacı

Kaynak: https://a4.pbase.com/o6/59/643459/1/102175291.P0yCuI0I.IMG_4105r.jpg'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

- **Pers kadınının aksesuarları:**

Kokulu yağlarla güzel kokan, gözlerine sürme sürüp yüzlerini boyarlardı. Elbiselerinin etek uçlarına küçük süs şerit zilleri yürürken ahenkle daha zarif bir görüntü sergilesinler diye takarlardı. Altın küpeler, kolyeler, pazubentler, bileklik ve yüzükler, kemerler, saç tokaları çeşitli taşlarla süslenirlerdi. Hakhamaneş kadınları uzun kolyeler ve ya gerdanı saran kolyeler takarlardı. Bazen kaç tane üst üste bazende çok sade ve düz tek bir kolye takarlardı.

Şekil 55. Altın kaplama tüle benzer yuvarlak küpenin içinde 2 sıra küçük nar motiflerinin olduğu, 3. sırada ise küçük pulların asılı olduğu ve halkayada aynı tüle sarılı olan lacivert taşlı küpe

kaynak: [https://gama.ir/uploads/admin_uploads/DarsImage/Grade10/tarekh/page114_1%20-%20Co\(py%201.png](https://gama.ir/uploads/admin_uploads/DarsImage/Grade10/tarekh/page114_1%20-%20Co(py%201.png)'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 56. Paris, Luvr müzesinde saklanan Firuze taşları ile süslü altın küpeler, MÖ 4-6. yya ait

Kaynak: https://raeeka.files.wordpress.com/2011/03/earring_achaemenid_louvre_1.png?w=595'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 57. MÖ 3-5. yya ait Rusyada bulunan ve Hermitaj müzesinde saklanan, gözleri Firuze taşla süslü hayvan figürlü bir Pers kolyesi

Kaynak: https://raeeka.files.wordpress.com/2015/11/torque_beast_hermitage.png'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 58. Londrada Viktoriya Albert müzesinde saklanan, MÖ 5. yy ait altın Pazubent

Kaynak: <http://alef-dall.com/uploads/notes/2017/05/1100491.jpg>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

2.1.2.4. Hakhamaneş Dönemine ait Kumaş Desenleri, Renkleri ve Motifleri:

Bu dönemde dokumacılık kadınların işiydi. Hatta sultanlar ve padişahların eşleri bile onlara dokudukları kumaşlardan kıyafetler diktirirlerdi. Bazı tarih yazarlar ise kıyafetlerin işlemeleri, süsleri ve nakışları hakkında yazmışlardır. Yünlü kumaşların ve meşhur Pazirik halısının kalıntıları o dönemin dokumacı kadınlarının çalışmaları hakkında iyi bir kaynak olmuştur.

Şekil 59. Kanca ile örülen kumaş kalıntısından bir parça

Kaynak: <https://ufolove.files.wordpress.com/2010/10/01709.jpg>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

Keçi, kuzu ve deve gibi hayvanların yünleri dışında kilim, halı ve kadife dokumasında pamukta kullanılmıştır. Genelde pamuğun yumuşaklığı ve hafifliğinden dolayı iç çamaşırı dokumak için kullanırlardı. O döneme ait Perslerin kıyafetlerinde de kullanılan ve rengarenk perdeler yapılan bir başka malzeme ise ketendir. İpek, ilk zamanlarda İranda çok kullanılan bir malzeme olmasa da sonradan, Çinden İrana getirilirdi, aynı zamanda Hakhamaneş döneminden önce, Noghan yumurtası⁴, İran merkezinde yer alan Soghd bölgesinde yetiştirilirdi. Hamedan, Şuş gibi farklı şehirlerde üretilen ipek ipliğinden kumaşlar dokunurdu. Bazen de atkı ve çözümlerinin arasından altın ve ya gümüş geçirtilirdi. Dönemin kutsal sayılan rengi erguvani, padişahların kıyafetlerinde kullanılan renk olmuştur. Bu renk Fanighiye, günümüz Suriyeden getirtilirdi ve gümüş yada altın suyu ve bir çeşit nadir deniz sedefinin bu renkle karışımı, kumaşlara özel parlaklık kazandırırdu. Padişahlar, komutanları ve ya birini ödüllendirmek için bu kumaşları hediye ederlerdi. Erguvani renginden sonraki en değerli renk ise altın sarısı olmuştur. Bir çok tarih yazara göre, Persler önemli törenlerinde altın sarısı veya Safran sarısı giyer ve güneşin sembolü olduğuna inanıp altın renginde taç takarlardı. Beyaz rengin temizliğin sembolü olduğuna inanan Persler, rahipler ve dini törenler düzenleyen insanlar, beyaz renkte giyinirlerdi. Halende Zerdüşter ve rahibleri özel törenlerinde beyaz renkte kıyafetler giyerlerdi.

⁴ Tus şehrinde olan bir kasabada yetiştirilen ipek böceği yumurtasıdır.

Sarımsı turuncu rengi, Turkuaz mavisi,gök mavisi, lacivert, koyu kırmızı, kahve tonu gibi renkler ve erguvani yada mavi beyaz puantiyeli desenler dönemin kumaşları ve iplik boyaması için kullanılan renklerden idi.

Perslerin kumaş desen ve motifleri ile ilgili olan kaynaklar malesef çok yetersizdir. Belki de binlerce olan motiften sadece bir kaçına ulaşılabilinmiştir. Onlar da Taht-Jamşiddeki kalan kabartmalar ve kitabelerden, Şuştaki çanak çömlek üzerine çizilen motiflerden ibarettir. Bir takım kalıntılar ise Yunanistana ait renkli çanak çömleklerdir. Onların üzerindeki çizimlerde Perslerin kıyafetleri farklı yorumlanmıştır. Bir takım bilgi ise Yunan tarih yazarlarından gelen Perslerin kıyafetlerindeki motifleri ile ilgili rengarenk olmaları ve hayvan motiflerinin çok kullanılmasıdır. Birde çizgili kumaşlardan yapılan pelerin ve pantolonlarının giyilmesi çok revaçta olmuştur. Çoğunluk olarak Taht-Jamşid kabartmalarında, eski İranda hem yeni sanat akımı anlamına gelen hemde Mehr ve Mitra güneşinin sembolü olan Lotus, diğer ismi ile mavi nilüfer çiçeği motifi kullanılmıştır. O dönemin tabak çanağında, binalarda ve Taht-Jamşidin merdivenlerinde çok tekrarlanmıştır. Med ve Pers erkeklerinin genelde Törenler ve ya Nevrozda sol ellerinde tomurcuksuz Lotus vardır; çünkü tomurcuklu olan Lotuslar sadece padişahların taçlandırma merasimlerinde ve tahta oturmalarında sol ellerinde görülmektedir. Diğer motifler ise Zik-Zak desenler, yıldız, güneş ışınları gibi motifler, geometrik desenler, aslanlar, şahinler ve doğayı, kutsallığı, cesareti, savaşçı ruhunu simgeleyen diğer motiflerin özenle süslediği Hakhaaneş kumaşlarının özelliklerindendir.

Şekil 60. Taht-Jamşid kabartmalarındaki büyük Daryuşun kıyafet üzerine kazılan motiflerine ait bir sıra aslan motifi

Kaynak: <https://www.ajibtarin.com/wp-content/uploads/2016/02/%D8%AA%D8%AE%D8%AA-%D8%AC%D9%85%D8%B4%DB%8C%D8%AF-18.jpg>'den (13.03.2019) tarihinde alındı.

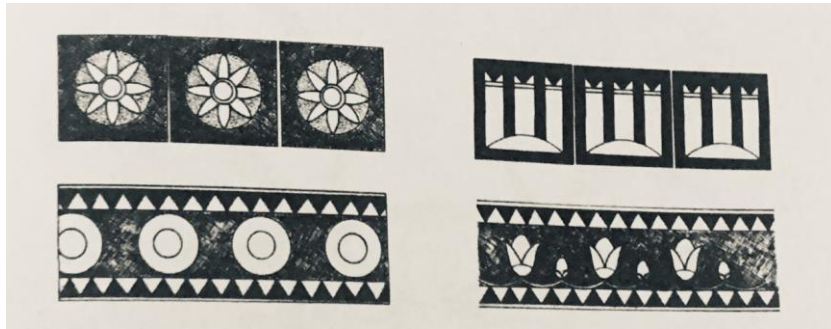
Şekil 61. Üst görseldeki Aslan motifin net görüntüsü

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi Yayınevi, Tahran, 2012, s.189

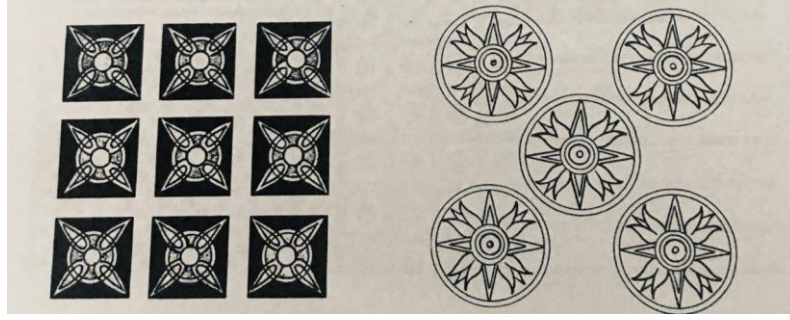
Şekil 62. Taht-Jamşid kabartmalarından alınan Hakhamaneş kumaşlarına ait çiçek motifi

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi yayınevi, Tahran, 2012, s.191

Şekil 63. Hakhamaneş kumaş motiflerinden bir kaç alıntı

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi Yayınevi, Tahran, 2012, s.196

Şekil 64. Hakhamaneş kumaş motiflerinden bir kaç alıntı

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi Yayınevi, Tahran, 2012, s.195

2.1.3. Soluki Uygarlığı ve Giysileri (MÖ 250-330.YY):

Kendi dönemindeki uygarlığa tüm açılardan etkisini bırakan dünyanın en tutarlı ve zengin imparatorluğu Hakhamaneşlerden sonra, Aşkaniler kavimi için İranı baştan yaratmak çokta kolay olmamıştır.

Pers imparatorluğu; şehir, yüksek binalar, geniş caddeler , önemli mali müesseseler yapımı ve para üretmek gibi girişimler o zamana kadar hiç bir devletin yapamadığı bir çok önemli hareketlerde bulunsalar da, en etkili olan zaafı, lükse ve bazı padişahlarının rahatlığa düşkünlükleri çöküşlerini sağlamıştır. Hakhamaneşlerin lükse düşkünlükleri ise hem tarih yazarların anlatımlarından hem de kalıntıların bir çoğundan anlaşılmaktadır. Bu durumun kavimler arası düşmanlıkların oluşmasına neden olup, Makedonyalı İskenderin savaş başlatması zamanın en büyük imparatorluğunu devirmeyi başarmasını sağlamıştır. İskender MÖ (330-333) yılları arasında tüm Pers bölgelerini ele geçirmiş ve kendi tasarrufu altına çıkartmıştır. İskender doğu ve batıdaki bölgeleride birbirine düşürmeyi düşünerek, Soghdun kızı Roksane ile politik bir evlilik yapmıştır.Yunan askerlerinin, İranlı kızlarla evlenmelerini sağlayarak İranın tüm bölgesel kavimlerine nüfuz etmeyi başarmış ve Yunan uygarlığını her açıdan giyim kültürüne kadar revaç haline getirmiştir.

Şuş kalıntıları, mermer miniyatür heykeller ve Nahavanddeki kalıntılar da Helenistik sanatın nüfuzunu ispat etmektedir. Tabi Hakamaneşlerinde aynı zamanda büyük etkisi olan giysi kültürü ham bu dönemde hem sonraki devirlerde devam etmiştir. İskenderin ölümünden sonra 40sene boyunca halefleri arasında savaşlar sürmüştür. Solukus, her kesten daha çok İskenderin düşünce tarzını tanıyan kişi olarak yerine geçmiştir ve bir İranlı asilzade ile evlenerek yerini sabitlemeyi başarmıştır. Perslerden kalan mirası 150 sene boyunca korumuş, sonra İran kavimlerinden olan, Partlar (Sasani) kavimi tarafından savaşlarda yenilip, Sulukilerin hükümeti sona ermiştir. Sulukilerin giysi kültürünü kalan küçük bronz heykellerden anlayabiliriz ve tamamen Perslerin giysi kültürleri ile alakasız olmalarını kumaş desen ve motiflerinin farkı ve tabi belirsiz giysi formlarından anlaşılmaktadır.

Şekil 65. MÖ 2-3. yya ait, Nahavand bölgesinde bulunan, Luvr müzesi ve Tahran müzesinde saklanan küçük bronz heykeller

Kaynak: <http://www.naria.info/uploads/Image/200xmyb.jpg>'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 66. Nahavandde bulunan küçük bronz heykel, İran Milli müzesinde saklanan (Zeus heykeli ola bilir)

Kaynak: Nasrollah Pourjavady, "Islamic Period" ,Parham, C. , The Splendour of Iran, Booth-Clibborn Yayınevleri, Tahran, 2001, s.113

Şekil 67. Tahrande İran Milli müzesinde saklanan, . MÖ 1-2. yya ait, Nahavandde bulunan küçük bronz heykel (bir kadın tanrıçası giysisi ola bilir)

Kaynak: Nasrollah Pourjavady, “Islamic Period” ,Parham, C. , The Splendour of Iran, Booth-Clibborn Yayınevleri, Tahran, 2001, s.121

Şekil 68. Suluki padişahı, frigyan şapkası ve uzun ceketi ile

Kaynak: Mary G. Houtson, Ancient Egyptian Mesopotamian and Persian Costume, Dover Yayınevleri, London , 2011, s.115⁵

---

⁵ Klasik antik dönemde, Frigya; Eski Yunan, Anadolu'nun batı merkezinde, günümüz Türkiye sınırlarında bulunan ve Sangarios Nehri bölgesinde bir kraliyetti. Fetihten sonra, zamanın büyük imparatorluklarının bir bölgesi haline gelmiştir.

Şekil 69. MÖ 1-2 yya ait olan bronz ayakkabı, İran Milli müzesinde saklanan, helenistik stili ile bronz kayıp heykelin bir parçası

Kaynak: Nasrollah Pourjavady, “Islamic Period” ,Parham, C. , The Splendour of Iran, Booth-Clibborn Yayınevleri, Tahrn, 2001, s.114

Nemrut dağında yer alan İran-Yunanistan ortak sanatı olan “Antyukus ve Mitra (Güneş tanrıçası)” dağ ların üzerinde heykelleri tamamen giysi kültürünün değiştiğini göstermektedir.

Şekil 70. Antyukus, İran stili taç ve giysisi ile ve Mitra; güneş tanrıçası, frigyan şapka ve İran giysisi ile

kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/e9/a0/5a/e9a05af7db974e66558e61ed038b0e2b.jpg>’den (14.03.2019) tarihinde alındı.

2.1.3.1. Sulukilerde Aksesuarlar

O dönemden kalan, küpeler, kolyeler, broşlar ve iki yuvarlaktan oluşan pelerinin bi omuzundan öbür omuzuna bağlantı kuran, Randel adlı aksesuarlardan bir kaç modeli aşağıdaki gibidir;

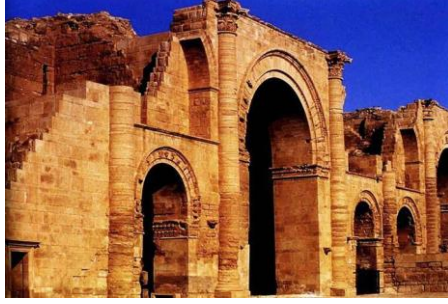
Şekil 71. Tahranda Reza Abbasi Müzesinde saklanan Suluki dönemine ait, süs tarağı ve giysi iğnesi

Kaynak: <https://iranatlas.info/parth/images/pth41.jpg>'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

2.1.4. Aşkani (Part) Dönemi, Sanat ve Uygarlık (MÖ 250- MS 226.YY)

MÖ 3. Yy, Perslerin düşüş devri ve Yunan etkisi altında oluşan bölgesel devletlerle geçen döneminde, bir gurup savaşçı ruhlu Ariyan binicilerin yavaş yavaş çevreye hakim olmaları ile 500 sene boyunca büyük bir egemenlik oluşturmuşlardır. Konuştukları lisanın, Pahlavi-Aşkani olmasına rağmen, bu kavimin ticarette ve politikada Yunanca konuşmaları; bir taraftan ayakta durmalarını sağlayıp diğer yandan ise Yunanistan ve Romalılar, kendi ayinleri olan Güneş ibadeti, Mitraismin dönemin, İran uygarlığına sızmasına neden olmuştur. Aşkaniler bu süreçte kendi ticaret ve kültürlerini geliştirmek için uğraşıp, MS 1. Yüzyılın başlarında, İranın yazı tipi, Yunan alfabesinden Pahlavi alfabesine dönmüştür. Bu dönemde politik nedenlerden dolayı Aşkaniler, Yunan eğilimlerine itiraz etmemişler fakat zamanla bıraktıkları etkilerin kaybolmasını sağlamışlardır. MS 2.Yyda, ipek yolu üzerinden yapılan ticaretlerin gelişmesi ile asker ruhlu Aşkaniler, İran tarihindeki en uzun süreli hükmeden uygarlıklar olmalarına rağmen, sanatla uğraşan bir toplum olmamışlardır.

Aşkanilerin en önemli elde ettikleri başarılar; dairesel şehir yapımı, kübbeli binaların inşa edilmesi ve farklı mimari yapıtlar ve duvarlarındaki çizimlerin dışa vurumu olmuştur. Bu kavimin Metalcilik sanatında, Yunanlar ve Hakhamaneş sanatının birleşiminden yararlanıp, büyük boyutlarda insan heykelleri yapmışlardır.

Şekil 72. Hatra-Irakta, M.S. 2.yyda Yapılan Aşkani köşkü

Kaynak: <https://parstorch.files.wordpress.com/2014/03/120.jpg>'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 73. Hatra köşkündeki, Yunan etkisi ile yapılan mimarideki Aşkani padişahlarının motifi

Kaynak: https://iranatlas.info/parth/images/hatra_001.jpg'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 74. Aşkani dönemi, MÖ 2. yya ait fil dişi öbjesi

Kaynak: <https://iranatlas.info/parth/images/pth28s.jpg>'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

Bu sanatın gelişmesindeki büyük etkenlerden olan para üretimi, mücevher üretimi ihtiyaçları dönemin yetenekli işçileri sayesinde giyim kültüründe aynı zamanda gelişmesine yardımcı olmuştur. Çanak çömleği, günlük kullanım için üreten Aşkaniler, sanatsal açıdan kullandıkları bir tek, Tabut yapımında üzerine resimler çizip oyarak cilalandırmaları olmuştur.

Şekil 75. Aşkani sanatına ait mücevherler

Kaynak: https://scontent-sin6-2.cdninstagram.com/vp/1541a4b9df836b872ea49dab1b8fe924/5D3AAF09/t51.2885-15/e35/28428182_150189348971811_6231731688020377600_n.jpg?_nc_ht=scontent-sin6-2.cdninstagram.com'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 76. Aşkani dönemine ait çömlektan yapılan tabut

Kaynak: <http://arq.ir/wp-content/uploads/2013/11/5568.jpg>'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

İlk zamanlardan beri gelişen müzik değeri bu dönemdeki, militarist Aşkani Askerlerini savaşa giderken teşvik etme, yanlarında deriden yapılan davullar ve zillerle süslü korna, trompete benzer sazlar götürürlerdi. Aşkani kültür ve sanatı, Sasaniler gibi İranın sonraki devletlerinden ziyade Hindistan ve Bizansada etkisini bırakarak mirasını devam ettirmiştir.

Partlar/Aşkanilerin devleti Makedonyalı vali; Arşakin kardeşine ihaneti ile ve aynı zamanda Aşkani liderlerin, valinin aleyhine çıkarttıkları savaşla Suluki devletini yenmelerine sebep olup, Aşkani çağı ortaya çıkıp gelişmiştir. Milattan önce, 250. Senede Pers imparatorluğu devriminden 70 sene zaman geçtikten sonra, Perslerin jenerasyonundan olduklarına inanan Aşkaniler, Arşak saltanatı ile Arşak –Abat (Aşk-Abatta) tekrardan İran asıllı bir devlet kurmayı başlatmışlardır. Ama asıl Aşkani dönemi, Dahe bölgesinde günümüz Türkmenistanda başlatan 6. Aşk (1.Mitridat) olmuştur. Bazı tarih yazarlar onu Kuroş ile eşdeğer tanımlamaktadırlar. 6. Aşk, Hakhamaneş padişahları gibi kendini şahların şahı adlandırmış ve sabit bir hükümet sergilemek için bir süre Yunan kültür ve geleneğini yürütmüştür. Ticaretin revaçta olduğu çağda, kentsel yaşamın ilerlemesi, kadınların toplumda daha çok gözükmelerini ve giyim kuşama daha çok merak salmalarını sağlamıştır.

Aşkani padişahı;Yunan partizanlarına verilen “FİL-HELEN” unvanını, dönemin demir paralarına kazıtarak,Yunanlıların dostluğunu kazanmayı hedeflemiştir.

Aşkani kavimi Sakayilerle komşu ve yakınlıkları sebebi ile, onlar gibi çöllerde gezerlerdi ve at biniciliği ile uğraştıklarından dolayı, iyi biniciler ve okcular yetiştirmişlerdir. Daha iyi bir deyimle Part toplumu demek savaşçı kavimi demektir. Bu yüzden giysileri sade ve sert görünümlü ve daha çok Medlerin tunik ve pantolonlarına benzemektedir. Her ne kadar başlarda Yunanlılarla dost görünmek adına onların gelenekleri ile yaşamaya çalışsalar da; Aşkani dönemi kalıntılarından görüldüğü gibi sanatları,Yunanlılardan bazen tesir almış olsa da giyim kültürleri Medler gibiydi. Part sanatına ait tüm kalıntılarda insan yüzü ve figürünün yan cepheden ön cebheye geçişerek sergilendiği barizdir. Tarih yazarlar bu sanatın Yunan tesiri olduğunu belirtmektedirler. İran sanatındaki asrın en büyük devrimi Aşkaniler döneminde yaşanmıştır ve daha önemli olan faktör ise millileşmesine sebep olmuşlardır . Tabi bu Aşkanilerin giysi kültürünün tanımlanmasına yardım etmiş, Aşkani sanatı olarak tanımlanmıştır. Partların en çok kullandıkları giysi formu geniş paçalı pantolon ve kemerli diz hizasına kadar uzanan tuniklerdir.

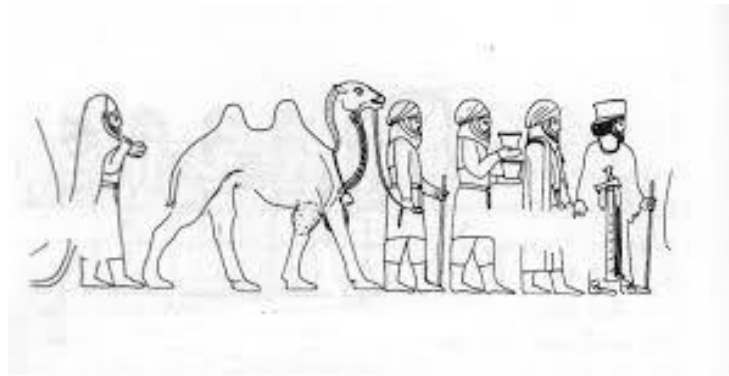
2.1.4.1. Aşkani Kadın ve Erkek Giysileri

Persler gibi Part döneminin giysilerindeki en önemli ve dikkat çekici detay mimari sanatından alınan ilhamlardır. 40-50 sene önceki; Irak, Mezopotamya ve hatta son yılların kazıntılarından çıkan eserlerde, özellikle erkek giysilerin üzerinde ahenkle tekrarlanan zincir gibi zarif ve küçük motifler, Yunan mimarisinden alınan detayların olduğu göze çarpmaktadır. Hakhamaneş sanatkarları her ne kadar giysiyi ön pılana çıkarsa, bir o kadar da Aşkani sanatkarları insan vücudunun estetiğini ön pılana çıkarmıştır. Aynı zamanda Part sanatçısı sırf Yunan mimarisi ve İran kavimlerinin asaletini düşünerek, insan vücudundan ziyade yüzü özellikle vücudunun ön cephesini dikkat çekmeye özenmiştir.

Hakhamaneş döneminin aksine, bu çağın kalıntıları daha çok Part kadınlarını tanıtan eserleri içermektedir. Görsellerden elde edilen ise bir önceki döneme nazaren daha fazla giyim, güzellik ve süslenmeye düşkün olmalarıdır. Pers dönemindeki kadın, erkek kıyafetlerinin hemen hemen aynı olmasına rağmen, Part kadın ve erkek giysileri tamamen farklı olmuştur. Bu yüzden de onları ayırt etmesi çok rahat olmaktadır. Part kadınları büzgülü pantolonları, bol drapelli uzun tuniklerle giyer, bazen giysileri bol işlemellerle süslenip, bazen ise dikişsiz kumaşları vucutlarına sarmaktan oluşan kıyafetler giyip, önceki dönemden çok daha farklı şapkalar ve taşlar giyerlerdi. Çador adlı, çarşaf gibi uzun ve geniş bir kumaştan oluşan giysiyi ise bu dönemde yani 1. Yydan beri giymeye başlandığını söyleye biliriz. Aşkani padişahları, kavimleri ve farklı bölgelerin iç özgürlüklerine duydukları saygıdan dolayı dönemin giysilerini bu şekilde tanımlayabiliriz:

- **Tunikler:**

İlk zamanlarda kolları dar ve sade tunikleri ve sade pantolonları, yani Med giysisinin kalıbında olan giysileri, çöl gezerlik ve binicilikle uğraştıklarından dolayı giyen Partlar, zaman geçtikçe yine aynı kalıpta olan kıyafetleri sadece daha süslemeli ve detaylı olarak, genelde aynı motiften oluşan kumaş deseni hem tunikte hem pantolonda tekrar etmişlerdir. Taht-Jamşid kabartmalarındaki kalıntılardan görünen ise, padişahın karşısına ve huzuruna çıktıklarında giysilerinin daha farklı olmasıdır. Üst üste iki tunik giyen Aşkani kadınlarının, alttaki tunikleri daha geniş ve bol büzgülü olup, yere kadar uzanan kolları ise dar olurdu. Üst kısmı nakış işlemeli ve göğüs hizasında bir şeritle toplanılırdı, üzerine giyilen tunik ise daha kısa olup, yakası daha açık ve drapelidir. Giysileri sade ama bol büzgülüydü.

Şekil 77. Part giysisini gösteren, Apadana köşkünün doğu merdivenleri, Taht-Jamşiddeki kabartmalardan alınan bir çizim

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, s. 164

MÖ 5. Yüzyıla dayanan öbür hediye getiren temsilciler gibi, Partlarda Taht-Jamşiddeki kabartmalarda, Hakhamaneşi padişahına hediyeler getirenlerin arasındaydılar. Yukardaki fotoğrafta Part kavimi, Medler gibi sade tunik ve pantolon giymişlerdir. Büyük olasılıkla ellerindeki çeşitli eşyalar ve yanlarındaki deve hediye ve ya fidyelerdir. Sonraki zamanlarda padişahlar daha uzun ve büzgülü tunikleri süsleyerek giyerlerdi. O dönemde ipek yoluyla çin`le de irtibatta olduklarından dolayı ipek kumaşlardan, giysi yapımında yararlanmışlardır.

Şekil 78. MÖ 1-2.yy ait Bağdat müzesinde saklanan, Hetra bölgesindeki Part hakiminin diz üstü inci süslemeli tuniği,

Kaynak: Roman Girshman, L`Art De L`Iran(2.Baskı) , Bongah-Tarjome Yayınevleri, Tahran, 1951, s.163

Şekil 79. MÖ 2. yya ait Bağdat müzesinde saklanan, Arapeli tunik giyen, Hatra şehzadesi Ubalın heykeli-.

Kaynak: Roman Girshman, L`Art De L`Iran(2. Baskı) , Bongah-Tarjome yayınevleri, Tahran, 1951, s.177

• Pelerinler:

Erkekler Medlerin pelerinine benzer pelerinler giyerlerdi, sadece daha geniş olanını ve önden yada omuzdan tek düğme ile düğmelenirdi. Genelde ön kısmı nakış işlemeliydi. Aşkani kadınları pelerin gibi bir kumaşı omuzlarının üstüne atarlar onu Çador gibi kullanırlardı yada bel ve kemerlerine bağlarlardı.

Şekil 80. Gurestani kabartması, Şam Müzesi, MÖ 2-3. yy

Kaynak: Roman Girshman, L `Art De L `Iran (2.Baskı) , Bongah-Tarjome yayınevleri, Tahran, 1951, s.181

Şekil 81. Part kadını Hatra-Irak müzesi, büyük Parça kumaşlardan Oluşan belki dikişsiz kıyafeti ile

Kaynak: <http://arq.ir/wp-content/uploads/2014/03/5352.jpg> den (14.03.2019) tarihinde alındı.

Genel olarak kadınlar, giysilerindeki büzgülere daha fazla dikkat çekip daha estetik bir imaj yartmak için elleri ile kıyafetlerinden tutup poz verirlerdi, bu aynı zamanda bir sosyal davranış haline gelmişti.

• Pantolonlar:

Aşkani erkeklerinin pantolonları Med pantolonları gibi genişti ve mimari eserlerin motiflerinden esinlenerek süslenirlerdi. Hatra(Al-khazr), Palmir, Dora-Orupus ve Şamide döneme ait kabartma ve heykel gibi eserlerde örneklerini görmek mümkündür. Partların Çin ile aralarındaki gelişmiş olan ticarettten dolayıda kıraliyet ailelerinin giysileri ipek kumaşlarından dikilmeye başlatılmıştır. Hatra köşkünde bulunmakta olan heykelin giysisindeki ritmik motifler,Yunan mimari esintilerinden olmasının göstergesidir.

Şekil 82. Yunan Mimarisinden Esinti İle Birbirine Bağlı Zincirler Motifi olan Hatra-Bağdat Müzesinde Saklanan Part Pantolonu .

Kaynak: R.W.Ferrier. , The Arts of Persia, Yale University Press Yayınevleri , ABD, 1989 , s.160

İlk defa Partlarda görünen 3 parçadan oluşan pantolon modeli; iki kısımdan oluşmaktadır ve sadece bacakları saran ve üzerine etek gibi gelen 3. parça ise kısa bir pantolon gibi görünmektedir. Aşkanilerin çeşitli pantolonları aşağıdaki görseller gibidir:

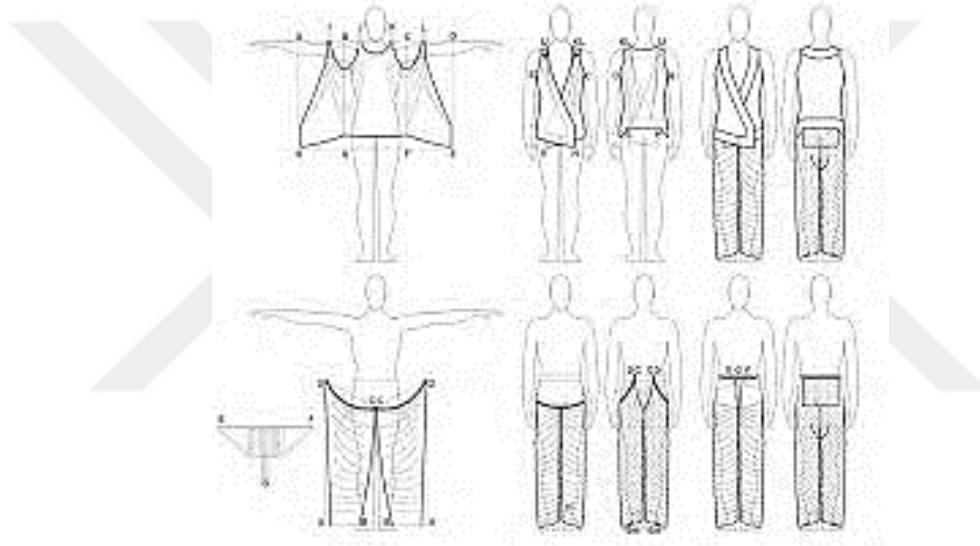
Şekil 83. Eski İran Milli müzesinde saklanan Aşkani Generali, “Surena”Nın 3 Parçadan Oluşan Pantolonu

Kaynak: <http://darnia.ir/img/cms/Blog/Pics2/posheshe-ashkani/2.jpg>’den (14.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 84. MÖ 2. yy-İran Milli Müzesinde Saklanan Surenanın Bronz Heykeli

Kaynak: <https://kaloot.org/wp-content/uploads/2018/09/%D9%85%D9%88%D8%B2%D9%87-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86.jpg>'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 85. 3 Parçadan Oluşan Part Pantolon Ve Tunüğünün Giyiliş Tarzı

Kaynak: <http://ensani.ir/file/download/article/20130318123252-9806-39.pdf> den (14.03.2019) tarihinde alındı.

- **Kemer ve Saç aksesuarları:**

Kemerleri Medlerinki gibi deridendir ama düğümlenmez ve işlemelidir, Metal halkalar ve ya çeşitli aksesuarlarla süslenirlerdi. Kadınlarda uzun ve farklı genişliklerdeki kumaş parçalarından yapılan ve belde düğümlenerek kullanılan Şal-kemerin, kullanılması revaçta olmuştur. Partlarda İlk başta göze çarpan İran Millli müzesindeki, Aşkani General, “Surena”nın , Başındaki kaç sıra kurdeleden oluşan saç bantıdır.

- **Çador, Taç ve Şapkalar:**

Çadorlar; uzun silindir şapkaların arkasından ve ya köşesi küçük işlemeli, metal bir elipse saçın arkasına iliştirilerek sarkıtılırdı. Genelde Gelinlik tülü gibi beyaz, yada arguvani gibi canlı renklerde olurdu. Hakhamaneş kadınlarına göre saç aksesuarlarını daha farklı kullanırlardı ve tüm saçlarını çoğu zaman örterlerdi. Çadorları bazen omuzda, metal desenli bir yüzeye yada göğüs hizasına iliştirirlerdi.

Şekil 86. Se-Banu Ve Şir Heykelindeki Şal-Kemer, Şapka Ve Beline Doladığı Çador

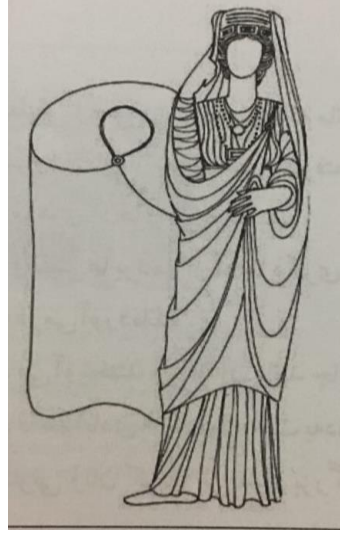
Kaynak: <http://darnia.ir/img/cms/Blog/Pics2/posheshe-ashkani/6.jpg>'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 87. MÖ 1. Yya Ait Şuşta Bulunan Mermer Taştan Yapılan, 4. Aşkani Şahı, Ferhatın Eşi; Muzaya Ait Tacın Görseli

Kaynak: Roman Girshman, L `Art De L `Iran(2. Baskı) , Bongah-Tarjome yayınevleri, Tahran, 1951, s.186

Şekil 88. Resm Edilen Aşkani Kadını, Çador Ve Şapkası İle

kaynak: Jalil Ziapur, Women Costume since most Ancient time upto the Pahlavi rule, Vezarat-Farhan-Honar Yayınevleri, Tahrn, 1999, s.101

Şekil 89. Bir Part Komutanı Askeri Kıyafette, Kemer Ve Omuz Üstünde Düğümlenen Pelerin İle Hatra, Mossul Müzesinde Saklanan MS 1-2. Yya Ait

Kaynak: Roman Girshman, L `Art De L `Iran(2. Baskı) , Bongah-Tarjome yayınevleri, Tahrn, 1951, s.183

Şekil 90. Hatra, Bağdat Müzesinde Saklanan Bir Part İbadetçisi İşlemeli Giysi Ve Kemer İle

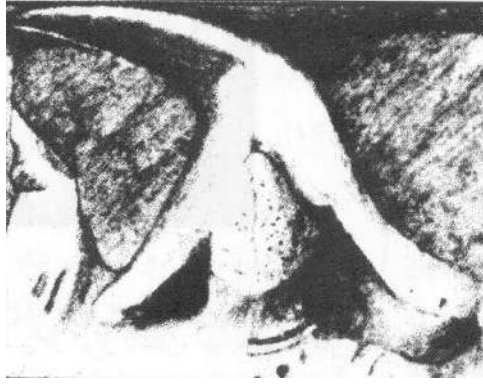
Kaynak: R.W.Ferrier. , The Arts of Persia, Yale University Press Yayınları , ABD, 1989 , s.162

Tarih yazar, Sayksın yazdığı üzere, Partların şapka yerine şerit gibi iki taraftan sarkan, saç bantlarını aksesuar olarak kullanırlardı. Farklı bir Part saç aksesuarı ise keçeden yapılan, kulakları kapatan uzun şapkalarıdır; şapkanın üst kısmı ise küçük keçe parçalarla süslenirdi ve “Pers” şapkası olarak adlandırılırdı. O zamanki padişahların görselleri, paralarının üzerinden elde edilmiştir.

Şekil 91. İran Milli Müzesinde Saklanan Part Şehzadesi Surenanın Saç Bandı Modeli

Kaynak:<https://persintravel.com/img/12.%20History%20Of%20Persia%20Parthian%20Empire%20.jpg>’den (14.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 92. Yazd-Gerd Kalesinden Bir Part Kabartması Görseli, Keçeden Olan Şapkaları Ucu Sivri Ve Kullakları Kapatın Şapkaları

Kaynak: Georgina Herrmann, The Iranian Revival, Elsevier-Phaidon Yayınevleri 1977, s. 170

Şekil 93. Milli Paris Kütüphanesinde Saklanan Para Oymasındaki, Aşkani Padişahı 4. Ardavanın Değerli Taşlarla Süslü Şapkası

Kaynak: Roman Girshman, L `Art De L `Iran (2. Baskı) , Bongah-Tarjome Yayınevleri, Tahran, 1951, s.187

- **Ayakkabıları:**

Uzun ve kısa, bantlı ve ya sade, Medlerin botlarına benzeyen ayakkabıları biraz değişiklik yaparak, Aşkani dönemi erkeklerinin kullanılması revaçta olmuştur.

Aşkani erkeklerin ayakkabıları gibi kadınlarının da ayakkabıları sade olmuştur. Uzun tuniklerle giydikleri için ayakkabıları örtülür ve net görüntüsü olmamıştır. Bu yüzden çok detay vermek mümkün değildir.

Şekil 94. Tahran- Reza Abbasi Müzesinde Saklanan, MS 2. Yya Ait Kireçten Yapılan Bir Part Erkeği Heykeli Botları İle

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, s.198

Şekil 95. Susa Müzesi Khuzestanda Saklanan, Masjed-Soleymanda Bulunan Aşkani Dönemine Ait Bir Heykelin Kalıntılarından Ayakkabı Formu

Kaynak:<https://newsmedia.tasnimnews.com/Tasnim/Uploaded/Image/1394/04/15/139404151513093775637274.jpg>'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

- **Aksesuarlar:**

Eski tarih yazarların yazdıklarına göre, Part erkek ve kadınları zevkli olduklarından ve süslenmek ve güzelliğe çok düşkün olduklarından dolayı eşit şekilde aksesuar kullanırlardı. Bir çok Part aksesuar eserleri, Britanya müzesindeki Aşkani dönemine ait koleksiyonda saklanmaktadır.

Şekil 96. Reza Abbaasi Müzesinde Saklanan, Geometrik Desenlerle Yapılan Altın, Firuze Ve Akik Taşlarla Süslenen Aşkani Küpeleri

Kaynak: <http://arq.ir/wp-content/uploads/2014/03/5364.jpg>'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 97. Tahran Reza Abbasi Müzesinde Saklanan, Altın Ve Mücevherlerle Süslü Aşkani Çağına Ait Kolye Ve Küpeler

Kaynak: <http://arq.ir/wp-content/uploads/2014/03/5363.jpg>'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 98. Reza Abbasi Müzesinde Saklanan, Aşkani Dönemine Ait Hayvan Motifleri Ve Geometrik Desenlerden Oluşan Kemer Tokası

Kaynak: <http://arq.ir/wp-content/uploads/2014/04/5396.jpg>'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

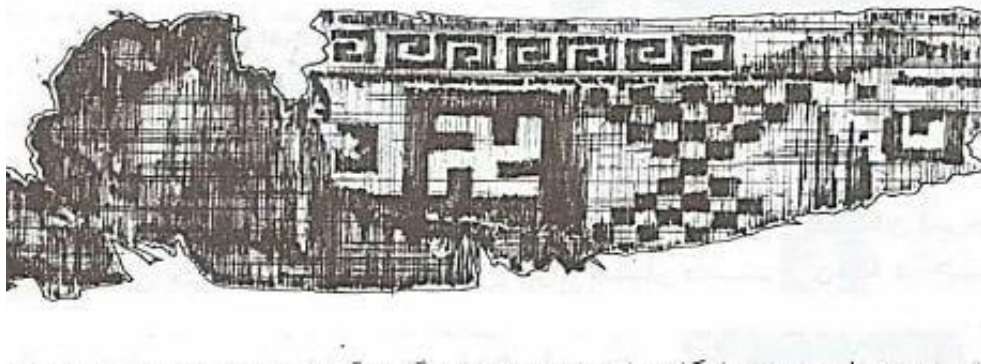
Şekil 99. Reza Abbasi Müzesinde Saklanan, Yüksek Makamlı Aşkani Dönemine Ait Gümüş Yüzük

Kaynak: <http://arq.ir/wp-content/uploads/2014/03/5360.jpg>'den (14.03.2019) tarihinde alındı.

2.1.4.2. Aşkani Dönemine Ait Dokumacılık:

Dokuma eski zamanlardan beri İranlı kadınların öğrendikleri ve uğraştıkları bir sanat dalı olmuştur. Aşkani döneminde yine bu sanat dalı revaçta olup ve bu konuda çok hassas ve titiz bir şekilde giysiler hazırlanır, kumaşlar dokurlardı. Kendi zamanları için nefis işler ortaya çıkaran Part kavimi, kumaş tasarımında ve süslemesinde iddiaalarını ortaya koymuşlardır.

Eski İran adlı Öğretim kitabında ,Tebriz bölgesindeki Aşkani mezarlarından bulunan bir kumaş keşfi ile ilgili; Hakhamañş dönemine ait Pazirik halısından sonraki, 20 cm den fazla olmayan bu parça dünyadaki en eski ve en güzel renkl ve desenli kumaştır. İran milli müzesinde saklanan bu Aşkani kumaşı, arkeoloji açısından çok değerli bir parçadır ve dönemden kalan tek kumaş parçasıdır.

Şekil 100. İran Milli Müzesinde Saklanan, Azerbaycan; Garami Bölgesinde Bulunan Aşkani Kumaş Parçası

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, s.185

Çeşitli ipek ve brokar kumaşlar ise Sasani ve Aşkani döneminde dokunmuştur. Dokuma zanaatı bu iki çağda çok gelişmiştir. Leningrad-Berlin, Londra –Albert ve Viktoria müzeleri gibi müzelerde saklanmaktadır. Bu kumaşların Aşkani dönemine ait oldukları düşünülse de çoğu aslında Sasani döneminde dokunmuştur. Ayrıca önceki görsellerde gördüğümüz üzere, Hatra ve başka bölgelerden kalan heykeller ve giysilerde kullanılan kumaşların hepsinde, geometrik formlar da, inci işlemleri ile süslenmiştir.

2.1.5. Sasaniler Dönemi, Sanat ve Uygarlık (MS 224-651.YY):

Bir yandan eski İranın geleneğini takip eden Sasaniler, diğer yandan batı ve doğunun sanat akımlarının etkisinde kalarak; saray içinde oluşan sanatta dini bir bakışın hakim olmasını sağlamışlardır. Bu sayede Sasani edebiyatının gelişmesinde gerçekleşmiştir. Sosyal koşulların ve zamanın zararlarına karşı, edebi çalışmalardan kalan en ünlüsü, dönemin felsefe, din ve insanların bakış açısını anlatan, Zartoştun; “Avesta” kitabıdır.⁶ Aşkani mimarisini takip eden Sasanilerin en meşhur mimari eserlerinden birisi Tag-Kasra binasıdır. Doğadan esintilerle mozaik döşeme, oyma teknikleri ve yeni kabartma teknikleri dönemin İran mimarisindeki ilklerinden olmuştur. Araştırmacılara göre ise kentsel dönüşüm, hanlar ve tapınakların yapımı gibi girişimler bu devirde başlatılmıştır. Önceki devirler gibi ilham kaynağı olan Sasani yapıtların etkisini Safavi köşklerindeki duvar sanatlarında görebiliriz.

Tekstil ve dokumacılığın çok ilerlediği ve dünyaya ün saldıgı bu dönemde, yün, ipek, pamuk ve keten gibi genelde 2ve ya 5renkte, düşsel kuşlar ve hayvanların, geometrik desenlerle birleşip yapılan motiflerde, geniş ende dokunan ve incilerle süslenen brokarlar başka ülkelerinde taklit kaynağı olmuştur.

Şekil 101. Horuz Motifli Bir Sasani Kumaş Örneği, MS 6-7. Yya Ait

Kaynak: <https://gardeshname.shazdemosafar.com/wp-content/uploads/2018/03/%D8%AF%D9%88%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%B3%D8%A7%D8%B3%D8%A7%D9%86%DB%8C2.jpg>’den (02.04.2019) tarihinde alındı.

⁶ Zartoşt,zamanın İran asıllı peygamberidir

Bu devirde Çanak çömleğin aksine cam sanatı çok revaçta olmuştur. Değerli metallere yapılan objeler bu dönemde büyük bir önem taşımış ve gelişmiştir. Eski devirlerdeki gibi yine bu dönemde, bir yanda Sasani padişahların figür yapımı diğer tarafta kutsal binalar, Pahlevi dilinde olan demir paralar gibi el işçilikleri yüksek bir yetenek isteyen sanatla üretime geçmişlerdir. Günümüz İran Milli musikisinin kökü Sasani devrine aittir. Çağın son dönemlerindeki din adamlarının insanlara tasallutu ve baskıları, fikir ayrımlarının çoğalması; insanların özgürlük ve eşitlik istemelerini sağlayıp, uzun süreli dış düşmanlara direnmeleri sayesinde askeri güçlükleri zayıflatıp, Sasani imparatorluğunun çökmesine neden olmuştur.

Şekil 102. MS 7. Yya Ait, Altından Yapılan Sasani Döneminde Üretilen Paraları, 3.Şapur-Sasani Şahının Görseli

Kaynak: <https://drevo-info.ru/pictures/thumbs/003/011874.jpg>’den (11.04.2019) tarihinde alındı.

2.1.5.1. Sasani Erkek ve kadın Giysileri:

Makedonyalı İskenderden önceki İranın kültür ve sanatını, siyasi birlik yaratımını, askeri ordu birliğinin yenilenmesini hedeflemekte olan Sasani egemenliği, Ardeşir tarafından kurulmuştur. Yeniden canlandırmak isteyen ve hedeflerinde iyi bir düzeyde başarılı olmayı bilen bu egemenlik, kültür ve uygarlığın gelişimini sağlama bilmişlerdir. Ayrıca Sasani toplumu Aşkanilere nazaren daha aydın ve eğitilmiş oldukları için büyük bir medeniyetin ortaya çıkmasına neden olmuşlar ve bu, İran milli müzesi, Rusya Hermitaj müzesi ve dünyanın farklı müzelerinde kalan kabartmalar, paralar ve metal kobjelerden hiss edilmektedir. Bu döneme ait giysi formları, kumaşlarındaki motifleri incelerken, aynı zamanda bir medeniyetin asilliği ve güzelliğini keşfediyoruz. Sasani giysileri aynı Med ve Aşkanilerde olduğu gibi, tunik ve pantolondan oluşmaktaydı, ama daha çok işlemeler ve zarafetle hazırlanan eteklerdeki kalıp kesimleri, değerli taşlarla süslenen çeşitli kalıplarda olan şapkalar, Sasani çağındaki gelişen uygarlığın bir göstergesidir.

Sasani giysi, başlık ve ayakkabısının en birincil halleri; Taht-Jamşid kabartmalarında olanlardır. Alman arkeolog, Herzfielde göre; Hakhamaneş döneminde saltanat eden Fars şehrinin valisi, birinci Şapur (Ardeşirin kardeşi), aynı köy insanı kıyafeti gibi düz ve dataysız bir kıyafet giyerdi. Tabi henüz Sasaniler o dönemde saltanat etmedikleri için normal insanların kıyafetleri bu haldeydi.

Şekil 103. Ardeşirin Kardeşi Şapur; Tunik, Pantolonla Ve Keçe Şapkayla-Taht Jamşid Kabartmalarından Bir Alıntı

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, s. 200

Başlıklar ise günümüzdeki İranın Kermanşah şehrindeki, tarihi yapı Tag-Bostan'ın oyuntular ve farklı küçük şehirlerinde gördüğümüz çiftçilerdeki keçe şapkaların daha detaylısı gibi olan uzun bir şeritle arkadan düğümlenirlerdi. Herzfeldin bir başka örnek olarak gösterdiği Sasani giysi tipinde ise Taht-Jamşid'deki Papak, yani Ardeşirin babasının giysisi olan ve Ardeşirin kıyafetinden çok daha ihtişamlı, soylu ve bütün olan görseldir. Taşıyan kişinin cübbesindeki apoletlerin süsü de yüksek makamda olduğunun kanıtıdır.

Şekil 104. Papak, Ardeşirin Babası En Eski Sasani Giysisi ile, Taht-Jamşid Kabartmasından Bir Alıntı, MS 5. Yy

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, s. 200

Papakin pantolon ve tunikten oluşan giysisinin üzerindeki uzun önü açık, kolları dar ve apoletlerinde süsler olan diz altı cübbe; yaka ve bel hattındaki iki halka ve ipliklerle düğümlenmiştir. Yazar Behnama göre Papakin giysisi oğlu Şapurun giysisinden daha süslü ve ihtişamlı olduğuna inanmaktadır, boynundaki düğümlenen şerit ise, “Keoret” , Kravat kelimsinin kökü olarak belirlenmiştir.

Ardeşirin saltanatından sonra, 242. Miladi senesinde Şapur kendi taç giydirme töreninde, dönemin ressamı Maninin dini ilkelerinin duyurmasına izin vermiştir; bu da onun babasından daha toleranslı birisi olduğunu göstermektedir. O zamanın İranla, İran dışındaki farklı dinler ve inançların büyük bir imparatorluk içinde gerektiği inancında olmuştur ve saltanat boyunca bu inancını devam ettirmiştir. Ayrıca çok zeki ve meraklı birisiydi. Hakhamaneş imparatorluğu gibi mağlub ülkelerin sanat ve savaş yeteneklerini kullanarak, İranda büyük bir sanat devrimi yaşanmasını sağlamayı başarmıştır. Bu tarih açıklamaların nedeni ise o dönemdeki Şapur ve Maninin İrandaki giysi evrimini yaşattıklarını anlatmak içindir. Maninin Çine gidip ordaki sanatsal eserler ve ipek kumaşlardan esinlenip sanat dünyasına sergilediği resimlerin, Sasani kumaşlar üzerindeki motiflerinde tesiri çok olmuştur. (Arthur Kristien Sen, Iran During Sassanian Time, Moaser yayınevleri, Tahran, 2003, ss. 224-226)

Tarih boyunca farklı uygarlıklar her zaman ülkelerin giysilerinde tesir yaratmışlardır; mesela yabancı devletlerin İranla kısa ve ya uzun dönemli savaşları aslında birbirine giysi değişimi ve gelişiminde tesir yaratmıştır.

1.Yezdgerd, miladi 392. senesinde saltanat tahtına oturduktan sonra, çok akıllıca din adamları ve asilzadelerin giysideki tesirinden azaltmıştır, adeta doğu Roma bile İran imparatorluğu etkisinde kalmıştır. Böylece Bizans ve doğu Roma uygarlıkları İran medeniyeti ile iletişim kurmuşlardır ve bu da çağın Sasani tekstilinde kendini göstermiştir.

Sasani padişahları ve saraylılar kabartmalardaki eserlerde görüldüğü gibi aşırı değerli taşlarla süslü giysilere, altın işlemeli ayakkabılar ve çeşitli süslü başlıklara düşkünlerdi. Normal halkın giysisi ile büyük bir farkı vardı ve bu farkın asıl nedeni ise Zartoştların yani Sasani dönemi, rahip ve din adamlarının gün geçtikçe büyüyen güçlerinin bıraktıkları etkilerden kaynaklanmaktaydı. Tabi bu mesele kendi çapında yavaş yavaş Sasani imparatorluğunun çökmesine neden olan etkenlerden biri olmuştur.

Sasani çağına ait kabartmalarda görüldüğü gibi Part dönemine nazaren pantolonlar daha uzun olup, ayak bileğinde genişlenen kısmı işlemelerle süslenmiştir. Bu pantolon çeşitleri ise günümüz, Abyane ve Bakhtiyarilerin bölgesinde halen kullanılmaktadır. Aynı şekilde pelerin ve tuniklerinde işlemeler vardır .

- **Tunik ve Elbiseler:**

Sasanilerin MS (224-374) seneleri arasında ilk 100-150 sene saltanatları döneminde, sırf Fars bölgesi; bu devletin doğduğu bölgede 27den fazla kabartma örneği, Kermanşah şehrindeki dağ kabartması, Tag-Bostanda ve Hermitaj, Luvr, Metropolitan gibi müzelerde olan gümüş oymalı tarihi eserlerde, dönemlerine ait giysi, başlıklar ve ayakkabı bilgilerini vermekte olmuşlardır. Özellikle tuniklerindeki modellerle ilgili en az 6 farklı çeşidin olduğu göze çarpmaktadır. Bu tuniklerin farklılıkları ise giyen insanın mevkiğine göre ve birde savaş esnasındaki rahatlıkla hareket edebilme sebepleriyle değişkenlik göstermekteydiler.

- o **Dışbükey etekli tunikler :**

Bu tuniklerin etek kısmı içe doğru yarım ay gibi yanlardan yırtmaçlı ve kenarları şeritlerle süslenmiştir. Tag-Bostan; 2. Ardeşirin taç giyme törenine ait dağ kabartmasında ve ayrıca gümüş tabakardaki oymalarda bu tarz etekli tuniklerin, binicilik ve avcılık esnasındaki rahatlık için giyildiği anlaşılmaktadır.

Şekil 105. Tag-Bostan Kabartmasından, MS 4. Yya Ait 2. Ardeşir, Taç Giyme Töreninde Dışbükey Tunığı ile

Kaynak: <https://iranbia.com/wp-content/uploads/2018/11/Ardashir-II-Coronation.jpg>'den (13.04.2019) tarihinde alındı.

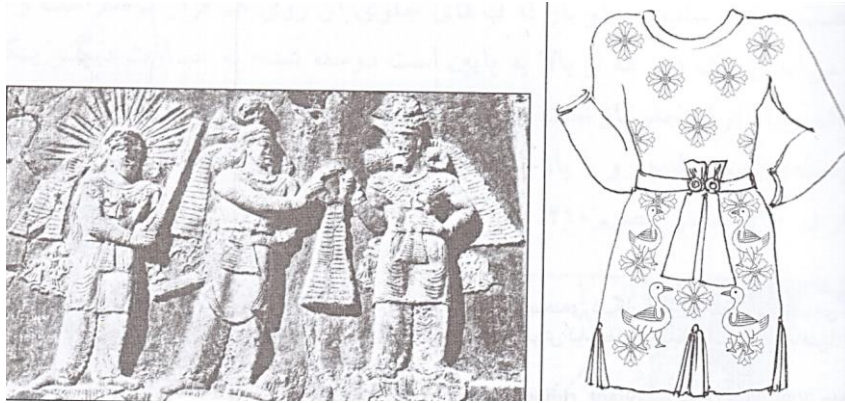

Şekil 106. Hermitaj Müzesinde Saklanan, MS 6. Yya Ait Khosro-Anuşirvan Tabağındaki Kabartma

Kaynak: <https://alchetron.com/cdn/khosrow-i-2a1e2d21-d0bf-435b-9282-53ff4aaeb53-resize-750.jpg>'den (13.04.2019) tarihinde alındı.

o **Ön ve yanlarda pilisi olan Tunikler:**

Daha resmi törenlerde giyilen bu etek türü ise Tag-Bostandaki Şapur ve Mitranın, o dönem padişahının sağ ve solunda durarak, birinin imparatorluk halkasını teslim etmesi birisi ise teşekkür ve dua sembolü olan nar ağacı dallarından oluşan Bersem adlı demeti vermektedir. Bu tunik türü büyük ihtimalle 4 parçalı etek kalıbı gibi yapılmıştır ve yatay büzgüleri yanlara kadar devam etmektedir. Kemerle basen hizası ise aynı büzgüler dikey bir şekilde eteği süslemişlerdir. Tunığe bağlanan kemer ise aynı taşlardaki şeritler gibi düğümlenmiştir.

Şekil 107. 2. Şapur Ve Mitranın Tuniklerindeki Etek Formu, Tag-Bostan, MS 4. Yya Ait

Kaynak: <https://www.vadiye.com/wp-content/uploads/2014/10/%D8%B4%D8%A7%D9%BE%D9%88%D8%B1-%D8%AF%D9%88%D9%85.jpg>'den (13.04.2019) tarihinde alındı.

o **İçbükey köşeleri yuvarlak etekli tunikler:**

Kenarları dışa doğru olan yarım daire ve yanları yırtmaçlıdır. Kenarlarındaki işlemeli şerit, yırtmaç boyuna kadar devam etmektedir.

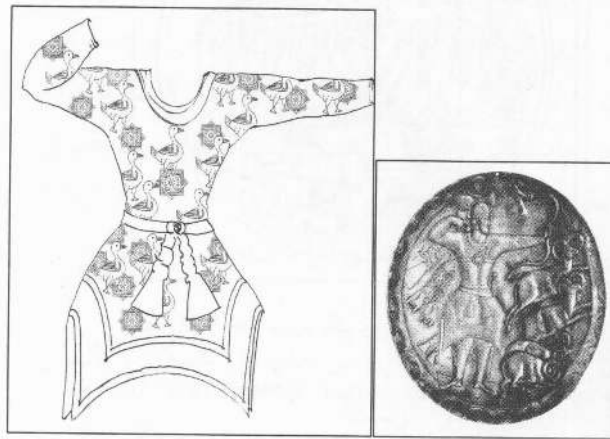

Şekil 108. Hermitaj Müzesinde Saklanan, 6.Yya Ait 1. Khosro Tabağı Adı İle Meşhur Eserin, Şahın Refakatçilerinin Tuniklerindeki Etek Modellerinden Biri

Kaynak: <https://www.vadiye.com/wp-content/uploads/2014/10/%D8%AE%D8%B3%D8%B1%D9%88-%DB%8C%DA%A9%D9%85.jpg>’den (13.04.2019) tarihinde alındı.

o **İçbükey, Köşeleri sivri etekli Tunikler :**

Bu yarım dairelerin her köşesi diyagonal bir kesimle yanlara kadar uzanmaktadır. Bu etek formu bazı kabartmalarda kemer kısmından büzülmeden kenarları işlemeli olarak gösterilmiştir. Bazı görsellerde ise kemer kısmından büzülerek aslında ön ve arka bedeni iki büyük yarım oluşmakta olup, yanlarda 4 çerekle oluşup iki yarım gibi dikilmiştir.

Şekil 109. Sasani Bir Savaşçı/ Padişahının Tunığı, Hermitaj Müzesinde Saklanan Gümüş Bir Tabaktan Alıntı

Kaynak: <https://www.vadiye.com/wp-content/uploads/2014/10/%D9%86%D9%82%D8%B1%D9%87%D8%A7%DB%8C.jpg>’den (13.04.2019) tarihinde alındı.

o **Önü açık tunikler:**

Açık kısmı üst üste binmekte olup, bir kum saati gibi etek formu gözükmektedir. Kemer kısmı ise basene kadar ya aynı kumaş üzerine yada farklı bir kumaşa nakış işlemelidir.

Şekil 110. Sasani Padişahı Tunığı, Tag-Bostan Kabartmasından Bir Alıntı

Kaynak: Sassanid Costume Designs and Textile, Mohammad-Reza Riazi(1. Baskı), Ganjine Honar yayın evi, 2003, Tahran, s.238

o **Halkın giydiği Tunikler:**

En sonda ise normal insanların büyük olasılıkla giydiği düz tunikler, bazılarının kenarında Piliiler vardır, bazıları ise tamamen düzdür. Uzunlukları ise diz boyuna kadardır.

Şekil 111. MS 3.Yya Ait, Şiraz-Bişapur Bölgesinde Doğal Mağrada Yer Alan, Şapur Heykelindeki Giysi Formu

Kaynak:

https://media.karnaval.ir/uploads/2016/06/%D8%B4%D8%A7%D9%BE%D9%88%D8%B1karnaval.ir0_.jpg’den (14.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 112. MS 3.Yya Ait, Şiraz-Bişapur Bölgesinde Doğal Mağrada Yer Alan, Şapur Heykelindeki Giysi Formu

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, ss. 207-208

Görseller ve kaynaklardan aldığımız sonuçlara göre tuniklerin üst bedenleri genel olarak sadedir, yuvarlak yaka ve ya anvelop kesim olarak iki türde olup kolları ise dardır. Kemerlerin devamı hep taçlarındaki düğümlenen şerit gibi düğümlenip ve önden sarmıştır. Tunikler ve cübbelerin rengi ise genelde kırmızıdır. Bazen ise mavi ve farklı renkte ola bilmektedir. Kumaşların kalitesi ise Vaş şehrine ait, iyi derecede ipektendir. Sasani padişahlarının hepsinin giysileri ise Brokar dokumalı kumaşlardan yapılmıştır ve baştan ayağa değerli mücevherler ile süslenmişlerdir. (224-651).

Seneler arasındaki Sasani dönemine ait erkek kıyafetlerine göre kadınlarla ilgili kalıntıların sınırlı olması nedeni ile çok ayrıntılı bir araştırma yapılamamıştır.

Yunanlıların giydiği Kiton adlı elbise tarzındaki uzun drapeli elbiseler, giyen Sasani kadınları vucutlarının üzerinde kumaşlara hafif hareket ve büzgü vererek şekillendirirlerdi. Bu özellikleri ise Bişapur sarayının duvar fayanslarında ve ahşap işlemelerinde çalışılan çizimlerdeki; kadınların uzun drapeli giysilerini, uzun ve ya sıfır kollarla göre biliriz. Tabi bu eserlerin bazıları dansçı kadınların giysiside ola bilir ama genel anlamda farklı kalıntılarda aynı şekilde görüldüğü için Sasani kadınlarının giysilerini bu formlarda olduğunu söyleyebiliriz.

Şekil 113. MS 4. Yya Ait, İran Milli Müzesinde Saklanan Sasani Kadını Elbisesi

Kaynak: <http://anthropology.ir/article/28240.html>'den (14.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 114. MS 3-4. Yya Ait, Tag-Bostan Kabartmalarından Alınan Anahitanın Elbisesi

Kaynak: Fereydoun Pur-Bakhman, History of Ancient in Iran Clothing, Amir Kabir yayınevleri, Tahran, 2007, s.198

Şekil 115. Kermanşah, Nağş-Rostamdeki Kabartma,Taç Giydirme

Merasimindeki Kraliçe Anahitanın Uzun Elbisesi, MS 3-4. Yya Ait –Kermanşah

Kaynak: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/84/Naqsherostam6.JPG/1200px-Naqsherostam6.JPG>'den (14.04.2019) tarihinde alındı.

Kutsal tanrıça Anahitanın sağ omuzunun üstündeki Roundel adlı, yuvarlak metal yüzeyin altında drapelenen elbisesi ise Tag-Bostandaki, Khosro Şahın taç giydirme törenine ait kabartmalardaki Sasani kadın kıyafetinin en güzel örneğidir. Bazı kadın elbiseleri ise düz uzun ve geniş olup üstünede drapeli kolsuz omuzlarda tokalarla birleşen bir elbise giyilirdi. Döneme ait bir farklı elbise ise yırtmaçlı elbiselerdir.

Sasani erkeklerinin tuniklerine benzeyen ama diz altına kadar uzanan ve özellikleri ise yırtmaçlardaki işlemler olup, pantolonla giyilmeklerindedir.

Şekil 116. -Hermitaj Müzesinde Saklanan, Gümüş Tabağın Üzerindeki Sasani Döneminden Sonraya Ait Bir İşçi Kadın Giysisi

Kaynak: Arthur Upham Pope, A Survey of Persian Art, Soroush Press Yayınevleri, Tahran, 1982, s.105

- **Pantolonlar:**

Her ne kadar elbise ve tunikler bu dönemin en önemli ve anlamlı giysi faktörlerinden olsa da, bir okadarda pantolonları olağanüstü güzelliğe sahiptiler. Erkeklerin pantolonları, Aşkani dönemine ait pantolonlara nazaren daha ayrıntılı olmuştur. O dönemle ayırt edilen özelliği ise, büzgü kullanım şeklindeki farklılığıdır.

Sasani pantolonlarındaki yarlarda biten büzgülerin üzeri dalgalı bir şeritle süslenirdi, bu dalgalı şeritler yatay büzgüler gibidir. Aşkani pantolonlarının iç kısmı bazen üstten aşağıya kadar düğmeler ile ve ya inciler ile süslenmekteydiler. İki kadın görselinin yer aldığı bir Sasani gümüş tabağında, o dönemde kadınların da erkekler gibi tunik ile beraber pantolon giydikleri görülmektedir. Bazı kalıntılarda ise mavi renkte oldukları için büyük olasılıkla mavi renkte giysilerin giyilmesi revaçta olmuştur. Ama üst görseldeki pantolon fotoğrafta gözüktüğü gibi padişaha hizmet eden kişinin pantolon şeklidir ve kraliçelerinki aynı padişahlarıncı gibi işleme ve büzgü detaylı olduğu düşünülmektedir.

Şekil 117. Paris Milli Kütüphanesindeki Bir Kitaptan Alınan, Gümüş Tabaktaki Şahane Bir Ziyafette Servis Yapan Bir Sasani Kadını Pantolonunu Gösteren Sahne

Kaynak: François Bouçer, A History of Costume in the West, Thames & Hudson Enlarged Ed Yayınları, London, 1996, s.250.

Şekil 118. New York Metropolitan Müzesinde Saklanan, Sasani Pantolonunu Gösteren Döneme Ait Gümüş Bir Tabak

Kaynak: <https://i.pinimg.com/736x/fb/90/e2/fb90e2979ba8558b56cb97100ea07bf7--sassanid-silver-plate.jpg>'den (12.04.2019) tarihinde alınır.

- **Arkalık-Kısa ceket ve Pelerin:**

Tag-Bostandaki kabartmalar ve döneme ait kalan gümüş tabaklarda bazen Sasaniler, tuniklerinin üzerine uzun kolları olan tek yuvarlak bir düğmeyle önden kapanan ve göğüs altına kadar kısa olan ceketler giyerlerdi. Bu ceketlerin yakası ve göğüs altları güzel şeritlerle süslenip bazen de omuzla kol evinde işlemler işlenirdi. Sasaniler tuniklerinin üzerine çoğu zaman önü açık tek bir düğmeyle kapatılan, ayak bileğine kadar uzun cübbe ve ya pelerin giyerlerdi. Bazen ise Tag-Bostan kabartmasındaki; Erdeşir şahın pelerini gibi, pelerinler, kraliyet göstergesiydi.

Şekil 119. Sasani 7-9. Yya Ait Kısa Bir Ceket

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/a5/e6/17/a5e617165b92bbf3ad9f184468bbf4cb.jpg>'den (12.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 120. Hermitaj Müzesinde Saklanan Gümüş Tabaktan Alınan, MS 8-9. Yya Ait, Bahram, Arkalık İle

Kaynak: Arthur Upham Pope, A Survey of Persian Art, Soroush Press yayınevleri, Tahran, 1982, s.113

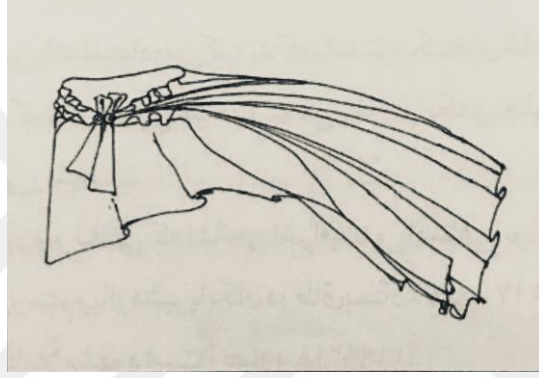
Şekil 121. Hermitaj Müzesinde Saklanan, Şapur Cübbe Ve Ya Arkalığı, Gümüş Tabak

Kaynak: <http://www.iranatlas.info/sassanid/images/sas-shapurii-sil-her.jpg>'den (12.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 122. 9. Yy, Sasanilerden Sonraki Döneme Ait Ve Hermitaj Müzesinde Saklanan Gümüş Tabak;Törende Çalışan Bir Kişinin Pelerini

Kaynak: Arthur Upham Pope, A Survey of Persian Art, Soroush Press Yayınları, Tahran, 1982, s.115

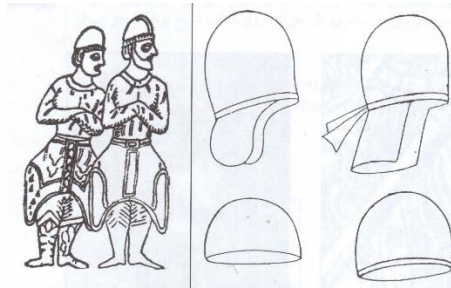

Şekil 123. Sasani Pelerin Modelinden Alınan Bir Çizim

Kaynak: Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi Yayınevi, Tahran, 2012, s.212

- **Başlık/ Şapka/ Taç:**

Farklı çeşitleri olan Sasanî başlıkları daha çok padişahlara özeldi. Başlıkların genel yapısı dairesel düz şapkalar, normal insanlarda fazla süsü olmayan ve sade modelleri olan, bazen kulakları ve boyunu kapatacak şekilde hazırlanırdı.

Şekil 124. Normal İnsanlar Ve Saray Görevlilerinin Başlık Ve Şapkaları

Kaynak: <https://seeiran.ir/wp-content/uploads/2019/03/%DA%A9%D9%84%D8%A7%D9%87-%D8%B3%D8%A7%D8%B3%D8%A7%D9%86%DB%8C.jpg>’den (12.04. 2019) tarihinde alındı.

Padişahların ise taç şeklinde aşırı süslemeleri olan, özelliklede tacın üzerine yer yüzüyle güneşin gücü sembolünde olan yuvarlak bir metal obje monte edilirdi. Tabi taşların üzerine monte edilen bu küre şeklindeki obje yerine önceden saçlar, ipekten bir bez içinde tepeden küre şeklinde toplanırdı. Bu başlıkların çeşitli örneklerini o zamana ait paralarda göre biliriz. Her padişah ise saltanat tahtına oturduğunda, kendi dönemindeki mevcut toplum faktörlerine uygun olan ve o padişahı önceki padişahı ayırt eden özelliklerini simgelerlerdi. Bu özelliklere tesir eden faktörler:

Padişah, sarayın gücü, rahiplerin egemenlikleri gibi özelliklerin üstünlüğü tacın şekil ve tasarımında etkili olmaktadır. Bazen taşlardaki bu semboller o kadar ağır olurduki, taşıyan kişi zorlanmaması amacıyla, padişahın bulunduğu ortamdaki tavanından sarkıtırlardı. Önceki yazıların da söylendiği üzere, taşlar keçelerden yapılırdı, sadece üzeri, arkası ve ya çevresi sembolik değerli taşlarla süslenirdi. Tek bir padişaha özel olan bu taşlar ise çoğunlukla yeşil, gök mavisi ve kırmızı renkte hazırlanırdı.

(**Kaynak:** Parichehr Rahimi, History of Iranian Costume, Sanat Üniversitesi yayınevi, Tahran, 2012, s.213)

Genel olarak taşların üzerine şifondan olan geniş bir şeridi, arkadan düğümlerlerdi.

Şekil 125. 3. Ardeşirin Tacı, 7. Yy-Milli Paris Kütüphanesinde Kitaptan Tasarlanan Bir Görsel

Kaynak: Roman Girshman, L `Art De L `Iran(2.Baskı) , Bongah-Tarjome Yayınevleri, Tahran, 1951, s.201

Şekil 126. 3. Şapur -4. Yy, Paris Milli Kütüphanesinde Bir Kitaptan Alman Bir Görsel

Kaynak: <https://seeiran.ir/wp-content/uploads/2019/03/%D8%AA%D8%A7%D8%AC.jpg>’den (12.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 127. 3. Yya Ait, Hermitaj Müzesinde Saklanan Gümüş Paradaki 1. Bahramın Tacı

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/65/Coin_of_Bahram_I_%28cropped%29.jpg/250px-Coin_of_Bahram_I_%28cropped%29.jpg’den (12.04.2019) tarihinde alındı.

Sasani kraliçelerinin taçlarıda süslü ve inci gibi değerli taşlarla yapılmıştır, padişah 2. Bahramın oğlu ve eşi ile resm edilen o dönemden kalan paraların birtanesinden anlaşılan, o zamanlarda artık taçlandırma törenlerinin resm edilmediği ve ailevi konuların ön planda olduğunun göstergesi olmuştur.

(**Kaynak:** The Revival of Art and Civilization in Ancient Iran, Merkezi Akademik Yayınevleri, Tahran, ss.109-111)

Şekil 128. 2. Bahram Ve Eşi İle Çocukları, Sasani Taçları İle, Dönemin 1 Dirhem Değerindeki Gümüş Parası

Kaynak: The Revival of Art and Civilization in Ancient Iran, Merkezi AkademiY yayınevleri, Tahran, ss.109-110

Şekil 129. Sasani Kraliçesi Tacı, MS 7. yy

Kaynak: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRoaQ0CxF0Q3iwRw-nN1KW5VrLUQKi2EwGo3rqg2KgaHX5FYrXz>'den (12.04. 2019) tarihinde alındı.

- **Ağızbandı/ Şal/ Çarşaf ve Sarık:**

Şehzadenin ziyafet törenini gösteren Gümüş tabaktaki, hizmetçi kadının ağızını bantla örtmesi, Hakhamaneşiler döneminden revaçta olan padişahların huzuruna çıkıldığında saygı anlamında yapılan bir gelenek olmuştur.

Şekil 130. Sasani Devrinden Sonra, Hermitaj Müzesinde Saklanan Gümüş Tabakta Ağız Bandı Takan Sasani Hizmetçisi

Kaynak: Arthur Upham Pope, A Survey of Persian Art, Soroush Press yayınevleri, Tahran, 1982, s. 105

Sasani kadınları, hint kadınları gibi uzun ve zarif şalları sağ ve ya sol omuzlarından eteklerinin üzerine sarkacak şekilde kullanıp, vucutlarındaki kıyafetlerini daha güzel gösterirlerdi. Şallarında kullanımı büyük olasılıkla kadınların mevkiğine göre değişirdi. Kalan gümüş tabaklar üzerindeki araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre Sasani kadınlarının kullandığı önemli bir parça olan çarşafı, farklı çeşitlerde kullanılmakta olmuştur.

Şekil 131. Döneme Ait Gümüş Bir Tabak Kabartmasındaki Sasani Hizmetçi Kadın, Çarşaf Ve Şal İle

Kaynak: <https://www.vadiye.com/wp-content/uploads/2014/10/%D8%B2%D9%86-%D8%B3%D8%A7%D8%B3%D8%A7%D9%86%DB%8C-1.jpg>’den (12.04. 2019) tarihinde alındı.

Şekil 132. Paris Milli Kütüphanesi, François Boucher Kitabından Alınan Gümüş Tabak Oymasındaki Hizmetçi Sasani Kadını Şal İle

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, 226. S

Kadınlar bazı zamanlarda günümüz İran köy kadınları gibi, çarşafı dizlerine kadar gelecek bir şekilde bellerine bağlar, bazende omuzlarına atarlardı. Tag-Bostandaki bazı av sahnelerinde ise harp çalan kadınların başında Serbent (saç bandı) ve Destar (sarık), olanlar ise dönemin alt tabaka giyiminde yaygın olan aksesuar türlerindendir.

Şekil 133. Av Sahnesinde, Harp Çalan Kadınlar, Saç Bandı Ve Sarık İle, Tag-Bostan Kabartmasında

Kaynak: Roman Girshman, L`Art De L`Iran(2. Baskı) , Bongah-Tarjome Yayınevleri, Tahran, 1951, s.190

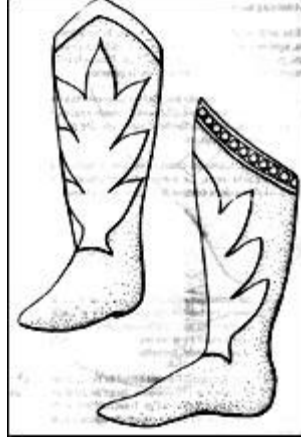
- **Ayakkabılar:**

Sasanilerin giydiği ayakkabı çeşidi yüzyıllar sonra avrupalılar ve batıda giyilen pabuçlar gibi düz ve kısa olup, Günümüz köylülerin giydikleri galoşlar gibi, kişinin mevkisine göre şeritler ve ya değerli taşlarla süslenmekteydi. Şeritler ayakkabının giyildiği kısımdan pençeye kadar öbür şerit ise sağdan sola ilk şeritin üzerine ve ya altından dikey olarak dikilmekteydi. Bu ayakkabı örneklerini Tag-Bostanda, Ardeşirin taç giydirme töreninde ve başka kabartmalarda görebiliriz. Ayrıca döneme ait gümüş tabakların üzerinde hoş motifleri olan Med çizmelerinin benzerleri resm edilmiştir. Sasani sanatında yazıldığı gibi, Sasani kadınlarının elbiseleri geniş ve uzun olduğundan dolayı ayakkabılarının ucu gözüktü ama döneme ait kalan eserdeki; bir cam üzerinde dansçı bir kız çizmeyle resm edildiği için yüksek olasılıkla onlarda erkekler gibi papuç ve ya çizmeler giyerlerdi.

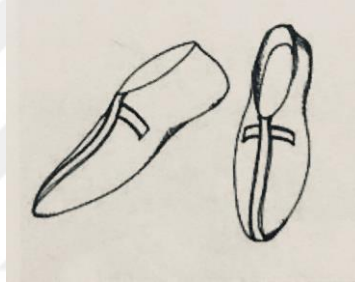
Şekil 134. Zanjanda İran Milli Müzesinde Saklanan, 3. Yya Ait “Tuzdan Adamin” Çizmesi

Kaynak: <http://i40.tinypic.com/1jkr8.jpg>’den (12.04. 2019) tarihinde alındı.

Şekil 135. Sasani Gümüş Tabak Üzerinden Çizilen Çizme Çeşidi

Kaynak: <http://www.bbc.com/staticarchive/32268ff5216090d8881cf569adc3ccd891114089.jpg>'den (01.03.2019) tarihinde alındı.

Şekil 136. Bir Sasani Şehzadesinin Ayakkabısından Alıntı

Kaynak: Fereydoun Pur-Bakhman, History of Ancient in Iran Clothing, Amir Kabir yayınevleri, Tahran, 2007, ss. 203-204

- **Aksesuarlar:**

Sasani erkek ve kadınları her ikisinde saçlarına, tenlerinde ve pazuları ile gerdanlarında, inci gibi değerli taşlardan yapılan aksusuarları her zaman kullanırlardı. Taçlardaki detaylar ve paralar üzerindeki oymalar, Sasanilerin ne kadar çok süslenmeye meraklı olduklarının kanıtlarıdır.

Tarihi Kiş şehrinde bulunan, 2. Şapurun alçıdan yapılan heykelinde, aksesuar oyuntularında büyük incilerden yapılan küpe ve gerdanlıklar, kare şeklindeki sırayla altınlar ve farkı mücevherlerden ziyade tacının çevresindeki değerli taşlar ve incili süslerin kesin olarak o dönemdeki, usta kuyumcularının elinden çıkmış ve ya sarayın atolyeleri ya da büyük atolyelerde üretildiklerinin kanıtı olmuştur. Döneme ait kalan paraların üzerindeki önemli Sasani kraliçelerinin mücevherler ile süslü görselleri ise aslında İrandaki çok sayıda değerli taş Maadenlerinin bulunduğunu göstermektedir.

Doğal olarak, Pahalı taşların kullanımı orta seviyedeki insanlar arasında bile revaçta olduğunu göstermektedir.

Şair Ferdowsinin eseri Şah-Namede, eski İranın özellikle Sasani dönemindeki aksesuarların gelecekteki dönemlerin görsel sanatına önemli bir esin kaynağı olmuştur.

Şekil 137. Tahrande Reza Abbasi Müzesinde Saklanan Lacivert Taşlarında Kazınan İki Tarafta Aslan Ortada Kraliçe Siması Olan Altın Kolye

Kaynak: <http://cdn-tehran.wisgoon.com/dlir-s3/10531454997963962155.jpg>'den (13.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 138. Kabil Milli Müzesinde Saklanan, Sasani Dönemine Ait Firuze Taşlarla Süslü Altın Saç Aksesuarı

Kaynak: https://scontent-lhr3-1.cdninstagram.com/vp/94d87a57bf8d9b3d97e382a4675cad54/5D591941/t51.2885-15/e35/54800776_804364163283725_4276192498774842910_n.jpg?_nc_ht=scontent-lhr3-1.cdninstagram.com&ig_cache_key=MjAwMjg5NjEyNDIzNDY4NjczMQ%3D%3D.2 'den (05.05.2019) tarihinde alındı.

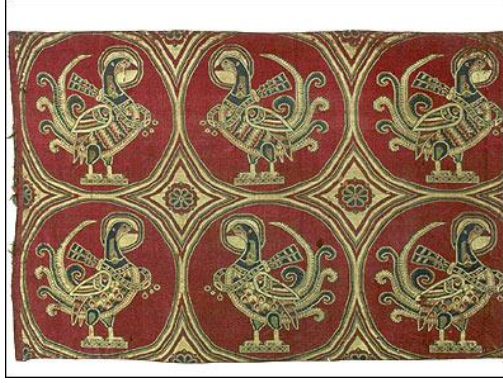
2.1.5.2. Sasanilerde Dokumacılık:

Sasani dönemin analitik çalışmalarında, taş kabartmaların, gümüş eşyaların desenleri, kiliseler, müzeler, Çin-Türkistan kumlarından bulunan sandıkları ve Mısır çöllerindeki buluntulardan; ozamanın kumaş kalitesi ve desenlerinin özel bir önem taşıdığını göstermektedir. Kiliseler, Pers hiristiyanlarının kemiklerini korumak ve doğudan batıya taşımak için ipek kumaşlara sararlardı. 1000. Miladi senensinin başlarından beri ise değerli eşyaların ticaretinin yaygınlaşması ve onları ipek kumaşlara sarıp doğudan batıya taşımaları, bu kumaşların korunmasına neden olmuştur. Araştırmacılar bu ipek kumaşları, 1 ve 3. yıllar arasında dokunduğunu ve şimdi, Londrada Viktoriya Albert müzesi, Paris kütüphanesi gibi müzelerde saklanmaktadır.

Efsanevi kuş Simorgh ve Domuz kafası, Sasaniler dönemi, dini inançlarında büyük bir anlam taşımakta olmuştur. Simorgh, domuz ve koçun; Sasani padişahlarında Simorgh desenini sevdikleri için kumaşlarının nakış işlemelerinde ve motiflerde kullanırlardı. Fransa-Lion ve Dehli-No Milli müzelerindeki kalıntılarda bu iddiayı onaylamaktadır. Çinin ham ipeği, İrandan da geçen ipek yolu üzerinden Suriyeye gönderildiği için, ordaki atolyelerde dokunurdu. İran padişahı, 2. Şapur; Suriyedeki fetihlerinden sonra, bu durumdan faydalanıp onların teknolojilerinden, ipek tekstil fabrikası oluşturmak için yararlanmıştır. Padişahın giysisindeki Kumaşın motifleri Şemse (güneş) ile Simorgh, incilerle sarılmış tekerleğe benzeyen nakışlı yuvarlaklar, ve şahın yandaşlarının giysileri ise bitki ve hayvan figürleri ve el dikişiyle süslenmişlerdir.

G. Hermman`ın: “İncilerle çevrili bu şemseler, Part dönemi kabartmalarındaki padişahların kafasındaki yuvarlak haleler ile doğrudan türevlenmektedir. Çünkü daire onlar için güçlü bir tılsım ve ya şifreyi simgelemekteydi. Sasani taçlarında dairesel ve incilerle süslenirdi, dairesel motifler, kutsal ve mubarek sayılır, kumaş motiflerinde yaygın bir şekilde kullanılmakta olmuştur.”

Sasani dönemindeki İpek, pamuk, yün ve keten dokumaların kalitesi, padişahlarının bu sanata duydukları yüksek ilgiden kaynaklanmıştır. İranın bazı şehirlerinde, tekstil fabrikaların oluşması, ipek kumaşlarının gelişmesini sağlamıştır.

Şekil 139. “Simorgh” Motifli Sasani Dönemine Ait Kumaş Örneği

Kaynak: <http://asre-nou.net/1385/aban/27/20060927121708artefact5.jpg>’den (13. 04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 140. 7. Yya Ait Luvr Müzesi Ve Lyon Müzesinde Saklanan Sasani Kumaş Parçası

Kaynak: https://raeeka.files.wordpress.com/2010/12/sassanid_silk_2.png’den (13. 04.2019) tarihinde alındı.

2.2. İslamdan Sonra Hükmeden Hanedanlar (651-1924 MS):

- Emevi Hanedanı (661-750 MS)
- Abbasi Hanedanı (750-826 MS)
- Taheri Hanedanı (826-881 MS)
- Saffari Hanedanı (866-903 MS)
- Samani Hanedanı (819-899 MS)
- Al-Buye Hanedanı (945-1055 MS)
- Ghaznevi Hanedanı (977-1186 MS)
- Selçuklu Hanedanı (1038-1194 MS)

- Kharazm-Şahi Hanedanı (1077-1231 MS)
- Moğul Hanedanı (1228-1370 MS)
- Teymuri Hanedanı (1256-1506 MS)
- Safevi Hanedanı (1501-1732 MS)
- Afşar Hanedanı: (1734-1750 MS)
- Zand Hanedanı: (1750-1796 MS)
- Qajar Hanedanı: (1779-1924 MS)

(Kaynak: <https://www.beytoote.com/art/negah-gozashte/iran-history.html>'den (11.03.2019) tarihinde alındı.)

2.2.1. İslamiyetten Samanilere Kadar Sanatı ve Uygarlık (MS 651-819.YY):

Şiddete karşı İslam dini, doğudan gelen guruplar halinde ortaya çıkmıştır. Her açıdan derin değişimler yaratmasıyla, tam ve kusursuz olan, İslam kültürü çağı, sosyal, ekonomik ve siyasi şartlarıyla, istikrarla devam edilişi, etkileyicidir.

Eski sanat akımlarının yeniden canlanması ile beraber, 9. yyda şiir söylemek ve hattatlık gibi yeni sanatların ortaya çıkıp ve Ulusal İranın yavaş yavaş özgürce ve güvenle yaşama çağı başlamıştır. İslamın ilk zamanlarından 15. yyın sonlarına kadar, Çanak çömlek, resim, metal, hat ve yazı sanatlarının önem taşıması ile beraber Sasani döneminde yapılan binaların devamı olan mimari eserleri, tapınakların herhangi bir farklılık yaratmayarak camilere dönüşmüştür ve 16. yydan beri gelişmektedir. En eski ve kapsamlı olan çömlekçilik sanatı 14. yydan beri, metal sanatı yerine daha fazla önem taşımaya başlamıştır. 15. yydaki sanatkar; Zarrin-Famın yaratıcılığıyla çömlek üzerine zarif ve süslü, çizimler ve hattatlıkla altın ve gümüş objelerin yerini alması, bu sanatın daha kaliteli bir hal almasını sağlayarak, daha önemlisi İslam sanat ve kültürünün en iyi kaynaklarından biri olmuştur. Kufi yazısı, süs yazısı olarak, 500sene boyunca kumaşlar ve yazıtlar gibi farklı bölgelerde ve farklı şekillerde kullanılmıştır.

2.2.1.1. İslamın Başlamasından Samanilere kadar olan Dönemde Kıyafetler:

İslamın gelmesi ve 400 senelik Sasani hükümetinin Arapların saldırısı ile devrilmesi, İran kültürü, sanatı ve onlardan biri olan giysi formları, Hazreti Muhammeddin ardından gelen Raşid halifeler ve arapların hükümetiyle çok tesir görmemişlerdir. Ama zaman geçtikçe her dönemde olduğu gibi bir milletin başka bir millete hükmetmeleri, birbirinin kültürlerini kabul ederek, iklim koşullarını addederek etkileşim içinde olmuşlardır. Arapların İrana hükmetmeleri ise bu kaideden müstesna olmamıştır. Süs ve ihtişama düşkün olan Sasani hükümeti ile tanışan Araplar, sade ve düz giyinmekten ise daha özenli ve pahalı giyine bilindiğini,

her ne kadar peygamberin haram dediği giysiler olsa bile, ülkenin sanat ve sanayisini öğrenince, ipek kumaş üretmek için İslami atölyeler oluşturmuşlardır.

İpekten pantolon ve cübbeyi İranlılardan giymeyi öğrenen bedevi Araplar cehalet zamanında cübbe ve pantolon giymezlerdi, sadece uzun bir tunik giyerlerdi.

Jeri Zeydan kitabında: “Peygamber efendinin, Yemen bölgesinde dokunan kırmızı renkte Bord adlı, kaliteli kalın bir kumaştan yapılan uzun tunik elbise giyerdi bazen de diz boyuna kadar olan tuniği ayakkabı ve ya çizmeyle beraber giymeyi çok severlerdi.” Yazmıştır. Hülefayı Raşid beyaz pantolon ve kırmızı ve ya beyaz, yakasız ve sade olan pamuklu kalın bir tuniği uzun bir cübbe ile siyah yada beyaz sarıkla önü kapalı terlikler ve ya çizmeler ile giyerlerdi. Emevi hülefalar ise aynı kıyafetleri ama daha pahalı kumaşlardan ve daha kaliteli derilerden ayakkabılarla giyerlerdi. Dönemin kadınları ise geniş etek yada pantolonları uzun kolları olan diz boyu tuniklerin üzerine sıfır kolları olan önü açık, düğmelerle kapanan elbise tarzı kıyafetleri kemer ve şalla süsleyip üstüne ise siyah bir çarşafı komple tenlerini kapatacak şekilde giyerlerdi.

Genelde Arap kavimleri büyükleri ipekten kıyafetler giyer başkalarıda, özellikle Emeviler, İranlı ve Rumilerden taklitte ipekten nakışlı uzun elbiseler giyerlerdi, ama raşid hülefa her zaman sade ve düz giyinirlerdi. Arapların Ulusal özellikleri olan omuzda kılıf taşımak, onlar için çok büyük bir önem taşımaktaydı ve her zaman sarık giyerlerdi.

(**Kaynak:** Zidan Jeri, History of the Islamic Civilization, Amir Kabir Yayınevleri, Tahran, 1993, ss. 948-950)

Hedef arapların giysi kültüründen bahsetmek değildir, sadece İran gibi feth edilen medeni ülkelerden karşılıklı alınan etkilerin özelliklerini vurgulamaktır.

Emevilerin aksine Abbasiler siyah renkte adı Savad olan cübbe giyerlerdi, hazret Muhammedin ayakkabıda, sarıkta ve cübbede mekruh olarak gördüğü siyah rengi; Abbasiler, Emevilerin giysi özelliklerinden olan beyaz renge karşı koyma amaçlı, siyah giyip ve siyah giyenler adına meşhur olmuşlardır. Bu dönemde İranlıları taklit ederek cübbe, pantolon, Taylasan⁷ Galansove⁸ ve çizme giymek zorunda olan Arap devlet adamlarına nazaren, Arap halkı kendilerine özgün geleneksel kıyafetleri giyip her devirde olduğu gibi yaptıkları işe göre ve iklim şartlarına göre giyinirlerdi. (Bahaadin Khorramşahi, Muslim Clothing Culture, Tehran University Pressi Yayınevleri, Tahran, 2012, ss. 128-129)

Abbasi dönemindeki İranlılar ise geniş pantolon ve uzun kollu ayak bileklerine kadar uzanan elbiselerin üzerine yelek ile beraber başlarına sarık ve Bornos ile⁹

⁷ din adamlarının omuzlarına atarak giydiği önü açık uzun giysidir

⁸ İranın uzun ve kenarsız olan şapka formudur

⁹ eski zamanlarda anlamı gece şapkası olan Bornos son dönemlerde apaçık şapkalı uzun elbise tarzıdır

örterlerdi. Dokuma ayakkabılarla terlikler ve çizimlerle kombinlerlerdi. Abbasi hulefaları pahalı ve altın dokumalı kumaşlara çok özen gösterirlerdi.

İslamdan önce bile Bornosları farklı milliyetlerin kadın ve erkekleri beyaz ve farklı renklerde giyerlerdi; hristiyan rahipler kahve rengi ve siyah, Eljezayir Arapları beyaz ve Zenginler renkli bornoslar giyerler, Afrika ve batılılar beyaz ve yeşilin bir tonu olan Mahuti rengi ve altınlarla süslenen, İslamdan sonra ise soylu kadınlar incilerle süslü olan bornoslar giyerlerdi. Abbasi kadınlarının kullandığı Bornoslar, eski Bornoslar gibi sadece başlık şeklinde ve bedensiz olan, Perslerinde ucu sivri aşağı doğru katlanarak düşen başlıklarına ve günümüz palyaçoların başlıklarına benzemekteydi. Önceki paragraflarda söylendiği gibi Abbasi kadınlarının giysileri ile ilgili net bir bilgi ve kaynak olmamaktadır, ancak İslam kadınları her zaman siyah bir çarşafı kapandır, yüzlerinin de bir Ru-Band ile örterlerdi. Böylece İslamın ilk zamanlarında İran giyim kültüründe büyük bir değişimin olmadığını ancak arapların dönemin medeni faktörlerinden yararlanarak giyimlerinde büyük bir evrim oluşturduklarını söyleye biliriz.

Abbasilerden sonra genel olarak Taheriler, Saffariler , Samaniler ve Diyaleme(Al-ziar,Al-buye), Ghaznaviler, Selçuklular, Kharazmşahiler, Bağdat hükümeti ile paralel olarak İranın farklı bölgelerine hükmetmişlerdir. Bu hanedanların bazıları İranın özgürlüğünün öncüsü bazıları ise zaman geçtikçe, gelecekteki özgürlüğün kurucusu olmuştur.(Abdolhosein Zarrinkub, The History of The People of Iran from The End of Sassanid to the End of AL Boyh, Amir Kabir Yayınevleri, 1998, ss. 97-98)

Rekabet içersinde olan bu bağımsızlık taraftarı egemenliklere minnettar olan İran ve hatta dünyanın tarih, uygarlık, kültür ve sanattaki katkılarını oluşturan bilim adamlarının, şairlerin ve sanatçıların yetiştirilmesinde, İbn-Sina, Rudaki, Razi, Biruni, Ferdowsi ve Nezami gibi dehaların ortaya çıkmasına sebep olmuşlardır.

Şahsi müzeler ve sanatsal kurumlarda saklanan, 4-6. yydaki kumaş çeşitlerinin sanatkarları İran sanatının tüm zamanlarındaki en iyi sanatkarları olan ve dokuma tekniklerinin çok özel ve farklı olan bu Deylami ve Salçuklu ipek kumaşların, İslami tarzlarındaki motifler,profesor Popun hayat ağacı adıyla bahsettiği ağaçlardan, asmalardan, güzel ve süslü çizgilerden, hayvanların zarafetle çizilmiş motiflerinden ve çeşitli nakışların karışımından oluşmuşlardır. İslami tasarımların büyük kısmı canlıların motiflerinden ibaret olmuştur.

Şekil 141. 9. Yya Ait, Duvar Resimlerindeki Tunik Ve Etek Giyen Dansçılar

Kaynak: <https://rasekhoon.net/userfiles/Article/1392/05/01/00418951.JPG>’den (13.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 142. Manevilerin Gelensove Adlı Şapkaları-Duver Resmi, Berlin Müzesi

Kaynak: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQwSgYITzlVO_SZny6-5VVD5Q2r1dBRiPkgaAeqCPuuOf9AjBrExg'den (13.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 143. 9. Yy, Sasani Dönemine Ait, Simorgh Motifleri Olan Bir İslami

Giysi-Hermitaj Müzesi

Kaynak: https://iranatlas.info/sassanid/images/S_1481.JPG' den (13.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 144. 9. Yya Ait Bir Duvar Çizimi, Berlin Müzesi

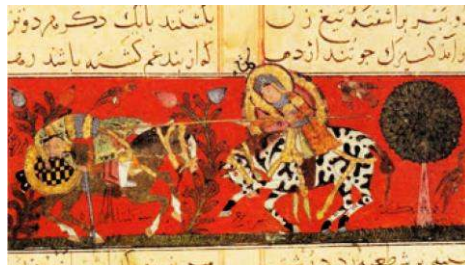
Kaynak: <http://darnia.ir/modules//smartblog/images/84.jpg>'den (13.04.2019) tarihinde alındı.

2.2.2. Samanileden İlhani Dönemine kadar Sanat ve Uygarlık (MS 819-899. YY):

(10-12). yy boyunca; Al-Buys, Al-Ziar-Selçuklu ve Kharazmşahiler gibi farklı uygarlıkların İrana hükmetmeleri kayda değer eserlerin oluşmasına sebep olup, aslında Tarihi dönemin, İslam sanatı ve Farsça edebiyatının en önemli zaman dilimi olmuştur.

Mimarının yükselişiyle beraber, metal işleri, çömlek sanatı, yazıt ve çizim, tezhib ve hat sanatı ile kitap süslemeler ve görselleştirmeleri; tabi sırf yazılarda değil, duvarlar, kabartmalarda ve metalcilik gibi akımlarda daha büyümüştür. Yazıt sanatı ise binaların iç kısmında hem süs anlamında hemde işlevsel olarak kullanılmıştır.

Miniyatür sanatının özelliklerinden olan, kırmızı rengin kullanımı ve İslami motiflerle doldurulmuş arka pılanlar, soyut bitki çizimleri, kısa boylu silüetler, ön açıdan çizilen yüzler, dönemin kumaşları, çömlek ve metal objeler gibi eserlerde ve en önemlisi çağın ilk görselleştirilmiş “Gabus-Name” ve en özeli “Varage-Va-Golşah” kitaplarında bu sanatın zarafetini anlayabiliriz.

Şekil 145. Varge-Golşah Kitabından Alınan Bir Sayfa

Kaynak: <https://rasekhoon.net/userfiles/Article/1392/06/03/004051835.JPG>'den (14.04.2019) tarihinde alındı.

Metal ve çömlek sanatı paralel olarak niceliği ve niteliği artmıştır. Çömlekçilikte çok ince gramajlı objeler, Fars edebiyatından etkilenecek bir hikaye ve ya tören sahnesini anlatır gibi üzerinde resimler yapılırdı, yada bitkisel motifler çizerek cilalandırılırdı.

2.2.2.1. Samanilerden İlkhanilere Kadar Olan Giysi Formları:

Taheriler ve Saffarilerin yarattığı özgürlük temellerinden sonra, İslam dini ve ulusal kültürün birleşmesi ile Samaniler döneminde yeni bir uygarlık oluşmaya başlamıştır. İlk başlarda güçlü bir devlet kurmuş olan Samaniler Dari Farsça dilini yaygınlaştırmışlardır. Ortaya çıkan bu büyük uygarlık sayesinde ise İranın asıl giyim unsurları tesbit edilmiştir. Taheriler ve Saffarilerin sürdürdüğü 200 senelik Arap hükümetinden sonra , 9-10 .yyda, Samanilerin aslında Sasanilerin neslinden oldukları inancına göre İran giysi unsurlarını giymeyi devam etmişlerdir. Her ne kadar şairlerin şiirlerinde ve yazarların kitaplarında dönemin asilzadelerinin defalarca giysi türlerinden bahs edilip kürkten, Sinjap ve Sansar gibi hayvanların isimleri geçmiş olsa da, halkın memnuniyetini sağlamak için İslam dinini kabul eden Samaniler, aristokrasinde ayarlanmasına neden olmak için giysileri daha normalleştirmiş, halkın giysisine daha benzemeyi sağlamışlardır . Kadınların giysisi ile ilgili yeterli bilgi olmasa da ilk zamanlardan yerel kıyafetler ve Sasanilerin kıyafetlerini devam ettirmişlerdir. Taherilerden ilkhani dönemine kadar ise giysi formları aynı olup her zaman sokağa çıktıklarında çarşaf ve Maghnae ¹⁰ giymişlerdir.

Samani dönemi aslında, kendinden önceki devirler; Taheriler ve Saffariler ve sonraki dönemleri, Selçuklular ve Kharazmşahiler arasında sürekliliği olan uygarlık belirtilerinin dönüm noktası olmuştur. Millattan sonra 7. yydan Ronesansın başlangıcına kadarki Samaniler itibari ile Ghaznaviler Selçuklular ve Kharazmşahilerden İlkhaniler ve Teymurilere kadarki dönemin giysilerinin asıl unsurlarını aşağıdaki gibidir:

- **Tunikler:**

Kalıntılardan ve yazar, Sufinin yazdığı “Sover-Ol-Kavakeb” adlı kitap gibi kaynaklardan tuniklerin aslında 3. yydan 8. yy kadar, uzunlukları diz boyu ve ya ayak bileğine kadar olur, bir şal ve ya kemerle kombinlernirdi. Yakası “ V ” yada yuvarlak olan, kol boyları ise hem kısa hem uzun, geniş ve dar olarak genel anlamda aynı form ve şekilde olmuşlardır.

---

¹⁰ saçları kapatan omuzlardan göğüslere kadar uzanan baş örtüsü çeşididir.

Şekil 146. Selçuklu Dönemine Ait İpek Tunik, MS 11. yy

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/84/de/e0/84dee0c374734e43d19132203af3a3ef.jpg>'den (14.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 147. 13. Yya Ait Tahran Reza Abbasi Müzesinden Alınan, Uzun Ve Diz Üstü Tunikli Erkekler, Şah-Nameden Bir Fotoğraf

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand Yayınevleri, Tahran, 2017, s.291

Şekil 148. Tahran Reza Abbasi Müzesinde Saklanan, Cilalı Çömlek Tabak Üzerindeki 10. Yya Ait İki Uzun İslami Tunik Giyen Samani

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirman Yayınevleri, Tahran, 2017, s.292

Samani asilzadelerinin tunikleri, dönemin sultanının ismi yada Kuran ayeleri ile nakış işlenmiş kumaşlardan oluşur ve kol kısımlarında altın varaktan pazubentleri olan geniş bir şerit üzerine ayet yazırları ile süslenirdi. Samani dönemindeki halkın kıyafetleri ise kolları dar ve uzun, üzerine pazubent motifi yapılır, ve pazubendin deseni ise etek ucundaki işlemelerle uyumlu olurdu. Bazen Kufi yazısı ile süslenirlerdi. Saffarilerin tunikleri ise Kuran-i-Kerim ayetleri ile süslenirdi. Selçuklu ve Kharazmşahlılar, tuniklerinin altına beyaz renkte yuvarlak yakalı düz bir tunik giyerlerdi. İlk başta doğunun savaşçıların giydiği kaftanlar yavaş yavaş normal insanların tunik gibi giydikleri giysi türü olmuştur.

Şekil 149. Tahran Reza Abbasi Müzesinde Saklanan Ve Sovar-Ol-Kavakeb Adlı Kitabından Alınan 12. Yya Ait Pazubentli Kaftan

Kaynak: <http://darnia.ir/img/cms/Blog/Pics2/pishine-poshak-mardan/2.jpg>’den (14.04.2019) tarihinde alındı.

Kadınlar ise 8. YYa kadar önü kapalı olan sıfır yakalı diz boyuna kadar uzanan kolları dar ve uzun tunikler giyerlerdi, zengin olanlar ise üzerine değerli taşlarla süslenen kemerlerle takıp kombinlerdi.

Şekil 150. Tahran-Reza Abbasi Müzesinde Saklanan Cilalı Çömlek Tabak Üzerindeki 10. Yya Ait, İki Uzun İslami Tunik Giyen Samani

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, s.292

- **Cübbe/ Arkalılık/ Pelerin:**

Hemen hemen her dönem giyilen cübbelerin, kolları bu dönemde normalden daha geniş, cübbenin uzunluğu diz boyu kadar ve büyük cepleri, kalem kağıt koymak için yapılırdı. Samani kadınlarının cübbeleri ise önü açık kenarları süslü ve kollarında Pazubent resmi vardı. Samani kadınlarının tuniklerinin üzerine giydiği genelde diz boyunda kolları kısa olan ipek kumaştan yapılan giysiler olurdu. Bu devirde özellikle Selçuklu erkeklerinin arkalıkları ise siyah ve ya kırmızı renklerde ve kısa olmuştur.

Şekil 151. Kısa Arkalık, Cilalı Kaseden Alınan Bir Görseldir, 12. yya Ait, Londrada Viktoria-Alber Müzesinde Saklanmaktadır.

Kaynak: <http://darnia.ir/img/cms/Blog/Pics2/pishine-poshak-mardan/4.jpg>'den (14. 04. 2019) tarihinde alındı.

Saffari ve Taherilerin genelde Bornos kullandılarında İranın doğusunda, lüks bir giysi olarak tanımlanan kolları olmayan diz boyu, önü açık ve kenarları göğüs hizasına kadar gelen pelerinler giyerlerdi.

(**Kaynak:** Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand Yayınevleri, Tahran, 2017, s.296)

Şekil 152. İran Sanatları Değerlendirmesi Kitabıdan Alınan 12. Yya Ait, Cübbe Ve Pazubent

Kaynak: <http://darnia.ir/img/cms/Blog/Pics2/pishine-poshak-mardan/7.jpg>'den (14.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 153. Cübbe ve Pazubent, 12. Yya Ait, Sovar-Ol-Kavakeb, Yazar Sufi-Reza Abbasi Müzesi Tahran

Kaynak: <http://darnia.ir/img/cms/Blog/Pics2/pishine-poshak-mardan/6.jpg>'den (14.04.2019) tarihinde alındı.

- **Baş Örtüsü:**

İslam devrinin ilk zamanlarındaki baş örtüleri: Taç, Şapka, Sarık, Maghnae ve Çarşaftan ibarettir. Bazen ise taşlarla süslü geniş saç bantları kullanılmakta olmuştur.

- **Şapkalar:**

Sasani döneminde olduğu gibi, Erkeklerin taherilerden kharazmşahilere kadar günümüz İranlı çiftçilerin şapkaları gibi oluklu, ucu sivri ve ya keçeden yapılan yuvarlak şapkalar giyerler di. Yada Aşkaniler gibi geniş bir şerit saç bantı olarak ama kafalarının tamamını örtecek şekilde arkadan düğümleir ve sarkıtırlardı. Kadınların şapkalarında çeşit oldukça çoktu ve genelde at tüyünden yapılan yarım daireler süslüydü. Malesef dönemin şapkaları ile ilgili gerekli görsel kaynak bulunmamıştır.

- **Taç/ Sarık/ Çarşaf/ Maghnae:**

Farkli devirlerde giyilen taçlar, padişahlara ve kraliçelere özel olmuştur. Ghaznavi ve Selçuklu padişahları ve kraliçelerinin en önemli saç aksesuarları sivri köşeli değerli taşlarla süslü taçlar olmuştur. Samani padişahlarının aksine Kharazmşahiler içinde taç giymek çok önemli bir aksesuar olmuştur. Samaniler, günümüz Lorestanlılar gibi uzun yarım daire şapkalar ve zilli şapkalarla mendiller kullanırlardı. Samanilerden Kharazmşahilere kadar sarık kullanmak çok revaçta

olmuştur, genelde tek renk kumaştan olurdu ve ipekten yapılırdı. Saffariler zamanındaki taşlar ise değerli taşlarla süslenip, Samaniler zamanında ise sade olarak kullanılmaktaydılar. Selçuklu dönemine ait kalıntılarda ise kadınlarının başlarına bağladıkları Sarıklar kat kat ve ya arkası uzundu. Çarşaf ve Maghnae, İslamın gelmesi ile beraber çok revaçta olan giysi türleri olmuştur. Taheri döneminden İlkhanilere kadar ki zaman diliminde kullanılan Maghnaeler, saçları ve omuzları göğüs hizasına kadar kapatırdı. Çarşaflar ise İslamın ilk zamanlarında sarı, mavi ve siyah olarak giyilir ve bazen inciler ile süslenirlerdi. (Soheila Shahshahani, History of Cover in Iran, Modber Yayınevleri, Tahran, 1995, ss.68-71)

Şekil 154. Selçuklu Dönemi 14. Yya Ait, Milli Paris Kütüphanesinde Saklanan, Ferdowsi Şahnamesinden Alınan Taç Çeşitleri

Kaynak: Soheila Shahshahani, History of Cover in Iran, Modber Yayınevleri, Tahran, 1995, ss.68-69

Şekil 155. Metal Bir Şamdanlık, 12. Yy Ait Taçları Gösteren- Milli İran Müzesi

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, ss. 305-306)

Şekil 156. 13. Yya Ait Kaseden Alınan Sarık, Geniş Pantolon Ve Tacın Görselleri

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, s. 301

- **Ayakkabı ve Çorap:**

Kişinin mevkiine nazaren farklı ayakkabılar yapılmaktaydı. Tüccar sarı renkte Give adlı dokuma ayakkabılar, çiftçiler çalışırken çıplak ayaklı bazende siyah çizmeler giyerlerdi. Taheriler döneminden İlkhanilere kadar her türlü kısa ve uzun çizme giyilmekteydi. Ahşap ayakkabılarında kullanıldığı o zamanlarda bazen topuklu ayakkabılar giyilmekteydi. Kaliteli ayakkabı çeşidi ise kırmızı ve ya kahve renkli deriden yapılan ayakkabılardı. Bu devirlerden bazısı Samaniler gibi ayakkabılar değerli taşlarla süslenmekteydi. Erkekler ve Kadınlarda uzun ve ya kısa çoraplar giyerlerdi; kadınların çorapları ipekten, erkeklerin ise pamuktan örülürdü. Bu dönemde Galoş tarzı sade ayakkabılar kulanırlardı. Bazende dize kadar uzanan çizmeler giyilirdi. Samani ve Saffari dönemlerinde kadınlar keçeden yapılan nakışlı ve değerli taşlarla süslü bazende altın işlemeli ayakkabılar giyerlerdi. (Manouchehr Danesh Pazhouh ,Travelogue...to Cook Raw (1), Sales Yayınevleri, Tahran, 2001, ss. 65-67)

Şekil 157. 11. Yya Ait, İpek Bir Kumaşa Ait Kartal Gövdesindeki Çoraplı Kadın Figürü

Kaynak: <http://darnia.ir/img/cms/Blog/Pics2/pishine-poshak-zanan/10.jpg>'den (15.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 158. Pensilvanya Sanat Müzesinde Saklanan, 12. Yya Ait Nakışlı Ve Düz Çizmelerin Görselleri

Kaynak: Arthur Upham Pope, A Survey of Persian Art (9), Oxford University Yayınları, London, 1938, s. 150

- **Kemer ve Şal:**

Bu süreçte kemer her zaman kullanılmıştır. Deri ve ya kumaştan yapılan kemerler, asilzade ve soyluların kadın ve erkekleri için değerli taşlarla süslenip, halktan insanlarınki ise bazen düz bazen bir tokayla süslenirdi. Şalları ise bazen kemer gibi kulanır bazen omuzlarına atarlardı.

Şekil 159. Şal Kullanımını Gösteren, Jame-Al-Tavarikh Kitabından Alınan Bir Sayfa

Kaynak: Arthur Upham Pope, A Survey of Persian Art (9), Oxford University Yayınları, London, 1938, s. 150

2.2.2.2. Samanilerden İlkhanilere kadar Olan Döneme Ait Aksesuarlar:

2 ve 3. yyda, İslam devrinin başlarından beri, kadınların süs olarak kullandığı küpe, kolye bileklik gibi aksesuarlardan kalıntılar yoktur. Ancak resim ve heykel gibi kaynaklardan elde edilen bilgiler, kadınların bu tip aksesuarları kullandıkları görülmektedir. İran sanatları adlı kitapta yazar Ferriyenin söylediği üzere: “ Genel olarak insanlar gümüş kullanmakta özgürlerdi ve günah değildi ama altın, kadınlarda bile belirli miktarda kullanıla bilir ve erkekler için kullanılması haram ve yasaktı. Selçuklu dönemine ait olan küpeler yarım ay şeklinde, aslan figürlü kemer tokalar, çerçevede olan boynuzlu kuş figürlü tokalar kullanılmaktaydı.”

2.2.2.3. Samanilerden İlkhanilere kadar Dokumacılık:

Daha önceki kısımlarda yazıldığı gibi, İslam döneminin başlarında, Sasani ve doğu Roma (Bizans) dokumacılık fabrikalarının birleşmesi ve gelişmesinin büyük bir önem taşımasının yanı sıra, İranın bir çok şehrinde bu sanatın yayılıp ilerlemesi sağlanmıştır. Al-Buye döneminde ipek ve pamuklu kumaşların üretimi daha makbul ve yaygındı. Keçi kılından dokunan kumaşlar, sarık yapımı için ise yazılı ipek kumaşlar, Abbasiler için siyah renkte kumaşların dokunması revaçta olmuştur. Sasanilerin mirası olan nakışlı ipek kumaşların dokunma ve yüksek beceri isteyen farklı liflerin boyama tekniği en zirveye taşındığı yüzyıllarda, hikaye anlatır gibi kullanılan hayvan, ağaç ve insan yüzü motifleri şiirlerle beraber eşsiz bir uyum ve bütünlük kazandırmışlardır.

Şekil 160. Sasani Motifleri İle Al-Buye Dönemine Ait İpek Kumaş

Kaynak:<http://img.tebyan.net/big/1391/07/110190236173203143168421291181208537114679.jpg>' den (15.04.2019) tarihinde alındı.

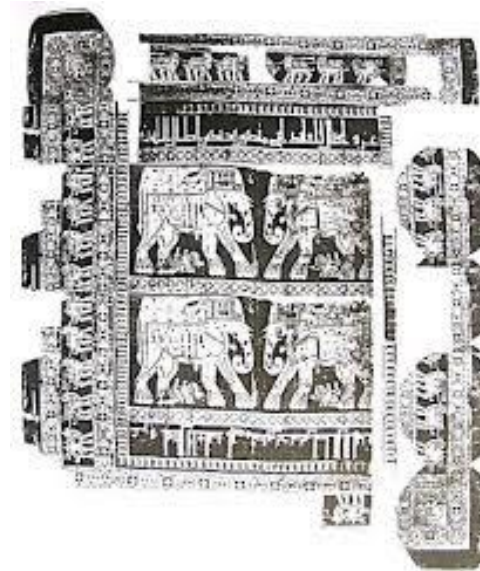

İpek ve yünlü kumaşların desenlerinde Arabesk (İslami) motifler genelde dokunulması revaçt olmuştur. Bir çok araştırmacının düşündüğünün aksine Arabesk motifleri Araplar ve ya müslümanların sayesinde icad edilmemiştir. İslam döneminde tüm sanat eserlerinde kullanıldığı ve büyük bir değişime uğradığı için İslami ve Arabesk tarzı olarak adlandırılmıştır. Genelde Arabesk motifleri; canlılardan ilham alıp, bitki ve ya hayvan figürleri olduğu için bu motiflerin aynı zamanda İslamdan önceki dönemlerde kullanıldığından dolayı muhtemelen dini menşei olmuştur ve eskilerin canavarlar ve hayvanların kutsallığına inanarak onları ibadet edip saygı duymuşlardır.

Şekil 161. İran Milli Müzesinde Saklanan 10-11. Yya Ait, İpek Ve Yün Kumaş

Kaynak: <http://irannationalmuseum.ir/fa/wp-content/uploads/2016/06/Islamic-Broshor-Nowroze-96-1.pdf> den (16.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 162. 10. Yya Ait Paris, Luvr Müzesinde Saklanan İpekten Bir Kefen

Kaynak: http://www.ichodoc.ir/p-a/CHANGED/116/images/116_8_3B.JPG den (16.04.2019) tarihinde alındı.

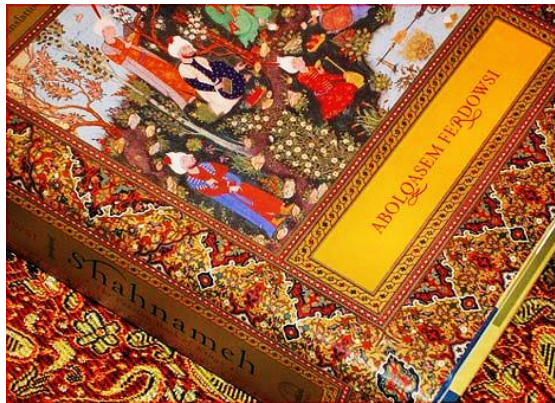

Şekil 163. 11. Yya Al-Buye Devrine Ait İnsan Ve Hayvan Ve Bitki Motiflerinin Yan Yana Kullanıldığı İpek Kumaş

Kaynak: <http://www.jamenname.com/wp-content/uploads/2018/07/1-244x300.jpg>'den (03.05.2019) tarihinde alındı.

2.2.3. Moğullar Uygarlığının Giysi Üzerindeki Etkileri (MS 13. YY):

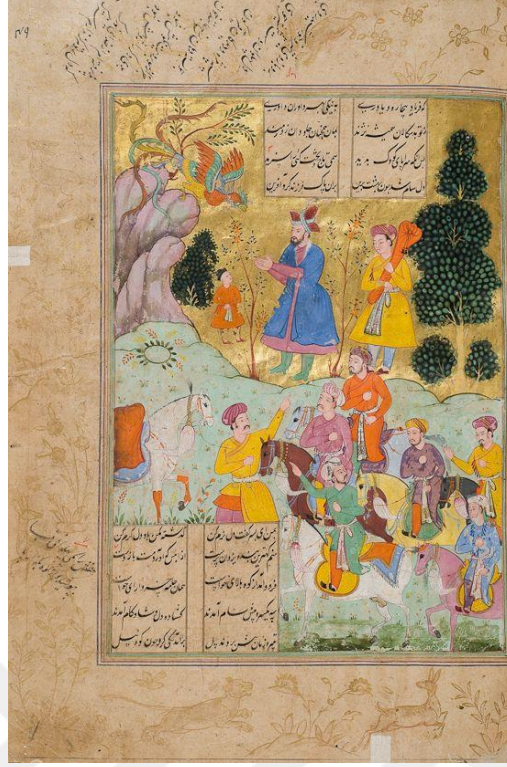
İranın her bölgesinde, Moğulların acımasızca yaygın saldırı sonucunda oluşan talihsiz durum, İranlı politikacıları stratejik bir yöntem kullanarak, bu hanedana nüfuz edip, bu vahşiyet tutumlu devletin koşullarını, sanat sever egemenlere çevire bilmeyi başarmışlardır. 10-12. yy aralıklarında olduğu gibi bu dönemde yine şeyh ve öncülerine cilalı fayanslarla süslenen yüksek tavanlı mezarlar yapmışlardır. 13. yydaki en önemli kültürel yapıt “Rab-E-Raşidi” dir. İran sanatçılarının, görselleştirme sanatına hakimiyetleri sayesinde uzak doğu (Çin) sanatından esinlenerek, kat kat dağları, bulutları, dalgalı su çizimleri ve insanların değişik figürlerinin detaylarını dikkatte alarak birleştirmesleri, İran sanatına özgün katkılarda bulunmuşlardır. Dönemin en değerli eserlerinden bir tanesi ise şair Ferdowsinin şiir kitabı; “Şah-Name” olmuştur.

Şekil 164. Şah-Name Ferdowsi.

Kaynak: [http://www.iranreview.org/file/cms/files/1\(24\)\(1\)\(1\)\(1\).jpg](http://www.iranreview.org/file/cms/files/1(24)(1)(1)(1).jpg)'den (16.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 165. Şah-Nameden Bir Sayfa, Miniyatür Sanatı

Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/6f/92/0f/6f920f472179f3d477181ed0e504ace4.jpg>’ den (16.04.2019) tarihinde alındı.

Moğol miniyatür sanatçıların yanı sıra, Şiraz bölgesindeki İranlı sanatçıları da, geleneksel sanat akımını canlandırarak yeni çalışmalar ortaya çıkarmışlardır. Bu sanatın özelliklerindeki olan figür ve motiflerin uyumsuzluğu ise Orantısız olmalarında olmuştur. İnsan figürleri çok büyük olup; manzara ve alanla uyumsuzdur.

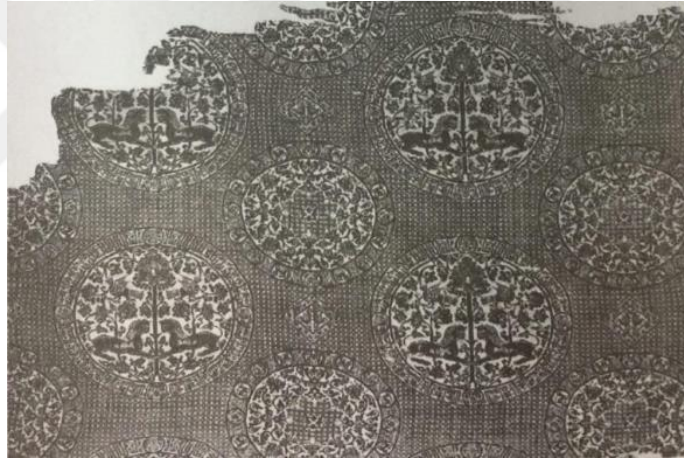
Şekil 166. Javame-Al-Tavarikh Orantısız Çizimlerden Bir Sayfa

Kaynak: https://media.isna.ir/content/430px-Demotte_Shahname_003.jpg/3’den (16.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 167. Javame-Al-Tavarikh Orantısız Çizimlerden Bir Sayfa

Kaynak: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3d/Baghdad_1258.jpg’den
(16.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 168. İki Atın Bir Bitkiye Karşı Oturduğu Motifli Yün Ve İpek Kumaş,11-12. Yy Ait, More Koleksiyonu- Yelle Üniversitesi, Amerika

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand Yayınevleri, Tahran, 2017, s. 342

Kumaş tasarımı ve dokumacılığın tamamen değişmesi ile İslamdan önceki motiflerin artık revaçta olmaması ve yerini daha koyu renkte kumaşlara vermesi ve sadece metal ipliklerin kullanımı devam etmiştir. Lotus çiçeği ve çizgi motifleri ise çoğunlukla kullanılan motifler arasında olmuştur. İmgesel kuş ve hayvan figürlerinin kumaşlardaki süsleme biçimleri, onlara hareketlilik hissi vermektedir. Bu 2 yüzyıl boyunca farklı eserlerdeki kullanılan motifler genel anlamda Lotus çiçeği, ejderha, Simorgh, çizgisel bulutlar, uçan kuşlar ve koşan hayvan figürlerinden ibarettir.

Şekil 169. Moğul Çiçekli Kumaş Motiflerinden-İsfahan Çehel-Sutundaki Duvar Çizimlerinden Bir Alıntı

Kaynak: http://darnia.ir/img/cms/Blog/Pics2/pishine-poshak-zanan/11_1.jpg’den (16.04.2019) tarihinde alındı.

2.2.4. Teymuriler ve İlkhanilerde Sanat ve Uygarlık (MS 1256-1506.YY):

Teymur Şahın saltanatının başlaması ile beraber, bölgelerindeki sanatın şahane olmasını sağlamak isteği ile muhteşem binalar yapıp rengarenk muzaiklerle süslerler, eskilerinin sanat kültürlerini canlandırmak istemiştir, bir taraftan ise miniyatür ve yan dalları hattalık ve kitapların üzerine resimler çizip şiirler yazarak süslerledikleri; Cilt Kaplama sanat en üst seviyesine gelerek İranın en kusursuz miniyatür okulu yapılmıştır. Kaplama sanatındaki kullanılan altın sarısı rengi bu dönemde hem hattatlıkta hem çizimlerde en trend ve sevilen aşamalarını geçirmektedir. Metal sanatındaki altın ve ya gümüş dolgu teknolojisi ise özel ahşap kapılarla birleşip bir başka görsel sanata imza atmıştır. 15. yydan sonra, Çizim sanatındaki en büyük evrim tek portrelerin git gide revaçta olması olmuştur. Dönemin çizim sanatındaki en büyük özelliklerden biri ise orantının yaratılması ve doğa ile insan figürlerinin uyum içerisinde olmasıdır.

İslam dinindeki Altın ve gümüşün kullanımının haram olması nedeni ile, dönemin sanatkarları başka metal malzemelerden yeni tasarımlar oluşturmaya başlamışlardır. İran ve Çinin ticari ilişkilerinin gelişmesi ile, gündelik yaşamdaki çömlek kullanımı çoğalıp, çömlek atolyelerinde tek renkte mavi ve ya beyaz porselen üretimi başlatılmıştır. Bazısı ise binaları süslemek amaçlı üzerlerinde çizim yapılan muzaikler halinde üretilmiştir.

Şekil 170. Teymuri Dönemine Ait Metal Kap

Kaynak: <https://img.tebyan.net/big/1392/11/1231482522362518315115077171631917511314128.jpg> 'den (17.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 171. Porselen Ejderha Kuplu, Dönemin Çin Porselenleri İle Rekabet Eden Surahi

Kaynak: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcR6l6hR7mM_7B-yIX7CpZxMV39d22I6Gv0GS6Wd4rjYmtLDnYg 'den (17.04.2019) tarihinde alındı.

Çadırda yaşayan topluluk Moğollar, orta asyadan doğarak Çin, Tibet, orta doğu, İran ve doğu Avrupaya, Cengizhan yönetiminde saldırarak, dünya tarihinde büyük önem taşıyan yıkılmalar oluşturmuşlardır. İran kuzeyindeki saldırılarında yarattıkları yıkıntılardan ziyade, medeniyetin merkezi olan topraklarda sanatın inişi ve cehaletin artmasına sebep olmuş, dokumacılık fabrikalarının çöküşüne neden olmuştur. İslam kültürü ile 500 senelik bir geçmişi olan İranın, Moğollar tarafından saldırıya uğramaları, sanat ve uygarlıklarını uzak doğunun özellikle Sung ve Yuan; Çin uygarlıklarının etkisi altında kalmıştır.

(Kaynak: Umberto Sherato, Ernest Grobe, “ Art History of Iran” , Ajand, J., İlkhanid and Timurid Art (3), Moly Yayınevleri, Tahran, 2012, ss. 3-6)

2.2.4.1. Teymurilerde ve İlkhanilerde Giysi Örnekleri:

İlkhanilerde Araplar gibi İran sanatının etkisinde kalmışlardır ve döneme ait miniyatür sanatında, Moğol tarihini genel anlatan, Jame-Ol-Tavarikh kitabında, İstanbul Topkapı müzesinde saklanan Kelile ve Damne gibi kitaplar, duvar resimleri ve Şahname-Damut gibi kalıntılardan giysiler ve aksesuarlar üzerindeki uzak doğu eserlerin büyük evrimi; İran kültürü ve Çin uygarlıkları arasındaki meydan okuma sonucunda ortaya çıktıklarını göre biliriz. İlkhani saltanatından sonra Teymuriler, İran kavimleri olan Ak-Koyunlular ve Kara-Koyunlulardan yenilmişlerdir.

O döneme ait Türkmen tarzıyla meşhur olan Khamse-Nezami kitabından kalan bir nüsha ve ressam; “Kamal-Al-Din Behzad”ın resimleri, 9ve10. yıllara ait erkek ve kadın giysisini anlatmaktadır.

Behzad; şair Saadinin, Bustan adlı eserinde ve Nizaminin şiirler nushasında dönemin revaçta olan giysilerini miniyatürler üzerine güzel ve zarif bir şekilde çizmiştir. İnsanların yaşantısını anlatan, işçilerin, patronların, saraydaki çalışanların, asilzadeler ve çulsuzların her sınıftan insanın giysisine bu resimler üzerinden anlatmaktadır. Çin ve İran sanatının karışımı olan dönemin sanat eserlerinde, giysilerde aynı zamanda büyük bir evrime uğramıştır. Bu evrime sebep olan Moğolların dikiş usulu ilk başta padişahların ve saraylılarda kendini göstererek sonra halkın arasında yaygınlaşmıştır. Çinli terziler zaman geçtikçe beden formuna uygun giysi dikimini başlatmışlardır. “Geyçi”, ”Olgu”, ”Otu”, sırayla makas, kalıp ve ütü anlamında olan bu çince kelimeler, İranda Moğul döneminden beri kullanılan kelimeler olmuştur. Dönemin miniyatürlerine dikkatli bakarsak Çin esintisiyle beraber, Selçuklular gibi kavimlerin cübbe ve geniş pantolon gibi unsurların özelliklerini taşıdığını görebiliriz.

- **Tunik:**

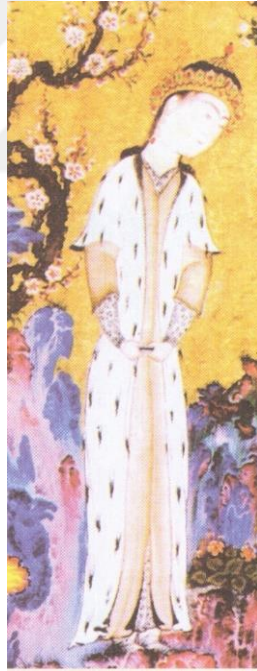
Dar kolları olan uzun tunikleri cübbelerinin altına giyen Moğol erkekleri, tuniklerinin altına içten kolsuz, beyaz yada renkli ince bir iç giysi giyerlerdi. En az 7. yya kadar, Arap kadınlarına nazaren daha özgür olan Moğol kadınları örtünmezlerdi ve hicapları yoktu. Doğal olarak dönemin hükümetine tesirsiz olmamışlardır. Genelde ithal kumaşlardan dikilen ipek tunikler, nakış işlenirdi ve yakası bel hattına kadar açık olurdu. Bazen yakaları dışa dönük, üzerleri altın işlemeliydi. İlkhani Kadınları; tuniklerinin altına erkekler gibi yuvarlak yakası olan çiçek desenli ve ya düz koyu renkte ince kumaştan olan iç tunik giyerlerdi. Bazen kolları çok uzun olan tuniklerinin üzerine geniş bir kemer ve ya şal bağlarlardı.

Şekil 172. Jame-Ol-Tavarikh Kitabından 15. Yya Ait Miniyatür Çizimlerindeki Uzun Tunik, İçten Giyilen Tunik Ve Cübbe Modelleri-Reza Abbasi Müzesi

Kaynak: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTKMhRGU1fg_4ZKX9Ha6GLRbjoGFQjHl3OpDJaPRVQA OaFsXkGwPA'den (16.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 173. Teymuri Ve İlkhani Devrinde Giyilen Kadın İç Tunığı, Uzun Tunik, Cübbe

Kaynak: <https://www.vadiye.com/wp-content/uploads/2015/08/%D8%B2%DB%8C%D8%B1.jpg>'den (18.04.2019) tarihinde alındı.

- **Cübbe :**

Uzun ve ya kısa kollu olan cübbelerin önü, önceki uygarlıklardan farkı sağ omuzdan yakasının verev bir şekilde sol kolun altına inip ve ya önü açık bir şekilde bel hattında bir şeritle düğümlemesi olmuştur. Padişahlar kışın kürkten yapılan cübbeler giyerlerdi ve bazılarının kol ağızları kürkle süslenirdi. Geçen dönemlerde revaçta olan Pazubent resmi bu dönemde cübbelerin kısa kol ağızlarında kullanılır ve o dönemden sonra kaç yüzyıla kadar kullanılmamıştır. kadınların cübbeleri genelde diz boyu yada ayak bileğine kadar uzun, kolları ise çoğunlukla kısa olmuştur, yakaları altın işlemeli ve ya kürklerle süslenmiştir.

Şekil 174. 15. Yy ait İpek kumaş üzerine yapılan bir miniyatür çizimindeki erkek ve kadın cübbeleri

Kaynak: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRW8vXmcqntWq-DkLurmQnHuLo9eeDmRzyLbFC5eZAF-gDYUbs>'den (19.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 175. 14. Yy Sonlarına Ait Miniyatür Bir Çizimden Alınan Kadın Cübbe/ Pelerini

Kaynak: <https://www.vadiye.com/wp-content/uploads/2015/08/%D8%B2%D9%86%D8%A7%D9%86.jpg>'den (19.04.2019) tarihinde alındı.

- **Pantolon:**

Dizlere kadar geniş olan erkeklerin pantolonları yavaş yavaş bileklerde daralıp çizmelerinin içine sokarlardı. Yazar; Ziyapour : “Pantolonlar mühtemelen Çağçurlar gibi kendinden çoraplılardı”. Kadınların tunik elbiseleri çok uzun olduğundan dolayı, ayakkabıları bile zor görünürdü, pantolon giymelerine gerek olmadığından, giymezlerdi.

Şekil 176. Asar-Albagiye, Edinburgh Üniversitesinde Saklanan 14. Yya Ait Şair Biruninin Yazdığı Kitaptan Alınan Bir Görsel

Kaynak: Arthur Upham Pope, A Survey of Persian Art (9. Baskı), Oxford University Yayinevleri, London, 1938, s. 171

Şekil 177. Ferdowsi; Şah-Namesinden Alınan Bir Miniyatür Çizimi, 14. Yya Ait Uzun Pantolonlar

Kaynak: Arthur Upham Pope, A Survey of Persian Art (9. Baskı), Oxford University Yayinevleri, London, 1938, s.171

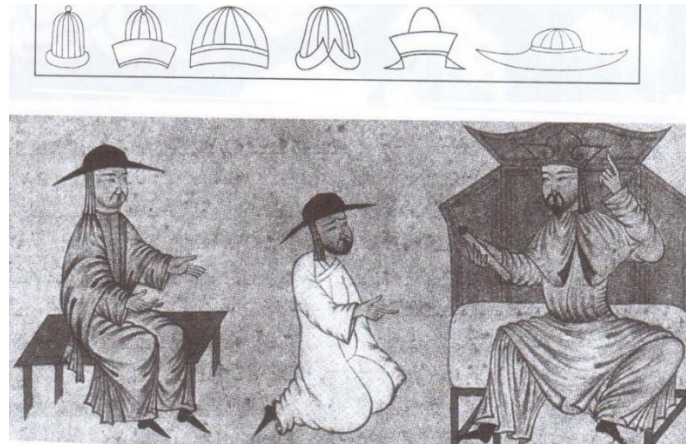
- **Şapka/ Sarık/ Taç:**

Çin saraylıları ile irtibatla olan İlkhani ve Teymurilerin şapkaları çok değişik çeşitlenmiştir. Bu şapkalar genelde yuvarlak ve ya silindirik şeklinde keçeden ve ya kürkten yapılarak, bazen çevresi sarık gibi renkli kumaşla sarılırdı. Erkeklerin giydikleri sarıklar ise farklı şekillerde başa sarılır ve bazen işlemeli olurdu. Bu çağın önemli bir aksesuar çeşidi olan taçların orta kısmı genelde kübbeli olup, etrafı ise altın varaklar ve ya işlemler ile süslenirdi.

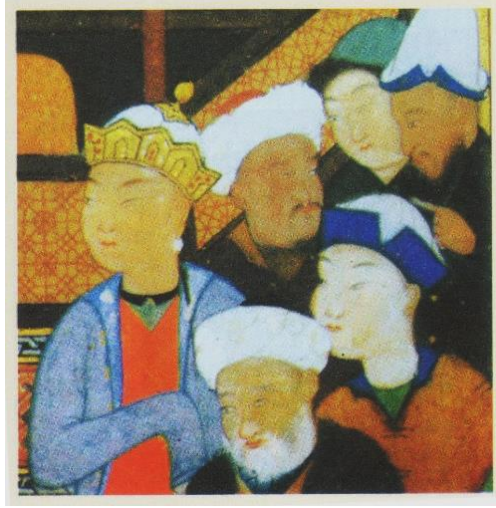
Şekil 178. 14. Yy, Ferdowsi Şahnamesine Ait Bir Miniyatür Çizim Ve Üzerinden Tasarlanan Moğul-İlkhanelerin Şapka Formları

Kaynak: <https://www.vadiye.com/wp-content/uploads/2015/08/1-%D8%A7%D9%86%D9%88%D8%A7%D8%B9-%DA%A9%D9%84%D8%A7%D9%87.jpg>' den (19.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 179. Jeme-Al-Tavarikh Kitabından Alınan Bir Çizim, 14. Yy BBaşları, Teymuri Ve İlkhani Şapka Modelleri

Kaynak: <https://www.vadiye.com/wp-content/uploads/2015/08/%DA%A9%D9%84%D8%A7%D9%87-2.jpg>' den (19.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 180. Dönemin Taç Ve Sarık Örnekleri

Kaynak: <https://www.vadiye.com/wp-content/uploads/2015/08/%D9%88-%D8%B9%D9%85%D8%A7%D9%85%D9%87-%D8%A7%DB%8C%D9%84%D8%AE%D8%A7%D9%86%DB%8C%D8%A7%D9%86.jpg>'den (19.04.2019) tarihinde alındı.

Sadece moğol kadınlarına özgün olan ve başka bir devirde görünmeyen aşağıdaki görselde çizilmiş olan bu şapka modeli; çevresi taşlar ve incilerle süslüdür. Dönemin kadınları şapkalar, üçgen türbanlar, arkada düğümlenen ayaklara kadar uzanıp sarkan kumaşları ile saç bantları ve ya çene altında bir mücevherle tutturulup, sağ kullak üzerinden sol kulağa kadar gelen sıra incilerle süslenirlerdi. Bazen tüllerle yüzlerini örterler, Maghnaeler ve çarşaf giyerlerdi. Taçları bazen Maghnaelerinin altına giyer; Maghnaeler ise bazen bantlı bazende bantsız kullanılırdı. Kadınlar her devirde olduğu gibi bu devirdede küpeler, kolyeler takardı. Bu dönemdeki kemerler ise turkuaz taşları ile ve elmaslarla süslenirlerdi.

Şekil 181. Arka Kısım Ve Üstü Bir Çiçek Motifi, Altın Ve Mücevherlerle Süslü Taç-Şapka Ve Boynun Altından Gelen Sıra İnciler İle Süslemesi

Kaynak: <https://www.vadiye.com/wp-content/uploads/2015/08/%DA%A9%D9%84%D8%A7%D9%87-%D8%B2%D9%86%D8%A7%D9%86.jpg>'den (20.04.2019) tarihinde alındı.

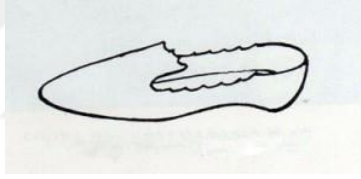

Şekil 182. Jame-Al-Tavarikh Kitabından Alıntı Bir Miniyatür Çizimi, Dönem Kadınlarının Tüyle Süslü Şapkaları

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, s. 374

- **Ayakkabılar:**

Bu devirde yine geçen dönemlerdeki gibi uzun ve kısa botlar ve düz ayakkabılar giyilirdi. Giyim kuşamlarına önem veren erkekler ise çiçekli kumaşlardan yapılan renki ayakkabılar giyerlerdi. Kadınların etekleri uzun olduğu için ayakkabı çeşitleri çok belli olmasada bazen ayakkabılarının kenarı tırtıklıydı bazende bir şeritle süslü kısa çizmeler giyerlerdi.

Şekil 183. 14-15. Yya Ait Kadın Ayakkabısı, Klara-Abkar Çiziminden Bir Alıntı

Kaynak: http://www.manahonar.com/Blog/wp-content/uploads/2012/12/W_Zanan26_49-300x144.jpg'den (20.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 184. 15. yy Ait Uzun Dar Kollu Tunik Elbiseler, Kısa Kollu Cübbeler, Taç Ve Şapka Çeşitleri, Jame-Al-Tavarikh Kitabından Alıntıdır.

Kaynak: <https://www.vadiye.com/wp-content/uploads/2015/08/%D9%82%D8%A8%D8%A7-%D9%88-%D8%AA%D8%A7%D8%AC.jpg>'den (20.04.2019) tarihinde alındı.

2.2.4.2. Teymuriler ve İlkhanilerde Dokumacılık:

Yazar Barzin; “ 9. yy ait kumaş nakışları genelde çin tarzındadır ”.

Bu dönemden kalan eserlerin sayısı çok azdır. Efsanevi kuş; Simorgh motifi ve ejderha motifi, dönemin bariz kumaş motiflerinden olmuştur. Ejderhanın çinlilere ait bir sembol olduğunu ve Simorghun İranlıların, Sasani dönemindeki bir sembol olduğunu ve sadece moğolların devrinde gerçekleşen bu ikisinin birleşimi ise çinlilerin İlkhani döneminde dokuma sanatındaki etkisinin sonucunda oluşmuş olmasının bir kanıtıdır.

Şekil 185. Gümüş Elyaflarla Dokunan İpek Kumaş, 14. yy Ait, Berlin Müzesinde Saklanmaktadır.

Kaynak: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQ3Inhc-TXV2bK2CkhyhbhN84hkU8YH7f3tw0WiThxBq4QLZzPvtQ>’den (20.04.2019) tarihinde alındı.

2.2.5. Safevilerde Sanat ve Uygarlık (MS 1501-1732.YY):

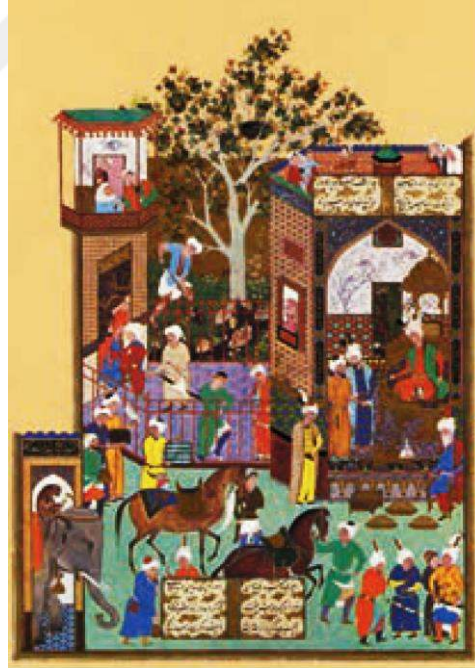
Bir gurub Gızıl-Başın harekete geçmesi ve dervişlik yapımları ile aynı zamanda; Moğollar döneminde Sheyh Safi-Al-Din Ardebilinin padişahlığıyla oluşan Safevi Hanedanı, İranlılar ve Türklerin feodalizm geleneğini sürdürerek oluşmuştur. 9. yyda, 7 göçebe kabilelerden oluşan Safeviler; Şam-Lu, Rum-Lu, Usta-Jelo, Take-Lu, Afşar, Qajar, Zo-Al-Qadr adlarında aslen Türk olup ve Türkçe konuşurlardı. İsimlerinin özelliği ise başlarında taşıdıkları sarığın; 12 sıra kırmızı (kırmızı renkte) şerit; 12 Şii imama duydukları saygıdan olmasıdır . Bu hanedan, İranın tüm bölgelerine Şii İslam dinini yaymışlardır.

Safevi Hanedanı hükümeti, Şah-Abbas zamanında eski devletlere göre idari ve askeri organizasyonu zirveye ulaştırıp, İran tarihindeki kültür ve dinin evrim yaşamasına sebep olmuştur.

(**Kaynak:**Abdol Hossein Zarrinkub, Days Iranian History from the Beginning to the Fall of the Pahlavi Monarchy, Sokhan Yayınevleri, Tahran, 2017, ss. 713-714)

Safevi Hanedanı; eski İran geleneksel sanatına değer verip canlandırarak, asıl hedefi İslam bazında sanat yaratmak olmuştur. İran uygarlıklarında önemli bir makama ulaşmış; sanattaki odak noktaları İran batısı ve merkezinde yaygınlaştırarak kurmuşlardır. Bu dönemde kendini gösteren mimari eserlerin çoğu İsfahandaki saraylar, yollar, kentsel dönüşüm, halka açık yerler ve dini olmayan Çehel-Sutun binası ve çarşılar gibi mekanlarda olmuştur. Ticari amaçlar için kullanılan yolların yapılması en özellerindendir. Çizim sanatında altın sarısı rengi kullanmak revaçta olmuş ve çizim konuları ise genelde saray içinde gelişen olaylar ve ya halkın gündelik yaşantıları olmuştur. Miniyatür sanatının en iyi örnek kanıtlarından dönemin değerli şairi Ferdowsiye ait Şah-Name; şiir kitabıdır. Bu kitaptaki görsellerde En çok beyaz rengin hakim olduğu günlük hayat, yaşlı ağaçların düğümlü dalları ile resm edilmiştir.

Şekil 186. Safevi dönemine ait Günlük hayatı gösteren bir çizim

Kaynak:http://scd.fa.rfi.fr/sites/persian.filesrfi/imagecache/aef_image_original_format/sites/images.rfi.fr/files/aef_image/shahnameh%20bis.jpg'den (20.04.2019) tarihinde alındı.

17. yyın ortalarında, Safevi Hanedanı başkent olarak İsfahan şehrini seçmekle beraber, dünya ticaretine yaklaşıp, Avrupalı sanatçıların İrana gelmeleri; çağın Safevi sanatına harika bir etki bırakmıştır. İran sanatında zamanla, Avrupayı akımların oluşmasının başlanması sağlanmıştır. Tabi bu dönemdeki sanata genel anlamda Hindistan ve Türkiye gibi ülkelerinde tesiri az olmamıştır. Avrupayı akımın oluşmasıyla, sanatçılar eski İran sanatına göz yumup, zarif ve doğal manzaralar, portreler, derinlik içeren görüntülere önem verilmeye başlamışlardır. Bu akımda kara kalem kullanımı, çiçek, kuş ve bülbül gibi motiflerin çoğunlukla göze çarpması, etnografik¹¹ çizimler; duvar çizimleri ve yazı sanatlarındaki değişimin temeli oluşmuştur. Dönemin hemen hemen sanat dallarının tümü, resim boyamasından, hacim vermesine ve çizim tarzına kadar, resim sanatının etkisinde kalmıştır. Bu akımlardan biri olan dokumacılık ise Dokumacılık bölümünde anlatılmıştır.

Safeviler; 6. yyın başlarında, dünya pazarındaki ticaret rekabetini ayakta tutma amacıyla eskiden gelme çömlekçiliği zinde tutarak büyük bir farklılık yaratıp, İsfahanın porselen kaplarından yararlanarak ihracat yapıp; Avrupa pazarında, aynı kaliteyi yakalayarak, Çin pazarıyla yarışmış ve özgün ürünler üretmişlerdir ve bu yüzden 19. yya kadar revaçta tutmayı başarmıştır. Bu devirde, üst ve alt mineli boyamalar, ve çalışmayı daha hızlandırma amaçlı, bir kaç mozaik üstüne büyük bir resmin çizilip farklı renklere boyanması gibi tüm ressamlık teknikleri revaçta olmuştur. Bir kaç dönem eski değerini kaybeden metal sanatı ise 16. yyın sonlarına doğru yeniden mücevherlerle süslü İslami motifleri, yeni oyma teknikleri ile tasarlanıp eski şöhretini kazanmayı başarmıştır.

Şekil 187. Safevi Sanatına Ait Metal Sürahi

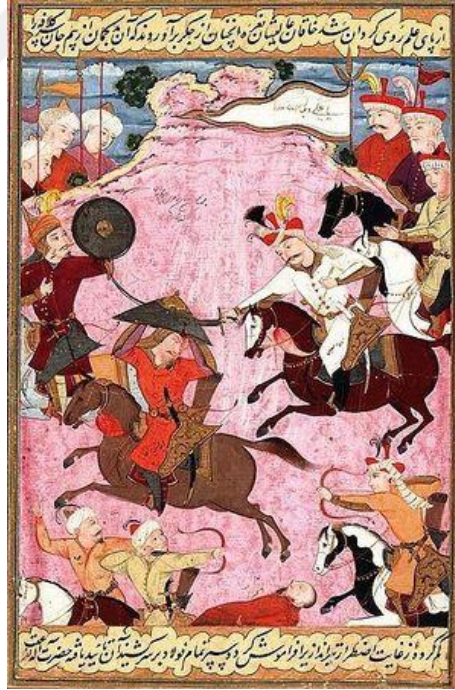
Kaynak: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSDhMt3WiJ8XG6z_rfhD4NdTq3kG13IYvpmiQ30toO-ojtg2m0x'den (20.04.2019) tarihinde alındı.

¹¹ Halkın gündelik hayatlarını inceleyen bir sanat akımıdır.

2.2.5.1. Safevi Döneminde Giyim:

Safevilerin yakın doğu devletler ve Avrupayla daha yakın bir iletişimde olması, Safevi Hanedanı çağının kültür ve uygarlığı açısından, dönüm noktası yaşanmasını sağlamış, giysi kültürüne yansıtılarak ticari ve ekonomi iletişimin güçlenmesine sebep olup adım adım Qajar ve Pahlavi döneminde en üst noktaya ulaşabilmiştir.

Toplumunun geleneksel bir toplum olmasına rağmen, dünyayla iletişiminin gelişmesi sayesinde turistler, tüccarlar, Şırden ve Taverniye gibi elçilerin bu hükümet süresindeki İrana gitgellerinden ve Sefer-Name (Seyahat-Name) düzenlemeleri ve yazdıkları yazılarında , farklı kavim ve devletlerin uygarlıklarına birbiri ile irtibatının ilk adımlarının atılmasına sebep olmuşlardır. Miniyatürler, kabartmalar, yazılar, çanak çömlek, İsfahandaki; Çhel-Sutun ve Ali-Gapu köşklerindeki kalıntıları incelediğimizde, Safevi çağının kadın ve erkek giysilerini inceleye bilmekteyiz. Kadınlar, eşlerinin zenginlik ve makamlarına göre giyinir, kıyafetlerinin ana unsurlardaki tek farkı çarşaf giymeleri olmuştur. Bu dönemde nüfuzlu mevkiler baskısında yaşadıkları için Moğul dönemindeki özgürlük seviyesini kayıp etmişlerdir. Ama şık kadınlar, Avrupayı giyinip harem halvetlerinde ise dar ve dekolte elbiseler giyerlerdi. Mevkileri ise giysilerinde kullanılan kumaşların kalite farkından belli olurdu.

Şekil 188. Safeviler

Kaynak:http://fa.wikishia.net/images/d/d2/%D8%AC%D9%86%DA%AF_%D9%82%D8%B2%D9%84%D8%A8%D8%A7%D8%B4%D8%A7%D9%86.jpg den (20.04.2019) tarihinde alındı.

- **Tunikler:**

Erkekler rengareng çiçekli ipek kumaştan ve yanlardan yırtmaçlı olan, yakası bel hattına kadar açık ve dönmeyen sade yaka, uzunluğu diz boyu ve ya ayak bileğine kadar uzun olan tunikleri, pantolonlarla birlikte giyip altına ise çizgili ve ya ekose desenli ince kumaştan iç tunikler giyerlerdi.(Elton L. Daniel, “ Saffavi ve Qajar Dönemleri”, Matin, P., Encyclopedia Iranica Clothing (4. Baskı), Amir Kabir Yayınevleri, Tahran, 2014, ss.196-207)

Kadınların tunikleri ise yine erkeklerin giydiği tunikler gibi yakası bel hattına kadar açık, boyu diz altına kadar uzun ve kol boyları bileğe kadar, ama daha ince kumaşlardan hazırlanırdı. Deve yününden ve genelde sarı renkte olan kadınların tuniklerinin adı “Çemise” idi.

Şarden: “zengin kadınlar törenlerde yakalarına kaç sıra inci işlenen uzun tunikler giyerlerdi.” (Jean Shardin, “Saffavid Women, 5. Kapak” ,Yaghmai, E. , Sir John Chardin's Travels in Persia (1. Baskı), Tus Yayınevleri, Tahran, 1995, ss. 801- 803)

Şekil 189. Çiçek Desenli Bir Tunik, 17. Yya Ait Çehel- Sotun Duvarına Yapılan Resimlerinden Bir Görüntü

Kaynak: http://cdn.bartarinha.ir/files/fa/news/1395/6/2/970067_706.jpg’den (21.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 190. Padişahın Giydiği Çiçek Desenli Bir Tunik, 17.Yya Ait Çehel-Sotun Duvar Resimlerinden, Bir Görüntü

Kaynak: http://cdn.bartarinha.ir/files/fa/news/1395/6/2/970067_706.jpg’den (21.04.2019) tarihinde alındı.

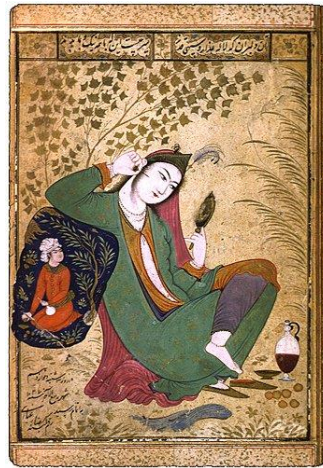
Şekil 191. 17. Yya Ait Resm Edilen Tunik Ve Çizgili İçten Giydiği Tunik İle Safavi Genç

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/c3/36/06/c33606f6f1b19513993a969696e035db.jpg>'den (21.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 192. Miniyatür Resiminden Alınan Safevi Bir Genç İşçi Görüntüsü

Kaynak: <http://teachmideast.org/wp-content/uploads/2015/09/image0012.jpg>'den (21.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 193. Bel Hattına Kadar Açık Tunik İle Resm Edilen, 17. Yya Ait Ayna Elinde Bir Kızın Resmi

Kaynak: <http://gallery.sufism.ru/albums/userpics/10001/44.274.jpg>'den (21.04.2019) tarihinde alındı.

- **Kelice (Kısa Ceket) - Cübbe:**

Safevi erkekler ve kadınlar tuniklerinin üstüne, güzel motiflerin resmedildiği hint kumaşından yapılan ve soğuk havalarda sıcak tutsun diye pamuk işlenmiş kumaşlarla yapılan Kelice adlı Kısa ceketler giyerlerdi. Kadınların kısa ceketleri erkeklerin giydiği Keliceden daha uzun boyda, ayak bileklerine kadar olurdu. Kelice ve yelek farklı giysilerdir; Kelice ince kumaştan yapılırdı ve istedikleri zaman cübbelerin altına giyerlerdi, ama yelekleri insanlar kışın soğuk havadan korunmak için giyerlerdi.

Yazarlar; Şarden ve Taurniyeye göre, Sasani döneminden İlkhanilere kadar giyilen cübbelerin devamı olan Safevi cübbe kalıntılardan örneklerde iki çeşit kol boyları uzun, önü açık ve yakası sol omuzun üstünden sağ kolun altına verev olarak gelerek, bir şeritle ve ya şalla düğümlenir ve kol ağzları düğmeyle süslenirdi, yada kısa kol boyu olan ve yakadan itibaren bel hattına kadar düğmelenen modelde olurdu. Bazen Rada adlı pelerinvari giyilen üst giyimlerin farkı cübbeyle önünün açık bırakılmasında olurdu.

Genel anlamda, 17. yydan beri üst giyimin kalıbı; üst beden dar ve bel hattından etek kesimi bol ve kloş olarak değişip ve cübbelerin yerini almışlardır. Katebi ve Kordi adlarında olan ceketler ise bu grupta yer almaktadırlar.

Şekil 194. 17. yyda Resm Edilen, Şah-Süleymana Ait Kelice

Kaynak: http://anthropology.ir/sites/default/files/public/styles/article_post/public/anthropology-images/13036368c.jpg?itok=wtcjQt31'den (21.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 195. Şarden Seyahatnamesinden Alınan Bir Görsel, Cübbe Ve Kelice Giyen Bir Kadın

Kaynak: <https://static1.donya-e-eqtesad.com/thumbnail/OGNiMTIIZDZl/QHn8O9nsSzT8qCU7RegsN6Pbb5v74eEtbKeSOh05RaYsJ9zTpC5jMkt7TZyzEhnm/.jpg>'den (21.04.2019) tarihinde alındı.

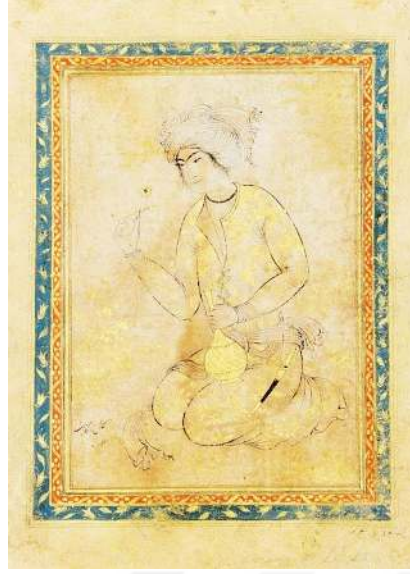
Şekil 196. Reza Abbasi Müzesinde Saklanan Safevi Dönemine Ait Önü Açık Bir Kelice

Kaynak: <http://www.mt-kowsar.ir/gallery/images/gardeshgari/40sotun/m11.jpg>'den (22.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 197. 16. yy Ait, Bel Hattına Kadar Düğmeli Bir Çeşit Safevi Cübbesi Giyen Genç

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/ad/f1/c1/adf1c1e0e9ce3a11bc446e50ee877adb.jpg>'den (22.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 198. Reza Abbasi Müzesinde Saklanan Safevi Dönemine Ait Önü Açık Bir Kelice

Kaynak: <https://i.pining.com/564x/b5/d3/1c/b5d31c14f77e6c2800e3d6f0652263a3.jpg>'den (22.04.2019) tarihinde alındı.

- **Kordi/ Katebi:**

Kısa ceket gibi Üst giyim olarak erkekler tarafından kullanılan “Kordi”, sezona uygun olarak kolsuz ve ya kollu iki çeşitte hazırlanırdı. Kolları olan ve önü kapalı olanlara Katebi, önü açık ve kolsuz olanlara ise Kordi adı verilirdi. Üst bedenleri dar olan bu giysilerin etekleri kloş kesiminde hazırlanırdı. Çok güzel ve pahalı olan Sansar yada Garagol adında bir çeşit koyun kürkünden dikilirdi. Ya da kalın altın iplikli ipekten dokunur, nakış işlenird. Bazende tül ve ya çeşitli aksesuarlarla zenginleştirilirdi.

Şekil 199. 17. Yya ait, Safevi Dönemi Çizimi-Kordi Giyen Bir Genç

Kaynak: <https://i.pining.com/564x/1f/f7/ae/1ff7aede49a4f9b1d1938dcc2e79eef.jpg>'den (23.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 200. 17. Yya Ait, Bir Safevi Dönemi Çizimi; Katebi Giyen Bir Genç

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/b8/e9/a4/b8e9a4551312d8536198a43fd4810156.jpg>’den
(24.04.2019) tarihinde alındı.

- **Pantolon:**

Safevi erkeklerinin giydiği pantolonlar baya bol, bilekte büzülür, kumaşına uygun olarak astarlanırdı ve günümüz Şalvarlarına benzemektedirler. Kadınların pantolonları ise desenli ve ya düz kumaşlardan dikilen dar pantolonlardı.

Şekil 201. Safevi Dönemine Ait Erkek Pantolonu

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/e2/dc/80/e2dc80c5f5ca3df1930f5659e07c0385.jpg>’den
(24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 202. Safevi Dönemine Ait Kadın Pantolonu

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/20/fa/2a/20fa2a813b8d8dc20dc5bdbf1db4325b.jpg>’ den (24.04.2019) tarihinde alındı.

- **Patabe/ Moç-Piç :**

Avrupalılarla irtibata geçmeden önce Safevi padişahları bile sezona uygun, “Patabe” adında kalın kumaşlı bir bantı ayaklarına sararlardı ve bu çok yürüyenler yada ayaklarıyla çok çalışanlar için uygun bir giysi türü olmuştu.

- **Çorap:**

Aşkani döneminden beri her dönemde farklı dokularda giyilen çoraplar, bu dönemde yünlü kumaştan uzun ve ince bir kese gibi yapılırdı. Giyildiği zaman diz altında bir düğüm ile sabitlenirdi ve yırtılmasın diye taban kısmına genelde kırmızı renkte bir deri dikerlerdi. Kadınlar yarım bot şeklinde değerli kumaşlardan; el işi olan çoraplar, bazende kadife uzun çoraplar giyerlerdi.

(**Kaynak:** Jean Shardin, “Saffavid Women, 5. Kapak” ,Yaghmai, E. , Sir John Chardin's Travels in Persia (1. Baskı), Tus Yayınevleri, Tahran, 1995, ss. 807- 812)

Şekil 203. 14. Yyın Sonlarına Ait Şah-Nameden Alınan, Moç-Piç Giyen Bir Safevi

Kaynak: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcR4rX2p1yiQjN-GKWats4mRQnEzj4IldH3T7GOyJ8zn0tnZZNI>'den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 204. Miniyatür Çiziminden Alınan, Safevi Dönemine Ait Bir Çorap

Kaynak: Stewart Cary Welsh, "Safavid Paintures", Tagh, A. , Iranian Paintings of the Safavid Periodicals (2. Baskı), Art Academy Yayınevleri, Tahrán, 2010, s. 110

Şekil 205. Çorabın Altına Dikilen Deri Parçası

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/02/cd/81/02cd81385b24529f2035c51bea2fdb9.jpg>'den (24.04.2019) tarihinde alındı.

- **Ayakkabı:**

Topuklu ve topuksuz olarak her iki çeşitte kullanılan ayakkabılar, genelde eşek derisinden yapılırdı ve daha sağlam olmaları için, topuklarına çivi çakılırdı. Ama İran kültüründe iç mekana girildiğinde ayakkabının çıkarılması gerektiği için düz ayakkabılar tercih edilirdi. Kadınların ayakkabıları erkeklerle çok farklı değildi. Topuklu ve düz çizme şeklinde olur, kış mevsiminde ise topuklu deri çizmeler giyilmekteydi. Yoksun insanların ayakkabılarının altı daha sağlam olsun diye, deve derisinden yaparlardı ama o rutubeti çektiği için, mecburen üst kısmı pamuk ipliklerden sarılan ve tabanı kumaş parçalarının sıkıştırılmasından yapılan “Give” giymeyi tercih ederlerdi. Zengin insanlar dünyanın en iyi kalitesi olan ince deriden yapılan ayakkabıları tercih eder ve genelde topuklu olarak kullanırlardı.

Şekil 206. Topuklu, Siyah Renkte Deri Ayakkabı Giyen Genç

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/7a/53/b6/7a53b6ae09655d43b24c6c50cfd1ab8e.jpg>’den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 207. 17. yy, Safevi Dönemine Ait Topuklu Erkek Ayakkabısı

Kaynak: http://1.bp.blogspot.com/-72cvTh8ry3I/UQXQmDxsmJI/AAAAAAAAD_g/KVjX7AEZPtY/s200/safavid_shoes_canada.jpg’den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 208. 17. Yy BaşlarınaA, Düz Ayakkabı Giyen Safevi Kadını

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/50/d1/a8/50d1a8a190b6169cd62648574b8aa1fc.jpg>'den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 209. Beyaz Renkli Give Ve Diz Altında Bir İple Düğümlenen Moç-Piç Giyen Genç Avcı

Kaynak: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQipZX3fwg9mkKvmGysccpcL7ISAz1v2Y_fGjm_jsDbxuDJErGtKA'den (24.04.2019) tarihinde alındı.

- **ŞAL-Kemer:**

Artık dönemin cübbeleri kemer hizasına kadar dar ve belden genişlediği için kıyafet bel kısmında vucuda oturuyordu ama önemli giysi unsurlarından olan Şal-kemer, insanlar bellerine kıymetli ve kaliteli; en fazla 9-10 cm eninde olan kumaşları kaç sıra halinde dolayarak giyer ve bu dolama sayesinde oluşan ceplerde bazen eşyalarını saklaya bilirlerdi. Kadınların kullandıkları Şal-Kemerlerin eni daha dardı. Şah-Abbas cübbesinin üzerine deriden kemer ve ya rengareng şallar bağlar, içine hançerini saklardı.

(Morteza Ravandy, Iranian Social History (7. Baskı), Amir Kabir Yayınevleri, Tahran, 1975, ss. 90-96)

Şekil 210. Safevi Dönemine Ait Erkek Şal-Kemer

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/2d/ae/ba/2daeba0f25a4067a85ca2af294d14d6d.jpg>'den (24.04.2019) tarihinde alındı.

- **Gızıl-Baş Tacı/ Tülbent/ Kürk Şapka:**

Safevi döneminde baş örtülerinde eski dönemlere nazaren bir evrim yaşanmıştır ve bu da Safavei hükümetinin bir sembolü gibi onları uzaktan ayırt edebilmeyi sağlamaktaydı. Sufilere ve fetvacılara özel olan Bu tacılar önceden yazıldığı üzere, 12 imama saygıyı simgelemekte olmuştur. Padişahdan daha çok Hazret-i-Alî'ye saygı duyan Safevilerin Şapkaları 12 kısımdan kırmızı renkte kadife kumaşından yapılırdı. Şah-Abbasın tacına çoğunlukla yeşil bir sarık sarılırdı. Bu dönemde giyilen çok ince kumaşlı sarıkların adı farsçada “Dol-Band”, türkçede “Tülbent”dir. Safevi döneminde erkekler için çok büyük ve ağır şapka ve Sarık kullanmamak, Avrupadaki erkekler için peruk takmamak kadar dönemin kültür gereği çirkin ve aykırı bir hareketti. Bazen erkekler Tülbent yerine kürk şapkalar giyerdi. Bazen ise keçe, tepede sivrileşen şapkalar giyerler , üzerine beyaz bir sarık sararlardı. Safevi döneminde tac giymek devlet adamı ve saraylı olmak anlamına gelmekteydi.

Kadınlar ise çarşaf, Maghnae ve üçgen türbanlar giyerlerdi; Onlar şapka ve ya saç aksesuarı kullanmazlardı, bazen saçlarının tamamını saran şapkaların üzerine dikilen önü işlemeli üçgen parça kumaşları, iki taraftan örgülerinin gözüktüğü şekilde giyer, 2 ve ya 3 sıra inci yüzlerini saracak şekilde sağdan sola bağlarlardı. Kadınlar evden dışarı çıktıklarında, her zaman çarşaf ve Maghnae ile örtünür; yüzlerini sırf gözleri gözükecek şekilde kapatırlardı.

Şekil 211. Safevi Kızıl-Baş , Sarık Ve Kırmızı Şapkası İle

kaynak: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQmy9vS6xEcpiBMPE49X5kwvyCQdmN6CpDEcqQBDCmRv5mFPr->den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 212. Şah Abbasın Yeşil Sarık İle Salınan Tacı

Kaynak: https://s.cafebazaar.ir/1/icons/asa.abbas_512x512.png’den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 213. Miniyatür Çiziminden Alınan, Kürkten Yapılan Bir Tür Safevi Şapkası

Kaynak: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSkWNYr-rNzR_M4kKh-QJalJD0JRuSZNQGg2AiZs2qojObWTCZM’den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 214. Şah-Abbas Kürk Şapka İle

Kaynak: <http://www.angelfire.com/rnb/bashiri/Esfahan/Julfa9.gif>’den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 215. Saçları Örgülü Safevi Kadını, Üçgen Bir Türbanla Ve Süs İncilerle

Kaynak: https://pbs.twimg.com/media/Ds_GX_0WsAIvugp.jpg’den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 216. 16.Yya Ait, Maghnae Giyen Safevi Kadınları

Kaynak: https://trc-leiden.nl/trc-needles/media/k2/items/cache/785288393d92a636d2a6c19d723786ef_XL.jpg’den (24.04.2019) tarihinde alındı.

2.2.5.2. Safavi Döneminde Aksesuarlar:

Erkeklerle, İslam dininde altın kullanmak haram olduğundan dolayı, gümüş yüzük takarlardı, çoğunun günlük olarak kullandıkları imza taşıyan mühürlü olan yüzükleri vardı ve bazen üç orta parmağa, 15-16 tane yüzüğü bir arada takarlardı. O dönemde tek bir parmağa 5 ve ya 6 yüzük takmak ise çok revaçta olmuştur. Şarden: “Zenginler yüzüklerden ziyade mücevherlerini küçük bir keseye koyup, gerdanlarına takarlardı. Padişahın başındaki sarığı ve hançeri ile belindeki şalla birleşen şeriti değerli bir mücevherle süslenirdi. Yüksek makamda olan erkeklerin hançer kabzeleri değerli mücevherlerle süslenirdi, hançeri bir iple şallarına düğümlerler, ipliğin üzerine hançer gülü adında sembolik yuvarlak bir mücevher takarlardı. Sufi şapkalarında aynı şekilde bazen 5 ve ya 6 mücevher ,Cegge motifli broşlarla süslenirdi. Padişahın başka hiç kimse Sufi sarıklara broş takamazdı sadece yeni damatlar düğünleri süresinde şapkalarına broş taka bilirlerdi”. (Jean Shardin, “ Safavid Accesories, 5. Kapak” ,Yaghmai, E. , Sir John Chardin's Travels in Persia (1. Baskı), Tus Yayınevleri, Tahran, 1995, ss. 816- 817)

Kadınların aksesuarları ise altın halka ve incileri burun süsü için, kolye, mücevherlerle süslü küpeler, örgülü saçları için altın saç aksesuarları gibi çok fazla çeşit vardı. Şarden: “Zengin kadınlarda saçlarına elmas Cegge takarlar, “Tite ” adında etrafı incilerle süslü olan bir aksesuarı ise saçlarının ortasına takarlardı. “Agd-Ru” adında kaç sıra inciden oluşan çenenin altından geçen aksesuarı ise iki taraftan küçük birer kancaya benzer toka ile saçlarının dalgasına iliştilirdi. Geniş bileklikler, göğüs hizasına kadar gelen sıra incilerin ortasına yerleştirilen altından bir koku kutusu ve yüzükler çok fazla kullanılırdı.”

Şekil 217. Safevi Şehzadesine Ait, Yemen Akiki Yüzük

Kaynak: <http://princejavaher.com/upload/A-46/3.JPG>’den (05.05.2019) tarihinde alındı.

2.2.5.3. Safavi Döneminde Dokumacılık:

Safevi padişahları, halı ve kumaş üreten zanaatkarları sürekli daha güzel ve yeni üretimler için teşvik ederlerdi. O dönemde bir çok atölye, gümüş ve altın ipliklerden ipek kumaşlar üretirlerdi. Şah-Abbas döneminde ise kadife kumaşların üzerine ipek ipliklerden çok işlemeli desen ve motiflerin dokunması çok revaçta olmuş, moda

haline gelmiştir. İpek, gümüş ve altın iplikli kadife kumaşları, Avrupalı rahipler için pelerin olarak hazırlanıp, ihracatı yapılırdı ve şimdi günümüz müzelerinde saklanmaktadır. Safevi tekstilinde kullanılan en çok motifler ise bahçe manzaraları, insanlarla, hayvanlar ve 16. Yyda olduğu gibi yine çoğunlukla İslami motifler olmuştur. Saraylıların gözde materyali ipek kumaşların motifleri; altın iplikli atkı çözümlerle, ton sür ton kumaşlara adeta bir resim tablosu gibi dokunmuştur.

Şekil 218. 16. Yy Ait “Chemise” Adlı Elbisenin Yaka Modellerinden Biri

Kaynak: http://medieval.webcon.net.au/images/persian_cloud_collar_early_15thc.jpg’den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 219. İpek Ve Satenden Detaylar

Kaynak: http://medieval.webcon.net.au/images/persian_cloud_collar_early_15thc_detail.jpg’den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 220. 16-17. Yya Ait Paris Dekoratif Sanatlar Müzesinde Saklanan, İpek Kumaştan Rahipler İçin Yapılan İslami Motifli Kolsuz Pelerin

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, s.465

Şekil 221. Royal Arsenal Müzesinde Saklanan,16.Yya Ait Kadife Cübbe

Kaynak: <http://cdn.isna.ir/d/2017/06/05/3/57500230.jpg>'den (25.04.2019) tarihinde alındı.

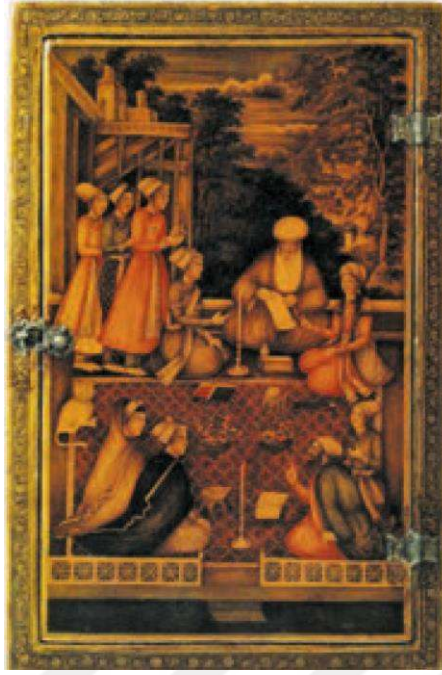
Şekil 222. 17. Yyın Sonlarına Ait –İsfahanda Bulunan Kadife Ve Altın İplikli Safevi Kumaşı

Kaynak: <http://www.apadanaart.com/UserFile/Article/article-202.jpg>'den (25.04.2019) tarihinde alındı.

2.2.6. Afşar ve Zandlerde Sanat ve Uygarlık (MS 1734-1799.YY):

Safevi Hanedanının merkezi otoritesinin çöküşü ile 18 ve 19. yy da ayrı ayrı devletlerin oluşmasıyla iç savaşların sonlanmasını sağlayarak, Afşar, Zand ve Qaşar Hanedanları gibi bölgesel devletler oluşmuş, işgal altındaki bölgeleri feth etmeye çalışmışlardır. Ama sanat akımları yine önceden olduğu gibi, eski İran kültürünü koruyarak Frenk usulu etkisiyle devam etmiştir.

Nader-Şah-Afşar dönemindeki mimari sanatı, Hint esintisiyle yapılmıştır. Orantılı bir sakinliğin hakim olduğu Afşar dönemi; Şiraz şehrinde ortaya çıkan Çiçek mektebi adlı sanatta, çizimlerde en çok önem verilen çiçekler ve bülbüller, yağlı boya tekniği ile çizilir, cam etkisi veren kalın bir ciladan geçirilirdi. En önemli evrim ise mücevher kutuları, ayna çerçeve ve kutuları gibi farklı eşyalar üzerine yapılan çizimler olmuştur.

Şekil 223. Afşar Dönemine Ait Yağlı Boya Tenknîği İle Mücevher Kutusu Üzerine Yapılmış Çizimler

Kaynak: <http://www.art-state.com/wp-content/uploads/2014/08/afshar.jpg>'den (25.04.2019) tarihinde alındı.

Safevi Hanedanından başlayan bu akım, Zandlerin aracılığıyla Qajar sanatına aktarılmıştır. Bu sayede ise Zandler, Safevilerin sanat mirasını az süreçte hükmetmelerine rağmen, öne çıkan kendine has mimari, çizimleri ve farklı sanat akımlarda olan özellikleri yaratmayı başarmışlardır.

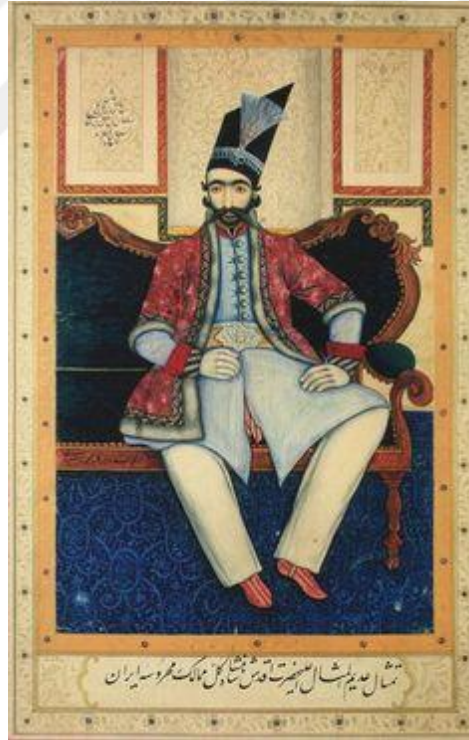
18-20.yyda, (1789-1925) arası, Zand ve Afşar Hanedanından daha uzun bir süre hükmeden Qacar Hanedanının en başta sanat anlayışları geleneksel ve eski değerleri biraz abartmak olmuştur. Tabi bu sanatı birazda Zand mirası olduğu için Zand-Qajarın ortak sanatı olarak tanımlanmakta olup yavaş yavaş farklı akımlar ortaya çıkmıştır. Eskilerden miras kalan duvar çizimleri, cilalı çizimler, taş kabartmalar gibi sanatlar artık yavaş yavaş geride kalmıştır.

Naser-Al-Din-Şah-Qajar zamanında, yani saltanatın 2. Döneminde ilk devlet Sanat okulları olan Dar-ol-Fonun ve Dar-ol-Sanayinin tesis edilmesinden sonra, Avrupa sanatına olan ilgi daha da artıp, saraydakilerinde sanat sevgisi bu tip eserleri görünce daha hızlı gelişmiştir. Avrupalı sanatçılar ise miniyatür sanatından uzaklaşıp, peyzaj ve portre çizimine yoğunlaşmışlardır.

Şekil 224. 18. yy, Zand Dönemine Ait Çizim

Kaynak: <https://render.fineartamerica.com/images/rendered/search/print/images/artworkimages/medium/1/mother-and-son-celestial-images.jpg>’den (04.05.2019) tarihinde alındı.

Şekil 225. Hermitaj Müzesi Koleksiyonunda Saklanan Naser-Al-Din Şah Qajarın Portre Çizimi

Kaynak: <https://i.pining.com/236x/8a/04/16/8a0416f26b626230c9ca31acab4deae--persian-food-recipes-iranian-food.jpg>’den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Mimarideki gelişmeler de bu dönemde çizimlerle karışarak, İran geleneğiyle, Avrupai tarzı oluşmuştur. Çağın insanların popüler eğilimi olan Hattatlıkta, Nastalig, Siyah-Maşg,¹² Taş baskı yöntemi olan, Kireç taşına yağlı mürekkebli kalıbı ve Litografi sanatını baskılı perdeler ve kumaşlarda kullanmak , motif çizimleri ile süslü fayanslar gibi yeni sanatsal uygulamaların kitap süslemelerinde, dini ve halka açık yerlerdeki duvar çizimlerinde çalışmak revaçta olmuştur.

Şekil 226. Şams-Ol-Emare, Qajar Şahlarının Ve Pahlavi Şahlarının Yaşadıkları Köşk

Kaynak: https://cdn.kalouttour.com/wp-content/uploads/2017/09/shamsolemareh_palace_01-1024x630.jpg'den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 227. Dönemin Yazı Sanatlarından Olan Nastalig Yazısı, Taş Baskı Uygulaması

Kaynak: <https://s.iranantique.com/images/thumbnails/800/800/detailed/5/siahmashq.jpg>'den (24.04.2019) tarihinde alındı.

¹² harflerin yanyana tekrar olma usuluna verilen addır.

Şekil 228. Kitap Sayfasından Bir Litografi/Taş-Baskı Örneği

Kaynak: <https://i.gr-assets.com/images/S/compressed.photo.goodreads.com/hostedimages/1467921634i/19646787.jpg>' den (24.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 229. Bagh-Eram Binasının Duvar Seramiklerine Yapılan Resimler, Şiraz

Kaynak: <https://pbs.twimg.com/media/CJ-HX5PWIAA7rIX.jpg>' den (24.04.2019) tarihinde alındı.

2.2.6.1. Afşar ve Zand Hanedanına ait Giyim Kültürü:

Tarih yazarların kitapları ve o dönem İrana gelen yabancıların yazdıkları Sayahatnamelerinin incelenmesinden, Şah-Abbas Safevedin sonraki padişahlar zamanında Afganların bölgeye saldırılış nedeni ile, İranın kaos yaşamasına sebep olup, kavimler arasında savaşlar yaşatılmıştır. Doğal olarak, uygarlık ve kültür seviyesi sarsılıp, Safevi hükümetinin çöküşünü sağlamışlardır. 18. yyın başlarında bu hanedanın çökmesi ile birlikte, Afşar Hanedanının hükümetinin başlangıcıyla halen devam eden ihtilaflar ve karışıklıklara, Nader-Şah-Afşar, 13 senelik saltanatı boyunca özel tedbiri ile son vermeyi başarmıştır. Saltanatı süresinde oğlu tarafından kör edilmesine rağmen, her zaman mücadeleye devam etmiştir. Saltanatının son yıllarında çok acımasız olan Şah bir takım iç valiler ve Qajarlar tarafından öldürülmüştür. Nader-Şahın ölümü, Afşari hanedeninin sonunun gelmesinde sebep olmuştur. Nader-Şahın torunu, Nader-Şahın generalleri himayesi altında, bir kaç sene Horasanda hükmetmiş ama çok zaman geçmeden, Karim-Khan-Zand; İranın geniş bir kapsamına hükmederek, Afşar Hanedanının gerçek varisi olmuştur. Ama hiçbir zaman kendini şah olarak adlandırmamıştır. Karim-Khan kendisini halkın temsilcisi olarak gördüğü için, Vakil-Ol-Roaya olarak tanımlanıp adlandırılmıştır. Dolayısı ile hem kendisi hem etrafındaki insanlar daha sade giyinmeye başlamışlardır. Afşar döneminin kalıntılarından anlaşıldığı kadarı ile giysiler aşırı değişikliğe uğramamış ve Afşar döneminde sürekli tahta oturmak hedefi ile iç savaşların yaşandığından, İrana yüz yıl boyunca hep yoksunluk ve savaş hakim olmuştur. Bunun içinde insanlar modaya ve güzel giyinmeye daha az özen göstermişler ve kıyafetler çok fazla değişikliğe uğramamıştır.

Nader-Şah-Afşardan kalan bir resimi önceki dönemlerle kıyasladığımız zaman giysilerindeki detayların farkını göre biliriz, Karim-Khan-Zandin resimlerinde ise bir padişahın ne kadar özensiz giyine bildiğini görebiliriz. Genel olarak Zandler ve Afşarilerin giysilerindeki ana unsurlar aşağıdaki gibidir.

Afşar ve Zand Kadın giysilerinin, Zand Hanedanındaki kadınların pantolonları hariç Safevilerin giyim tarzını takip ettiğini söyleye biliriz. Afşar kadınları, Safevilerden daha sade giyinirlerdi ve kıyafetleri dönemin erkekleri ile çok benzemiştir. Sadece kumaşları daha renkli ve daha ince olan kumaşlardı. Zand kadın giysileri ise Afşarların giysilerinden farklı olmuştur.

- **Tunikler:**

Safevi dönemindeki tuniklerle kıyaslandığında, Gaba (cübbe)nin altına ve içten giyilen tuniğin üstüne giyilen erkek tuniklerinin kumaşları daha kaliteliydi. Sol omuzdan sağ kolun altına giden yakalar ve ya yuvarlak ve ortadan yırtmaçlı yakalar, Afşar döneminde, Zand döneminden daha açıktı. Üstüne giyilen Gabalar kolsuz ve ya kısa kollu oldukları zaman bu tuniklerin kol ağzları kuplu yada yırtmaçlı ve ya üçgen şeklinde el üzerine düşen bir kesimi olurdu.

(**kaynak:** Mirza Mohammad Mehdi Astarabadi, “ Zand Empire” , Mehrabadi, M, Jahanshahi Naderi History (1. Baskı), Donyaye Ketab Yayınevleri, Tahran, 1991, ss. 96-139)

Dönemdeki giysilerin sade olmasına rağmen, tuniklerin uzunluğu kemer ve ya basen hattına kadar gelir ve işlemeli kumaştan dikilirdi, düz kumaştan dikildiği zaman ise yakalarda işlemler olurdu. Zand kadın tunikleri, erkeklerin tuniklerinden daha dar olup ve ipek ya da pamuk kumaşlar karışımından yapılıp, teni gösterecek kadar ince bir yapısı vardı. Tuniklerin boyu önceki dönemlere nazaren daha kısaydı.

Zand va Afşar Hanedanı dönemlerinde, Safeviler gibi tuniklerin altına beyaz renkte yuvarlak yakalı iç tunik giyerlerdi, zandlerin iç tuniklerinde yaka çevresi bazen siyah bir biye ve ya şeritle süslenirdi.

Şekil 230. Ön Yakası Bel Hattına Kadar Açık Bir Zand/ Afşar Tunığı

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/0b/d4/30/0bd4309eb6845efb0128ac23420be648.jpg>’den (25.04.2019) tarindi alındı.

- **Cübbe (Gaba) :**

Önceki devirlerle kıyaslandığında bu dönemdeki cübbelerin boyu daha kısaydı. Erkeklerin cübbeleri, üst bedeni dar ve etek kısmı boldu ve uzun olan kollarının kol ağzları üçgendi, bu üçgenin ucu ise elin üzerine düşerdi. Cübbeler bazen pamuk işlenirdi ve üzerleri şeritlerle süslenirdi. Zand döneminde önceki dönemlerden daha farklı olan iki çeşit cübbe giyilirdi, biri çizgili ince kumaştan yapılır ve uzun kolluydu, kumaşı ince olduğundan dolayı astarlı yapılırdı. İkinci cübbe modeli ise kısa kollu olan ve tunik üzerine giyilen, tuniğin uzun üçgen kollarında mücevherli pazubent nakışı olurdu. Zand erkekleri çoğunlukla cübbelerin üstüne pelerin giyerlerdi. Kadınların cübbe giymesi geçen dönemlerdeki kadar revaçta olmamıştır. Tuniklerin üzerine kısa kollu Kelijeler giyerler, kışın ise üzerine kürkten astarlı Arkalık giyinirlerdi. Arkalıkların kolları Pazubentle süslenir, bazen kol ağzları üçgen olurdu.

Şekil 231. Uzun Kolların Üçgen Kesimli Kol Ağzları, Zand Dönemine Ait

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a2/Karim_Khan-e_Zand.png/250px-Karim_Khan-e_Zand.png'den (05.05.2019) tarihinde alındı.

Şekil 232. Zand Şahı; Karim Khan-Zand Ve Saraydakilerin Cübbe Modellerini Gösteren Bir Çizim

Kaynak: <http://a4.typepad.com/6a017ee66ba427970d01a73dd41a7c970d-pi>'den (25.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 233. 18. yya Ait Çizgili Kumaştan Bir Zand Dönemi Cübbesi, Tahran İnsan Bilimi Müzesinde Saklanmaktadır.

Kaynak: <https://www.nojavanha.com/wp-content/uploads/2017/02/%D9%84%D8%A8%D8%A7%D8%B3-%D9%85%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D9%86%D9%87-%D8%AF%D9%88%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%B2%D9%86%D8%AF%DB%8C%D9%87.jpg>'den (25.04.2019) tarihinde alındı.

- **Şal-Kemer:**

Padişahlar ve saraydakiler aynı zamanda dışardaki insanlarda bellerine Şal-Kemer bağlarlardı, ama mücevherle süslenen kemerleri sadece padişahlar ve saraydakiler kullanırdı.

Şekil 234. Karim-Khan-Zand Kısa Kollu Arkalık, Üçgen Uzun Kollu Cübbe Ve Şal-Kemer İle Resm Edilmiştir.

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a2/Karim_Khan-e_Zand.png/250px-Karim_Khan-e_Zand.png'den (25.04.2019) tarihinde alındı.

- **Pantolon:**

Pantolonlar her iki devirde, “Lifeli” , yani içten cepli idi. Nader-Şah-Afşarın saltanat döneminde, Safevi dönemindeki pantolonlar giyilmekteydi ama Karim-Khan-Zand padişahlığında pantolonlar daha geniş kalıplarda hazırlanırdı ve ayak bileğinde büzülürdü. Kadınların pantolonu ise bu devirde bir evrim yaşamıştı, pamuk işlenmiş kumaşların kalıpları bol ve düz modellerdi. Bu pantolonlara içten dikilen astarlar çok kalın ve sert kumaştan yapıldığı için, birbirine dikilen iki boru gibi görünürdü. Her ne kadar çok pantolonun duruşu sert ve bol olsaydı bir o kadar kişinin kişiliğini ve değerini yükseltirdi. Pantolonlar genelde çizgili kumaşlardan dikilip, en alt kısmına geniş farklı renkte bir parça kumaş eklenirdi. (Yahya Zaka, Iranian Women Clothing from Thirteenth Century to the Present, (1. Baskı), Tahran Yayınevleri, Tahran, 1957, ss. 13-16)

Kadınlar kısa bir süre için bileğe kadar uzanan ve altından pantolonun gözüktüğü etekler giymişlerdir ama sonra sadece tunikle pantolon giyerlerdi¹³.

Şekil 235. Bir Yağlı Boya Çiziminden Alıntı Olan Zand Kadın Pantolon Ve Tunığı, İnsan-Bilimi Müzesinde Saklanmaktadır

Kaynak:http://cafetarih.com/Upload/Image/139503/Original/6988f24d_141c_47b2_ac03_4725b1bef030.jpg'den (25.04.2019) tarihinde alındı.

---

¹³ Panbeduzi(iki kumaşın ortasına yerleştirilen bir tabaka pamuk)dikilmesi.

- **Şapkalar ve Taçlar:**

Nader-Şah-Afşar, çok ünlü olan biraz uzun ve üst kısmı üçgenler halinde silindir, değerli taşlarla süslü, Naderi adındaki Taç-Şapkayı takardı. Bu şapka zamanında çok ünlüydü, şehzadeler ve saraydakilerinde şapkaları değerli taşlarla süslenirdi. Halkın taktığı şapkalar ise etrafı sarıkla sarılmış keçeden uzun şapkalar idi.

Zand dönemindeki revaçta olan şapkalar büyük ihtimalle kitaplardan görüldüğü kadarıyla, Karim-Khanın başında olan etrafı beyaz kumaş ve ya sarıkla sarılı silindir şapkalar idi. Halkın şapkası ise keçeden ve bazen etrafı çizgili sarıklarla sarılı yamuk şapkalar idi. İki devirde ise sarıkları şapkaların etrafına sararak kullanırlardı ve tek olarak kullanılmazlardı.

Yahya Zaka: “Kadınlar bu dönemlerde bir tül ve ya kumaşı başlarına takar onu küçük bir taçla ve ya kuş tüyüyle yada inci şeritlerle süslerlerdi. Arkadan özgürce sarkan bu tülün altından örgülü uzun saçları gözüktür, kahküllerini çeşitli modellerde şekillendirirlerdi.

Bazense tülün altından küçük bir şapka takarak kenarlarını taşlar ve zarif altın zincirlerle süslerlerdi”. Tabi bunların hepsi kadınların iç mekanlarda kullandığı şapka türlerindendi.

Safevi Hanedanında olduğu gibi Maghnaelerin kullanımı hem Afşar hem Zend döneminde orta seviyedeki insanlar için kullanılan bir baş örtüsü olmuştur. Kadınlar dışarı çıktıklarında ise tüm vucutlarını örten siyah, beyaz ve ya mor renkte çarşaflar giyerlerdi, yüzlerine örten Ru-Bande adlı dikdörtgen bir kumaş şapkalarına ve ya çarşaflarına ilâştirerek giyerlerdi.

Şekil 236. Naderi Taç-Şapkası, 18. Yyın Sonlarında Yapılan Bir Resim

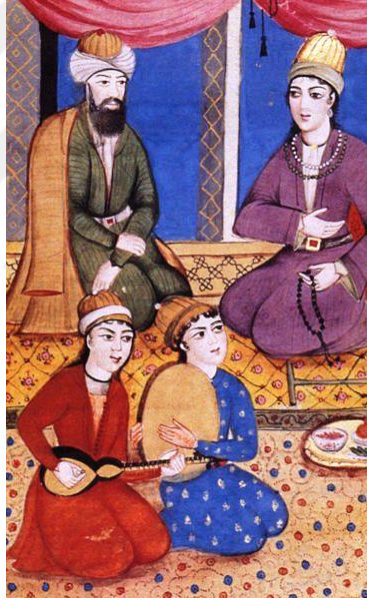
Kaynak: https://cdn-images-1.medium.com/max/1600/1*5D1vodc6N0mRA9UIr-AqIw.png ‘den (27.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 237. Bir Zand Şehzadesi Çizimi, Sarıklı Ve Taşlarla Süslü Şapka, 18. yy

Kaynak: <http://www.artshahrekord.ir/GetFile.aspx?id=79566>'den (26.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 238. Şair, Hafez Divanından Alınan Bir Miniyatür Çizimi, Zand Ve Afşar Halkının Şapkaları

Kaynak: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ec/%D9%86%D9%82%D8%A7%D8%B4%DB%8C_%D8%B2%D9%86%D8%AF%DB%8C%D9%87.jpg'den (26.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 239. 18 .Yya Ait, Bir Zand Hanedanı Kadını, Saçındaki Kuş Tüyü Ve Uzun Tül Aksesuarı

Kaynak: <https://c8.alamy.com/compde/e890ec/asien-persisch-harem-musiker-1840-gravur-e890ec.jpg>’den (27.04.2019) tarihinde alındı.

- **Ayakkabılar:**

Her iki devirdede sürekli savaşlar yaşandığı için ve detaylı bilgilere sahip kaynakların az bulunduğundan dolayı net bilgiye sahip olunmuyor. Halk, görsellerden görüldüğü kadarıyla önceki devirler gibi topuksuz ve Galoşa benzer ayakkabılar giyerlerdi. Nader-Şahın bir görselinde aşağıdaki görsel gibi ucu sivri ve dönük çizmeler giydiği görünmektedir. Kadınların ayakkabıları düz ve bazen sivri uçlu, içe doğru dönen ve kadife kumaşından, üzerleri boncuk işlemeli olurdu. İpek şeritlerle süslenir ve bazende topuklu ayakkabılar ve ya Çağçur adlı Qajarlarında giydikleri kumaştan yapılan pantolonla birleşik çizmeler giyilirdi.

Şekil 240. Naderi Müzesi-Khorasanda Saklanan, Nader-Şah-Afşara Ait Ve Ya Benzetilmiş Çizmeler

Kaynak: <https://mag.eravel.com/wp-content/uploads/2018/07/nader-shah-afshar-eravel-com-4.jpg>’den (27.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 241. Bir Zand Kadını, Topuklu Ayakkabı İle, Tahrandaki, İtalya Baş Konsolosluğu Kitabından Alınan Bir Resimin Görseli

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand Yayınevleri, Tahran, 2017, s. 501

2.2.6.2. Afşar ve Zand Hanedanına ait Aksesuarlar:

Naderşahın, Jahan-Gosha-Naderi kitabından kalan görüntülerinde, cübbesinin üzerindeki bazı süslemelerden; mücevherli, Pazubendin, kemerindeki toka ve tacındaki süslerinin bir aheng içinde olduğu göze çarpmaktadır. Üst giysisinde süslü hançerden ziyade şerit incilerle süslenmiştir ve Zand Hanedanındaki aksesuarlarda aynı seviyede revaçta olmuştur. Halkatan insanlar sadece akik yüzük takarlardı. Her dönem gibi bu dönemlerde de kadınların taktıkları kolyeler, küpeler ve bileklikler revaçta olmuştur.

Şekil 242. Nader-Şah-Afşarın Ahenk İçinde Olan Mücevherleri

Kaynak: <http://www.turklar.com/wp-content/uploads/2016/02/iemeg-9.jpg>’ den (27.04.2019) tarihinde alındı.

2.2.7. Qajarlarda Tarihi ve Siyaset (MS 1779-1924):

18. YYın sonlarına doğru, Zend hükümeti, Qajar Hanedanı tarafından sonlandırılmıştır. Qajarlara İranı bütünlüştürmeye uğraşmışlardır ve Tahran şehrini hanedanın başkenti olarak seçmişlerdir. Bu Türk asıllı hanedan, **Agha-Mohammad-Khan Qajar** tarafından kurulmuştur.

(1795-1847); (1209-1264 Hicri-Qameri) tarihleri arası 52 sene süren egemenlik ilk devirde, Agha Mohammad-Khan, Fath-Ali-Şah ve Mohammad-Şah tarafından hükmedilip, ikinci devirde ise (1847-1925); kadar yani (1264-1344 Hicri-Qameri)de Naser-Al-Din Şah, Mozaffar-Al-Din Şah, Mohammad-Ali -Şah ve Ahmad-Şah hükmetmişlerdir.

TABLO 1. Sırasıyla Qajar Padişahları

Qajar Hanedanı Padişahları			
1.DEVİR			
1. Agha-Mohammad-Khan			
2. Fath-Ali-Şah			
3.Mohammad-Şah			
2.DEVİR			
4. Naser-Al-Din Şah			
5. Mozaffar-Al-Din Şah			
6. Mohammad-Ali-Şah			
7. Ahmad-Şah			

Kaynak: Andia Avegan

Bu hanedan ülkenin yarar ve sorunlarından daha fazla, ailevi konularla ilgilenirlerdi, Agha Mohammad-Khan, Ruslardan Gürcistanı ülkesini alıp, fethetmeye kalkıp başarısız olduğundan, Fransa ve İngilterede kendi yararını düşünerek, Qajar padişahlarını Rusyaya karşı kullanır ve İrana yardım eder. Böylece Rus birlikleri, Fath-Ali-Şah döneminde İrana seferber olup savaşlar başlatmışlardır. İran ekonomisi ve gücü git gide zayıflamıştır. İranlıların batı ve Avrupa uygarlıkları ile tanışması bu sayede başlamıştır. Yeni askeri birlikler oluşturulması, Avrupaya öğrenci göndermek, basım ve gazete yayıncılık endüstrisinin yayılması gibi yeni teknolojik akımlar, Qajar döneminde başlatılmıştır.

1906da, Mozaffar-Al-Din Şah döneminde ise anayasal devrimi kazanarak, İran anayasa ve kanun kurumuna sahip olmuştur. Millet meclisi tasvibi ile ise 1924de, Qajar Hanedanı hükümeti sona ermiştir ve Pahlevi saltanatı başlatılmıştır.

Qajar devleti çağında, dünya bazında büyük Fransız devrimi, Napolyonun gelişi ve bazı kolonyalist ülkelerin özellikle Hindistan ve Asya bölgelerindeki ülkelere önem vermesi ve İranın coğrafyasından, Rusya ile rekabet amaçlı Asyaya geçit olarak kulanıp yararlanmaları ile paralel, aynı zaman dilimlerinde gerçekleşmişlerdir.

19. YYın başlarındaki Avrupada oluşan evrimler, kolonyalist devletlerin İrana öneminin artması ile beraber, ülkemiz sayesinde elde edicekleri yararlar için şiddetle rekabet içinde olmuşlardır. Fath-Ali-Şah döneminde, İran istenmeden; Fransa, İngiltere ve Rusya çatışmalarına dahil olmuştur. Karşı koymak için yeterli güce sahip olmayan İran devleti hiç bir zaman resmi bir şekilde işgal edilmesede bu 3 ülkenin rekabetinde yüksek miktarda zararlar görmüştür.

İranın ekonomik, Sosyal, Politik ve Kültürel anlamda Avrupayla tanışması, Safevi dönemine dayanmaktadır. Qajar Hanedanı devrinde aşağıdaki nedenlerden dolayı çoğalmıştır:

1. Avrupa ülkelerinin ekonomik ve politik anlamda daha fazla yararlanma amaçlı İrana verdiği önemin çoğalması
2. Avrupalıların sürekli Fath-Ali-Şah ve özellikle Abbas-Mirza sarayına, yararlarını elde etme amaçlı gidip gelmeleri
3. Öğrencilerin yeni teknikler ve bilimler öğrenme amaçlı, resmi devlet memurları ve temsilcilerin Avrupaya gönderilmesi hem şahsi olarak Avrupa uygarlığı etkisinde kalmalarına, hemde onların yazdıkları Seyahat Namelerden, Avrupayla ilgili anlatımları sayesinde bilgi sahibi olunmaya neden olmuşlardır.

İran devletinin 12 sene boyunca Rus imparatorluğuyla sürdürdükleri savaşlarına rağmen, kötü yönetim, politikacıların etkisizliği, dini makamların siyasette müdahalesi sonucunda, Torkaman-Çay ve Golestan adlı sözleşmelerin, Rusya tarafından zorla kabullenmeye maruz kalmıştır.

18. yy sonlarına doğru ve 19. yyda Qajar hükümeti, Feodalist ve geleneksel yöntemlerle, ülkenin yararlarını temin etmeyi başarmıştır. Ama dönemin İran toplumu tamamen orta çağ düşüncesi ile yaşanan bir topluluk olduğundan dolayı, aşırı milliyetçi ve dini olmaları ve her türlü değişim, yenilik ve medeniyete kapalı olmaları onların yüksek oranda cahil yetişmelerini sağlamıştır.

2.2.7.1. Qajar Sanatı ve Dönemine ait Görsel Sanattaki Genel Özellikler (MS 18-19.YY):

Tüm tarihsel ve toplumsal olayların sonucunu hissettiren Qajar eserleri, Safevi Hanedanı sanatının muhteşemliği, politikacılar , sanatkarlar, öğrencilerin Avrupaya gidip gelmeleri, batı ülkelerine kıyasen İranın ekonomik ve demokratik olarak geri olması gibi etkenler renk, form ve alan olarak Qajar sanatı özelliklerini oluşturmuşlardır.

Safevi Hanedanı dönemsel olarak Qajarlara uzak olsada, ikisi arasındaki devletlerin büyük bir etki yaratamadıklarından, uygarlık ve sanatının tesir birkmaması imkansız olmuştur. Qajar Hanedanı portre çizimlerinde, mimaride, duvar çizimlerinde hatta renklerden bile safevi sanatından yararlanmıştır.

Genel anlamda yaratılan sanat eserlerinin büyük bir oranda Safevi döneminden yararlanmış olsada bu taklitler kendilerini yüzeysel olarak gösterir, dönemin sanatkarlarında padişahları kadar Avrupa seyahatlerindeki sanat anlayışları yüzeysel olmuştur. Batı uygarlığı ve sanatından etkilenmeleri bazen abartılı bazen ise uyumsuzcadır. Bu uyumsuzluk ve abartma bazen , farklı giyinmek, ve Avrupayı kılıklarda kendini göstermekte olmuştur. Tabi Amir-Kabir¹⁴, Ghaem-Magam-Farahani ve hatta Abbas-Mirza¹⁵, gibi isimleri istisna olarak kabul etmemiz gerekmektedir.

Dönemin süslemelerinde gizlenen renk, form ve alanın dışa vurumlarındaki özellikler aşağıdaki gibidir:

1. Detayın, bütüne göre daha fazla önem taşıması; bütün bir eserin her kısmı birbirinden farklı olması ve bütünlüğe önem verilmemesi ve bir okadar da değişik ve girişimci olması.
2. Biçim, konu ve anlama önem verilmeyerek ikilem yaratılması.
3. Renklendirme ve görselleştirmede, geleneksel görsel sanatlara az da olsa bakıp esinlenip ama dikkate alınmaması.
4. Bol renk kullanımı, sıcak renkler, kırmızı ve turuncu renklerinin ağırlıklı olarak kullanılması ve formdan daha fazla önem taşıması.
5. Meyveler, ağaçlar, efsanevi ve gerçek hayvanları, zamanın sanatçılarındaki hacim verme yeteneği ve gereken malzemeleri çok olmasada doğal göstermeye çalışmak.

---

¹⁴ Naser-Al-Din Şah zamanında başbakan olan ve Darolfunun adlı yeni bilimler okulunu tesis eden kişidir.

¹⁵ (1804-1813)-(1826-1828)Rusya-İran,(1821-1823)İran-Osmanlı savaşlarında askeri komutan ve Fath-Ali şahın oğludur

6. Sanki zamanın sanat değerini belirliyormuş gibi bir çerçevedeki aşırı yoğunluğun olması.
7. Rokoko ve Barok akımlarından tesir alarak, aristokratikleşme ve batı tarzı ile İran tarzı yeni bir görsel şölen yaratmak.
8. Hemen eserin çalışılıp bitirme amacıyla amatörce boyanıp tasarlanıp sunulması.
9. Genelde geometrik kaidelere uyulmaması ama simetriye çok önem verilmesi
- 10.16. yy a kadar, Sanat anlayışındaki önemli olan bütünlülüğe dikkat edilip uyulması aksine, Qajar sanatındaki çoğunluluğun daha fazla önem taşıması.

Qajarin ilk devrindeki erkeklerin giyim tanınmasında ve açıklamasında henüz yurtdışıyla iletişimin güçlenmediği dönemi olduğu için, kalıntılardan Zand giysi tarzına çok yakın olduğu gözükmemekte olmakla beraber, şapkalar ve giysi isimlerinin türkçe adlandırılmaları ve üst tabakanın giysi dikimindeki kalitenin azalmasından başka hiç bir fark görünmemektedir.

Fath-Ali-Şah dönemindeki ülke zenginliği, giysilerin yakaları, etek uçları ve kol ağızları gibi, değerli taşlar ve inci işleme detaylarında tamamen berraktır.

2.2.7.2. Qajar Hanedanı Giyim Kültürü:

Qajarin ilk devrindeki erkeklerin giyim tanınmasında ve açıklamasında henüz yurtdışıyla iletişimin güçlenmediği zaman olduğu için, kalıntılardan Zand giysi tarzına çok yakın olduğu gözükmemekte olmakla beraber, şapka türü ve giysi isimlerinin türkçe adlandırılmaları ve üst tabakanın kıyafet dikimindeki kalitenin azalmasından başka hiç bir fark görünmemektedir.

Fath-Ali-Şah dönemindeki ülke zenginliği, kadın ve erkek giysilerinin yakaları, etek uçları ve kol ağızları gibi, değerli taşlar ve inci işleme detaylarında tamamen berraktı.

Genel anlamda, Qajar Hanedanı giysileri iki guruba ayrılmaktadır:

1. Henüz yabancı hükümetlerle iletişimin yoğunlaşmadığı birinci dönem;
2. Yurt dışından İrana, işadamları ve Avrupalıların gelmeleri ve Naser-Al-Din-Şahın Avrupaya seyahat edip, İran giysilerinde büyük evrim yaşandığı dönemden ibarettir.

(**Kaynak:** Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, ss. 514-516)

Fotoğrafçılık sanatı, Naser-Al-Din Şahın saltanat tahtına oturduktan yaklaşık 1sene sonara, yani Qajar hükümetinin 2. döneminde, 1849 senesinde Avrupada keşf edilmiştir ve çok kısa bir zaman diliminde ise İrana yol açmıştır. Sarayda ve haremelerinde, Şahın fotoğrafa düşkünlüğü sayesinde sürekli çekimler olurdu. Amatör bir fotoğrafçı olan Naser-Al-Din şah kendiside fotoğraflar çekerti ama çok zaman

geçmeden saray içinde bir kaç fotoğrafçı çalışmaya başlar ve sürekli herkesin fotoğrafını çekirdi. İranlılar her zaman genç ve yaşlı giyinmeye çok değer verirler. Eski zamanlarda gençlerin en çok harcadıkları para atlar ve kıyafetler için olmuştur.

(**Kaynak:** Jacob Edward Pollack, “Iran and Iranians”, Jahandari, K., (1. Baskı), Pollackes Travelogue, Kharazmi Yayınevleri, Tahran, 1989, ss. 103-104)

Qajar döneminde İranlıların giysileri farklı ve çok çeşitliydi, toplumdaki yer ve mevkilerine göre seçilirdi. Çok farklı olan giysi türlerinde, Şiraz, İsfahan ve Tahrandaki saraylıların güzide erkekleri toplumda her zaman ikonik bir tavır sergilerdi. İranlıların genel ve resmi kıyafetleri Şal-Şapka ve cübbeydi. Sarıgın bir çeşiti olan Şal-Şapka çok eski ve Arap kokenli bir giysi türüdür. Müslümanların İrana hakim olmalarıyla beraber, İranlıların şapka çeşitleri Sarığa dönmüştür ve türklerin hükmetmeye başlaması ile bu şapka çeşitlerinde farklılıklar yaşanmıştır. Qajar Hanedanının 1. Padişahı, Agha-Mohammad-Khanın saltanatından sonra Şal-Şapka ile beraber Terme cübbe¹⁶

(**Kaynak:** <https://www.beytoote.com/art/artist/cashmere-lexicon.html>-
<https://dictionary.abadis.ir/fatofa/%D9%85%D8%A7%D9%87%D9%88%D8%AA/>’den (10.04.2019) tarihinde alındı.)

Çiçekli Mahuttan Çağçurlar¹⁷, ve Saghari ayakkabıları¹⁸, dönemin tam resmi kıyafeti olmuştur. İnsanlar, giydikleri cübbe üzerine kullanacakları Şal renginin seçiminde özgürlerdi.

Safevi dönemindeki ihtişamlı saltanat kıyafetleri, Qajarların daha detaylı süslenmeleri ve özenle giyinmeleri, Agha-Mohammad-Khandan sonraki padişah, Fath-Ali-Şah döneminde geri dönmüştü. Madam Diyolafua; fransız yazara göre, Çok zayıf cüsseli aynı zamanda kısır olan Agha-Mohammad-Khandan sonra tahta oturan Fath-Ali-Şah kendi güçlü fiziğini beğendiği için, İslama aykırı bir hareket olmasına rağmen, ressamlar ve heykel traşlara sürekli kendinin ve oğullarının resmini saraylarda çizdirirdi ve başkentin civarındaki dağlara, kabartmalarının yapılması için emir verirdi. Dağlara kazıtılan kabartmaların asıl nedenlerinden biri ise Ruslarla mecbur yaptığı Torkaman-Çay sözleşmesine karşı güç göstermekti.

¹⁶ Terme: Geleneksel iran motiflerle el dokuması, yün veya ipekten olan, kumaşın ters yüzündeki atkı ipliklerin yoğunluğu daha fazla olan ince kumaş türüdür.

¹⁷ (kalın gramajlı tüy dokulu yünlü kumaş çeşididir)(çorapla birleşil bol,kadın pantolonu çeşididir)

¹⁸ (eşek ve ya atın derisinden, yeşil renkte, yüksek ve ya düz taban olarak yapılan ayakkabı çeşididir)

Şekil 243. Agha-Mohammad-Khan-Qajar Çizimi

Kaynak: <http://www.movarekhan.com/image/721/MohammadKhanQajari.jpg>'den (28.04.2019) tarihinde alındı.

Fath-Ali-Şah temsillerindeki gösteriş düşkünü şahı tanımamak imkansızdır. Sanatçı her zaman kalın kara kaşlar ve iri gözlü simayla, sakallar ve renkli mücevherler, altınlarla süslü dar kemerli cübbeli resm etmeye özen göstermiştir. Saraylılar ise, “Bote-Cegge” motifini, Terme yada pahalı puantiye desenli kumaşlardan yapılan eski usul uzun cübbelerle, değerli taşlarla süslü kemerler giyerlerdi, uzun piramid görünümlü şapkalar onları daha ihtişamlı göstereceği diye takarlardı.

Yahya Zaka: “Agha-Mohammad-Khan zamanında gelişen sakinlik ve birlik sayesinde, Fath-Ali-Şah saltanatında bir Ronesansın ortaya çıkması sağlanmıştır ve eski İran değerleri geri dönmüştür. Şah; Hakhamaneşler ve Sasaniler gibi eski hükmedenlerin zevki olan kabartmalar ve taç giyme gibi gelenekleri yeniden canlandırmayı başarmış ama malesef ki çok kısa süre bilmiştir”. Bu geri dönüşteki bir farklılık daha ise kadın ve erkeklerin giysileri olmuştur. Şahın kadınlara çok düşkün olma nedeni ile kendisi için yaptırdığı haremelerde ülke gelirinin büyük bir kısmını, sırf haremdeki kadınlarının süslenip, eğlenip, eğlendirmek için harcamıştır. Saraydakiler ve zengin sınıfında aynı yaşam tarzını sürdürdüklerinden dolayı, kadın giyim ve yaşamında büyük bir evrim ortaya çıkmıştır.

(**kaynak:**Yahya Zaka, Iranian Women Clothing from Thirteenth Century to the Present, (1. Baskı), Tahran Yayınevleri, Tahran, 1957, ss. 15-17)

Fath-Ali-Şah, saray portreleri çizdirmeyi hükümetinin yayılması ve duyurulması için çok yaptı. Saray ressamı sürekli onun ve oğullarının portresini, şarkı söyleyen ve raks eden kadınları, ve hatta eski İran padişahlarını çizip saraylarının duvarlarını süsleyip bazılarını da avrupaya gönderirdi.

Şekil 244. Fath-Ali-Shah-Qajar Çizimi

kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9c/Mihr_%27Ali%2C_Iran%2C_1816_-_Portrait_of_Fath_%27Ali_Shah_-_Google_Art_Project.jpg'den (28.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 245. Qajar Döneminde Yapılan Fath-Ali-Şah Rey Dağlarındaki Kabartması, Tahran

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/5e/Cheshmeh_Ali_Rey_by_Hadi_Karimi.jpg/640px-Cheshmeh_Ali_Rey_by_Hadi_Karimi.jpg'den (28.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 246. Fath-Ali-Şah

Kaynak:https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/thumb/6/62/Katibeh_fath_ali_shah_%2810%29.JPG/220px-Katibeh_fath_ali_shah_%2810%29.JPG'den (28.04.2019) tarihinde alındı.

- **Tunikler:**

Kişinin toplumdaki mevkiine göre seçilen kıyafet kalitesi, Çiçek motifleriyle süslenen önü kapalı ipek tuniklerini iç tuniklerinin üzerine giyerler, üzerinede cübbe giyerlerdi. Cübbenin ön kısmından gözüken tuniğin altına, Zand devrinden beri giyilen yakasının sol omuzdan gelip sağ omuzda düğmelenen ve genelde pervazla temizlenen beyaz renkte iç tunikler giyilirdi.

Yazar, Pulakin değindiği önemli noktalardan bir tanesi sırf bu tuniklere dikilen ceplerdi, bel hizasından diz hizasına kadar uzunluğu olan bu cepleri, bakanlar ve valiler önemli dosyalarını taşımak için kullanırlardı.

(**Kaynak:**Jacob Edward Pollack, “Iran and Iranians”, Jahandari, K., (1. Baskı), Pollackes Travelogue, Kharazmi Yayınevleri, Tahran, 1989, ss. 109-110)

Qajarların 2. Devrinde ise bu tunikleri Zand Hanedanının mirası olan geniş paçalı pantolonlarla giyirlerdi ve alt tabakada aynı şekilde giyinir sadece kumaşları mavi renkte Karbas adlı kalın ve sert bir kumaştan yapılırdı. Naser-Al-Din şah döneminde ise bu tuniklerin boyu diz üstüne kadar kısalmıştır.

Şekil 247. Fath Ali Şahın Oğlu, Şehzade-Abbas-Mirza

Kaynak: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/19/Qajar-AbbasMirza.jpg/250px-Qajar-AbbasMirza.jpg>'den (28.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 248. Dönem Qajar Şehzadesi, Qajar Çizimleri Kitabından Alınan Beyaz Qajar İç-Tunik Ve Pramid Şapkası

Kaynak: <https://images.kojaro.com/2016/7/fdba2568-efcd-4c25-b022-61b8895daea6.jpg>'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Kadınlar ise Zand tuniklerinin devamı olan açık pembe ve ya gök mavisi, ince kumaşı olan, yakası bel hizasına kadar yırtmaçlı, boynunda inci ve ya altın düğmeyle düğmelenen, nakış işlemeli ipeklerden dikilen, yaka çevresinde üç sıra incisi olan tunikleri giyerlerdi. Tunüğün uzunluğu kemer hizasına kadar gelir en fazla basen hattına uzanırdı altına, altın dokumalı bir şalı bel kısmına sarılırdı. Kadınlarda erkekler gibi tunikleri pantolonlarla giyerlerdi.

(Kaynak: Jacob Edward Pollack, "Iran and Iranians", Jahandari, K., (1. Baskı), Pollackes Travelogue, Kharazmi Yayınevleri, Tahran, 1989, ss. 116-117)

Şekil 249. 18.Yy, Fath-Ali-Şah Dönemine Ait Bir Kadının Tunığı Ön Yaka İnci Ve Yırtmaç Detaylarıyla

Kaynak: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRwl9Oy9V5e_lRbSrnsVB8tHS2rE2P11pZcJpW6498WQ-ap-jKFrQ'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 250. 18.Yy, Fath-Ali-Şah Dönemine Ait Bir Kadının Tunığı Ön Yaka İnci Ve Yırtmaç Detaylarıyla

Kaynak: <https://i.pinimg.com/236x/12/5c/0d/125c0d3ce4836a46f32775d48bf30e42--qajar-dynasty-miniature-paintings.jpg>'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 251. Oxford Üniversitesi Koleksiyonundan Alınan, 18. Yyda Çizilmiş Bir Müzisyen Qajar Kadını Resmi

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/bb/5b/e3/bb5be3b2af82f1e23f963b5aaabc36b3.jpg>'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

İkinci devirde ise tuniklerin hepsi ten gösteren inci düğmelerle düğmelenen, dar ve kısa boylu, kol boyları bileğe kadar uzun olan altın dokumalı ve ya nakış işlemeli olurdu tabi yaka açıklığı daha azdı ve Arap yakası adlı yaka modeli dikilirdi.

(**Kaynak:** Yahya Zaka, *Iranian Women Clothing from Thirteenth Century to the Peresent*, (1. Baskı), Tahran Yayınevleri, Tahran, 1957, ss. 24-26)

- **Cübbe:**

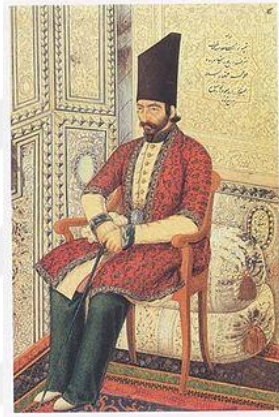
Kişinin özelliğini belli eden cübbeler, şahın huzuruna çıkarken saygı anlamında giyilmekteydi. Qajarın ilk devrinde uzun etekleri bel hattından bollaşıp, üst bedenleri dar olurdu. İkinci devirde ise Naser-Al-Din şahın Avrupayı gezmesinden sonra, cübbelerin etek boyları diz üstüne kadar kısalmıştır. Bazı görsellerde, önü açık, yanlardan yırtmaçlı, kol boyları uzun ve dar, ve el üzerine düşen üçgen kesim şeklinde, bazen ise etek kısmı hafif açık ve süs düğmeleri ile süslenirdi, düz ve ya taşlı tokası olan kemerle kombinlenirdi.

Bazen cübbeler, önü açık ve sol tarafın sağ taraf üstüne düşüp kapatcak şekilde hazırlanırdı ve yakası işlemeliydi, bir şalla süslenir ve alttan giyilen tunik ile pantolonun güzelliği kendini gösterirdi. Bazense kısa kollu cübbeler giyilirdi, yazar Pulaka göre ise Şah yarı Avrupayı yarı İranlı giyinirdi.

Şekil 252. 18. Yy, Fath-Ali-Şah Dönem Ait Uzun Cübbeli Bir Şehzade

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/9a/c7/c9/9ac7c976b218ad7dd400c23d2ea53ce3.jpg>'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 253. Abbas-Goli-Mirza Çizimi, 19. yy Ait Cübbe Modeli

Kaynak: <https://i.pinimg.com/236x/3a/26/d1/3a26d128c94d0a8f42740dae461ff414--parisa-persian-culture.jpg>'den (05.05.2019) tarihinde alındı.

Şekil 254. Tahran Golestan Köşkünde Saklanan, Qajar Hanedanının 2. Devrine Ait Kısa Cübbe

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, s.520

- **Arkalık/ Kelice/ Sardari:**

Erkekler kısa bedenli Arkalıkları, tuniğin üzerine ve cübbenin altına giyerlerdi, bu giysi genelde İslami desen; Gol-Bute adlı çiçek motivi desenliydi ve bu kumaşa Galam-Kar adı verilmektedir. yüksek makam sahibi insanların giydikleri Arkalıklar ise ipekten yapılırdı. İkinci devirde giyilen Arkalıklar ise önden düğmeliydi ama kadınlar alttan giydikleri giysi ve taktıkları takılarının güzelliği gözüksün diye düğmelerini açık bırakırlardı. Bazende kolları uzun ve dar olan Arkalıklar, küçük bir düğmeyle açılıp kapatılırdı bu Arkalıkların ismi “Çigen”di ve kol ağzları işlemeli olurdu, her nekadar geniş bir işleme olsaydı okadar lüks ve ihtişamlı olduğu anlamına gelirdi. Yoksun insanların ise kurdelelerle süslenirdi, daha gösterişli olsun diye kol ağzlarını çevirir ve ya dirsek hizasından özgür bırakılırdı. Halen İranın bazı bölgelerinde günümüz kadınları giyimlerinde Arkalık kullanıyorlar. Köylü erkeklerde yelek giymek çok revaçtaydı. Qajar Erkekleri ile ilgili kaynaklarından, Arkalık ile ilgili bir görsel bulunamamıştır.

Şekil 255. Qajar Kadını Uzun Kollu Arkalık İle, Fath-Ali-Şah Dönemine Ait Bir Çizim

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/56/ea/43/56ea43eb6e44c4fc25e8c8eebc3fa1d8.jpg>’den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 256. 19. Yy Sonlarına Ait, Elleri Ayakları Kınalı İşçi Bir Qajar Kadını Kısa Kollu Arkalık İle

Kaynak: https://scontent-amt2-1.cdninstagram.com/vp/baf73f59790b42380e86feaf5f654c03/5D6D0087/t51.2885-15/e35/42437535_326360191430991_3777453380622888590_n.jpg?_nc_ht=scontent-amt2-1.cdninstagram.com&ig_cache_key=MTg4MzQwNDM5NTk4NDgzMTk3MQ%3D%3D.2'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 257. Viktoria Albert Müzesinde Saklanan 1800-1870 lere Ait Bir Qajar Ceketi

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/4f/0c/f8/4f0cf8092c19ade1036d51eaae35d02d.jpg>'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 258. 19. Yya Ait New York- Bruklin Müzesinde Saklanan Qajar Kadına Ait Arkalık

Kaynak: <https://i.pining.com/originals/ea/40/ab/ea40ab7507a3d5e5e6e7f0d5cdcd9b9b.jpg>'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 259. Qajar Dönemine Ait Kadın Arkalıkları

Kaynak: Mehrassa Gheybi, A History of Persian Costume, Hirmand yayınevleri, Tahran, 2017, ss. 556

Padişahlar, halk, dervişler, kadın ve erkek hepsi, uzun bir pelerine benzeyen önü açık düz ve kalın bir kumaştan yapılan “Kelice” adlı giysiyi genelde kışın giyerlerdi. Kadınların giydiği Kelice ise yine yakasız ve önü açıktı, ilk başlarda ayakkabı gözükmeyecek kadar uzun olan Keliceler git gide diz boyuna kadar kısalıp, bir düğmeyle kapatılırdı. Büyük cepleri olan Kalicler giyenin bel hattını olduğundan daha kalın gösterirdi.

Şekil 260. 18. Yy, Qajar Hanedanına Ait Botte Cegge Motifli Uzun Kelice

Kaynak: <https://qph.fs.quoracdn.net/main-qimg-95e38129b0046d0b2b3b002636639f03>'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Sardari kelime anlamı Serdar (komutan)a atf edilen, ise Madam-Diyolafuanın Seyahat Namesinde yazdığı, Naser-Al-Din-Şahın, Avrupa seyahatinden sonra revaçta olan kısa, belden büzgülü Kelicedir. Ruhanilerin giydiği Aba adlı giysiden daha kısa olan pelerinlerde, Qajar Hanedanının son devrinde yakalı ve kolsuzdur.

Şekil 261. Qajar 2. Devrinde Giyilen Sardarisi Ve Aba

Kaynak: http://iichs.ir/Upload/Image/139506/Original/845c013b_0026_4e6a_9b99_23801b9d1f63.jpg'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

- **Pantolon/ Etek:**

İlk devirdeki, Zand Hanedanının geniş ve bol paçalı pantolonları devam ederek, kadınların pantolonları içten pamuk işlemeli, erkeklerinki ise; mavi, lila, koyu kırmızı bol kesimi olan belde dikişsiz ama içten bir lastikle ayarlanan, ipek ve pamuklu ince kumaşlardan yapılan pantolonlar olmuştur. İkinci devirde ise pantolonlar daha dar ve düz kesimde olup alt kısımlardan çoraplara bağlanırdı. Kadınlar Naser-Al-Din şah dönemine kadar pantolonları, Zand zamanından beri giyilen eteklerin altına giyerlerdi ama etek boyu çok uzun olduğundan dolayı pantolonlar gözükmezdi. Bu yüzden kısa bir süre bol paçalı, uzun pantolonlar eteksiz giyilmeye başladı.

Şekil 262. 18. Yy, Fath-Ali-Şah Dönemine Ait, Qajar erkeği pantolonu

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/85/e8/92/85e892ca793c922445a2b2599061e24a.jpg>’den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 263. 1. Devir, Qajar Kadını Pantolonu

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/2f/e2/88/2fe2882b3d4f6dad8ff2a0930ba03d06.jpg>’den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 264. 19. Yy Başlarına Ait Bir Çizim, Qajar Uzun Etekleri

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/8c/34/3f/8c343f72e412203b0f8b65fd5375b37c.jpg>’ den (29.04.2019) tarihinde alındı.

İkinci devirde ise Fransız bir işadımı ve eşinin moda haline getirdikleri, Tanke-Tonban adlı dar beyaz pantolonlar ve alt tabaka insanlarda erkeklerin düz paça siyah renkte pantolonlarını giyerlerdi. Ama genel anlamda 2. Devirde Qajarlar pantolonu soğuk havalarda giyerlerdi. İlk devirdeki eteklerin boyu daha öncede söylendiği gibi Zand etekleri gibi uzun hatta onlardan daha uzundu ama sonra, 2. Devirde büyük bir evrim yaşayan etek modelleri, Naser-Aldin-Şah hükümetinin sonlarına doğru, uzun etekler Şalite-Tomban adlı şalvar gibi bol olan pantolonlara dönüşmüştü.

Naser-Aldin-Şah, Moskovaya yaptığı seyahatindeki ilk kez sahnede gördüğü balerin kızların dar pantolon gibi bir giysiyi, şemsiyeye benzer çok kısa bir etekle kombinlediklerini ve güzel bir müzik eşliğinde parmakları ucunda dans ettiklerini görünce çok hoşuna gidip, haremindeki kadınlarında aynı şekilde giyinmelerine heveslenmiştir ve hemen İranda bu giysiyi hazırlatmıştır. Tabi her zaman olduğu gibi üst tabakdan başlayıp revaç haline geldiği içinde ilk başta saraylılar ve soylular sonra normal insanlara kadar öyle giyinmeye başlamışlardır. Rene Dalmani ve başka İrana gelen turistlerde, Seyahat-Namelerinde yazdığı üzere İranlı kadınların ev içersinde üst üste giydikleri 2 ve ya 3 kısa etek, Avrupalı balerinlerden esinlenen eteklerdir. Bir pamuklu iplikle belde büzülür ama göbeğin gözüktüğü bu etekleri, ince ve pamuklu kumaşları kolalayarak, bol ve sert büzgülü hale getirilip, üst üste giyilmekteydi. Sonralar ise kemerde iğneyle tutturulan Çarşaflar daha fazla

kullanılmaya başlamıştır. Şalite üzerine giyilen bu giysinin ön kısmı daha kısa ve arka kısmı daha uzundu.

(**Kaynak:** Henry Rene Dalmaani, Samii, Gh. , “Iranian People Clothings” , Travelogue from Khorasan to Bakhtiary (2. Baskı), Tavus Yayınevleri, Tahran, 1999, ss. 417-420)

Diyolafua: “Şaliteler, pamuk işlemeli kolalanmış Tonbanların altına giyilen kısa eteklerdir, Tonbanların aksine ön kısmı açıktı ve siyah iplikle güzel görünsün diye dikişli olurdu. 2. Dönemde tamamen Şaliteler, Tonbanların yerini tutup siyah pantolonlarla giyilirdi.

Şekil 265. Şalite Eteği İle Haremin Kadınları

Kaynak: https://2.bp.blogspot.com/-gSv-qqPnzi4/WHfYnP6dktI/AAAAAACHrM/YiUjwcORA6o0WXXkjFUPc__Kj1VBWvg10ACEw/s1600/nasseredin-shah-harem-12.jpg’den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 266. Naser-Al-Din-Şah Döneminde Balerin Eteği Giyen Taj-Al-Saltane, Qajar Prensesi

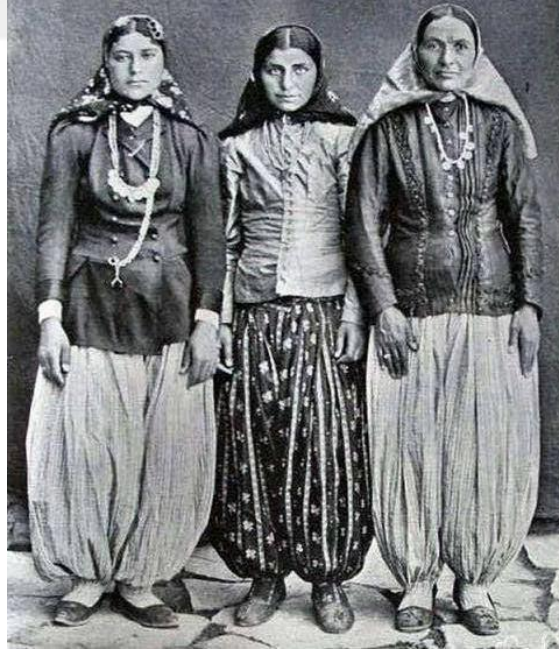
Kaynak: https://irantrawell.com/wp-content/uploads/2019/02/85804_802.jpg’den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 267. Ön Kısım Siyah İplikle Bağlanan Etek Ve Dar Tonbanlar

Kaynak: https://static0.afkarnews.com/thumbnail/tMuhvDIMcKHL/TpJ5E4VJpcpHDw14UVeNse-wE35vIbP5sAwZ1TzyuGl_4bgRKEDms809A8sEzO82/%D8%B9%DA%A9%D8%B3+%D9%82%D8%AF%DB%8C%D9%85%DB%8C.jpg’den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 268. Şalvar Giyen 2. Dönem, Qajar Kadınları

Kaynak: https://dl.topnaz.com/2013/10/209179_250.jpg’den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 269. Kat Kat Balerin Etekleri İle Qajar Kadınları

Kaynak: <https://static1.donya-e-eqtesad.com/thumbnail/OGM3YmJINDA0/QHn8O9nsSzT8qCU7RegsN6Pbb5v74eEtbKeSOh05RaZCyQvkFWO7f0t7TZyzEhnm/.jpg>'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 270. Erkek Qajar Pantolonu,1800-1860 Ait Viktoriya Albert Müzesinde

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/72/3a/da/723ada09aaba4b61d4b6e7ecc2213354.jpg>'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

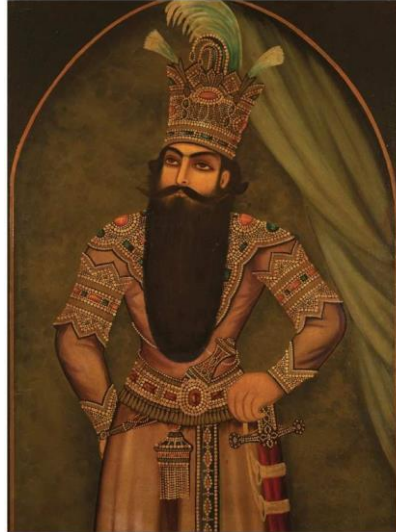
- **Kemer/ Şal-Kemer:**

Eski zamanlardan beri doğu insanı için çok değerli ve hatta din ve irfanın sembolü olan kemer takmak, Qajar döneminde, değeri iki kata binmiştir. Yün, pamuk ve ya ipekten olan Şal-Kemerlere genelde bele dolanarak son kısmını doladıklarının içine sokarlar ve birde hançer koyarlardı. Kemerler ise yine kişinin mevkiine göre kullanılırdı. Qajar Şahı yeni işe başlayan yüksek derecedeki memurlara kemer tokası hediye ederdi. Şah ile birebir irtibatla olan devlet adamları ve askerlerin deri kemerlerinin tokası, elmas ve ya farklı mücevherlerle süslenirdi.

Şekil 271. 18-19. Yya Ait Şal-Kemer Takan Bir Şehzade

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/9a/c7/c9/9ac7c976b218ad7dd400c23d2ea53ce3.jpg>’den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 272. Fath-Ali-Şaha Ait Değerli Taşlarla Süslü Kemerini İle Çizilen Yağlı Boya Resimi

Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/9f/32/2f/9f322f9e28a1d42018b3bc9a5578c74e.jpg>’den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 273. Naser-Al-Din Şah Mücevherli Kemer Ve Aksesuarları İle

Kaynak: <https://assets.catawiki.nl/assets/2018/3/29/6/f/9/6f9d6d2b-05c3-4399-96c7-5063409f8894.jpg>'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

- **Başlık:**

Qajarlar başlık olarak; şapka, sarık, şal ve şapka, taç, tüllü şapka, Çargad, Çarşaf, Rubande gibi baş örtülerini kullanırlardı:

- **Şapka:**

İlk dönemde zand şapkalarını kullanan Qajarlar yavaş yavaş silindir kürk şapkaları kullanmaya başlarlar. Bu şapkanın üst kısmı bazen Terme kumaşı ile bazende komple rengarenk kumaşlara sarılarak kullanılırdı.

Devirde ise aynı kalıpta şapkalar detaylarda küçük değişiklik yapılarak kullanılmaya devam edilip, Qajari şapkaları adı ile ünlü olmuşlardı.

Şekil 274. 1. Devirdeki Qajari Şapkası

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/37/d8/07/37d8070d36f5e92009bfad2b68662ea6.jpg>'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 275. 2. Devirdeki Qajari Şapkası, Mohammad-Şah

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/2e/ef/c6/2eefc6509ed581b8261db16b33376039.jpg>'den (29.04.2019) tarihinde alındı.

- **Şal ve Şapka:**

Pulark: “yabancı olan yüksek mensuptaki devlet memurlarının, padişahın huzuruna çıkmak istediklerinde, kendi kıyafetlerini değiştirip etrafı şalla sarılı olan uzun bir şapka takıp, pantolonlarının üzerine koyu kırmızı renkte bir pantolon, Kelice ve cübbe giyip, Şal-Şapka olarak adlandırılır ve huzuruna çıktıktan sonra da yine kıyafetleri değiştirirlerdi.

Şekil 276. Yabancı Büyük Elçilerin, Fath-Ali-Şahın Huzuruna Çıktıklarında Giymeleri Gereken Şal-Kolah Ve Cübbelerle, Eski Negarestan Köşkü Duvar Resimlerinden Alınan Bir Görüntü

Kaynak: <http://img6.irna.ir/1397/13970625/3647503/n3647503-6626985.jpg>'den (06.05.2019) tarihinde alındı.

2. Devirde, kadınlar ve erkekler keçeden şapkalar, zenginler ise Terme ve mücevherlerle süslü olan şapkaları kullanırlardı. Haj-Tarkhani kürk şapkası ve Papakhi şapkalarını ise dönemin yaşlıları ve Türkler tarafından kullanılan şapka türlerindendi. Artık saraylıların hepsi Şaha duydukları saygıdan dolayı siyah kuzu kürkünden yapılan yarım silindir düz şapkaları, yakası sansar kürkü ile süslenip boyuna kadar devam eden montları giyerlerdi.

(**Kaynak:** Gaspar Derville, “Qajar People”, Etemad Moghadam, M. ,Travel in Iran (1. Baskı), Şabaviz Yayınevleri, Tahran, 1985, ss. 192-195)

Şekil 277. Amir Kabir, Qajar Hanedanı 1. Döneme Ait Üst Rütbeli Resmi Kıyafetler İle

kaynak: <https://images.kojaro.com/2016/7/65495e0a-a659-49c4-9907-86b0716f1e1c.jpg>'den (30.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 278. Sansar Kürklü Üst Ve Qajari Kuzu Kürklü Şapka

Kaynak: <https://persianv.com/farhangohonar/wp-content/uploads/sites/37/2017/04/idwhahijc74osvw28ii.jpg>'den (30.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 279. Sansar Kürklü Ve Qajari Kuzu Kürklü Şapka

Kaynak: <http://www.qajarpages.org/sonsoffathalishah.jpg>'den (30.04.2019) tarihini alındı.

- **Taç/ Taç Şapka:**

Qajar şapkalarından bazıları uzun ve sivri uçlu olup mücevherlerle süslenirdi, bazıları ise orta boylu en üst kısmı kesik gibidir. Bu tür değerli taşlarla süslü şapkalara Taç Şapka adı verilirdi. Sasani imparatorluğundan sonra yapılan ilk taç, Taç Kiyani ise ilk Qajar şahı, Fath-Ali-Şahın Taç giydirme töreni için yapılmıştır ve sadece resmi törenlerde kullandığı dönemin en değerli tacı olmuştur. Ondan sonra ise tüm Qajar şahlarının giydiği Taçtır.

SIR ROBERT KER PORTER: “Taç-Kiyaninin tüm yüzeyi göz kamaştıran büyük elmas, inci, yakut ve zümrüt taşları ile doldurulmuştur. Geometrik ve Cegge motifleri ile süslenip, tepesinde kuş tüyü gibi bir kaç zümrüt dalı sarkmaktadır.”

(**Kaynak:** Soheila Shahshahani, History of Cover in Iran, Modber Yayınevleri, Tahran, 1995, ss. 160-161)

Şekil 280. Bir Qajar Taç-Şapkası, Mohammad-Şah

Kaynak: http://anthropology.ir/sites/default/files/public/styles/article_post/public/anthropology-images/7370325f.jpg?itok=BAmxQfJn’den (30.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 281. Sasani Devrinden Sonra Yapılan İlk Taç, Fath-Ali-Şaha Ait

Kiani-Taç

Kaynak: <https://www.chiyakotravel.com/wp-content/uploads/2018/06/-%DA%A9%DB%8C%D8%A7%D9%86%DB%8C0-e1528057773271-239x300.jpg>’den (30.04.2019) tarihinde alındı.

- **Sarık:**

Normal insanların, din adamlarının ve köylüler tarafından kullanılan sarık, Qajar saraylıları tarafından giyilmesi yasak ilan edildiği için orta sınıf insanlarda artık kullanmamaya başlamışlardı.

- **Tüllü Şapka:**

1. Dönemde, Zandlerinde kullandığı tül ve mücevherlerle süslü küçük şapkaların kullanımı, Fath-Ali-Şah zamanına kadar revaçta olmuştur. Zengin kadınlar ev içinde mücevherlerle süslü Cegge ve ya küçük, kafa tasının bir kısmını saran Aragçin adlı, nakış işlemeli şapkalar takarlardı. Genel anlamda, saraylı şehzade ve kraliçeleri resmi törenlerde mücevherli taçlar ve resmi olmayan törenlerde küş tüyü ve az mücevherleri olan yarım taçlar giyerlerdi.

Şekil 282. Fath-Ali-Şah Dönemine Ait Tüllü Şapka

Kaynak: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQmB-y7iF8YJly-VYXZP5eZ0_Ix3QVTo4t9yi_5a68zQggMtb4nwa'den (30.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 283. Cegge Motifinde Değerli Taşlarla Süslü, Tüllü Taç

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/61/2f/00/612f0084aab422c6a620cb245bd27f39.jpg>'den (30.04.2019) tarihinde alındı.

- **Çargad:**

Naser-AL-Din-Şah döneminde büyük kare şeklinde ve genelde beyaz renkte ortadan katlanarak, üçgen şeklinde olan eskiden boynun altında iğneyle tutturulup , günümüzde ise düğümlenen, Maghnae gibi omuzlardan, önden göğüsleri arkadanda bel hattına kadar inip halen kullanımı revaçta olan bir giysi türüdür. En kaliteli Çargad ise Aftab-Gardani adında, kafa tası kısmını saran bölgenin kolalanması ile kalıp haline getirilip, saray kadınlarına hazırlananlardı.

(**Kaynak:** Yahya Zaka, Iranian Women Clothing from Thirteenth Century to the Present, (1. Baskı), Tahran Yayınevleri, Tahran, 1957, ss. 28-30)

Bazen Çargadlerin üstüne kadınlar siyah kumaştan olan, batık desenli ve püsküllü Kalaghi adındaki Çargedleri, saçları hiç gözükmessin diye giyerlerdi. İsminin Kalaghi olma nedeni ise bu kelimenin karga anlamına gelmesi ve karganın siyah renkte olmasındandır.

Şekil 284. Aftab-Gardani-Çargad

Kaynak: <http://www.1pezeshk.com/wp-content/uploads/2017/11/11-29-2017-9-17-01-AM.jpg>'den (30.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 285. Ortadan Katlanan Ve Tüm Saçı Göğüse Kada Uzanıp Kapatan Beyaz Çargad

Kaynak: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRNqye29gTLJE4FtuMjLVm_Vz2VQV8ULsOFRNogwXmIPDaPXhXX'den (30.04.2019) tarihinde alındı.

- **Çarşaf:**

Genel anlamda hem ilk hem 2. Devirde, İran kadınları kafadan ayaklara kadar inen ve bedenlerini komple kapatan, kloş ve ya kare şeklinde kesilen kumaştan, Çarşafı giymesi gerekirdi. Çarşaf lar kadife, pamuklu, mavi yada kahve renkli ekose desenli gibi kumaşlardan yapılırdı ve kadınlar çarşaf ları farklı şekkilrde giye bilirlerdi. Eskiden kenarlarını gümüş süslemeler yaparlardı ama sonradan yasaklanmıştı. Bağdattan saraylılar için getirilen çarşaf lar çok süslü ve pahalıydı.

(**Kaynak:** Yahya Zaka, Iranian Women Clothing from Thirteenth Century to the Peresent, (1. Baskı), Tahran Yayınevleri, Tahran, 1957, ss. 31-33)

- **Rubande:**

Yüzü kapatan Rubande kare şeklinde beyaz keten 60 cm eninde kumaştan yapılır, gözlerin önü kapanmasın diye çok zarif bir işçilikle, o kısma ince ipek kumaştan dikilirdi. Çok dikkatli bir işçilik gerektiren Rubande yapımı, dönemin zanaatkar kadınları için iyi bir para kazanma kaynağı olmuştur.

Şekil 286. Dönemin Çeşitli Şekillerde Kullanılan Çarşafı Ve Rubende Kullanımı

Kaynak: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSriC6L5lqmP5zcq0XB-RjrAiOLHrHlswonX_cCycMmIuxl7R_Z’den (30.04.2019) tarihinde alındı.

- **Çoraplar:**

Örgü iğnesi ile örülen kısa çoraplar her iki devirde giyilirdi, kadınlar ise kışın yine el örgüsü olan beyaz renkte çoraplar giyerlerdi, yazın ise ev içinde çıplak ayaklarla gezerlerdi. 2. Devirdede kadınlar dar pantolonların üzerine uzun beyaz çorapları giyerlerdi.

Şekil 287. Qajar Kadını Uzun Beyaz Çorapla

Kaynak: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTdUvrN83BOun_JxWqyQyUrP2knT1AlWjBIVlCk7SmCAuXTdWAXAQ'den (30.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 288. Naser-Al-Din-Şah Beyaz Çoraplarla

Kaynak: https://www.metmuseum.org/toah/images/hb/hb_1977.683.24.jpg'de (30.04.2019) tarihinde alındı.

Şekil 289. Naser-Al-Din-Şahın Eşi Beyaz Çorapla

Kaynak: http://www.fardanews.com/files/fa/news/1394/10/23/345559_459.jpg'den (30.04.2019) tarihinde alındı.

- **Çizme/Çagçur:**

Erkekler binicilikte, deri diz boyuna kadar uzanan çizmeler giyerlerdi, topukları çok yüksek ve rahatsız olan bu çizmeleri çok kısa bir süre için ayakta tuta bilirdi.

Köylüler arasındada çizme giymek revaçta olmuştur. 1. Devirdeki kaynakların çoğu çizimler, olduğundan dolayı ve net bir görüntüleri olmadığı için, çizmeler ile ilgili doğru bir kaynak bulunamamıştır.

Qajar hükümetinin 2. Devrinde dışarı çıkarken Şalitenin üstüne giyilen bu ayaklı pantolona benzeyen giysi, aşırı bol paçalı ve uzundu, o kadar bolduki içine şalite rahatlıkla sığardı ve kadınlar onu giyerken, kolalı şalitenin büzgülerinin bozulmamasına özen göstererek giyerlerdi. Bazen 2 ayrı paça olarak dikilen ve giyilen Çagçurları diz üstünde ipe bağlarlar bazende kemer hizasında iplerle bağlanırdı. Yeşil, mor, mavi tonları ve siyah renkte yapılan Çagçurlar arasında, siyahı en lüks ve zarif olanı, yeşilini inançları yüksek kadınlar giyerlerdi.

(**Kaynak:** Yahya Zaka, Iranian Women Clothing from Thirteenth Century to the Present, (1. Baskı), Tahran Yayınevleri, Tahran, 1957, ss. 31-32)

Şekil 290. Naser-Al-Din-Şah Uzun Ve Topuklu Çizmelerle

Kaynak: http://ids.si.edu/ids/deliveryService?id=FS-FSA_A.4_2.12.GN.51.08&max_w=500'den (01.05.2019) tarihinde alındı.

Şekil 291. Saltanat Giysileri Müzesi Tahrandaki Saklanan 1. Devirde Giyilen Çagçurlar

Kaynak: <https://images.kojaro.com/2016/7/a7b1654b-d336-46d5-9c09-402c3c0038b6.jpg>'den (01.05.2019) tarihinde alındı.

Şekil 292. Naser-Al-Din-Şahın Eşlerinden Biri Şalite Adlı Eteğin Üzerine Çagçur Giyerken

Kaynak: https://scontent-yyz1-1.cdninstagram.com/vp/2ec98bedcddee145365b730d9e401dd4/5D4C3915/t51.2885-15/e35/c0.49.393.393/37320808_864210547059213_4369546070200418304_n.jpg?_nc_ht=scontent-yyz1-1.cdninstagram.com'den (01.05.2019) tarihinde alındı.

Şekil 293. Çagçur

Kaynak: https://www.dw.com/image/18628117_303.jpg' den (01.05.2019) tarihinde alındı.

- **Ayakkabı/Give:**

Qajarlar ilk dönemlerinde arkası açık olan ve ön kısmı sivri ve ucu dönük, topuklu ve topuksuz ama rahat olmayan ve ayak tabanları dışda kalan ayakkabılar giyerlerdi.

“Din adamları ve şahın yardımcıları deri, ucu ördek gagasına benzeyen ve dönük, silindir yüksek topuklu rahatsız ayakkabılar giyerlerdi.”

(**Kaynak:** Jacob Edward Pollack, “Iran and Iranians”, Jahandari, K., (1. Baskı), Pollackes Travelogue, Kharazmi Yayınevleri, Tahran, 1989, ss. 108-109)

Şehir içinde ise düz yeşil renkte, Fransız kadınlarının 30 sene öncesinde giydikleri ayakkabılara benzer ayakkabılar giyerlerdi, ama fakir insanlar hep yürümek zorunda oldukları için çinlilerin giydiği ayakkabılara benzeyen dar ve uzun çizmeler giyerlerdi.

(**Kaynak:** Gaspar Dervil, “ Qajar Empire” , Etemad Moghaddam, M. ,Tarvel in Iran (1.Baskı), Şabaviz Yayınevleri, Tahran, 1985, ss.320-321)

Şekil 294. 1. Devirdeki Topuklu Ve Arkası Açık Ayakkabılar

Kaynak: http://cdn.asriran.com/files/fa/news/1390/12/21/213404_130.jpg'den (01.05.2019) tarihinde alındı.

Şekil 295. 1800-1889 Senelerinde Ait, Deri Ve İpekten İşlemlü Önü Sivri Ve Dönük Her İki Devirde Giyilen Ayakkabılar

Kaynak: https://media.vam.ac.uk/media/thira/collection_images/2015HK/2015HK4390_jpg_ds.jpg'den (01.05.2019) tarihinde alındı.

Şekil 296. Qajar Dönemine Ait Ucu Sivri Ve Üste Kalkık Ayakkabılar

Kaynak: <https://images.kojaro.com/2016/7/2a13e75d-7154-443d-9d83-eea7a5215b26.jpg>'den (01.05.2019) tarihinde alındı.

İkinci devirde ise tamamen değişen ayakkabılar , saraylılar ve orta sınıf insanlar, Avrupalılar gibi normal ayakkabıları ya yurt dışından satın alırlardı ya da özel diktirirlerdi. Kadınlarda aynı erkekler gibi rahatsız; kırmızı, yeşil ve mavi renkelrde arkası açık olan terlikler giyerlerdi. Avrupalılar İrana geldikten sonra ise, İranlı kadınlar önü açık siyah rugandan zarif ayakkabılar giymeye başlamışlardır ve ev içinde ise kadifeden yapılan incilerle süslü papuçlar giymişlerdir. Bir başka ayakkabı çeşidi ise Rene D-allemagnenin Seyahat Namesinde anlattığı ve günümüz Birjand şehrinde giyilmesi revaçta olan ayakkabı çeşididir.

Aynı zamanda günlük hayatta her iki dönemde, erkeklerin kumaşları birbirine sıkıştırarak oluşan Give adlı düz ayakkabıların giymesi revaçtaydı.

Şekil 297. Naser-Al-Din Şahın Eşi, Mozaffar-Al-Din Şahın Annesi, Önü Açık Düz Rugan Ayakkbı İle

Kaynak: <https://chamedanmag.ir/wp-content/uploads/2019/01/%D9%85%D8%A7%D8%AF%D8%B1-%D9%85%D8%B8%D9%81%D8%B1%D8%A7%D9%84%D8%AF%DB%8C%D9%86-%D8%B4%D8%A7%D9%87.jpg>'den (01.05.2019) tarihinde alındı.

Şekil 298. Qajar Saray Kadınlarına Ait Yurtdışından Gelen Topuklu Ayakkabılar

Kaynak: https://www.dw.com/image/19225906_303.jpg’den (01.05.2019) tarihinde alındı.

2.2.7.3. Qajar Hanedanına ait Aksesuar:

Fath-Ali şahın, saltanat tahtı, tacı ve Pazubentleri ile ilgili, komple değeri taşlarla süslü olduğunu söyleyen Amerikalı yazar Mac-Dowell, kemerinin ve Pazubentlerinin ışıltısının çok güzel ve göz kamaştırıcı olduğunu yazmıştır. Pulak: “İranlı erkekler cep saati, firuze taşlı yüzük ve akik taşlı yüzük kullanırlardı, Namaz kılarken tüm aksesuarlarını çıkartırlardı. Cep saatleri genelde taşlarla süslü olur ve bir zincirle kemerlerinin içine koyarlardı ve kalitesi kişinin mevkine göre değişmekteydi. Firuze taşı ise eskiden beri İranlılar arasında baht ve şan anlamını taşıdığı için takılır, Akik taşını ise ya peygamberlerin ismi yada batil inançlar yazısı olan yüzükleri kullanırlardı. Fath-Ali şah imza taşıyan mühürlü yüzük kullanırdı. Çağın mücevher yapma sanatları kendilerine özgün ve çok özeldi, küpeler genelde uzun, işçilikleri fazla olan, bazen yarım ay şeklinde bazen damla gibi incilerle, Zümrüt ve Yakut gibi değerli taşlarla süslenirdi. Kalıntılardan elde edilen bileklikler, halhallar ve Pazubentler, Rubende için kullanılan mücevherli tokalar gibi aksesuarlar saray kadınları için daha büyük bir önem taşıdığı görülmektedir. Daha alt seviyedeki kadınlar arasında ise daha az değerli olan aksesuarlar yine kullanılması revaçta olmuştur. Saray kadınları törenlerinde çok ağır elmaslarla süslü taşlar takar, normal zamanlarda ise küçük bir tacı, kuş tüyleri ile süslü ve boyunlarında inci kolyelerle ayak parmaklarında bile yüzükler ve ayak bileklerinde bakır, gümüş, altın halka ve halhallarla süslerlerdi.

(**Kaynak:** Morteza Ravandy, Iranian Social History (7. Baskı), Amir Kabir Yayınevleri, Tahran, 1975, ss. 128-129)

Şekil 299. Merkez Bankasında Saklanan, Milli Hazine Kategoresindeki, Qajar Dönemine Ait Mücevherler-Tahran

Kaynak: <https://www.cbi.ir/Upload/Images/Collections.jpg>’ den (01.05.2019) tarihinde alındı.

Şekil 300. Naderi Tahtı Adına Meşhür Olan, Fath-Ali-Şahın Saltanat Tahtı

Kaynak: http://s6.picofile.com/file/8191261134/takhte_nader.jpg’ den (01.05.2019) tarihinde alındı.

Şekil 301. Firuze Taşlarında Soldan Saga Her Birinin İçinde Qajar Şahlarının Siması Olan Döneme Ait Bir Broş

Kaynak: <http://img.tebyan.net/big/1387/10/5814046842725525113711129143781106255224.jpg>’den (01.05.2019) tarihinde alındı.

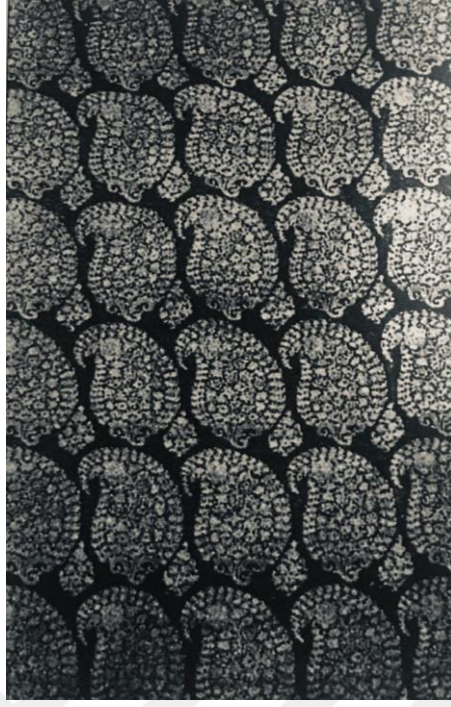
Şekil 302. Qajar Taç-Şapkalarla Takılan Bote Cegge Motifli, Zümrüt Ve Elmaslarla Süslü Qajar Aksesuarı

Kaynak: <http://eghtesadeiranonline.com/images/docs/000243/243612/images/10.jpg>’den (01.05.2019) tarihinde alındı.

2.2.7.4. Qajar Hanedanına ait Dokumacılık:

Bir taraftan Kerman, Yazd ve İsfahan gibi farklı şehirlerde tekstil atölyeleri yeniden canlanıp çalışmaya başlarken bir taraftanda 2. Dönemdeki Avrupa ülkeleri ve Hindistan ile İranın iletişiminin gelişmesi, batı ülkelerinin dikkatini çekme amaçlı dokumacılık tekniğinin farklılaşmasına ve yurt dışından gelen daha uygun fiyatlı kumaşlar, müsait Pazar oluşmasına neden olup, doğal olarak yerli üretiminin yavaşlayıp zayıflamasına neden olmuştur. Hint ketenleri ve yurt dışından gelen Kaşmirler, İran kumaşlarının yerini tutarak insanlara daha cazip gelmeye başlamıştır. Dönemden kalan tek yerli dokuma kumaş ise İran Milli müzesinde saklanan Galam-Kar bir masa örtüsüdür. Kaşan şehrindeki cübbeler ve Keliceler için dokunan kadife kumaşları ve Bote Cegge motifli şallar 18. yyda üretimi 50 sene içersinde yavaşlayarak sonlandırılmıştır. Naser-Al-Din Şahın ölümünden sonra ise altın elyafı kumaşlar artık dokunmamıştır.

Şekil 303. Qajar Dönemine Ait İpek Bir Şal,Bote Cegge Deseni İle,Vaşington D.C. Tekstil Müzesinde

Kaynak: R.W. Ferrier., The Arts of Persia, Yale University Press Yayınevleri, ABD,1989, ss. 260-261

▪ **Bote Cegge:**

Padişahların şapkalarında bir kuş tüyü eşliğinde ve ya kumaş motiflerinde kullanılan Bote Cegge motifi eski zamanlardan beri İranda, boynu bükük Selvi ağacı anlamına gelmektedir. Bu anlam ise İran ve İran insanının mütevazi ve düzgün olma sembolünü temsil etmektedir. Kimine göre zamanında Hint eserlerinden İrana gelme bir motiftir, kimine göre ise Elam, Aşur ve Hakhamaneş çağlarından alınan bir ilham kaynağıdır. İslamdan önce mistik bir kutsallık anlamı taşıyan bu motif, İslamdan sonra ise bir süs ve dini sembol niteliğini kazanmıştır. Bote kelimesi ise türkçede Çalı anlamına gelmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM QAJAR TEKSTİL ENDÜSTRİSİ

3. TEKSTİL ENDÜSTRİSİNDE GENEL DEĞİŞİM VE GELİŞMELER

İran ve Avrupa arasındaki diplomatik iletişim, Safavi döneminden beri başlamıştır. Ancak daha batı ülkelerinde sanayi devrimi yaşanmamıştır ve dünyayla iletişim sağlamak çok rahat olmamıştır, üçyüz sene aradan zaman geçmesi ve batı ülkelerinin gittikçe gelişmesine rağmen İran camiyası hala geride kalmış bir ülkeydi ve Safeviler dönemindeki denge tamamen değişmişti. Batı ülkelerinin İrandaki siyasi ve ekonomik etkisini yaşayan çağ, Fath-Ali şah dönemi itibari ile ve 1809dan 1811e kadar İngiltere temsilciliğinin, Tahrande açılması ile beraber, Avrupalıların gidip gelmesi ile; kültürel ve sosyal etkilerini bırakıp, Avrupalıların sade ve farklı giyinmeleri İranlıların şatafatlı ve gösterişli kıyafetlerinin karşısında beğeni toplamıştır. Qajar dönemindeki saraylılar ve zengin insanların batıdan aldıkları hayatlarındaki etkenlerin yanı sıra, Avrupalıların daha fazla dikkatlerini çekmek için onların giyim tarzlarını taklit etmeye başlayarak batı kültür ve kıyafetlerinin, geleneksel kıyafetlerin, yavaş yavaş yerini tutmasına ve gittikçe İran tekstilinin değerini kaybetmesine neden olmuşlardır.

19. yy başlarında ve Fath-Ali-Şah dönemindeki büyük Fransız devrimi ve Napolyonun savaşlarından sonra, Avrupa ülkelerinden ziyade İran gibi başka bölgelerde etkisini bırakmıştır. İngilterenin, Asya ülkeleri özellikle Hindistan bölgesini hakimiyetine alma çabaları, Fransızları İran saltanatına yaklaşmasına neden olmuştur. Sanayi devrimi, dünyada, özellikle İranda büyük değişiklikler yaratarak, endüstriyel ve seri üretim, geleneksel üretimin yerini almıştır. Seri üreticiler özellikle Avrupa tarafından daha az talep görünce, yeni tüketici kitlesi ve pazarlama kapsamına gerek duyup, Asya ve İran pazarları etkilenip, ham madde kaynağı olarak, İran pazarına yatırımcıların daha hakim olmasını sağlamıştır.

Rusların, Fath-Ali-Şah dönemindeki İrana saldırması, Qajarların Avrupalılarla teması geçmesini sağlayıp modernleşme kavramının İranla tanışmasına neden olmuştur. Rusların tehlikesi ve İranın batıyla iletişimde olması, Avrupayla daha fazla yaklaşmasında, Osmanlıların da yeni sistemlerinde etkisi olmuştur. Yüksek ihtimalle, Qajarların ilk döneminde, “ İranın tekstil endüstrisi ”, Napolyonun savaşları ve Avuranın tekstil üretimindeki ihmali ile gelişmiştir. Sanayi devriminden sonra Avuranın teknolojisi ile rekabet edemeyerek imha edilmişlerdir. Özellikle Qajar hanedanı, Ruslara yenildikten sonra, İrandaki tekstil sanayisi iflas ederek İran pazarını, geleneksel dokuma kumaşların yerini, güzel ama kalitesiz Avrupa tekstili feth etmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

QAJAR ESİNTİSİ İLE ÖNCEKİ TASARIMLAR

4. QAJAR HANEDANI İLE İLGİLİ DAHA ÖNCE YAPILAN GİYSİ TASARIMLARI:

Anadolu ve Qajar hanedanındaki geleneksel motiflerden ve hatlardan esinlenerek yapılan modern, sanatsal çalışmalar arasında dünya çapında başarılı markalardan olan Gucci, 2018 kolleksiyonunda kadın giyim modasına uyarlanmıştır. Qajar hanedanından esinlenerek tasarlanan başka bir kaynak bulunmadığından dolayı çalışmanın bu kısmında sadece Guccinin tasarımlarından söz edilmiştir.

4.1. 2018 Gucci sonbahar kış kolleksiyonları:

1. Dünyaca ünlü İtalyan markası **Gucci** geçtiğimiz sene yani 2018 senesindeki son bahar-kış defilesinde, tasarımcısı Alessandro Michele; yaratıcı bir fikirle geniş bir kitlenin dikkatini çekmeyi başararak ilgi çekici bir o kadarda değişik kolleksiyonunda orta doğu gelenekler ve giysileri ve Asya kıttasına ait sembollerden ilham alınan tasarımlar sergilemiştir. Kullandığı Çargad, Rubande, yüz ifadeleri ve birleşik kaş şekilleri, yüzlerdeki benler ve saç modellerinin Qajar hanedanı kadınları ile büyük benzerliğinin olduğu göze çarpmaktadır. Gucci yarattığı bu kolleksiyonla ilgili birleşik kaşların ve ya kapalı kadınların bu defilede boy göstermeleri yeni bişey ve şaşıracak bir durum olmadığını ve aslında insanların geçmişi ve tarihini göstermekte olduğunu söyler.

(**Kaynak:**<https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2018-ready-to-wear/gucci/slideshow/collection#6> ‘den (30.04.2019) tarihinde alındı.)

Şekil 304. Qajar Aksesuarlarından Esinlenen Gucci Markası

Kaynak: <https://www.brandkade.com/Magazin/Details/11374>’den (02.05.2019) tarihinde alındı.

Şekil 305. Maghnae Giyen Gucci Mankenleri

Kaynak: <https://www.brandkade.com/Magazin/Details/11374>'den (02.05.2019) tarihinde alındı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

GÜNÜMÜZE UYARLANAN TASARIMLAR

5. KİŞİSEL ÇALIŞMALARIM

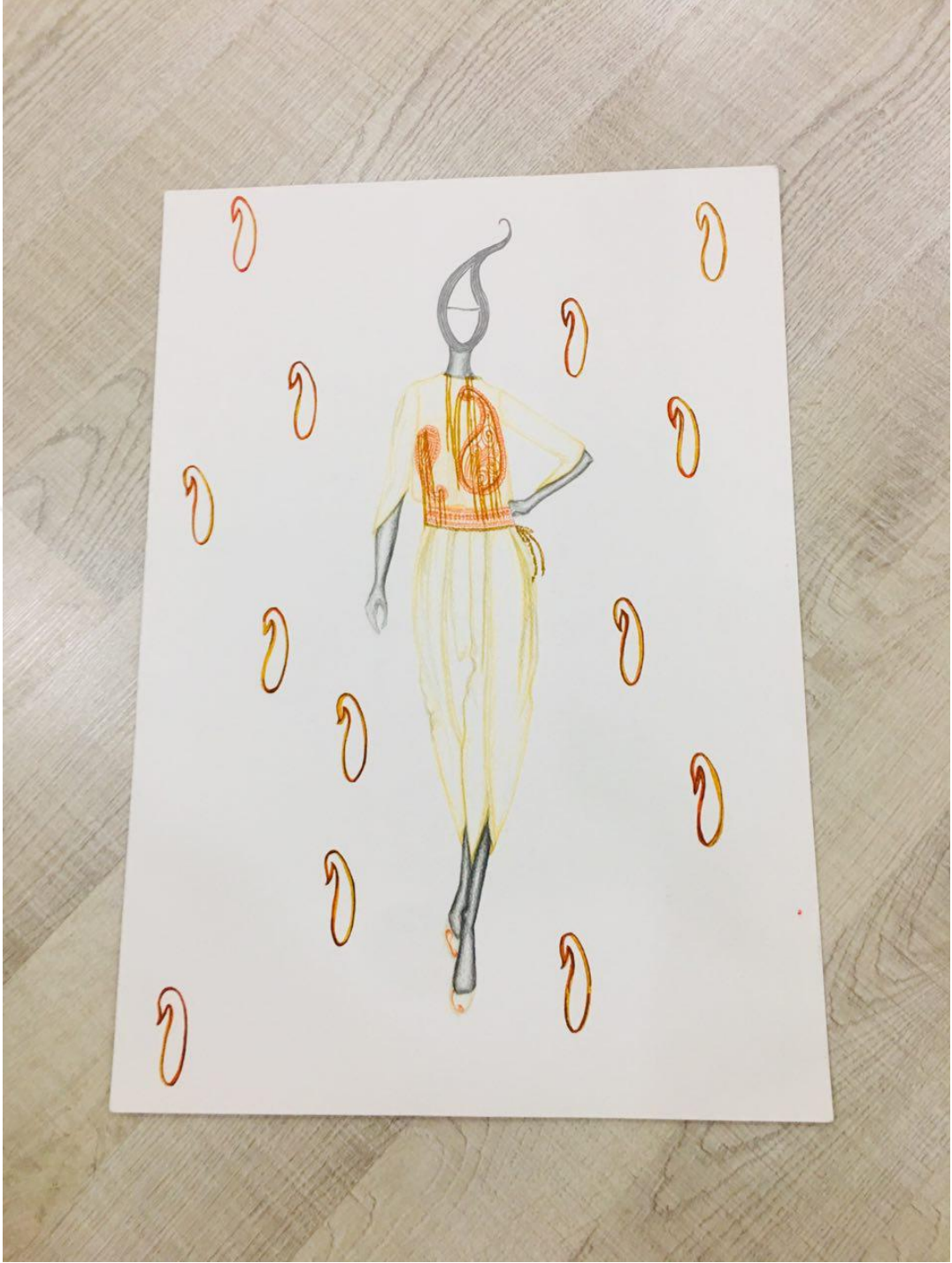
İlk etepta araştırmanın konusu olan 18. Yy Qajar Hanedanına ait uygarlık, sanat ve giyim kültürü hakkında bilgi edindikten sonra, günümüz modasına uyarlanan tasarımlar yapılmıştır. İkinci aşamada tasarımlara uygun malzemeler hazırlanmıştır, bu malzemeler için İllüstrator programından yararlanarak Qajar dönemi kumaşlarında fazlası ile kullanılan Botte Cegge motifi, dönemin sanatında çok yaygın olan portre çizimlerinden yararlanarak, Fath-Ali-Şahın portresi ve yine o zamana ait demir paralardaki şahların isminin kazılmasıyla esinlenerek, Fath-Ali-Şah yazılı demir para görselleri internetten alınıp renklerinde değişiklikler yapılarak ve ya sıfırdan çizilerek, baskı ala bilecek kumaşlara basılmıştır.

Bu baskılı kumaşlar kadın ve erkek giysilerinde garni olarak, yani giyside ikinci kumaş olarak kullanılmıştır. Giysilerin ana kumaşında ise eskiyi anımsatma amacı ile şile bezi kullanılmıştır. Tezin hazırlama zamanı 2019 senesine ait olduğundan dolayı, bu tasarımlar 2019 ilk bahar-yaz sezonuna uygun olarak ve senin trendi olan geniş kılıplar halinde hazırlanıp, Qajar Hanedanında yine son zamanlardaki maksimalist akımın hakimliğindeki benzerlikleri örtüşdüğü nedeni ile , çok abartıya kaçmamasına dikkat ederek maksimal bir tavır sergilenmiştir.

Kadın giysisi Tulip adlı pantolon kalıbında hazırlanan bir tulum ve üzerine ise dönemin üst giyimlerinden esinlenip kısa bedenli ve Botte Cegge motifleri iplerle işlenerek tasarlanmıştır.

Erkek giysisi ise günümüzde trend olan şalvar, bol kesimli tişörtle kombinlenerek tasarlanmıştır.

İki parçadan oluşan tişörtün alt kısmı demir para baskılı kumaştan, üstü ise Fath- Ali- Şahın portresi ile süslenmiştir. Kemer iplerle desteklenerek bağlanan erkek şalvarı en alt kısımda aynı para motifi ile detaylandırılmıştır. Bu tasarımlardaki ana hedef, eskiyi canlandırarak Post Modern bir görüntü sergilemekten ziyade, aslı ve gelenekleri unutturmamaktır.

Şekil 306. Kadın Giysi Tasarımının Çizimi

Kaynak: Andia Avegan koleksiyonundan.

Şekil 307. Uyarlanan kadın Giysi Tasarım

Kaynak: Andia Avegan koleksiyonundan.

Şekil 308. Erkek Giysi Tasarımının Çizimi

Kaynak: Andia Avegan koleksiyonundan.

Şekil 309. Uyarlanan Erkek Giysi Tasarımı

Kaynak: Andia Avegan koleksiyonundan.

SONUÇ

İlk çağdaki sanat anlayışı, insanların daha yeni yeni kendilerini tanıdıkları için çevrelerindeki çömlekler, taşlar ve zaman ilerledikçe demirlerden yararlanarak; çizimler, tabak çanak ve zamanın ilerlemesi ile giysi ve aksesuarlar üretmişlerdir. insanların giyim tanımları ise kapanmak ve korunmak amaçlı olduğu için doğal malzemelerden örtünmek için yararlanırlardı. Tabi İrandaki yaşam eserleri, MÖ 10 bin sene kadar dayandığı için Neolitik, bakır ve taş devri geçtikten sonar, MÖ 3. Binyılda yani demir çağında; Elamiler gibi ilkel uygarlıklar oluşmuştur. Doğal olarak şehir yaşantısının gelişmesine, tarımcılığın başlamasına ve sanatta ilerlemelerini sağlamıştır. İlk çivi yazıları, metallere heykel yapımı ve tuğladan yapılan binalar Elami döneminden başlayan sanat dallarından olmuştur.

Heykeller ve kabartmalar gibi Kalıntılardan o döneme dayanan dokumacılık ve giysinin önemi göze çarpmaktadır. Zamanın ilerlemesi ve farklı uygarlıkların İrana hükmetmeleri ile İslamdan önce orta çağda; Med döneminden Sasani dönemine kadarki olan zaman aralığına eski İranda Tarihi dönem olarak adlandırmışlardır ve bu hanedanların genel olarak ilgilendikleri sanat dalları oyma sanatı, mimari eserler ve değerli metallere yapılan aksesuarlar, paralar ve çeşitli objeler olmuştur. İlk çağdan beri uğraşılan dokumacılık sanatı ise bu hanedanların zevkleri ile daha da zenginleşip değerlenmiştir. Çoğunlukla Tekstilde kullanılan motifler mistik ve ya sembolik anlamları olan geometrik desenler yada hayvan figürleri olmuştur. Genel anlamda İrandaki insanların giysi unsurları tunik, pantolon, uzun cübbeler her dönemde bazen dikişteki büzgü, pilise gibi bazende değerli taşlarla süslenmek gibi, ve ya desenli kumaşlar gibi farklı formlarda değişkenlik göstererek giyilmiştir. Ama çoğunlukla, tuniklerdeki yaka detayı düz ve eksiz olup, bu giysi unsurlarının hepsinin kalıbı düz ve ya bol olmuştur. Giysiyi tutturmak için iplerden ve ya metal tokalardan yararlanmışlardır. Kemer ve farklı şekillerdeki başlıklar her zaman diliminde kullanılmıştır. Başlıklar İnsanların mevkiine göre çoğunlukla ya keçeden yapıp ve ya altın ve gümüş gibi değerli metallere yapılmıştır. Ayakkabılar ise her zaman deriden yapıp çizme ve ya düz ayakkabı olarak giyilmiştir. Kadınlar ve erkekler ilk zamanlardan beri güzellik ve süslenmeye düşkün olmuşlardır. İranda doğal kaynaklarının çok olmasından dolayı değerli taşlar ve metallerle ulaşmak rahat olup, sanatkarlar bu malzemelerden aksesuar yapımı gibi, sanatlarını göstermek için çok kullanmışlardır. Hakhamaneş döneminden beri gözüken kumaştan yapılan saç aksesuarlar sasani döneminde daha çok kadınlar tarafından Çarşaf ve ya taç süsü gibi, erkekler içinde saç bandı tarzında kullanılmıştır. İslamdan önce Zartoşt olan İranlıların bir çoğu, İslamın gelmesi ile Şii dini hakim olmuştur. İslamın gelmesi ile beraber duvar ve dağ kabartmaları gibi bir çok sanat dalı gelişmemiştir. Aynı zamanda Resim, hattatlık, metal sanatları gibi bir çok dal en üst seviyesine ulaşabilmiştir. Giyim kültürü, Arapların tarzı ile karışan bu dönemlerde kadınların daha kapalı giyinmelerine ve özellikle dışarı çıkarken Çarşaf giymelerine, erkeklerinde haram olduğu için altın içeren aksesuarlar kullanmamaları gerekmiştir.

Dokumacılığın ve değerli kumaşların Selçuklular dönemi gibi zaman dilimlerinde çoğalması ile beraber, İslami motifler çoğunlukla İnsan figürleri, hayvanlar ve bitkiler gibi doğa motifleri olmuştur. Aynı zamanda yazı sanatı ise hem sanatsal olarak duvar çizimlerinde ve objelerde gelişmiştir hem giysilerde kullanılması revaçta olmuştur. İslamdan önce Solukilerin, İslamın gelmesi ile Arapların ve İslamdan sonra ise Moğolların İrana saldırımları ile beraber hem genel sanat akımlarında hem giyim kültürlerinde bir çok değişime uğranmasına neden olmuştur. Moğollar gelmeleri ile çoğunlukla tekstil ve çizim sanatında Ejderha gibi Çin esintileri bırakmışlardır ve Lotus çiçeği gibi İran sembolleri ile karışarak yeni görüntülerin ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Giysi unsurları İslamdan sonra daha uzun ve daha bol kesimlerde olup daha kapalı olmuştur. Saçlar ise erkeklerde çoğunlukla sarık ile ve kadınlarda Maghnae ve Çarşaf ile örtünmüştür. Tabi Çinlilerle irtibatla olan İlkhaniler ve Teymuriler gibi sonraki devirler; giysi formlarında çok değil ama başlık şekillerinde çok değişkenlik göstermişlerdir.

Çalışmanın konusu olan Qajar hanedanı, Teymuri ve İlkhanilerden sonraki türk saltanatı Safevi kabilelerinden bir tanesi olan bu Türk asıllı uygarlık kendi döneminde iki döneme ayrılmaktadır ve ikinci dönemde avrupalıya geliştiği ilişkisinden dolayı Avrupalıyı giysi modelleri kendi tesirlerini büyük bir oranda göstermişlerdir. Bu tesirlerden bir kaçı ise, hem sanatsal anlamda bir çok fotoğrafçılığın ve medyanın tanınması ve gelişmesi, Resim sanatı yerini alması gibi kavramların değişime uğraması ve hem konumuz olan kadın ve erkek giysisindeki değişimler yaşanmıştır.

Qajar Hanedanı, İslamın yine hakim olduğu bir dönemde olmasına rağmen, iç mekanlarda bile olsa, 2. Döneminde artık kadınlar kısa etekler, dar çoraplar, topuklu ayakkabılar giymeye başlamışlardır ve önceki devirlere nazaren genel anlamda daha çok ve daha rahat toplum içinde ola bilmişlerdir, Qajar erkekleri ise giysi formları 1. Dönemlerine kadar devam eden geleneksel İran giysi modelleri yerine takım elbiseler ve klasik giyimler yerlerini almıştır. Bu çalışmanın son aşamasında yapılan tasarımlardaki amaç İranda genel anlamda revaçta olan yabancı moda akımını pozitif anlamda İran geleneksel kıyafetleri ile harmanlayarak günümüz giysi modasında kullanılmasının çoğalması olmuştur. Bu akımın yavaş yavaş İranda yerel markalar sayesinde başlatılmasına rağmen, Oradaki insan çoğunluğunun görüşünde, Qajarlardan 2. Döneminden daha çok revaç haline gelen Avrupalı görünüm ve giyim kültürü halen fazladır. İranlı ve bir tasarımcı aday olarak, en azından kendi ülkemde geleneksel giysilerin giyilmesi ve sevilmesi için çaba sarf etmek amacı ile çağdaş uygulamalar yapılmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitap

- Ameli Rezayi, M. , **The Development of Women`s Place in Qajar Period**
(1. Baskı), Tarikh Iran Yayinevleri, Tahrán, 2010.
- Durant, W. , **The Story of Civilization** (1.Baskı), Egbal Yayinevleri, Tahrán, 1958.
- Danesh Pazhouh , M. , **Travelogue...to Cook Raw** (1. Baskı), Sales Yayinevleri,
Tahrán, 2001.
- .Ferrier, R.W. , **The Arts of Persia**, Yale University Press Yayinevleri , ABD,
1989.
- Gheybi, M. , **A History of Persian Costume**, Hirmand Yayinevleri, Tahrán, 2017.
- Girshman, R. , **L `Art De L `Iran** (2. Baskı) , Bongah-Tarjome Yayinevleri,
Tahrán, 1951.
- Girshman, R. , **Iran from the Beginning to Islam**, Moein Yayinevleri,Tahrán,
2017.
- Goodarzi Dibaj, M. , **Dream Mirror** (1. Baskı), Sura Mehr Yayinevleri, Tahrán,
2009.
- Head, D. , **The Akhaemenid Persian Army** (1. Baskı), Montvert Yayinevleri,
İngiltere, 1992.
- Jeri, Z. , **History of the Islamic Civilization**, Amir Kabir Yayinevleri, Tahrán,
1993.
- Khorramşahi, B. , **Muslim Clothing Culture**, Tehran University Pressi Yayinevleri,
Tahrán, 2012.

- Mirabi Sfali, M. , Sadoughi Rad, F. , **Investigating the images of the Qajar period with an emphasis on their garments** (1. Baskı), Ainur Yayinevleri, Tahrán, 2016.
- Mobini, M. , Asadi, A. , **The Way in Fashion and Clothing of the Qajar Period** (1. Baskı), Morakab Sepid Yayinevleri, Tahrán, 2017.
- Rahimi, P. , **History of Iranian Costume** (1. Baskı), Sanat Üniversitesi Yayinevi, Tahrán, 2012.
- Ravandy, M. , **Iranian Social History** (7. Baskı), Amir Kabir Yayinevleri, Tahrán, 1975.
- Rouhfár, Z. , **The Art of Textile Production in Qajar Period** (1. Baskı), Armanshahr Yayinevleri, Tahrán, 2012.
- Sen, A. K. , **Iran During Sassanian Time**, Moaser Yayinevleri, Tahrán, 2003.
- Shahshahani, S. , **History of Cover in Iran**, Modber Yayinevleri, Tahrán, 1995.
- Talebpour, F. , **Textile and Textile History in Iran** (1. Baskı), Sepid Morakkab Yayinevleri, Tahrán, 2013.
- Zaka, Y. , **Iranian Women Clothing from Thirteenth Century to the Present** (1. Baskı), Tahrán Yayinevleri, Tahrán, 1957.
- Zargari Nezhad, Gh. , **History of Iran in the Qajar Period Asr Mohammad Khan** (1. Baskı), Yaran Gom Yayinevleri, Tahrán, 2016.
- Zarrinkub, A. , **The History of The People of Iran from The End of Sassanid to the End of AL Boyh**, Amir Kabir Yayinevleri, 1998.
- Zarrinkub, A. , **Days (Iranian History from the Beginning to the Fall of the Pahlavi Monarchy)**, Sokhan Yayinevleri, Tahrán, 2017.

Editörlü kitaplar

- Ajand, Yaghouh, **İlkhanid and Timurid Art** (9. Baskı), Sherato U. , Grobe E.
“ Art History of Iran” , Moly Yayinevleri, Tahran, 2012, 118
- Etemad Moghaddam, Manouchehr, **Tarvel in Iran** (1.Baskı), Derviil G.
“ Qajar Empire” , Şabaviz Yayinevleri, Tahran, 1985, 333
- Jahangiri, Keykavus, **Pollackes Travelogue** , Pollack J.E. “Iran and Iranians” ,
Kharazmi Yayinevleri, Tahran, 1989, 441
- Matin, Peyman, (1992). **Encyclopedia Iranica Clothing** (4. Baskı), Daniel L.
“ Saffari ve Qajar Dönemleri”, Amir Kabir Yayinevleri, Tahran, 2014
- Parham, Cyrus, **The Splendour of Iran** (3. Baskı), Pourjavady, N. “Islamic Period”
,Yayinevleri, Tahran, 2001, 300
- Samii, Gholam Reza, **Travelogue from Khorasan to Bakhtiary** (2. Baskı),
Dalmani H. R. “Iranian People Clothings” , Tavus Yayinevleri, Tahran, 1999
- Yaghmai, Egbal, **Sir John Chardin's Travels in Persia** (1. Baskı), Shardin J.
“Saffavid Women, 5. Kapak” , Tus Yayinevleri, Tahran, 1995
- Ziya Sikarudi, Hajar, (1996). **Textile in an Ancient Iran** (4. Baskı), Pour Bakhman
F. “Garments in Ancient Iran”, Amir Kabir Yayinevleri, Tahran, 2007

INTERNET:

<http://tarih-caglari.nedir.org/>.30.03.2019

<http://picdeer.com/ozgeorhan14>.30.03.2019

<https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2018-ready-to-wear/gucci/slideshow/collection#6>.30.04.2019

<https://www.beytoote.com/art/artist/cashmere-lexicon.html>-

<https://dictionary.abadis.ir/fatofa/%D9%85%D8%A7%D9%87%D9%88%D8%AA/>.10.04.2019

<https://www.beytoote.com/art/negah-gozashte/iran-history.html>.03.04.2019

<https://www.brandkade.com/Magazin/Details/11374>.12.05.2019

<http://www.coca.ir/qajar-dynasty/>.13.03.2019

<http://www.mt-kowsar.ir/gallery/fa/src/gardeshgari/40sotun.html>.21.04.2019

<http://anthropology.ir/article/28240.html>.03.04.2019

ÖZGEÇMİŞ

06 Mayıs 1988 tarihi, Tebriz-İran doğumluyum. İlk, Orta ve Liseyi aynı ilde tamamladıktan sonra, İlkhiçi ilinde, İslami Azad Üniversitesi, Fen Bilimler Fakültesi, Elektrik Mühendisliği bölümüne kaydoldum. Bu bölümden 2012 yılında mezun olduktan sonra, 2014 senesinde YÖS sınavını kazanarak, Marmara Üniversitesi, Teknik Bilimler Yüksek Okulu Fakültesi, Moda ve Tekstil Tasarımı bölümüne kaydoldum. Bölüm birinciliği ve fakülte ikincilik rütbesi ile 2016 senesinde mezun oldum. 2016-2017 yılında başladığım, Beykent üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Ana Bilim Dalında yüksek lisans eğitime devam ettim.

2014-2015 yılında LC Waikiki tekstil firmasında 1.5 ay boyunca isteğe bağlı staj yaptım. Marmara üniversitesinde 2. Dönem sonu tasarımlar ödevi, Futüristik tasarımı, okul temsili olarak 2015 Fashion Design haftasında sergilenmiştir. Sonrasında 2017 senesinde serbest olarak Tüyap fuar alanı ve benzeri yerlerde Türkçe ve İngilizce tercümanı olarak çalıştım. 2018 yılında ise 1.5 sene boyunca Taban Gıda Dış Tic. A.Ş. Firmasında yönetici Asistanı ve Tercüman olarak çalıştım. 2019 Senesinde 3 ay boyunca, Çağla A.Ş. Giyimde çalıştıktan sonra sanatsal çalışmalarımı halen sürdürüyorum.

Özel ilgi alanlarım, Tekstil bölümünde tasarım dalında ilerlemektir.

Andia AVEGAN